

წელი

საქართველოს პირველი
დემოკრატიული რესპუბლიკის
დაარსებიდან

კარლ კაუცკი

Karl Kautsky

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო

გლებთა სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკა

შთაბეჭდილებანი და დაკვირვებანი

G e o r g i e n

Eine sozialdemokratische Bauernrepublik

Eindrücke und Beobachtungen

G e o r g i a

A Social-Democratic Peasant Republic

Impressions and Observations

კარლ კაუსკი

KARL KAUTSKY

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო

გლახთა სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკა

შთაბეჭდილებანი და დაკვირვებანი

G E O R G I E N

EINE SOZIALDEMOKRATISCHE BAUERNREPUBLIK

EINDRUECKE UND BEOBACHTUNGEN

G E O R G I A

A SOCIAL-DEMOCRATIC PEASANT REPUBLIC

IMPRESSIONS AND OBSERVATIONS

ტექსტი ინგლისურიდან ქართულად თარგმნა **სოფიკო შუბითიძემ**
Textübersetzung aus dem Englischen ins Georgische: **Sopiko Shubitidze**
Translated from English into Georgian by **Sopiko Shubitidze**

ქართული გამოცემის რედაქტორები: **ზურაბ გაიპარაშვილი, ირაკლი ირემაძე**
Redakteure der georgischen Ausgabe: **Zurab Gaiparashvili, Irakli Iremadze**
Editors of Georgian edition: **Zurab Gaiparashvili, Irakli Iremadze**

გერმანულენოვანი ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა
თამარ კახეთელიძემ და კაია ზაიპოლტიმ
Vorbereitung zur Veröffentlichung des deutschsprachigen Textes:
Tamar Kakhetelidze, Kaja Seipolt
German text prepared for publication by **Tamar Kakhetelidze and Kaja Seipolt**

ინგლისურენოვანი ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა **ნანა კაჭაბავამ**
Vorbereitung zur Veröffentlichung des englischsprachigen Textes: **Nana Katchabava**
English text prepared for publication by **Nana Katchabava**

დიზაინერი: **მარიამ ებრაღიძე**
Designer: **Mariam Ebralidze**

ახალი გამოცემის კომენტარები მოამზადა **ირაკლი ირემაძემ**
Anmerkungen zur neuen Ausgabe wurden von **Irakli Iremadze** gemacht
New edition commentary prepared by **Irakli Iremadze**

- © ფრიდრიხ ებერტის ფონდის საქართველოს წარმომადგენლობა 2018
- © Friedrich-Ebert-Stiftung Georgien 2018
- © Friedrich-Ebert-Stiftung Georgia 2018
- © ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი 2018
- © Staatliche Ivane-Javakhishvili-Universität Tbilissi 2018
- © Ivane Javakhishvili Tbilisi State University 2018

ISBN 978-9941-13-724-2

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG

სარჩევი • INHALT • CONTENTS

წინასიტყვაობები ახალი გამოცემისთვის	5
Vorworte zur neuen Ausgabe	23
Introductions to the New Edition	39
საქართველო: გლეხთა სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკა – შთაბეჭდილებანი და დაკვირვებანი	53
Georgien: Eine Sozialdemokratische Bauernrepublik – Eindrücke und Beobachtungen	165
Georgia: a Social-Democratic Peasant Republic – Impressions and Observations	257
პირთა საძიებელი	346
Namensregister	347
Index	348
კარლ კაუცკის სტუმრობა საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში	349
Besuch von Karl Kautsky in der Demokratischen Republik Georgien	349
A Visit of Karl Kautsky to the Georgian Democratic Republic	349

წინასიტყვაობები ახალი გამოცემისთვის

ქართველი ხალხის მემობარი

1920 წლის ოქტომბერში ცნობილი ბელგიელი სოციალ-დემოკრატი ემილ ვანდერველდე წერდა: „ომის წინა წლებში რომ დასამულიყო საკითხი, თუ სად შეიძლებოდა გაემარჯვათ სოციალ-დემოკრატებს, დაასახელებდნენ ან ლონდონს, ან პარიზსა თუ ბერლინს, სტოკჰოლმს ან ბრიუსელს, მაგრამ ვინ იფიქრებდა საქართველოს სატახტო ქალაქ თბილისზე? სწორედ ამ ქალაქში აღიმართა სოციალისტური დროშა და დაიწყო ნამდვილი დემოკრატიული წყობილების მშენებლობა“.

დღეს, როცა აღარავის უკვირს სოციალისტური მთავრობების მოსვლა ევროპის ქვეყნებში, მსოფლიოს ისტორიამ შეიძლება გაიხსენოს, რომ სოციალ-დემოკრატიული მთავრობების წელთაღრიცხვა სწორედ საქართველოში დაიწყო, როცა თბილისში 1918 წლის 26 მაისს გამოცხადდა დამოუკიდებლობა. ახალი დამოუკიდებელი სახელმწიფოს სათავეში ქართველი სოციალ-დემოკრატები იდგნენ, რომლებსაც თავიანთი თავი ევროპის სოციალ-დემოკრატიის მოწაფეებად მიაჩნდათ. ისინი ხომ მარქსის, ენგელსისა და მათი უპირველესი მემკვიდრის – კარლ კაუცკის ნააზრევით აღიზარდნენ.

ახლა კი თითქოს როლები შეიცვალა – მეორე ინტერნაციონალის ლიდერებს თავად აინტერესებდათ – როგორ, რა გზებით ხორციელდებოდა მათ მიერ კონსტრუირებული სოციალისტური იდეები, პირველ სოციალ-დემოკრატიულ ქვეყანაში – საქართველოში. ისინი, მეორე ინტერაციონალის ლიდერები, რომლებიც 1920 წლის სექტემბერში ჩამოვიდნენ საქართველოში, სოციალიზმის თეორეტიკოსები იყვნენ, ხოლო მათი მასპინძლები – სოციალიზმის პირველი პრაქტიკოსები. ამიტომ მიმართა ქართველ მასპინძლებს ვანდერველდემ, თბილისის ვაგზალზე სახელდახელო მიტინგზე: თქვენ ჩვენ გვინოდეთ თქვენი მასწავლებლები. სინამდვილეში კი ეს თქვენ ხართ, ვისგანაც ჩვენ უნდა ვსწავლობდეთ!

საქართველოში ცოტა მოგვიანებით ჩამოსული კარლ კაუცკი სამ თვეზე მეტ ხანს დარჩა აქ. მეორე ინტერნაციონალის ლიდერმა, როგორც ჩანს, გადაწყვიტა, სერიოზულად შეესწავლა ევროპული სოციალ-დემოკრატიის პირველი ქვეყანა. ის ყველაფრით ინტერესდებოდა საქართველოში: იგი ეწვია სახალხო გვარდიის მთავარ შტაბს, დიდხანს ესაუბრა ვალიკო ჯუღელსა და შტაბის სხვა წევრებს (23 ოქტომბერი); იგი ესწრებოდა სახალხო უნივერსიტეტის გახსნას, რომელიც პლენხანოვის პროსპექტზე გაიმართა (31 ოქტომბერი); იგი ეწვია თბილისის რკინიგზელთა ცენტრალურ სამმართველოს და შეხვდა მუშებს (8 ოქტომბერი) და სხვ.

კაუცკის ყველგან აღფრთოვანებულ შეხვედრებს უმართავდნენ. 3 ოქტომბერს თბილისში მოეწყო ე. წ. „კაუცკის დღე“. დღის 12 საათზე მუშათა სასახლესთან შეიკრიბნენ პროფკავშირების წარმომადგენლები, სახალხო გვარდიელები, მონაფეხები და კაუცკის სახლთან მივიდნენ. მათ აივნიდან მიესალმნენ კაუცკი და მისი მეუღლე. გერმანიაში გამგზავრების წინ მეორე ინტერნაციონალის ლიდერი დაესწრო საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ცენტრალური კომიტეტის სხდომას და სხვათა შორის განაცხადა: „საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულ პარტიასთან მე უფრო დაახლოებულად ვგრძნობ თავს, ვიდრე რომელიმე სოციალისტურ პარტიასთან ევროპაში... უნდა გამოგიტყდე, რომ ასეთი კარგი შეხვედრა და პატივისცემა, როგორც ჩვენ აქ მივიღეთ, მე ჯერ არსად მახსოვს“. მაგრამ ევროპული მარქსიზმის უპირველეს ავტორიტეტს საქართველოში, უპირველეს ყოვლისა, ერთ კითხვაზე პასუხი აინტერესებდა და სწორედ ამ საკითხს გასცა მან პასუხი წინამდებარე წიგნში: „არის თუ არა შესაძლებელი სოციალისტური მმართველობა ისეთ ქვეყანაში, რომელიც ეკონომიკურად მის რუს მეზობელზე უფრო ჩამორჩენილია; როგორ შეძლო ამგვარმა მთავრობამ აქ ფეხის მოკიდება ყოველგვარი დიქტატურისა და ტერორის გარეშე, მხოლოდ და მხოლოდ დემოკრატიული მეთოდებისა და საშუალებების გამოყენებით. და ამასთან ერთად, ამგვარ პირობებში, კიდევ რისი მიღწევა იყო შესაძლებელი“.

იმისათვის რომ სრულყოფილად მიეღწია მიზნისათვის, კაუცკიმ საქართველოს პირველი რესპუბლიკის სოციალური რეალობა სხვადასხვა ასპექტით შეისწავლა და შესაბამის თავებში შესასწავლ საკითხებს დასაბუთებული პასუხიც გასცა. ჩვენ შეგვიძლია წინამდებარე ნაშრომის შინაარსი და ანალიზი თავების სათაურებისა და ავტორისეული დასკვნების სახით

ნარმოვიდგინოთ:

ბუნებრივი პირობები – დიდებული და მდიდარი;
 ისტორია – თავისუფლებისათვის მუდმივი ბრძოლა;
 მინათმოქმედება – პრიმიტიული, შუასაუკუნეობრივი;
 ინდუსტრია – სუსტი;

კლასები – მცირერიცხოვანმა ინდუსტრიულმა მუშებმა მი-
 აღნიეს ხელმძღვანელ მდგომარეობას მოსახლეობაში;

სოციალური რევოლუცია – განხორციელდა აგრარული
 რეფორმის გზით;

მთავრობის სირთულეები – რუსეთისაგან განსხვავებით
 ქართულმა მთავრობამ გადაწყვიტა სოციალიზმისაკენ სვლა
 დემოკრატიული მეთოდებით, რაც იყო ბოლშევიზმის ანტითე-
 ზა, ანუ სოციალიზმისაკენ კაპიტალიზმის გავლით და სხვ.

კარლ კაუცკი მარქსიზმის კლასიკოსი იყო და მისი ხედვაცა
 და ანალიზიც ევროპული მარქსიზმის სტანდარტებს არ სცილ-
 დებოდა. მას შეიძლება დავეთანხმოთ ან არ დავეთანხმოთ,
 მაგრამ ერთი რამ ეჭვს არ ბადებს: მისი ნაშრომი პირველი
 ქართული რესპუბლიკის მიმართ დიდი სიმპათიითა და თანა-
 გრძნობითაა გამსჭვალული. ქართული ექსპერიმენტი, „ქართუ-
 ლი სამოთხე“ მისთვის სამაგალითოა და მისი წარმატებანი თუ
 წარუმატებლობა მომავალი ევროპული სოციალიზმისათვის
 დიდი გამოცდილების წყაროა.

რაც მთავარია, „საქართველოს გლეხთა სოციალ-დემოკრა-
 ტიული რესპუბლიკა“, როგორც დამოუკიდებელ საქართველოს
 კაუცკი უწოდებდა, შინაგანად ჯანსაღი ორგანიზმი იყო და
 დიდი პერსპექტივა ჰქონდა, იგი ხომ მხოლოდ უხეშმა გარეშე
 ძალამ, „ბოლშევიკების შემოჭრამ“ დაამხო.

ჩვენ ზედმეტად მიგვაჩნია წინამდებარე წიგნის აქტუალო-
 ბის დასაბუთება თანამედროვე ქართველი საზოგადოებისათ-
 ვის, რომელიც თითქმის საუკუნის შემდეგ, პირველად გაეცნო-
 ბა კაუცკის „შთაბეჭდილებებს და დაკვირვებებს“, დამოუკიდე-
 ბელი პირველი ქართული რესპუბლიკის შესახებ. ეს დაკვირვე-
 ბა-შთაბეჭდილებები საქართველოს მესამე რესპუბლიკისათვი-
 საც არანაკლებად საყურადღებოა.

დიმიტრი შველიძე

*პროფესორი, საქართველოს ისტორიის ინსტიტუტი,
 ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
 თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი*

საქართველო, ბოლშევიკები და გერმანიის სოციალ-დემოკრატია

გერმანული სოციალ-დემოკრატია, ცარისტული რუსეთი
და კარლ კაუცკის 1917 წლის ოქტომბრის
რევოლუციის კრიტიკა

პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ, გერმანული სოციალ-დემოკრატიის გაურკვეველი დამოკიდებულება ოქტომბრის რევოლუციისადმი, უპირველესად კარლ კაუცკიმ გამოკვეთა. 1917-1920 წლებში საქართველოში მმართველი „მენშევიკური“ „სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტია“, გერმანიის სოციალ-დემოკრატიული „ამხანაგური პარტია“ და „საქართველოს გლეხთა სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკა“ კაუცკისათვის ოქტომბრის რევოლუციისადმი მწვავე კრიტიკის ნათელ მაგალითს წარმოადგენდა, რომელმაც თებერვლის რევოლუციის მიღწევები გაანადგურა.¹

გერმანული სოციალ-დემოკრატია და რუსეთი 1917 წლამდე

გერმანელი სოციალ-დემოკრატების ხედვა ოქტომბრის რევოლუციისადმი უპირველესად განპირობებული იყო გერმანული სოციალ-დემოკრატიის რუსეთთან და რუსული მუშათა მოძრაობისადმი დამოკიდებულებით.² გერმანელი სოციალ-დემოკრატები, ბებელიდან დაწყებული ბერნშტაინით დამთავრებული, რუსეთში მხოლოდ და მხოლოდ დესპოტურ ცარიზმს ხე-

¹ ეს სტატია ჩემი ნაშრომის „Georgien, die Bolschewiki und die deutsche Sozialdemokratie (1917-1921)“ შემცირებული და გადამუშავებული ვერსიაა. ჟურნალში Totalitarismus und Demokratie, Jahrgang 2017, Heft 1, S. 91-103.

² შდრ. Peter Lösche, Der Bolschewismus im Urteil der deutschen Sozialdemokratie 1903-1920, Berlin 1967; Jürgen Zarusky, Die deutschen Sozialdemokraten und das sowjetische Modell. Ideologische Auseinandersetzung und außenpolitische Konzeption 1917-1933, München 1992.

დავდნენ. ისინი მუშათა მოძრაობას და დევნილ რუს სოციალ-დემოკრატებს მხარდაჭერას არა მხოლოდ სიტყვით, არამედ საქმიანაც აღუთქვამდნენ. ფული, გაზეთები და წიგნები რუსეთში არაკანონიერი გზით ხვდებოდა, მათ შორის ლენინის 1902 წელს გამომცემლობა „დიცში“ („Dietz“) რუსულ ენაზე დაბეჭდილი ნაშრომი „რა ვაკეთოთ?“, საბოლოოდ კი ყველაფერი დასრულდა.

რუსული სოციალ-დემოკრატიის 1903 წლის განხეთქილების ამბავი გერმანიაში მოგვიანებით შეიტყვეს. მხოლოდ სოციალ-დემოკრატი როზა ლუქსემბურგი ხედავდა ყოველივეს ნათლად და რუსულ დამოკიდებულებებს, განსაკუთრებით, რუსეთში პარტიულ განვითარებას აკრიტიკებდა. რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის გაზეთ „ისკრაში“ გამოქვეყნებული ლუქსემბურგის ცნობილი სტატია „რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ორგანიზაციული საკითხები“ ხელმეორედ კარლ კაუცკიმ 1903 წლის გაზაფხულზე „ახალ დროებაში“ („Neue Zeit“) დაბეჭდა. როზა ლუქსემბურგი ლენინის შექმნილ ორგანიზაციას განიხილავდა, როგორც „ბლანკისტური, კონსპირირებული მოძრაობის მიერ შემუშავებული ორგანიზაციული პრინციპების მექანიკურ მორგებას სოციალ-დემოკრატიულ მუშათა კლასზე“, რომელიც რუსეთში შექმნილი სიტუაციიდან გამომდინარეობს, მაგრამ რევოლუციური მუშათა პარტიის მისაბაძი მაგალითი ვერ იქნებოდა.¹ მეორე მხრივ, კაუცკიმ ბოლშევიკების განსჯა თავდაპირველად მენშევიკების კრიტიკით დაიწყო, რომლებიც ბოლშევიკებს ანარქიზმში ადანაშაულებდნენ.

რუსეთის 1905 წლის რევოლუციის ცნობები, ყოველგვარ დაპირისპირებას რუსულ მუშათა მოძრაობაში წარმოაჩენდა, როგორც „ემიგრანტთა დავას“. შემონირულობის სახით ნახევარ მილიონ გერმანულ მარკაზე მეტი შეგროვდა. ნამყვანი სოციალ-დემოკრატებიც ვერ შეთანხმდნენ, როგორც ამას რუსეთის რევოლუციის ხასიათი მონმობდა, თუმცა მთლიანი თანხის გადანაწილებამ აჩვენა, რომ ისინი დავის თავიდან აცილებას ცდილობდნენ. ბოლშევიკებმა ისევე, როგორც მენშევიკებმა 22,5 პროცენტი მიიღეს, ხოლო ებრაულმა „ბუნდმა“ და

¹ Rosa Luxemburg, Organisationsfragen der russischen Revolution. In: Dies., Gesammelte Werke, Bd.1: 1893 bis 1905, 2. Halbband, Berlin 1970, S. 422-466, das Zitat S. 429.

პოლონელ-ლიტველმა და ლატვიელმა სოციალ-დემოკრატებმა დარჩენილი თანხა გადაინაწილეს.¹ 1917 წლის ადრეულ გაზაფხულზე რუსეთთან დისტანცია შემცირდა. რუსეთის თებერვლის რევოლუციის ცნობები გერმანიაში მალევე გავრცელდა.

ამასობაში შექმნილ გერმანულ მუშათა მოძრაობის მრავალ ფრაქციას (1914 წლის ომისადმი განსხვავებულმა მიდგომებმა ისინი ორ მოძრაობად დაყო – „სოციალ-დემოკრატთა უმრავლესობის პარტია“ და „დამოუკიდებელი სოციალ-დემოკრატები“) განსხვავებული დადებითი მოლოდინი აერთიანებდა.

ლენინის „აპრილის თეზისების“ გამოქვეყნების შემდეგ, რომელშიც ის ფრონტზე „დაზავებისა“ და მტაცებლური, იმპერიალისტური ბრძოლის დასრულებისაკენ მოუწოდებდა, ბოლშევიკების პარტია „სოციალ-დემოკრატთა უმრავლესობის“ პარტიიდან „დამოუკიდებელ სოციალ-დემოკრატების“ „მშვიდობიან პარტიად“ იქცა.²

გერმანელი სოციალ-დემოკრატების მიერ ბოლშევიკური პოლიტიკის დადებითმა შეფასებამ 1917 წლის 7 ნოემბრის შემდეგაც ვერაფერი შეცვალა. სოციალ-დემოკრატიული უმრავლესობა და დამოუკიდებელი პრესა იუნყებოდა აღმოსავლეთში ბოლშევიკების ძალაუფლების შესახებ, რომელიც მოჩვენებითი მშვიდობის სახელს იყო ამოფარებული. 1918 წლის დასაწყისში, პეტერბურგში, დამფუძნებელი კრების დაშლამ ზოგიერთი გაალიზიანა კიდეც, თუმცა სამშვიდობო მოლაპარაკებები ბრესტ-ლიტოვსკში უფრო მნიშვნელოვანი აღმოჩნდა. „მშვიდობა ანექსიის გარეშე“ – სოციალ-დემოკრატთა უმრავლესობისათვის ერთგვარი გასაღები იყო, რომელმაც ბოლშევიკების „მშვიდობიანი ძალადობა“ ერთპიროვნულად დაგმო.

კარლ კაუცკი გახლდათ პირველი დამოუკიდებელი სოციალ-დემოკრატი, რომელმაც 1918 წლის იანვრიდან აქტიურად დაიწყო 1917 წლის ნოემბერში ბოლშევიკების მიერ გატარებული პოლიტიკის კრიტიკა. მცირე ბროშურებში იგი გამოთქვამდა პროტესტს რუსეთში გამეფებული დიქტატურის წინააღმდეგ. 1918 წლის იანვარში დამფუძნებელი კრების დაშლას, თავის ნაშრომში „პროლეტარიატის დიქტატურა“, კაუცკი ბოლშევიკების „მყისიერ პოლიტიკას“ უწოდებდა, ვინაიდან

¹ შდრ. Lösche, Bolschewismus, S. 34-66.

² W.I. Lenin, Über die Aufgaben des Proletariats in der gegenwärtigen Revolution. In: Ders., Ausgewählte Werke, Band 2, Berlin (Ost) 1955, S. 7-11.

„ძალაუფლებას დიქტატურის მეთოდების გამოყენებით იხვეჭდნენ და, რა თქმა უნდა, არ ცდილობდნენ საფრთხის წინაშე მდგარი დემოკრატიის გადარჩენას. ისინი დემოკრატიული პრინციპების საწინააღმდეგოდ მოქმედებდნენ“. ნაშრომის ბოლოს კაუცკი იმედს იტოვებს, რომ „რევოლუციური მიღწევების“ შენარჩუნება „დიქტატურის დემოკრატიით ჩანაცვლებით იქნება შესაძლებელი.“¹

კრიტიკამ ბოლშევიკები საკმაოდ გააღიზიანა, როგორც ამას მოწმობს ლენინის მკაცრი რეაქცია და ტროცკის დაპირისპირება „რენეგატ-კაუცკისთან“.² კაუცკის უკან არ დაუხევია და მისი კრიტიკა უფრო მწვავე ხდებოდა, მან დაასახელა ის საფუძვლიანი განსხვავება, რაც არსებობდა დემოკრატ-სოციალისტებსა და რევოლუციონერ კომუნისტებს შორის. 1918 წელს პირველად დაბეჭდილ ნაშრომში „დემოკრატია თუ დიქტატურა“ დღევანდელი მორგებული სიტყვები შეიძლება ამოვიკითხოთ: „სოციალიზმი დემოკრატიის გარეშე წარმოდგენილია. თანამედროვე სოციალიზმი არა მხოლოდ პროდუქციის საზოგადოებრივ, არამედ საზოგადოების დემოკრატიულ ორგანიზებას გულისხმობს. სოციალიზმი დემოკრატიისგან განუყოფელია. „სოციალიზმი დემოკრატიის გარეშე“. – ეს სიტყვები ოქტომბრის რევოლუციისადმი სოციალ-დემოკრატიული კრიტიკის საფუძვლად იქცა.

საქართველო როგორც მისაბაძი მბაბლითი

კაუცკისთვის სიტყვები „სოციალიზმი დემოკრატიის გარეშე“ არა მხოლოდ პოსტულატი იყო, ამის მაგალითს ის შორეულ საქართველოში ხედავდა, სადაც დემოკრატია და სოციალიზმი სახელმწიფოს შექმნის შესაძლო წარმატებულ მოდელს წარმოადგენდა.³ საქართველომ, ნაშრომში „გლეხთა სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკა“ დაამტკიცა, რომ მას „საყოველთაო საერთაშორისო სოციალ-დემოკრატიისათვის“ უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა.

¹ Karl Kautsky, Die Diktatur des Proletariats, Wien 1918, S. 63.

² შდრ. W.I. Lenin, Die proletarische Revolution und der Renegat Kautsky. In: Ders., Werke, Band 2, S. 411-502.

³ შდრ. სტივენ ჯონსის სტატია ამ პუბლიკაციაში.

კაუცკი კარგად ხედავდა, რომ შიგნით არსებული მოჩვენებითი სტაბილური რეჟიმი გარე ძალებიდან მომდინარე „საფრთხეს“ შეიცავდა. კაუცკის პროგნოზები, იმედები დაცემული საქართველოსადმი საერთაშორისო სოლიდარობის, ოპოზიციის „სწრაფი გამარჯვების“, საბჭოთა რუსეთში ბოლშევიზმის დამხობის შესახებ არ გამართლდა. 1921 წლიდან საქართველოში ბოლშევიკური დიქტატურა ლენინისა და ტროცკისგან იღებდა სათავეს, რომელმაც შემდგომ სტალინის ხელში ჰპოვა განვითარება და ათწლეულების განმავლობაში გრძელდებოდა.

სტალინი, ლენინი და როზა ლუქსემბურგის კრიტიკა

ლენინი სიცოცხლის ბოლო დღეებში კარგად აცნობიერებდა თავის შეცდომას და უშედეგოდ ცდილობდა, ბოლშევიკური პარტიის სათავეში მისი მემკვიდრე სტალინი არ მოქცეულიყო. თავის ჩანაწერებში („ანდერძი“) სტალინს ადანაშაულებდა საქართველოში „წმენდის კომისიის“ პოლიტიკის გატარებაში „ქართველი, რომელიც დაუფიქრებლად უყენებს სოციალ-ნაციონალიზმს ბრალდებებს, ვინც უპირობოდ არ იცავს პროლეტარული კლასობრივი სოლიდარობის ინტერესებს“. ყურადსაღები აღიარებაა, თუმცა – გვიანი.¹

გერმანიაში მცირე „სპარტაკის ლიგამ“ მოულოდნელად დაიწყო ბოლშევიკების პარტიის მწვავე კრიტიკა. 1903 წელს როზა ლუქსემბურგის მიერ დაწყებული კრიტიკა კვლავ აქტუალური გახდა. მის ნაშრომზე ბევრი დაიწერა და ციტატები ისეთ ნაშრომებშიც კი გვხვდება, რომლებიც საკმაოდ უპირისპირდებიან სოციალიზმის თეორეტიკოსს. არსებობს ჰაულ ლევის 1922 წელს გამოქვეყნებული მცირე ნაშრომი „რუსეთის რევოლუცია“, რომელიც კომუნისტური მოძრაობის პრობლემის არსს შეეხებოდა და ამიტომ ის არასოდეს უღიარებიათ.²

¹ 1922 წლის 12 დეკემბრის ჩანაწერები, ციტ. Stalin in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. Dargestellt von Maximilien Rubel, Reinbek bei Hamburg 1975, S. 56.

² შდრ. Die Russische Revolution. Eine kritische Würdigung. Aus dem Nachlass von Rosa Luxemburg. Herausgegeben und eingeleitet von Paul Levi, Berlin 1922; ნაშრომის პირველი გამოცემის სრული ვერსია გერმანიაში: Rosa Luxemburg, Die russische Revolution. Herausgegeben und eingeleitet von Peter Blachstein, Hamburg 1948.

როზა ლუქსემბურგის რადიკალური კრიტიკა ოქტომბრის რევოლუციისადმი ნათლად იკვეთება, მაშინ როდესაც ის პროლეტარიატის დიქტატურის თავისეულ ცნებას განმარტავს: „დიახ: დიქტატურა! მაგრამ ეს დიქტატურა სულდგმულობს დემოკრატიის პრინციპებით და არა მისი მოსპობით, ... ეს დიქტატურა კლასის ქმნილებას უნდა წარმოადგენდეს და არა კლასის სახელს ამოფარებულ მცირე, წამყვან უმცირესობას“.¹

მაგრამ რა ხდება რევოლუციის შემთხვევაში, თუ ეს კლასი თავის მიმდევრებს უარყოფს, თუ ის სხვაგვარად ფიქრობს, და არა როგორც რევოლუციის ლიდერი? ამასთან დაკავშირებით დღევანდელობას მორგებულია როზა ლუქსემბურგის სიტყვები: „თავისუფლება მხოლოდ მთავრობის მომხრეთათვის, მხოლოდ პარტიის წევრებისათვის – თავისუფლება არაა. თავისუფლება ყოველთვის სხვაგვარად მოაზროვნეთა თავისუფლებაა. არა „სამართლიანობის“ ფანატიზმის გამო, არამედ იმიტომ რომ გამჭირვალე, სასარგებლო პოლიტიკურ თავისუფლებაში ვლინდება მისი არსი და თავის გავლენას კარგავს მაშინ, როდესაც თავისუფლება პრივილეგიად იქცევა“.² ამ სიტყვებით როზა ლუქსემბურგი უფრო მეტად დემოკრატიული სოციალიზმის და არა ლენინისეული კომუნისტური მოძრაობის მომხრედ გვევლინება.³

ოქტომბრის რევოლუციის სიღიაღმე და ტრაგედია

კომუნისტური მოძრაობისათვის, კომუნისტური პარტიების დამარცხების შემდეგ, კომუნისტური ინტერნაციონალის მიხედვით – ოქტომბრის რევოლუცია „პროლეტარულ-სოციალისტური მითოლოგიის“⁴ თავისუფალი, პროპაგანდისტული, ეფექტური შემადგენელი ნაწილი იყო. ოქტომბრის რევოლუ-

¹ Luxemburg, Revolution (Blachstein), S. 60 f.

² იქვე, გვ. 53.

³ ლუქსემბურგის მიერ შემოტანილი ცნების „სოციალისტური დემოკრატია“ – პრობლემის განსაზღვრა, რომელიც მიუხედავად ამისა სოციალ-დემოკრატებში იწვევდა „აღტაცებას დახვეწილი ფორმის გამო“, შდრ. Helga Grebing, Rosa Luxemburg und ihr Konzept einer Sozialistischen Demokratie. In: Christian Krell (Hg.), Vordenkerinnen und Vordenker der Sozialen Demokratie. 49 Porträts, Bonn 2015, S. 214-22.

⁴ Arthur Rosenberg, Geschichte des Bolschewismus, Frankfurt a.M. 1966.

ციის ამგვარი მითოლოგიური ხატი აერთიანებს თითქმის რელიგიური მნიშვნელობის მქონე „ძალაუფლების სიდიადის“ ცნებას, რომელიც ოქტომბრის რევოლუციაში ძალადობის გამოყენებას და ამის შემდგომ წლებს ამართლებს, სტალინიზმის აღზევებაც პრაქტიკულად მითოლოგიური დასაწყისიდან გამომდინარეობს.¹ 20-იანი წლების მიწურულს, მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ, ოქტომბრის რევოლუციის გავლენით, წინა პლანზე წამოიწია დიორდ კონრადის ცნებამ „საყოველთაო რევოლუციური ფრაზეოლოგია“, რომელსაც ოქტომბრის რევოლუციის სოციალისტურ უტოპიასთან, მით უფრო არსებული საბჭოური სისტემის კონსპირირებული საგარეო პოლიტიკის ექსპანსიასთან არანაირი კავშირი არ ჰქონდა.²

მეორე მსოფლიო ომის დასრულების შემდეგ, გერმანული სოციალ-დემოკრატიის პროპაგანდისკენ მოუწოდებდა პაულ ზერინგი (მოგვიანებით ცნობილი როგორც რიხარდ ლიოვენთალი). ჯერ კიდევ ინგლისში გადასახლების პერიოდში დაწერილ ნაშრომში „კაპიტალიზმის მიღმა“, იგი ოქტომბრის რევოლუციას გვერდს ვერ უვლის.³ ზერინგი არსებით კრიტიკულ მახასიათებლებს გამოყოფს, რომლებიც ჯერ კიდევ როზა ლუქსემბურგმა რუსეთის რევოლუციისადმი კრიტიკაში გამოკვეთა. იგი აღნიშნავს, თუ როგორ გამართლდა ლუქსემბურგის პროგნოზები, მაშინ როდესაც ოქტომბრის რევოლუციის მახინჯი ფორმები მნიფდებოდა და ჩვენ მივიღეთ ერთპარტიული სახელმწიფო, არადემოკრატიული პარტია და სახელმწიფო, პარტიული უმცირესობის დიქტატურა, რომელიც შიდა და გარე მტრებს საჭიროებდა.

ზერინგი დაასკვნის, რომ ეს ყოველივე მხოლოდ ნეგატიური მოვლენების შედეგი არაა, რომელიც სტალინისა და მის მიერ შექმნილი სტალინიზმის სისტემის კუთვნილებაა, არამედ ოქტომბრის რევოლუციიდან იღებს სათავეს. ზერინგი განასხვავებს როგორც რევოლუციის ნოსტალგიით შეპყრობილებს, რომლებიც სტალინიზმში მხოლოდ სტალინს ადანაშაულებდნენ, ასევე „ანტიბოლშევიკებს“, რომლებიც ოქტომბრის რე-

¹ Gert Schäfer, Einleitung zu: Theodor Bergmann/Gert Schäfer/Mario Keßler/Wladislaw Hedeler, Der Widerschein der Russischen Revolution. Ein kritischer Rückblick auf 1917 und die Folgen, Hamburg 1997, S.3 f.

² György Konrad, Antipolitik. Mitteleuropäische Meditationen, Frankfurt a.M. 1985, S. 41 f.

³ Paul Sering, Jenseits des Kapitalismus. Ein Beitrag zur sozialistischen Neuorientung, Lauf bei Nürnberg 1946.

ვოლუციის დროს ანტიქრისტეს მძვინვარებას აღიარებდნენ. ზერინგისათვის სტალინის ბატონობის ხანა ლენინისეული ოქტომბრის რევოლუციის შედეგია, მაგრამ იგი აგრეთვე რევოლუციის „ტრაგედიაზე“ ამახვილებს ყურადღებას: „სოციალიზმი და დემოკრატია – რუსეთის რევოლუციის ნამდვილი ტრაგედიაა. ის გვასწავლის, რომ სოციალიზმის ეკონომიკურ-სოციალურ მიზანსა და პოლიტიკურ ფორმას შორის ურთიერთკავშირი უნდა არსებობდეს. გავრცელებული რწმენა, თითქოსდა სოციალისტებს სოციალიზმის დიქტატორულ და ლიბერალურ ფორმას შორის მიზანშეწონილი ფორმის შერჩევა შეეძლოთ, ილუზიაა“.¹

ამით იკვრება წრე, რომელიც კაუცკის საქართველოზე, როგორც გლახთა სოციალ-დემოკრატიულ რესპუბლიკაზე შეხედულებით გაიხსნა.

ზიგფრიდ ჰაიმანი

ისტორიკოსი და პოლიტიკის მეცნიერი, ბერლინი

¹ იქვე, გვ. 157.

წინასიტყვაობა

1920 წლის მიწურულს, ახლად ჩამოყალიბებული მეორე ინტერნაციონალის სახელგანთქმული სოციალისტური დელეგაციის ყველაზე თვალსაჩინო წევრი კარლ კაუცკი, თავის მეუღლესთან, ლუიზასთან ერთად, საქართველოს ეწვია. კაუცკის ავადმყოფობის გამო რომში შეყოვნება მოუწია. მისი კოლეგა დელეგატები კი, რომელთა შორის იყვნენ თანამედროვე ევროპული სოციალიზმის ისეთი ბუმბერაზი ფიგურები, როგორებიც არიან ემილ ვანდერველდე, კამილ ჰუსმანსი და რამსეი მაკდონალდი – მასზე ადრე ჩამოვიდნენ. საქართველოს სოციალ-დემოკრატიამ ლიდერებმა თავიანთი წესისამებრ უმასპინძლეს სტუმრებს, რომლებიც უკან, სამშობლოში, საქართველოს ახლადდაფუძნებულ დემოკრატიულ რესპუბლიკაში ორკვირიანი მოგზაურობის შემდეგ დაბრუნდნენ. ისეთ პოპულარულ მემარცხენე ჟურნალებში, როგორებიცაა „The Nation“, „The Clarion“ და „Le Peuple“ ისინი მთელი ენთუზიაზმით უყვებოდნენ მკითხველს იმის შესახებ, რასაც ბრიტანელი პარლამენტარი და წამყვანი ტრედუნიონისტი ტომას შოუ „პირველ სოციალისტურ სახელმწიფოს“ უწოდებდა. ბოლშევიკური რუსეთისაგან განსხვავებით, „საქართველოს რესპუბლიკა პრესისა და სიტყვის თავისუფლებას იცავდა. აქ არ სუფევდა ტერორი, დესტრუქცია და დიქტატურა“.¹

„ევროპულ სოციალისტურ წრეებში ქართველი რევოლუციონერები კარგად იყვნენ ცნობილნი. 1890-იანი წლებიდან მოყოლებული ნოე ჟორდანიამ და აკაკი ჩხენკელმა გადასახლების პერიოდი ევროპაში გაატარეს, სადაც ესწრებოდნენ კონფერენციებს და თავიანთი წვლილი შეჰქონდათ დებატებში სოციალიზმის, ეროვნული საკითხის, პარტიული ტაქტიკისა და რევოლუციური სტრატეგიების შესახებ. დანარჩენები კი, ირაკლი წერეთლის, კარლო ჩხეიძისა და ევგენი გეგეჭკორის მსგავსად, სახელს რუსეთის სახელმწიფო დუმაში ან 1905 და 1917 წლების მოვლენების დროს რუსეთის რევოლუციურ სცენაზე იხვეჭდნენ. საქართველოს წამყვანი სოციალისტები, რომლებიც ერთგულებას მენშევიკურ იდეებს უცხადებდნენ, კარლ

¹ Thomas Shaw “Le Premier État Socialiste,” published in *The Clarion* on 22 October, 1920, and reprinted in *L’Internationale Socialiste at la Géorgie*, Paris: Édition du Comité Central du Parti Ouvrier Social-Démocrate de Géorgie, 1921, pp. 29-33.

კაუცკით იყვნენ მოხიბლულნი, რომელიც ევროპის უდიდეს მარქსისტ ავტორიტეტს წარმოადგენდა და 1905 წლის შემდგომ რუსულ პოლიტიკასაც საგულდაგულოდ აკვირდებოდა. კაუცკი საქართველოს ესტუმრა, როგორც მისი ძველი მეგობარი და უსაზღვრო იყო ქართველთა პატივისცემა მისდამი. მან აქ სამი თვე გაატარა და ქვეყანა 1921 წლის იანვარში დატოვა, სულ რაღაც 5 კვირით ადრე თებერვლის საბჭოთა ოკუპაციამდე. ამ სამი თვის განმავლობაში, კაუცკი ზამთრის ამინდისა (რაც ქვეყნის უმეტეს მხარეებამდე მისასვლელ გზებს გაუვალს ხდიდა) და სუსტი ჯანმრთელობის გამო დედაქალაქ თბილისში რჩებოდა. თუმცა, მან მაინც მოახერხა რამდენიმე დღით სწევოდა ღვინის კუთხეს – კახეთს. კაუცკი, მეუღლესთან, ლუიზასთან ერთად, დაესწრო გაკვეთილებს სკოლებში (მათ შორის ერთ-ერთ ქალაქში ესტუმრა გერმანულ სკოლას), ეწვია ადგილობრივი მთავრობის წარმომადგენლებს, ფაბრიკებს და იმყოფებოდა დამფუძნებელ კრებაზე, რის შედეგადაც მან შეაგროვა მასალები თავისი წიგნისათვის. წიგნი გერმანულ ენაზე 1921 წლის გაზაფხულზე გამოიცა, ხოლო ინგლისურ ენაზე კი – ამავე წლის სექტემბრის თვეში. იმ დროისათვის, როდესაც კაუცკიმ ინგლისური ვერსიის წინასიტყვაობა დაასრულა და უკანასკნელი თავები გაარედაქტირა, უკვე შვიდი თვე იყო გასული, რაც საქართველო საბჭოთა ოკუპაციის ქვეშ იმყოფებოდა.

კაუცკიცა და მისი მეუღლეც, რომელმაც საქართველოს შესახებ თავისი შთაბეჭდილებები გამოაქვეყნა,¹ ქართული სტუმართმოყვარეობით მოიხიბლნენ. მაგრამ კაუცკი თავის მკითხველებს ახსენებდა, რომ შეესწავლათ სოციალური და პოლიტიკური საკითხი და არა ეთნოგრაფიული ან გეოგრაფიული პრობლემა. აღნიშნული წიგნის სათაური შეიცავს სიტყვებს „სოციალ-დემოკრატიული გლეხთა რესპუბლიკა“. ქართველ სოციალ-დემოკრატთა წარმატება გამოცანა იყო ევროპის სოციალისტებისათვის. როგორ ჰპოვა ფესვები დემოკრატია მყოფი რუსეთი იმპერიის ერთ-ერთ უღარიბეს რეგიონში? „საკითხი“, როგორც კაუცკი წერდა, მდგომარეობდა შემდეგში – „შესაძლებელია თუ არა სოციალისტური მთავრობის არსებობა ქვეყანაში, რომელიც ეკონომიკური თვალსაზრისით მის

¹ Louise Kautsky “Un Voyage en Géorgie (Souvenirs Personnels),” published in *Viener Arbeiter Zeitung*, 6, 7, 8 April, 1921. Reprinted in *L’Internationale Socialiste at la Géorgie*, pp.157-176.

რუს მეზობელზე უფრო ჩამორჩენილია“, და სადაც გლეხობაა დომინანტი.¹ შეძლებდა კი საქართველოს მთავრობა „ძალა-უფლების შენარჩუნებას დიქტატურისა და ტერორის გარეშე, მხოლოდ დემოკრატიის მეთოდებითა და საშუალებებით?“ კაუცკის ამოცანა ამ წიგნში, ყოველივე ზემოაღნიშნულის გარდა, გახლდათ ისიც, რომ თავისი კოლეგა სოციალისტებისათვის აეხსნა, თუ როგორ წარმოიშვა „პროლეტარიატის დიქტატურა დემოკრატიის საფუძველზე აგრარულ ქვეყანაში ყოველგვარი ღირებული ინდუსტრიის გარეშე“ და როგორ შეძლებდა იგი თავის გადარჩენას?²

კაუცკი ამ ყოველივეს ახსნის არსში ჩანვდომას შეეცადა საქართველოს სოციალური სტრუქტურის თავისებურებათა მეშვეობით, იმგვარად, როგორადაც თავად აღიქვამდა ამას. პირველყოვლისა, ახალგაზრდა რეპუბლიკის ლიდერის, ნოე ჟორდანიას იდეათა და ნაშრომთა მსგავსად, კაუცკი მსჯელობდა სხვა პოტენციური მმართველი კლასის არარსებობაზე ქვეყანაში, როგორცაა მიწის მფლობელი არისტოკრატია ან ბურჟუაზია, ამან კი შესაძლებლობა გაუხსნა ინდუსტრიულ პროლეტარიატს, სათავეში ჩასდგომოდა რევოლუციას და ემართა სახელმწიფო. რუსეთისაგან განსხვავებულობა, როგორც კაუცკი ამტკიცებდა, იყო ის, რომ მიუხედავად ადგილობრივი პროლეტარიატის უმცირესობაში ყოფნისა, მან შეძლო დემოკრატიულად მართვა. მეორე რიგში კი, დემოკრატიული მმართველობისადმი მხარდაჭერა, რომელსაც კაუცკი სოციალიზმის განუყოფელ შემადგენლად მიიჩნევდა, ქართული სოციალ-დემოკრატიის მენშევიკური იდეებისადმი ერთგულებითა და მისი „დასავლეთ ევროპული მსოფლმხედველობით“³ იყო განპირობებული. 1917 წელს კაუცკი აცხადებდა, რომ რუსეთში სასწრაფო ამოცანას დემოკრატიული რესპუბლიკის კონსოლიდაცია წარმოადგენდა. ის ოქტომბრის რევოლუციას უმნიფრად, ხოლო ბოლშევიზმს სოციალიზმის დამახინჯებულ ფორმად მიიჩნევდა. ბოლშევიზმმა, როგორც ის წერდა, „დემოკრატია კონსპირაციული საზოგადოების დიქტატურით“

¹ მე გამოვიყენე კარლ კაუცკის წიგნის პირველი ინგლისური გამოცემა, *Georgia. A Social Democratic Peasant Republic: Impressions and Observations* (Trans. H. J Stenning), London: International Bookshops LTD, 1921. See p. 8.

² იქვე. გვ.31.

³ იქვე. გვ.20.

ჩაანაცვლა და აუგუსტ ბლანკისეულ მემბოხურ იდეებს გაჰყვა.¹ საქართველოს მიერ უფრო შემწყნარებლური ევროპული მოდელის მხარდაჭერა კაუცკისათვის მთავარი განმაპირობებელს წარმოადგენდა ქვეყნის წარმატებისა და საშინაო მშვიდობის შენარჩუნების საქმეში. მესამე, და ალბათ ყველაზე მთავარი კაუცკისათვის გახლდათ საქართველოს მმართველი პარტიის მჭიდრო კავშირი გლეხობასთან. „ნებისმიერი პროლეტარული რეჟიმის სასიცოცხლო შემადგენელი“, – წერდა იგი, „იქნება არა ურთიერთობა კაპიტალისტთა კლასთან, არამედ კავშირი გლეხობასთან“.² რუსეთში, სოლიდარობა ბოლშევიკურ პარტიასა და გლეხობას შორის დაღვეული იყო მარცვლელის რეკვიზიციისა და ტერორის გამო. საქართველოში კი, საპირისპიროდ, აგრარული რევოლუცია სოციალ-დემოკრატებმა შედარებით უფრო მშვიდობიანად განახორციელეს, რომელიც ხასიათდებოდა მიწის გადანაწილებით, კოოპერატივების ჩამოყალიბებით და ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენელობითი არჩევითობით, რომელიც „ეროვის“ სახელითაა ცნობილი. ქართული სოციალ-დემოკრატიის მიერ გლეხებთან ერთად მმართველობის განაწილებამ, როგორც კაუცკი მსჯელობდა, კოოპერაციული პარტნიორობა ჩამოაყალიბა, რომელსაც საძირკველს მუშათა პირველ თაობასა და სოფლად მცხოვრებ მათ ოჯახებს შორის არსებული მჭიდრო ეკონომიკური კავშირები უმაგრებდა.

საქართველოს მაგალითმა კაუცკის ანტიუტოპიურ იდეებს ზურგი გაუყარა. საქართველოს მაგალითმა ხაზი გაუსვა კაუცკის ხედვას იმ წინააღმდეგობებთან დაკავშირებით, რასაც სოციალიზმი კაპიტალისტურ პირობებში აწყდება. კაუცკი ამტკიცებდა, რომ პოსტ-რევოლუციური სოციალისტური სახელმწიფო უნდა ჩამოყალიბებულიყო თანდათანობით, პრიორიტეტი უნდა მისცემოდა წარმოებას, თუნდაც ამისათვის კაპიტალიზმის ელემენტებთან შეგუება გამხდარიყო საჭირო. „კაპიტალისტური ზრდის შეჩერება“ საქართველოში, – წერდა იგი, – ყველაზე მეტად მუშებს დააზარალებდა.³ ქართველთათვის კიდევ უფრო საგულისხმოდ, კაუცკი აღნიშნავდა, რომ „სოციალიზმის ფორმები შესაძლოა შესამჩნე-

¹ იქვე. გვ.19.

² იქვე.გვ.77.

³ იქვე. გვ.56.

ვად განსხვავდებოდეს სხვადასხვა ქვეყანაში და სხვადასხვა დროს...“.¹ ეს ბოლშევიკთა ცალმხრივი მოდელისაგან კრიტიკულ განდგომას წარმოადგენდა. ამან აჩვენა, რომ კაუცკი ქართველ ლიდერებს ორ მნიშვნელოვან საკითხში ეთანხმებოდა: პირველი, რომ სოციალიზმი პოლიცენტრული იყო და ის სხვადასხვა მიდგომას უშვებდა. მარქსისტული ორთოდოქსიასთან შეკამათებით კაუცკი ამტკიცებდა, რომ საქართველოს მსგავსად, სოციალისტური სახელმწიფოებრიობა „ეკონომიკურად ჩამორჩენილ პირობებში“ შესაძლებელი იყო. შესაძლებელი იყო იქამდე, სანამ მთავრობა „ძალაუფლების საზღვრებს“ ცნობდა და „ერის უმრავლესობის“² ერთგულებას ინარჩუნებდა. მეორე, კაუცკი აღიარებდა იმას, რომ ეროვნული განსხვავებულობა სოციალიზმზე გავლენას მოახდენდა. სხვა კლასებისაგან მხარდაჭერის მოსაპოვებლად სოციალიზმს პროლეტარიატის მიღმა უნდა გაეხედა. საქართველოში მუშათა კლასი მოიცავდა „გლეხებს, ხელოსნებსა და ინტელექტუალებს“.³ ეს ინკლუზიური ალიანსი იყო, რომელიც „ზოგად სოციალურ ინტერესებს წარმოადგენდა“. დემოკრატიულმა პოლიტიკამ, რომელიც მიემართებოდა იქითგან, რომ ერის „უმრავლესობამდე“ მიეღწია, სოციალიზმი „ნაციონალურ“ ფენომენად აქცია, ისევე როგორც საზოგადოებრივად.

1919 წელს კაუცკიმ დაწერა წიგნი სახელწოდებით „ტერორიზმი და კომუნიზმი“, რომელშიც ბოლშევიკები დაახასიათა, როგორც შურისმაძიებელი ოპორტუნისტები. წიგნში „საქართველო: სოციალ-დემოკრატიული გლეხთა რესპუბლიკა“ საქართველო აღებული არის, როგორც შემთხვევა, რომელიც ბოლშევიკური ბონაპარტიზმის ალტერნატივების არსებობას წარმოაჩენს. მაგრამ ამასთანავე, ის კონტრასტი, რომელზეც კაუცკი მიუთითებს, გადაჭარბებულია. კაუცკის მიერ აგრარული რეფორმის, ადგილობრივი თვითმმართველობის და კოოპერატიული საზოგადოებების დადებითი შეფასება ხშირად მცდარ ინფორმაციას შეიცავს. ეს რეფორმები უფრო პრობლემატურად განხორციელდა, ვიდრე კაუცკი გვთავაზობს. ინფორმაციის უმეტესი ნაწილი, რომელიც მან მიიღო – მაგალითად, მის მიერ დაყინებული მტკიცება ეროვნულ გვარდიასა და რეგუ-

¹ იქვე. გვ.66.

² იქვე. გვ.65.

³ იქვე. გვ.66.

ლარულ ჯარს შორის დაძაბულობის არარსებობის შესახებ ან საქართველოს საშინაო პოლიტიკის გამორჩეული არაძალადობრივი გამოცდილება – არ არის ზედმინევენიითი. კაუცკი ღრმად არ ჩასდიება არაფორმალურ პრაქტიკებს – მექრთამეობისა და კორუფციის ჩათვლით – რომელმაც ძირი გამოუთხარა საქართველოს მთავრობისა და მისი რეფორმებისადმი სახალხო რწმენას. კაუცკიმ ვერ შეძლო ეპასუხა ყველაზე მნიშვნელოვანი შეკითხვისათვის, კერძოდ კი ქართველთა ურთიერთობების შესახებ ისეთ ეთნიკურ უმცირესობებთან, როგორებიც არიან სამხრეთელი ოსები და აფხაზები.

მაგრამ კაუცკი რეალისტი იყო. ის ამჩნევდა იმ განსაკუთრებულ გარემოებებს, რომელთანაც გამკლავება უხდებოდა საქართველოს – ომის შემდგომი გაჩანაგება, შემოსავლებისა და სათანადოდ განსწავლული სამოქალაქო მოსამსახურეების არარსებობა, ჩრდილოეთისა და სამხრეთის მხრიდან მომავალი სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი საფრთხეები, საკვების სიმწირე და დასავლური დახმარება, საბჭოთა ხელისუფლების მიერ დანესებული სავაჭრო ბლოკადა. საქართველო ყველა სოციალისტისათვის იმ სირთულეების განსახიერება იყო, რომელიც სოციალურ და პოლიტიკურ ცვლილებათა დანერგვას ახლდა თან. „კაპიტალიზმი ერთი ხელის მოსმით ვერ გაუქმდება“, ნერდა კაუცკი, და სოციალიზმს არ უნდა შეეხედოთ ისე, როგორც მთელი საზოგადოების იდეალურ სურათს“. ¹ VII თავი ფოკუსირებულია „მთავრობის სირთულეებზე“ საქართველოში. ამ თავში კაუცკი ქვეყანაში არსებულ ეკონომიკურ დილემებს რეალისტურად და ასევე თანაგრძნობით აფასებს, მაგრამ ამასთანავე, ის მთავრობას საყვედურობს, რომ მან ვერ შეძლო „ქალაქის ფულის სისტემის“ გამოყენება, რომელიც „სახელმწიფოს სრული გაბანკროტებით ემუქრება“. ² იგი მიუთითებდა ცვლილებათა ნელ კურსსა და საქართველოს მთავრობის მიერ მიწის მცირე ზომის ინდივიდუალური მფლობელობისადმი გამოხატულ მხარდაჭერაზე მსხვილმასშტაბიან მიწათმოქმედებასთან შედარებით, რომელიც სინამდვილეში უფრო მეტად სოციალისტური ნაბიჯი იქნებოდა. კაუცკი ამტკიცებდა, რომ საქართველოს მსგავს ქვეყანაში მიწათმოქმედება სათემო უნდა ყოფილიყო. ³

¹ იქვე გვ. 69.

² იქვე გვ. 52.

³ იქვე გვ. 54-55.

„საქართველო: სოციალ-დემოკრატიული გლეხთა რესპუბლიკა“ აჩვენებს კაუცკის ხედვას, თუ როგორ უნდა ფუნქციონირებდეს სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკა. იგი ბოლშევიკურ აბსტრაქციონიზმსა და ბიუროკრატიზმს საქართველოს გრადუალიზმსა და პრაგმატიზმს უპირისპირებს. კაუცკის, ნოე ჟორდანიას, საქართველოს საუკეთესო თეორეტიკოსი მოაზროვნისა და რესპუბლიკის პრემიერის მსგავსად, სწამდა რომ ქართული დემოკრატია თავისუფალ პრესასთან, არჩეულ პარლამენტთან, თვითმმართველობასთან, პროფკავშირებთან და კოოპერატივებთან ერთად, სოციალიზმის უზენაესი დემოკრატიული ღირებულებების გამოხატულება იყო. საქართველომ დაამტკიცა, რომ სოციალისტურ იდეას თავისი ემანსიპატორული არსის პოვნა პატარა აგრარულ ქვეყნებშიც შეეძლო. ეს რადიკალური იდეა გახლდათ, რომელმაც მეოცე საუკუნის პოლიტიკას სახე უცვალა.

სტივენ ჯონსი

*პროფესორი, რუსეთისა და ევრაზიის კვლევების
დეპარტამენტი*

მაუნთ ჰოლიოკის კოლეჯი

VORWORTE ZUR NEUEN AUSGABE

EIN FREUND DES GEORGISCHEN VOLKES

Der berühmte belgische Sozialdemokrat Emile Vandervelde schrieb im Oktober 1920: „Wenn man in den Vorkriegsjahren die Frage gestellt hätte, wo die Sozialdemokratie ihren Sieg erringen könnte, hätte man die Städte London, Paris, Berlin, Stockholm und Brüssel genannt. Niemand aber hätte an die georgische Hauptstadt Tiflis gedacht. Genau in dieser Stadt wurde die sozialistische Fahne gehisst und dort hat der Aufbau einer wahrhaftig demokratischen Regierung begonnen.“

Heutzutage wird niemand von der Bildung sozialistischer Regierungen in europäischen Ländern überrascht. Weltgeschichtlich kann man daran erinnern, dass der Aufstieg der sozialdemokratischen Regierungen erst in Georgien begann, als am 26. Mai 1918 die Unabhängigkeit Georgiens erklärt wurde. An der Spitze des neuen unabhängigen Staates standen die georgischen Sozialdemokraten, die sich selbst als Anhänger der europäischen Sozialdemokratie betrachteten. Sie waren geschult in den Ideologien von Marx, Engels und ihres ersten Nachfolgers Karl Kautsky.

Jetzt werden die Rollen gewissermaßen verändert – die Führer der Zweiten Internationale interessierten sich dafür, wie die sozialistischen Ideen, die sie selber erdacht hatten, im ersten sozialdemokratischen Land verwirklicht wurden. Die im September 1920 in Georgien angekommenen Führer der Zweiten Internationale waren Theoretiker und ihre Gastgeber die ersten Praktiker des Sozialismus. Aus diesem Grund wandte sich Vandervelde bei der Kundgebung am Bahnhof Tiflis an die georgischen Gastgeber: „Sie nennen uns Ihre Lehrer, aber in der Tat sind Sie es, von denen wir lernen müssen“.

Karl Kautsky, der etwas später in Georgien ankam, blieb dort für über drei Monate. Der Führer der Zweiten Internationale hatte anscheinend die Entscheidung getroffen, das erste Land der europäischen Sozialdemokratie tiefgreifender zu erforschen. Er zeigte großes Interesse an allem in Georgien: Er besuchte das Hauptquartier

der Volksgarde, führte ein langes Gespräch mit Waliko Dschugeli und anderen Mitgliedern (23. Oktober). Kautsky nahm an der Eröffnung der Volksuniversität auf dem Plechanoff-Prospekt teil (31. Oktober); er besuchte auch das Zentralbüro der Eisenbahner von Tiflis und traf sich dort mit den Arbeitern (8. Oktober) usw.

Überall wurde Kautsky mit großer Begeisterung empfangen. Am 3. Oktober wurde in Tiflis der sogenannte „Kautskystag“ gefeiert. Um 12 Uhr versammelten sich Arbeitsvertreter, die Mitglieder der Volksgarde und Schüler vor der Arbeiterresidenz und kamen zu Kautskys Haus. Vom Balkon begrüßten Karl Kautsky und seine Frau die dort stehenden Leute. Vor seiner Abreise nach Deutschland nahm der Führer der Zweiten Internationalen an der Sitzung des Nationalkomitees der Sozialdemokratischen Partei Georgiens teil und kündigte an: „Ich fühle mich der Sozialdemokratischen Partei Georgiens so nah, wie keiner anderen europäischen sozialistischen Partei und will ehrlich sagen, dass ich mich nicht erinnere, irgendwo anders ein solch gutes Treffen und einen solchen Respekt erlebt zu haben.

Die führende Autorität des europäischen Marxismus interessierte sich vor allem für die Antwort auf eine Frage, auf die in diesem Buch vollständig geantwortet wurde: War eine sozialistische Regierung in einem Land möglich, das ökonomisch noch rückständiger als das benachbarte Russland war? Und wie konnte eine solche Regierung ohne jegliche Diktatur oder Terrorismus, nur mit den Mitteln und Methoden der Demokratie existieren? Und was könnte man noch unter solchen Umständen erreichen?

Kautsky hat die soziale Wirklichkeit der ersten Demokratischen Republik Georgien unter verschiedenen Aspekten betrachtet, um das Ziel des Buches zu erreichen und gibt in den unterschiedlichen Kapiteln fundierte Antworten. Man kann sich die Inhalte und Analysen des vorliegenden Werkes vorstellen, wenn man die Überschriften und Schlussfolgerungen liest:

Die Natur – großartig und reich;

Die Geschichte – der ständige Kampf für die Freiheit;

Die Landwirtschaft – primitiv und mittelalterlich;

Die Industrie – schwach;

Die Klassen – kleine Gruppen von Industriearbeiter erreichten führende Positionen in der Bevölkerung;

Die soziale Revolution – sie wurde durch die Agrarreform erreicht;

Die Verlegenheiten des Staatswesens – im Gegensatz zu Russland entschied sich die georgische Regierung mit demokratischen Methoden zum Sozialismus überzugehen, was die Antithese zum Bolschewismus darstellte, oder auch Sozialismus durch Kapitalismus;

Karl Kautsky war ein klassischer Vertreter des Marxismus und seine Ansichten und Analysen gingen nicht über die Standards des europäischen Marxismus hinaus. Man kann ihm zustimmen oder ihn ablehnen, aber eines kann man nicht in Zweifel ziehen: Sein Werk ist der ersten georgischen Republik gegenüber sehr wohlwollend. Das georgische Experiment, das „Georgische Paradies“ enthält für ihn etwas Beispielhaftes und der Erfolg oder Misserfolg des Landes stellte eine Quelle der großen Erfahrungen für den zukünftigen Sozialismus dar.

Die Sozialdemokratische Bauernrepublik (Kautskys Bezeichnung für die Unabhängige Republik Georgien) war ein starker Organismus und hatte eine gute Perspektive. Und doch wurde sie leider durch die externe Kraft der „bolschewistischen Invasion“ bezwungen.

Unseres Erachtens nach ist eine Begründung der Aktualität des vorliegenden Buches für die gegenwärtige georgische Gesellschaft unnötig, die nach fast einem Jahrhundert zum ersten Mal Kautskys „Eindrücke und Beobachtungen“ über die erste Unabhängige Republik Georgien kennenlernt. Diese Beobachtungen und Eindrücke sind auch wesentlich für die Dritte Republik Georgiens.

Dimitri Schwelidse

Assoz. Prof. für Geschichte

Staatliche Ivane-Javakishvili-Universität Tbilissi

DIE DEUTSCHE SOZIALDEMOKRATIE, DAS ZARISTISCHE RUSSLAND UND DIE KRITIK KARL KAUTSKYS AN DER OKTOBERREVOLUTION 1917

Das sich wandelnde Urteil der deutschen Sozialdemokratie über die Oktoberrevolution war während und kurz nach dem Ersten Weltkrieg vor allem von Karl Kautsky geprägt. Die in Georgien zwischen 1917 und 1921 regierende „menschewistische“ Sozialdemokratische Arbeiterpartei, die „Bruderpartei“ der deutschen Sozialdemokratie und die „sozialdemokratische Bauernrepublik Georgien“ waren für Kautsky ein beispielhafter Beleg für die Richtigkeit seiner vernichtenden Kritik an der Oktoberrevolution, die die Errungenschaften der Februarrevolution zunichte gemacht habe.¹

DIE DEUTSCHE SOZIALDEMOKRATIE UND RUSSLAND VOR 1917

Die Sicht deutscher Sozialdemokraten auf die Oktoberrevolution war mitbestimmt von der Haltung der deutschen Sozialdemokratie gegenüber Russland und gegenüber der russischen Arbeiterbewegung schon lange vor der Jahrhundertwende.² Deutsche Sozialdemokraten – von Bebel bis Bernstein – sahen in Russland vor allem den despotischen Zarismus. Sie betrachteten die russische Arbeiterbewegung mit Wohlwollen, und die verfolgten russischen Sozialdemokraten erfuhren solidarische Unterstützung nicht nur mit Worten, sondern auch durch Taten. Gelder, Zeitungen und Bücher wurden nach Russland geschmuggelt, nicht zuletzt wurde 1902 Lenins Schrift „Was tun“ im Dietz-Verlag auf Russisch gedruckt und nach Russland gebracht. Aber letztlich war das alles weit weg. Die Spaltung der russischen Sozialdemokratie 1903 wurde in Deutschland erst spät registriert. Nur die Sozialdemokratin Rosa Luxemburg sah genauer hin und berichtete kritischer über die russischen Verhältnisse und besonders über die Parteientwicklung in Russland. Ihr berühmter Artikel

¹ Der Beitrag ist eine gekürzte und überarbeitete Fassung meines Aufsatzes „Georgien, die Bolschewiki und die deutsche Sozialdemokratie (1917-1921)“ in: Totalitarismus und Demokratie, Jahrgang 2017, Heft 1, S. 91-103.

² Vgl. dazu allgemein Peter Lösche, Der Bolschewismus im Urteil der deutschen Sozialdemokratie 1903-1920, Berlin 1967; Jürgen Zarusky, Die deutschen Sozialdemokraten und das sowjetische Modell. Ideologische Auseinandersetzung und außenpolitische Konzeption 1917-1933, München 1992.

über „Organisationsfragen der russischen Sozialdemokratie“ aus der Iskra, der Zeitung der Sozialdemokratischen Arbeiterpartei Russlands, war im Sommer 1903 von Kautsky in der „Neuen Zeit“ nachgedruckt worden. Sie sah in der von Lenin geschaffenen Organisation „eine mechanische Übertragung der Organisationsprinzipien der blanquistischen Bewegung von Verschwörerzirkeln auf die sozialdemokratische Bewegung der Arbeitermassen“, die aus der besonderen russischen Situation erklärlich, aber keineswegs ein Vorbild für eine revolutionäre Arbeiterpartei sein könne.¹ Dagegen ließ sich Kautsky im Urteil über die Bolschewiki zunächst eher von der Kritik der Menschewiki leiten, die den Bolschewiki Anarchismus vorwarfen.

Die Nachrichten über die Revolution 1905 in Russland aber ließen allen Streit in der russischen Arbeiterbewegung als „Emigrantengezänk“ erscheinen. Sympathiekundgebungen fanden statt, über eine halbe Million Mark wurde gesammelt. Führende Sozialdemokraten waren sich zwar nicht einig, wie der Charakter der russischen Revolution einzuschätzen sei, aber die Verteilung der gesammelten Gelder dokumentiert, dass man sich letztlich aus dem Streit doch heraushalten wollte: die Bolschewiki erhielten wie die Menschewiki 22,5%, der jüdische „Bund“ und die polnisch-litauischen und die lettischen Sozialdemokraten den Rest.²

Im Frühjahr 1917 war jede Distanz gegenüber Russland vergessen. Die Nachricht von der russischen Februarrevolution war auch in Deutschland sofort zur Kenntnis genommen worden. Alle der inzwischen zahlreicher gewordenen Fraktionen der deutschen Arbeiterbewegung – die unterschiedliche Haltung zum Kriegsausbruch 1914 hatte zur Spaltung in eine Mehrheitssozialdemokratie (MSPD) und eine Unabhängige Sozialdemokratie (USPD) geführt – knüpften daran die unterschiedlichsten positiven Erwartungen.

Nach der Veröffentlichung der Leninschen „Aprilthesen“, in denen Lenin zur „Verbrüderung“ an der Front aufruft, um den räuberischen, imperialistischen Krieg zu beenden, wurde die Partei der Bolschewiki für die MSPD wie für die USPD zur eigentlichen "Friedenspartei".³

¹ Rosa Luxemburg, Organisationsfragen der russischen Revolution. In: Dies., Gesammelte Werke, Bd.1: 1893 bis 1905, 2. Halbband, Berlin 1970, S. 422-466, das Zitat S. 429.

² Vgl. Lösche, Bolschewismus, S. 34-66.

³ W.I. Lenin, Über die Aufgaben des Proletariats in der gegenwärtigen Revolution. In: Ders., Ausgewählte Werke, Band 2, Berlin (Ost) 1955, S. 7-11.

Die wohlwollende Beurteilung der Politik der Bolschewiki durch die deutschen Sozialdemokraten aller Schattierungen änderte sich auch nach dem 7. November 1917 zunächst nicht. Die mehrheitssozialdemokratische und die unabhängige Presse berichtete über die Machtübernahme der Bolschewiki vor allem unter dem Aspekt des nun möglich scheinenden Friedens im Osten. Die Auflösung der verfassungsgebenden Versammlung in Petersburg Anfang 1918 irritierte zwar einige Kommentatoren, die Friedensverhandlungen in Brest-Litowsk aber schienen wichtiger zu sein. „Frieden ohne Annexionen“ war auch für die Mehrheit der Sozialdemokraten die Parole und der von den Bolschewiki schließlich durchgesetzte Gewaltfrieden wurde fast einhellig verurteilt.

Der erste Sozialdemokrat, der schon seit Januar 1918 entschieden Kritik an der seit November 1917 erkennbaren Politik der Bolschewiki übte, war Karl Kautsky, damals noch ein Unabhängiger Sozialdemokrat. In mehreren kleinen Broschüren formulierte er seine Einwände gegen die in Russland praktizierte Diktatur. Nach dem Auseinanderjagen der Konstituante im Januar 1918 nannte er es in seiner Schrift „Die Diktatur des Proletariats“ eine „kurzsichtige Augenblickspolitik“ der Bolschewiki, „wenn sie, um sich an der Macht zu erhalten, zu den Methoden der Diktatur greifen, nicht um die gefährdete Demokratie zu retten, sondern sich gegen diese zu behaupten“. Er hoffte aber, dass die "Errungenschaften der Revolution" zu retten seien, „wenn es gelingt, die Diktatur zu ersetzen durch die Demokratie“, wie er am Schluss schrieb.¹

Die Kritik traf die Bolschewiki im Nerv, wie die heftigen Reaktionen Lenins und auch Trotzki gegen den "Renegaten Kautsky" erkennen lassen.² Kautsky ließ sich freilich nicht beirren, sondern formulierte seine Kritik von mal zu mal schärfer und er benannte damit zugleich die grundlegende Differenz zwischen demokratischen Sozialisten und revolutionären Kommunisten. In seiner Schrift „Demokratie oder Diktatur“ – auch im Jahre 1918 erstmals erschienen – schrieb er einige noch heute gültige Sätze:

"Für uns also ist Sozialismus ohne Demokratie undenkbar. Wir verstehen unter dem modernen Sozialismus nicht bloß gesellschaftliche Organisation der Produktion, sondern auch demokratische Organisation der Gesellschaft. Der Sozialismus ist demnach für uns untrennbar mit der Demokratie. Kein Sozialismus ohne Demokratie." Dieser Satz wurde zur Essenz der sozialdemokratischen Kritik an der Oktoberrevolution.³

¹ Karl Kautsky, Die Diktatur des Proletariats, Wien 1918, S. 63.

² Vgl. W.I. Lenin, Die proletarische Revolution und der Renegat Kautsky. In: Ders., Werke, Band 2, S. 411-502.

³ Karl Kautsky, Demokratie oder Diktatur, Berlin 1918, S. 8.

GEORGIEN ALS VORBILD

Für Kautsky war sein Diktum: „Kein Sozialismus ohne Demokratie“ nicht nur ein Postulat. Im fernen Georgien sah er ein Beispiel dafür, dass Demokratie und Sozialismus in einem funktionierenden Staatswesen zu einem Erfolgsmodell werden konnten.¹ Seine Schrift über die „sozialdemokratische Bauernrepublik“ Georgien will das im Einzelnen belegen, da dieses Beispiel von großer Bedeutung für die „gesamte internationale Sozialdemokratie“ sei.

Kautsky sah jedoch für das im Innern stabil scheinende Regime von außen kommende „Gefahren“. So recht Kautsky mit dieser Prognose hatte, die Hoffnung auf eine Welle der internationalen Solidarität für das überfallene Georgien, noch mehr aber die Hoffnung auf einen „baldigen Sieg“ der Opposition und die Überwindung des Bolschewismus in Sowjetrußland erwies sich als bloßes Wunschdenken. Die „bolschewistische Diktatur“ in Georgien, die mit dem Segen von Lenin und Trotzki 1921 begonnen hatte, nahm unter Stalin ihren Fortgang und sollte Jahrzehnte andauern.

STALIN UND LENIN UND DIE KRITIK VON ROSA LUXEMBURG

Lenin sah zwar in seinen letzten Lebenstagen immer deutlicher, welchen bösen Geist er aus der Flasche gelassen hatte und versuchte – freilich vergeblich – Stalin als seinen Nachfolger an der Spitze der Partei der Bolschewiki zu verhindern. In seinen Tagebuchnotizen („Testament“) machte er Stalin auch für die Politik der nach Georgien kommandierten „Säuberungskommissare“ verantwortlich: „Ein Georgier ... der leichtfertig mit Beschuldigungen des ‚Sozialnationalismus‘ um sich wirft ... ein solcher Georgier verletzt im Grunde genommen ‚die Interessen der proletarischen Klassensolidarität ...‘. Eine bemerkenswerte Einsicht, freilich zu spät gewonnen.“²

In Deutschland kam auch aus den Reihen der kleinen Spartakusgruppe schon bald und unerwartet scharfe Kritik an der

¹ Vgl. dazu den Beitrag von Stephen Jones in dieser Publikation.

² Aufzeichnungen vom 31.12.1922, zit. in Stalin in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. Dargestellt von Maximilien Rubel, Reinbek bei Hamburg 1975, S. 56.

Partei der Bolschewiki. Die Kritik kam erneut – wie schon 1903 – von Rosa Luxemburg. Über ihre Schrift ist viel geschrieben worden, sie ist auch sicherlich oft nur in „Versatzstücken“ zitiert worden, die kaum eine wirkliche Auseinandersetzung mit der sozialistischen Theoretikerin zum Anlass hatten. Auf der anderen Seite aber ist die kleine, erst 1922 von Paul Levi erstmals veröffentlichte Schrift "Die russische Revolution" stets eine Herausforderung für die kommunistische Bewegung gewesen, die diese nie angenommen hat.¹

Die radikale Kritik von Luxemburg an der Oktoberrevolution wird besonders deutlich, wenn sie ihren Begriff von der Diktatur des Proletariats definiert: "Jawohl: Diktatur! Aber diese Diktatur besteht in der Art der Verwendung der Demokratie, nicht in ihrer Abschaffung, ... Aber diese Diktatur muß das Werk der Klasse, und nicht einer kleinen, führenden Minderheit im Namen der Klasse sein, ..." ²

Was aber ist mit der Revolution, wenn diese Klasse die Gefolgschaft versagt, wenn sie anders darüber denkt als die Revolutionsführer? Dazu schrieb Luxemburg bis heute gültige Sätze: „Freiheit nur für die Anhänger der Regierung, nur für Mitglieder einer Partei – mögen sie noch so zahlreich sein – ist keine Freiheit. Freiheit ist immer nur die Freiheit des anders Denkenden. Nicht wegen des Fanatismus der 'Gerechtigkeit', sondern weil all das Belehrende, Heilsame und Reinigende der politischen Freiheit an diesem Wesen hängt und seine Wirkung versagt, wenn die 'Freiheit' zum Privilegium wird“.³

Mit diesen Sätzen – aber nicht nur mit diesen – steht Rosa Luxemburg mehr in der Tradition des demokratischen Sozialismus als in der Tradition der von Lenin geprägten kommunistischen Bewegung.⁴

¹ Vgl. Die Russische Revolution. Eine kritische Würdigung. Aus dem Nachlass von Rosa Luxemburg. Herausgegeben und eingeleitet von Paul Levi, Berlin 1922; die erste in Deutschland erschienene vollständige Ausgabe der Schrift: Rosa Luxemburg, Die russische Revolution. Herausgegeben und eingeleitet von Peter Blachstein, Hamburg 1948.

² Luxemburg, Revolution (Blachstein), S. 60 f.

³ Ebd., S. 53.

⁴ Zur Problematisierung von Luxemburgs Begriff einer „sozialistischen Demokratie“, der dennoch für Sozialdemokraten „Raum für eine feinsinnige Form der Bewunderung“ lässt vgl. Helga Grebing, Rosa Luxemburg und ihr Konzept einer Sozialistischen Demokratie. In: Christian Krell (Hg.), Vordenkerinnen und Vordenker der Sozialen Demokratie. 49 Porträts, Bonn 2015, S. 214-220.

DIE VERKLÄRUNG UND DIE TRAGÖDIE DER OKTOBERREVOLUTION

In der kommunistischen Bewegung war nach der Unterwerfung der kommunistischen Parteien unter die Vorgaben der Kommunistischen Internationale die Oktoberrevolution nur noch ein – freilich propagandistisch gerade dadurch sehr wirkungsmächtiger – Bestandteil einer „proletarisch-sozialistischen Mythologie“.¹ Dieses mythologische Bild von der Oktoberrevolution verband sich mit einer fast religiös zu nennenden "Gewaltverherrlichung", die die Gewaltanwendung in der Oktoberrevolution und in den unmittelbar darauf folgenden Jahren als "notwendig" verklärte und so auch die in der Dimension so viel furchtbarere Gewaltanwendung in der Hochzeit des Stalinismus praktisch von den mythologischen Anfängen her entschuldete.² Daraus erwuchs schon gegen Ende der zwanziger Jahre, aber mehr noch nach dem Ende des zweiten Weltkrieges eine sich auf die Oktoberrevolution berufende „weltrevolutionäre Phraseologie“ – wie György Konrad es nannte – , die mit der in der Oktoberrevolution immerhin noch aufscheinenden sozialistischen Utopie nichts mehr zu tun hatte, umso mehr aber mit der „konspirativen außenpolitischen Expansion des bestehenden sowjetischen Systems“.³

Einer, der nach dem Ende des Zweiten Weltkrieges die deutsche Sozialdemokratie zu einem programmatischen Neuanfang ermuntern wollte, war Paul Sering – später bekannter unter seinem Namen Richard Löwenthal. In seinem noch im englischen Exil geschriebenen Buch „Jenseits des Kapitalismus“ kommt er (natürlich) auch auf die Oktoberrevolution zu sprechen.⁴

Sering zählt wesentliche Kritikpunkte auf, die auch schon Rosa Luxemburg in ihrer Kritik an der russischen Revolution benannt hatte und er macht deutlich, wie viele der von Luxemburg vorausgesagten Konsequenzen aus den von Anfang an vorhandenen „Geburtsfehlern“ der

¹ Arthur Rosenberg, Geschichte des Bolschewismus, Frankfurt a.M. 1966.

² Gert Schäfer, Einleitung zu: Theodor Bergmann/Gert Schäfer/Mario Keßler/Wladislaw Hedeler, Der Widerschein der Russischen Revolution. Ein kritischer Rückblick auf 1917 und die Folgen, Hamburg 1997, S.3 f.

³ György Konrad, Antipolitik. Mitteleuropäische Meditationen, Frankfurt a.M. 1985, S. 41 f.

⁴ Paul Sering, Jenseits des Kapitalismus. Ein Beitrag zur sozialistischen Neuorientierung, Lauf bei Nürnberg 1946.

Oktoberrevolution inzwischen eingetroffen seien: der Einparteienstaat, die fehlende Demokratie in Partei und Staat, die Diktatur einer Minderheit in der Partei, die der inneren und äußeren Feinde bedarf.

Aber: – so resümiert Sering – das alles ist nicht erst die Folge späterer Fehlentwicklungen, für die allein Stalin und das von ihm geprägte System des Stalinismus verantwortlich zeichnet. Das alles ist bereits von Anfang an in der Oktoberrevolution selbst angelegt.

Mit dieser Einschätzung unterscheidet sich Sering sowohl von den Revolutions-Nostalgikern, die für den Stalinismus immer nur Stalin verantwortlich machen wollen als auch von "platten Antibolschewisten", die während der Oktoberrevolution das Wüten des Antichristen erkennen wollen. Die Stalinsche Terrorherrschaft ist für Sering die Konsequenz aus der Leninschen Oktoberrevolution, aber er nennt das auch zugleich die "Tragödie" dieser Revolution:

„Sozialismus und Demokratie. Das ist die wahre Tragödie der russischen Revolution. Sie lehrt uns, dass zwischen dem ökonomisch-sozialen Ziel des Sozialismus und der politischen Form ein notwendiger Zusammenhang besteht. Es zeigt sich, dass der weit verbreitete Glaube eine Illusion ist, als könnten Sozialisten zwischen einer diktatorischen und einer freiheitlichen Form des Sozialismus nach Zweckmäßigkeitsgründen wählen.“¹

Damit schließt sich ein Kreis, der sich mit dem Blick Kautskys auf die demokratisch-sozialistische Bauernrepublik Georgien geöffnet hatte.

Siegfried Heimann

Historiker und Politikwissenschaftler, Berlin

¹ Ebd., S. 157 f.

VORWORT

Ende August 1920 traf Karl Kautsky, das bedeutendste Mitglied einer sozialistischen Delegation der neu gegründeten Zweiten Internationale, mit seiner Frau Luise in Georgien ein. Kautsky wurde in Rom für zwei Wochen durch Krankheit aufgehalten. Seine Kollegen, darunter die Größen des zeitgenössischen europäischen Sozialismus – wie Emile Vandervelde, Camille Huysmans und Ramsay MacDonald – kamen früher an. Von den sozialdemokratischen Führern Georgiens herzlich aufgenommen, kehrten sie nach zwei Wochen in ihre Heimat zurück. In populären linken Zeitungen wie *The Nation*, *The Clarion* und *Le Peuple* berichteten sie den Lesern darüber, was der britische Abgeordnete und führende Gewerkschafter Thomas Shaw „den ersten sozialistischen Staat“ nannte. Im Gegensatz zum bolschewistischen Russland verteidigte die georgische Republik „Rede- und Pressefreiheit. Es gibt hier keinen Terror, keine Zerstörung und keine Diktatur.“¹

Georgische Revolutionäre waren in den sozialistischen Kreisen Europas bekannt. Seit den 1890er Jahren verbrachten Noë Dschordania und Akaki Tschenkeli Exilaufenthalte in Europa, nahmen an Konferenzen teil und trugen zu Debatten über den Sozialismus, die nationale Frage, Parteitaktiken und revolutionäre Strategien bei. Andere, wie Irakli Zereteli, Karlo Tschcheidse und Ewgeni Gegetschkori machten sich in der russischen Staatsduma oder während der Ereignisse von 1905 und 1917 auf der russischen revolutionären Bühne einen Namen. Wichtige Vertreter der georgischen Sozialisten, die mit den menschwistischen Ideen sympathisierten, fühlten sich zu Karl Kautsky, einer der größten Autoritäten des europäischen Marxismus hingezogen, der ein aufmerksamer Beobachter der russischen Politik seit 1905 war. Kautsky kam als alter Freund nach Georgien und die georgische Verehrung für ihn war grenzenlos. Er blieb dort drei Monate lang und reiste im Januar 1921 ab, nur fünf Wochen vor der sowjetischen Besetzung des Landes Mitte Februar. Während dieser drei Monate blieb er aufgrund des Winterwetters und seines Gesundheitszustandes in der Hauptstadt

¹ Thomas Shaws Artikel „Le Premier État Socialiste“ erschien am 22. Oktober 1920 in der Zeitung *The Clarion*. Nachdruck in: *L'Internationale Socialiste at la Géorgie*, Paris: Édition du Comité Central du Parti Ouvrier Social-Démocrate de Géorgie, 1921, pp. 29-33.

Tiflis. Es gelang ihm dennoch, für ein paar Tage in die Weinregion von Kachetien zu reisen und mit seiner Frau Luise Schulen (darunter eine der deutschen Schulen in Tiflis), lokale Regierungsbehörden, Fabriken und die Konstituierende Versammlung zu besuchen, um Material für sein Buch zu sammeln. Das Buch erschien im Frühjahr 1921 auf Deutsch und im September desselben Jahres auf Englisch. Als Kautsky das Vorwort vervollständigte und die letzten Kapitel der englischen Version redigierte, war Georgien sieben Monate lang unter sowjetischer Besatzung.

Sowohl Kautsky als auch seine Frau, die ihre eigenen Eindrücke von Georgien¹ veröffentlichte, waren zweifellos von der georgischen Gastfreundschaft verzaubert. Aber Kautsky war gekommen, wie er seine Leser erinnerte, um sich nicht mit dem ethnografischen oder geografischen, sondern mit sozialen und politischen Problemen zu befassen. Der Titel des Buches enthält die Worte einer „Sozialdemokratischen Bauernrepublik“. Der Erfolg der georgischen Sozialdemokraten war ein Rätsel für europäische Sozialisten. Warum hat die Sozialdemokratie in einer der ärmsten Regionen des ehemaligen russischen Reiches Wurzeln geschlagen? „Die Frage“, so meinte Kautsky, „besteht darin, ob in einem Land, das ökonomisch noch rückständiger als das benachbarte Russland ist, und dessen Proletariat doch die politische Herrschaft oder, wenn man will, die Diktatur übt, ohne jeglichen Terrorismus, mit den Mitteln und Methoden der Demokratie“², eine wirkliche sozialistische Regierung aufrecht zu erhalten wäre. Kautskys Aufgabe war mit diesem Buch vor allem, seinen sozialistischen Kommilitonen zu erklären „woher nun die wunderbare Erscheinung einer Diktatur des Proletariats auf demokratischer Grundlage in einem agrarischen Land ohne nennenswerte Industrie kommt?“³

Kautsky kommt einer Erklärung nahe, in der er sich auf die Besonderheiten der georgischen Sozialstruktur stützt. Erstens, in Anlehnung an die Ideen und die Arbeit des Anführers der jungen Republik, Noë Dschordania, argumentierte Kautsky, dass im Land keine anderen potenziellen herrschenden Klassen, wie eine landbesitzende Aristokratie

¹ Louise Kautsky, "Un Voyage en Géorgie (Souvenirs Personnels)", veröffentlicht in der Wiener Arbeiter Zeitung, 6., 7., 8. April 1921. Abgedruckt in *L'International Socialiste en Géorgie*, S. 157-176.

² Ich habe die erste englische Ausgabe von Kautsky's Buch genutzt: *Georgia. A Social Democratic Peasant Republic: Impressions and Observations (Trans. H. J Stenning)*, London: *International Bookshops LTD*, 1921. S. S. 8.

³ Ebd. S. 31.

oder Bourgeoisie, existieren, was dem georgischen Industrieproletariat die Möglichkeit gab, die Revolution zu führen und den Staat zu regieren. Im Unterschied zu Russland, behauptete Kautsky, wurde Georgien trotz des Minderheitenstatus des lokalen Proletariats demokratisch regiert. Zweitens wurde die Unterstützung für demokratische Regierungsführung, die Kautsky als integraler Bestandteil des Sozialismus betrachtete, von der Treue der georgischen Sozialdemokratie zu menschwistischen Ideen und von ihren „westeuropäischen Ansichten“¹ geprägt. Im Jahr 1917 hatte Kautsky erörtert, dass das unmittelbare Ziel in Russland die Konsolidierung einer demokratischen Republik sei. Er verurteilte die Oktoberrevolution als verfrüht und den Bolschewismus als eine Verzerrung des Sozialismus. Der Bolschewismus, so schrieb er, ersetzte „die Demokratie durch die Diktatur einer Verschwörungsgesellschaft“ und hielt an aufständischen blanquistischen Ideen fest². Georgiens Unterstützung für ein tolerantes europäisches Modell war für Kautsky von zentraler Bedeutung für seinen Erfolg und seine Fähigkeit den innerstaatlichen Frieden aufrechtzuerhalten. Drittens war für Kautsky der vielleicht entscheidende Punkt die enge Beziehung der georgischen Partei zur Bauernschaft. „Für jedes proletarische Regime“, schrieb er, „wird nicht das Verhältnis zur Kapitalistenklasse, sondern das zur Bauernschaft der heikelste Punkt sein“.³

In Russland wurde die Solidarität zwischen der bolschewistischen Partei und der Bauernschaft durch eine Politik der Getreidebeschaffung und des Terrors gebrochen. In Georgien hingegen etablierten die Sozialdemokraten eine relativ friedliche Agrarrevolution, die sich durch Landumverteilung, Genossenschaften und gewählte Regierungsbehörden, die als *Eroba* bekannt sind, auszeichnete. Die Teilung der Regierungsführung zwischen georgischer Sozialdemokratie und Bauernschaft führte, so Kautsky, zu einer kooperativen Partnerschaft, die durch enge wirtschaftliche Beziehungen zwischen den Arbeitern der ersten Generation und ihren Familien auf dem Land untermauert wurden.

Der georgische Fall verstärkte Kautskys anti-utopische Ansichten. Er bestärkte seine Überzeugungen hinsichtlich der Einschränkungen, denen

¹ Ebd. S. 20.

² Ebd. S. 19.

³ Ebd. S. 77.

der Sozialismus in einer kapitalistischen Umgebung gegenübersteht. Kautsky bestand darauf, dass der post-revolutionäre sozialistische Staat schrittweise voranschreiten müsse, um die Produktion zu priorisieren, selbst wenn dies die Aufnahme von Elementen des Kapitalismus bedeute. „Ein Stocken des kapitalistischen Wachstums“ in Georgien, schrieb er, würde die Arbeiter sehr hart treffen.¹ Wichtiger für die Georgier sei, merkte er an, dass "die Formen des Sozialismus in den verschiedenen Ländern, zu verschiedenen Zeiten und in verschiedenen Produktionszweigen sehr unterschiedlich sein können".² Dies war eine entscheidende Abkehr vom einseitigen Modell der Bolschewiki. Es zeigte sich, dass Kautsky mit den georgischen Führern in zwei wichtigen Aspekten übereinstimmte: Erstens war der Sozialismus polyzentrisch und erlaubte verschiedene Ansätze. In einer Infragestellung der marxistischen Orthodoxie bestand Kautsky darauf, dass sozialistische Staatlichkeit unter "ökonomisch rückständigen Umständen" ähnlich wie im Fall von Georgien möglich sei, solange die Regierung „die Grenzen ihrer Macht“ erkannte und die Loyalität der „Mehrheit der Nation“³ behalten konnte. Zweitens schien Kautsky anzuerkennen, dass der Sozialismus von nationalen Unterschieden beeinflusst sein würde. Um die Unterstützung anderer Klassen sicherzustellen, müsste der Sozialismus über das Proletariat hinausgehen. In Georgien gehörten der Arbeiterklasse „Bauern, Handwerker und Intellektuelle“⁴ an. Es war ein inklusives Bündnis, stellvertretend für „allgemeine soziale Interessen“. Demokratische Politik, die dazu bestimmt war, die "Mehrheit der Nation" zu erreichen, machte den Sozialismus tatsächlich sowohl zu einem „nationalen“ als auch zu einem sozialen Phänomen.

Im Jahr 1919 schrieb Kautsky ein Buch unter dem Titel *„Terrorismus und Kommunismus“*, in dem er die Bolschewiki als rachsüchtige Opportunisten bezeichnete. In dem Buch *„Georgien: Eine Sozialdemokratische Bauernrepublik“* nahm er Georgien als eine Fallstudie, um die Existenz von Alternativen zum Bonapartismus der Bolschewiki zu demonstrieren. Aber manchmal ist der Kontrast übertrieben. Seine positive Bewertung der georgischen Agrarreform, der lokalen Selbstverwaltungen und Genossenschaften beruht oft

¹ Ebd. S. 56.

² Ebd. S. 66.

³ Ebd. S. 69.

⁴ Ebd. S. 66.

auf Fehleinschätzungen. Die Umsetzung dieser Reformen war viel problematischer als Kautsky andeutet. Viele der Informationen, die er erhielt – wie sein Beharren auf der Abwesenheit von Spannungen zwischen der Nationalgarde und der regulären Armee oder der außergewöhnlichen gewaltfreien Erfahrung der georgischen Innenpolitik – waren fehlerhaft. Kautsky beschäftigte sich nicht genauer mit informellen Praktiken – einschließlich Bestechung und Korruption – die das Vertrauen der Bevölkerung in die georgische Regierung und ihre Reformen untergruben. Er hat es versäumt, sich mit der wichtigsten Frage der Beziehungen der Georgier zu ihren ethnischen Minderheiten wie den Südosseten und Abchasen, zu befassen.

Kautsky war aber ein Realist. Er hat die außerordentlich schwierigen Bedingungen Georgiens erkannt – die Verwüstung durch den Krieg, das Fehlen von Einnahmen und ausgebildeten Beamten, existenzielle Bedrohungen aus dem Norden und Süden, Mangel an Nahrungsmitteln und westlicher Hilfe sowie eine von der Sowjetmacht verhängte Handelsblockade. Georgien zeigte für alle Sozialisten die Schwierigkeiten bei der Einführung von sozialen und politischen Veränderungen. „Der Kapitalismus kann nicht einfach außer Kraft gesetzt werden“, schrieb Kautsky, und der Sozialismus sollte nicht als „das Idealbild einer vollkommenen Gesellschaft“¹ betrachtet werden. Kapitel VII konzentriert sich auf die „Verlegenheiten des Staatswesens“ in Georgien. Er kritisiert das wirtschaftliche Dilemma Georgiens, aber er wirft der Regierung auch vor, ihr „Papiergeldsystem“ nicht unter Kontrolle zu bekommen, das „den Staat mit völligem Bankrott bedroht.“² Er bemerkte das langsame Tempo des Wandels und beschrieb die Unterstützung einzelner kleiner Betriebe durch die georgische Regierung als konträr zur eigentlichen sozialistischen Agrarpolitik. Er behauptete, dass die Landwirtschaft in einem Land wie Georgien kooperativ sein sollte.³

Das Buch *„Georgien: Eine Sozialdemokratische Bauernrepublik“* illustriert wie ein funktionierender sozialdemokratischer Staat aus Kautskys Perspektive aussehen sollte. Er kontrastiert die bolschewistische Abstraktion und den Bürokratismus mit dem Gradualismus und Pragmatismus Georgiens. Kautsky glaubte wie Noë

¹ Ebd. S. 65.

² Ebd. S. 52.

³ Ebd. SS. 54-55.

Dschordania, Georgiens bester Theoretiker und Premier/Präsident der Republik, dass die georgische Demokratie mit ihrer Pressefreiheit, ihrem gewählten Parlament, der Selbstverwaltung, den Gewerkschaften und Genossenschaften ein Beispiel für die überlegene demokratische Qualität des Sozialismus sei. Georgien bewies, dass der emanzipatorische Kern des sozialistischen Ideals in kleinen Agrarstaaten Wurzeln schlagen konnte. Es war eine radikale Idee, die das Bild der Politik des 20. Jahrhunderts veränderte.

Stephen F. Jones

Historian and Political Scientist, Berlin

Professor für Russische und Eurasische Studien

Mount Holyoke College

INTRODUCTIONS TO THE NEW EDITION

A FRIEND OF THE GEORGIAN PEOPLE

In October 1920, the well-known Belgian Social Democrat Emile Vandervelde wrote: „If in the pre-war years the question arose where social democrats could gain victory, the answer would probably be London, Paris, Berlin, Stockholm or Brussels. But who would have thought about Tbilisi, the capital city of Georgia? The socialist flag was erected precisely here, in this city and building of a genuine democratic system began.”

Today, social democrats are quite familiar in Europe, but the history of the world might remember that the chronology of social democratic governments began exactly in Georgia, when its independence was declared on 26 May 1918. The new republic was guided by Georgian social democrats, who considered themselves as disciples of European social democracy. They had been nurtured on the ideas of Marx, Engels and the first successor of those two – Karl Kautsky.

Now, somehow the roles have changed – the leaders of the Second International were interested in how and in what ways were the socialist ideas, constructed by them, accomplished in the first social democratic country. The Second International leaders who came to Georgia in September 1920 were socialist theorists, and their hosts were the first practitioners of socialism. Therefore, Vandervelde addressed the Georgian hosts on the short meeting at Tbilisi railway station: “You are calling us your teachers. In fact, it is you who we are learning from.”

Karl Kautsky, who came to Georgia a little later, stayed here for more than three months. The leader of the Second International seemed to have decided to study the first country of European social democracy in depth. He showed peculiar interest in everything in Georgia – he visited the headquarters of the People’s Guard, talked to Valiko Jugheli and other members of the staff for a long time (23 October); Kautsky attended the opening of the People’s University, which was held on Plekhanov Avenue (31 October); he visited the Central Office of Tbilisi Railwaymen and met the workers (8 October), etc.

Kautsky was hosted enthusiastically everywhere. On 3 October, the so-called „Kautsky’s Day” was held in Tbilisi. At 12:00 pm, representatives of trade unions, people’s guards and pupils gathered in front of the Workers’ Palace and went to Kautsky’s house. They were welcomed by Kautsky and his wife from the balcony. Before leaving for Germany, the Second International leader attended the session of the central committee of the Social Democratic Party of Georgia. He addressed the participants with the following words: „I feel closer to the Social Democratic Party of Georgia than to any other Socialist Party in Europe... I should tell you that such a good meeting and respect as we got here I do not remember anywhere.”

But, first of all, the main authority of European Marxism was interested in one question in Georgia, the answer to which is given in this book: „Whether a real Socialist government is possible in a country which is economically more backward than its Russian neighbour; how such a Government was able to maintain itself there, without dictatorship or terrorism, using the means and methods of democracy, and what it was able, under these circumstances, to achieve”.

In order to achieve this purpose, Kautsky studied the social reality of the first republic of Georgia from different angles and gave reasonable answers to the issues given in the appropriate chapters. We can imagine the contents and analysis of the present work in the form of headings of the chapters and assumptions of authors:

Natural Conditions – great and rich;

History – constant struggle for freedom;

Agriculture – primitive, medieval;

Industry – weak;

The Classes – small divisions of industrial workers have achieved leading positions among the population;

The Social revolution – was achieved through an agrarian reform;

The Difficulties of the government – unlike Russia, the Georgian government decided to move towards socialism by using democratic methods, which was an antithesis of Bolshevism, or socialism through capitalism, and so forth.

Karl Kautsky was a classical figure of Marxism and his vision and analysis did not go beyond the standards of European Marxism. We

can agree or disagree, but one issue is undoubtedly clear – his work is greatly sympathetic towards the first Georgian republic. The Georgian Experiment, the „Georgian Paradise”, is exemplary for him and its success or failure is a source of great experience for the future of European socialism.

Most importantly, „Georgia – A Social Democratic Peasant Republic”, as Kautsky called independent Georgia, was a healthy organism inside and had a great perspective ahead. It was only conquered by a gruesome external force – „invasion of the Bolsheviks”.

We consider it unnecessary to justify the relevance of this book to contemporary Georgian society, which, almost after a century, is going to get acquainted with the „impressions and observations” of Kautsky about the independent Georgian republic. These observations and impressions are no less important for the third republic of Georgia.

Dimitri Shvelidze

Associate Professor

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

GERMAN SOCIAL DEMOCRACY, TSARIST RUSSIA AND KARL KAUTSKY'S CRITICISM OF THE OCTOBER REVOLUTION 1917

During and shortly after the First World War, the verdict of the German social democratic movement changed as regards the October Revolution and this was primarily influenced by Karl Kautsky. The "Menshevik" Social Democratic Workers Party, which ruled Georgia between 1917 and 1921, the "brother party" of the German social democratic movement and the "Social Democratic Peasant Republic of Georgia" were exemplary evidence for Kautsky of the accuracy of his devastating criticism of the October Revolution having destroyed the achievements of the February Revolution.¹

GERMAN SOCIAL DEMOCRACY AND RUSSIA BEFORE 1917

The view of German social democrats of the October Revolution was partly determined by the attitude of the German social democratic movement towards Russia and the Russian workers' movement long before the turn of the century.² It was above all the despotic tsarism that German social democrats saw in Russia – from Bebel to Bernstein. They looked favourably upon the Russian workers' movement, and the persecuted Russian social democrats experienced solidarity not only in words but also in deeds. Money, newspapers and books were smuggled into Russia, not least Lenin's "What is to be done?" was printed in the Russian language by the German Dietz-Verlag in 1902 and brought into Russia. But at the end of the day, it was all very far away. The split of Russian social democratic movement in 1903 was only registered late in Germany.

Only social democrat Rosa Luxemburg took a closer look and reported more critically on Russian conditions and especially on the development of the party in Russia. Her famous article on "Organisational Issues of Russian Social Democracy" published in *Inskra*, the newspaper of the Social Democratic Workers Party of Russia, was reprinted by Kautsky in "Die Neue Zeit" in the summer of 1903. In the organisation created by

¹ This contribution is an abbreviated and revised version of my essay "Georgien, die Bolschewiki und die deutsche Sozialdemokratie (1917-1921)" in: *Totalitarismus und Demokratie*, year 2017, Journal 1, pp. 91-103.

² Cf. Peter Lösche in general, "Der Bolschewismus im Urteil der deutschen Sozialdemokratie 1903-1920", Berlin 1967; Jürgen Zarusky, "Die deutschen Sozialdemokraten und das sowjetische Modell. Ideologische Auseinandersetzung und außenpolitische Konzeption 1917-1933", Munich 1992.

Lenin, she saw "a mechanical transfer of the organisational principles of the Blanquist movement of conspirator circles to the social democratic movement of the workers' masses", which could be explained by the special Russian situation, but by no means serve as a model for a revolutionary workers' party.¹ In contrast, Kautsky's judgement of the Bolsheviks was initially guided more by the criticism of the Mensheviks, who accused the Bolsheviks of anarchism.

The news of the 1905 Revolution in Russia, however, made all disputes in the Russian workers' movement appear as "bickering among emigrants". There were rallies of sympathy and more than half a million marks were raised in support. Although leading social democrats did not agree on how to assess the nature of the Russian revolution, the distribution of the monies raised documents that they ultimately wanted to stay out of the dispute: the Bolsheviks, like the Mensheviks, received 22.5%, the Jewish Bund and the Polish-Lithuanian and Latvian social democrats were allocated the remainder of the funds.²

In the spring of 1917, any distancing from Russia was forgotten. The news of the Russian February Revolution was taken note of immediately in Germany. All of the now more numerous factions of the German workers' movement – the different attitudes to the outbreak of war in 1914 had led to a split into a majority social democratic party (MSPD) and an independent social democratic party (USPD) – pinned the most varied positive expectations on this event.

Following the publication of Lenin's "April Theses", in which Lenin called for "fraternisation" at the front to end the predatory, imperialist war, the Bolshevik party became the real "peace party" for both the MSPD and the USPD.³

The favourable assessment of the Bolsheviks' policies by the German social democrats of all shades at first did not change even after November 7, 1917. The majority social democratic and independent press reported on the takeover of power by the Bolsheviks, primarily under the aspect of the peace that now seemed possible in the East. The dissolution of the Constituent Assembly in Petersburg in early 1918 may have disturbed some commentators, but the peace negotiations in Brest Litovsk seemed more important. "Peace without annexations" was also the slogan for the majority of the social democrats and the violent peace finally enforced by the Bolsheviks was almost unanimously condemned.

¹ Rosa Luxemburg, *Organisationsfragen der russischen Revolution*. In: id., *Collected Works*, Vol.1: 1893 to 1905, 2nd half volume, Berlin 1970, pp. 422-466, the quote p. 429.

² Cf. Lösche, *Bolschewismus*, pp. 34-66.

³ V.I. Lenin, *Über die Aufgaben des Proletariats in der gegenwärtigen Revolution*. In: id., *Selected Works*, Volume 2, Berlin (East) 1955, pp. 7-11.

The first social democrat who had been resolutely critical of the Bolshevik policy already since January 1918, a policy that had been identifiable since November 1917, was Karl Kautsky, then still a member of the USPD. In several small brochures he formulated his objections to the dictatorship practiced in Russia. After the dispersal of the Constituent Assembly in January 1918, in his paper "The Dictatorship of the Proletariat", he called it a "short-sighted momentary policy" of the Bolsheviks, "if, in order to maintain their power, they resort to the methods of dictatorship, not to save the endangered democracy, but to assert themselves against it". He hoped, however, that the "achievements of the revolution" could be salvaged "if it were possible to replace the dictatorship by democracy," as he wrote at the end.¹

The criticism struck the very nerve of the Bolsheviks, as the fierce reactions of Lenin and Trotsky against the "renegade Kautsky" indicate.² Kautsky, however, was not deterred, but rather sharpened his criticism time and again, and in doing so he also named the fundamental difference between democratic socialists and revolutionary communists. In his book "Democracy or Dictatorship" – also first published in 1918 – he wrote down some ideas that are still valid today: "So for us, socialism is unthinkable without democracy. We understand modern socialism not only as the social organisation of production, but also as the democratic organisation of society. For us, socialism is therefore inseparable from democracy. No socialism without democracy." This sentence became the essence of social democratic criticism of the October Revolution.³

GEORGIA AS A MODEL

This dictum: "No socialism without democracy" was not just a mere postulate for Kautsky. In distant Georgia he saw an example that democracy and socialism could become a model of success in a functioning state.⁴ His paper on the "Social Democratic Peasant Republic" of Georgia aimed to prove this in detail, since this example was of great importance for "the entire international social democratic movement".

¹ Karl Kautsky, *Die Diktatur des Proletariats*, Vienna 1918, p. 63.

² Cf. V.I. Lenin, *Die proletarische Revolution und der Renegat Kautsky*. In: id., *Works*, Volume 2, p. 411-502.

³ Karl Kautsky, *Demokratie oder Diktatur*, Berlin 1918, p. 8.

⁴ Cf. the contribution of Stephen Jones in this publication.

Kautsky, however, saw "dangers" emanating from the outside for the regime that seemed to be stable inside. However correct Kautsky was with this prediction, the hope of a wave of international solidarity for invaded Georgia, but even more so the hope of an "imminent victory" of the opposition and the overthrow of Bolshevism in Soviet Russia, proved to be mere wishful thinking. The "Bolshevik dictatorship" in Georgia, which began with the blessing of Lenin and Trotsky in 1921, continued under Stalin and was to last for decades.

STALIN AND LENIN AND THE CRITICISM OF ROSA LUXEMBURG

Lenin saw more and more clearly in the last days of his life what evil spirit he had let out of the bottle and tried – albeit in vain – to prevent Stalin as his successor at the head of the Bolshevik party. In his diary notes ("Testament") he also blamed Stalin for the policies of the "Purge Commissioners" ordered to Georgia:

"A Georgian... who recklessly throws around accusations of 'social nationalism'... such a Georgian basically violates the interests of proletarian class solidarity...". A remarkable insight albeit gained too late.¹

In Germany, unexpectedly harsh criticism of the Bolshevik party soon came from the ranks of the small Spartacus group. The criticism came again – as in 1903 – from Rosa Luxemburg. Much has been written about her work, and she has certainly often only been quoted in random bits, which hardly offered any real debate with the socialist theorist. On the other hand, however, the small volume "The Russian Revolution", which was first published only in 1922 by Paul Levi, has always been a challenge for the communist movement, which has never accepted it.²

Luxemburg's radical criticism of the October Revolution becomes particularly clear when she defines her concept of the dictatorship of the proletariat: "Yes, dictatorship! But this dictatorship consists in the way democracy is applied, not in its abolition... But this dictatorship must be the work of the class, not of a small, leading minority in the name of the class..."³

¹ Notes from 31.12.1922, qtd. in Stalin in Selbstzeugnissen und Bilddokumenten. Presented by Maximilien Rubel, Reinbeknear Hamburg 1975, p. 56.

² Cf. Die Russische Revolution. Eine kritische Würdigung. From the estate of Rosa Luxemburg. Published and introduced by Paul Levi, Berlin 1922; the first complete edition of the work in Germany: Rosa Luxemburg, Die russische Revolution. Published and introduced by Peter Blachstein, Hamburg 1948.

³ Luxemburg, Revolution (Blachstein), p. 60f.

But what about the revolution if this class fails to follow, if it thinks differently from their revolutionary leaders? Luxemburg wrote down thoughts on this issue that are valid even today: "Freedom only for the supporters of the government, only for the members of one party – however numerous they may be – is no freedom at all. Freedom is always and exclusively freedom for the one who thinks differently. Not because of any fanatical concept of 'justice' but because all that is instructive, wholesome and purifying in political freedom depends on this essential characteristic, and its effectiveness vanishes when 'freedom' becomes a special privilege".¹

With these sentences – but not only with these – Rosa Luxemburg is more in the tradition of democratic socialism than in the tradition of the communist movement determined by Lenin.²

THE ROMANTICISATION AND TRAGEDY OF THE OCTOBER REVOLUTION

In the communist movement, after the submission of the communist parties to the guidelines of the Communist International, the October Revolution was only one component of a "proletarian-socialist mythology" – albeit very effective in propagandistic terms precisely because of this fact.³ This mythological picture of the October Revolution was connected with an almost religious "glorification of violence", which romanticised the use of violence as "necessary" in the October Revolution and in the years that followed, and thus also practically excused the much more terrible use of violence in the dimension of Stalinism's heyday on the basis of the mythological beginnings.⁴ Already towards the end of the 1920s, but even more so after the end of the Second World War, a "world revolutionary phraseology" – as György Konrad called it – emerged. It had nothing to do anymore with the socialist utopia that still appeared during the October Revolution, but

¹ Ibid., p. 53.

² On the discussion of Luxemburg's concept of "socialist democracy", which nevertheless leaves "room for a subtle form of admiration" for social democrats cf. Helga Grebing, Rosa Luxemburg und ihr Konzept einer Sozialistischen Demokratie. In: Christian Krell (Ed.), Vordenkerinnen und Vordenker der Sozialen Demokratie. 49 Porträts, Bonn 2015, pp. 214-220.

³ Arthur Rosenberg, Geschichte des Bolschewismus, Frankfurt a.M. 1966.

⁴ Gert Schäfer, Introduction to: Theodor Bergmann/Gert Schäfer/Mario Keßler/Wladislaw Hedeler, Der Widerschein der Russischen Revolution. Ein kritischer Rückblick auf 1917 und die Folgen, Hamburg 1997, p.3 f.

had all the more to do with the "conspiratorial foreign policy expansion of the existing Soviet system".¹

One who wanted to encourage German social democracy to make a new programmatic start after the end of the Second World War was Paul Sering— later better known under his name Richard Löwenthal.

In his book "Beyond Capitalism", which was still written in exile in England, he (of course) also refers to the October Revolution.²

Sering lists important points of criticism that Rosa Luxemburg had already identified in her critique of the Russian Revolution, and he makes it clear how many of the consequences predicted by Luxemburg from the "birth defects" of the October Revolution that existed from the outset had meanwhile occurred: the one-party state, the lack of democracy in party and state, the dictatorship of a minority in the party that requires the internal and external enemies. But: - as Sering sums up – all this was not just the result of later undesirable developments, for which Stalin and the system of Stalinism he shaped are solely responsible. All of this had been in place since the beginning of the October Revolution itself.

With this assessment, Sering differs both from the revolutionary nostalgics, who always want to blame Stalin only for Stalinism, as well as from "platitudinous anti-Bolsheviks", who seek to identify the October Revolution as the rage of the Antichrist. For Sering, Stalin's reign of terror was the consequence of Lenin's October Revolution, but at the same time he also called it the "tragedy" of this revolution:

"Socialism and democracy. This is the real tragedy of the Russian Revolution. It teaches us that there is a necessary connection between the socio-economic goal of socialism and its political shape. It turns out that the widespread belief is an illusion, as if socialists could choose between a dictatorial and a liberal form of socialism based on expediency".³

Thus, we come full circle, one that started out with Kautsky's view of the democratic socialist peasant republic of Georgia.

Siegfried Heimann

Historian and Political Scientist, Berlin

¹ György Konrad, Antipolitik. Mitteleuropäische Meditationen, Frankfurt a.M. 1985, p. 41 f.

² Paul Sering, Jenseits des Kapitalismus. Ein Beitrag zur sozialistischen Neuorientierung, Lauf near Nuremberg 1946.

³ Ibid., p 157 f.

FOREWORD

At the end of August 1920, Karl Kautsky, the most eminent member of a distinguished socialist delegation from the newly revived Second International, arrived in Georgia with his wife, Louise. Kautsky was delayed in Rome for two weeks by illness. His fellow delegates, including giants of contemporary European socialism – men such as Emile Vandervelde, Camille Huysmans and Ramsay MacDonald – went on ahead. Hosted in style by Georgia's social democratic leaders, they returned home after a giddy two weeks exploring the newly established Democratic Republic of Georgia. In popular left-leaning journals like *The Nation*, *The Clarion*, and *Le Peuple*, they effused about what British MP and leading trade unionist Tom Shaw called “the first socialist state.” In contrast to Bolshevik Russia, Shaw wrote, the Georgian republic defended “free speech and freedom of the press. There is no terror, no destruction, and no dictatorship”.¹

Georgian revolutionaries were well known in Europe's socialist circles. Since the 1890s, Noe Jordania and Akaki Chkhenkeli spent periods of exile in Europe attending conferences and contributing to debates on socialism, the national question, on party tactics and revolutionary strategies. Others like Irakli Tsereteli, Karlo Chkheidze and Evgeni Gegetchkori, made their name in the Russian State Dumas, or during the events of 1905 and 1917, on the Russian revolutionary stage. Georgia's leading socialists, sympathetic to Menshevik ideas, were drawn to Karl Kautsky, one of Europe's greatest authorities on Marxism, and a close observer of Russian politics since 1905. Kautsky came to Georgia as an old friend, and Georgian reverence for him was boundless. He remained there for three months, departing in January 1921, just five weeks before the Soviet invasion of the country in mid-February. During those three months, Kautsky remained in the capital of Tiflis due to the winter weather (which made most provincial roads impassable) and his own infirmities (he turned 66 during his stay). But he managed to visit the wine region of Kakheti for a few days, and with his wife Louise, attended schools (including a German one in the city), local government bodies, factories and the Constituent Assembly, gathering materials for his book. The book was published in German in the spring of 1921 and in English in

¹ Thomas Shaw “Le Premier État Socialiste,” published in *The Clarion* on 22 October, 1920, and reprinted in *L'Internationale Socialiste at la Géorgie*, Paris: Édition du Comité Central du Parti Ouvrier Social-Démocrate de Géorgie, 1921, pp. 29-33.

September of the same year. By the time Kautsky completed the preface and edited the final chapters of the English version, Georgia had been under Soviet occupation for seven months.

Both Kautsky and his wife, who published her own impressions of Georgia,¹ were evidently bewitched by Georgian hospitality. But Kautsky had come, he reminded his readers, to study a social and political problem, not an ethnographic or geographical one. The title of the book includes the words a “social democratic peasant republic”. The Georgian social democrats’ success was a puzzle for Europe’s socialists. Why did social democracy take root in one of the poorest regions of the former Russian empire? “The question,” Kautsky wrote, was “whether a real socialist government is possible in a country which is economically more backward than its Russian neighbor,” and dominated by the peasantry.² Would the Georgian government be “able to maintain itself ... without dictatorship or terrorism, using the means and methods of democracy.” Kautsky’s task in this book, above all else, was to explain to his fellow socialists how “a dictatorship of the proletariat on a democratic basis (and) in an agrarian country without any industry worthy of the name” emerged, and how it would survive?³

Kautsky gets close to an explanation based on what he perceives as the peculiarities of Georgian social structure. Firstly, following the ideas and work of the young republic’s leader, Noe Jordania, Kautsky argued the absence of other potential ruling classes such as a landowning aristocracy or bourgeoisie, opened the opportunity for Georgia’s industrial proletariat to lead the revolution and govern the state. The difference with Russia, Kautsky claimed, was that in Georgia, despite the local proletariat’s minority status, it governed democratically. Secondly, the support for democratic governance, which Kautsky considered integral to socialism, was shaped by allegiance of Georgian social democracy to Menshevik ideas, and by its “West European outlook”.⁴ In 1917, Kautsky had argued that the immediate goal in Russia was the

¹ Louise Kautsky “Un Voyage en Géorgie (Souvenirs Personnels),” published in *Viener Arbeiter Zeitung*, 6, 7, 8 April, 1921. Reprinted in *L’Internationale Socialiste at la Géorgie*, pp. 157-176.

² I have used the first English edition of Kautsky’s book, *Georgia. A Social Democratic Peasant Republic: Impressions and Observations* (Trans. H. J. Stenning), London: *International Bookshops LTD*, 1921. See p. 8.

³ *Ibid.* p. 31.

⁴ *Ibid.* p. 20.

consolidation of a democratic republic. He condemned the October Revolution as premature, and Bolshevism as a distortion of socialism. Bolshevism, he wrote, substituted “the dictatorship of a conspiracy society for democracy” and adhered to insurrectionist ideas, like those of Auguste Blanqui.¹ Georgia’s support for a more tolerant European model was, for Kautsky, central to its success, and to its ability to maintain domestic peace. Thirdly, and perhaps most crucially for Kautsky, was the Georgian party’s close relationship with the peasantry. “The vital part of any proletarian regime” he wrote, “will not be the relation to the capitalist class, but the connection with the peasants”.² In Russia, the solidarity between the Bolshevik party and the peasantry was broken by policies of grain requisition and terror. In Georgia, by contrast, the social democrats established a relatively peaceful agrarian revolution characterized by land redistribution, cooperatives, and elected local government bodies known as *eroba*. Georgian social democracy’s sharing of governance with the peasants, Kautsky argued, led to a cooperative partnership, which was underpinned by close economic links between first generation workers and their families in the countryside.

The Georgian case reinforced Kautsky’s anti-utopian views. It underlined his view regarding the constraints socialism faces in a capitalist environment. Kautsky insisted the post-revolutionary socialist state would have to proceed gradually, to prioritize production even if it meant accommodating elements of capitalism. “A suspension of capitalist growth” in Georgia, he wrote, would harm the workers most.³ More importantly for the Georgians, he recognized that “the forms of socialism may vary considerably in different countries at different times...”.⁴ This was a crucial departure from the Bolsheviks’ single model approach. It showed Kautsky agreed with the Georgian leaders in two important areas: first, socialism was polycentric and allowed for different approaches. In a challenge to Marxist orthodoxy, Kautsky insisted that socialist statehood was possible in “economically backward conditions” like Georgia’s, as long as the government recognized “the limits of its power” and was able to retain the allegiance of “the majority of the

¹ Ibid. p. 19.

² Ibid. p. 77.

³ Ibid. p. 56.

⁴ Ibid. p. 66.

nation”.¹ Second, Kautsky seemed to recognize that socialism would be affected by national differences. To ensure support from other classes, socialism had to go beyond the proletariat. In Georgia, the working class included “peasants, hand workers and intellectuals”.² It was an inclusive alliance, representative of “general social interests.” Democratic policies designed to reach the ‘majority’ of the nation, in effect made socialism a “national” phenomenon as well as a social one.

In 1919, Kautsky wrote *Terrorism and Communism*, which described Bolsheviks as revengeful opportunists. *Georgia: A Social Democratic Peasant Republic* takes Georgia as a case study to demonstrate the existence of alternatives to the Bolsheviks’ Bonapartism. But at times, the contrast he draws is exaggerated. His positive assessment of Georgia’s agrarian reform, of its local government, and of the cooperative societies, is often misinformed. The implementation of these reforms was much more problematic than Kautsky suggests. Much of the information he received – such as his insistence on the absence of tension between the National Guard and the regular army, or the exceptional non-violent experience of Georgian domestic politics – was inaccurate. Kautsky does not delve deeply into informal practices – including bribery and corruption – which undermined popular faith in the Georgian government and its reforms. He failed to address the most important question of Georgians’ relations with their ethnic minorities such as the South Ossetians and Abkhazians.

But Kautsky was a realist. He recognized the exceptionally challenging conditions Georgia faced – the devastation of war, the absence of revenues, of trained civil servants, existential threats from the north and south, the lack of food and Western aid, and a trade blockade imposed by Soviet power. Georgia illustrated for all socialists, the difficulties of introducing social and political change. “Capitalism cannot be abolished at one stroke,” Kautsky wrote, and socialism should not be viewed “as an ideal picture of a complete society”.³ Chapter VII focuses on the “difficulties of the government” in Georgia. It is a realistic and sympathetic appraisal of Georgia’s economic dilemmas, but it also reproaches the government for failing to manage its “system of paper

¹ Ibid. p. 69.

² Ibid. p. 66.

³ Ibid. p. 65.

money,” which “threatens the state with complete bankruptcy”.¹ He remarked on the slow pace of change, and described the Georgian government’s support for individual small holdings as contrary to the proper socialist policy of large scale agriculture. Agriculture in a country like Georgia should be communal, he asserted.²

Georgia: A Social Democratic Peasant Republic, illustrates Kautsky’s vision of what a functioning social democratic state should look like. He contrasts Bolshevik abstractionism and bureaucratism with Georgia’s gradualism and pragmatism. Kautsky, like Noe Jordania, Georgia’s best theoretician and Premier/President of the republic, believed Georgia’s democracy, with its free press, elected parliament, self-government, trade unions and cooperatives, was an illustration of socialism’s superior democratic qualities. Georgia proved the emancipatory core of the socialist idea could take root in small agrarian states. It was a radical idea, which changed the face of twentieth century politics.

Stephen F. Jones

Professor, Russian and Eurasian Studies

Mount Holyoke College

¹ Ibid. p. 52.

² Ibid. pp. 54-55

კარლ კაუსკი

საქართველო:

გლეხთა სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკა

შთაბეჭდილებანი და დაკვირვებანი

* ტექსტი ქართულად ითარგმნა ინგლისური გამოცემიდან

სარჩევი

წინასიტყვაობა ინგლისური გამოცემისთვის	55
ბუნებრივი პირობები	59
ისტორია	62
მინათმოქმედება	72
მრეწველობა	76
კლასები	79
სოციალური რევოლუცია	88
მთავრობის სირთულეები	97
კაპიტალიზმი და სოციალიზმი	108
სოციალ-დემოკრატიული პარტიის სიმტკიცე	121
რესპუბლიკის საგარეო პოლიტიკა	137
რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალები	145
ბოლშევიკური შემოჭრა	151
მოსკოვის ბონაპარტიზმი	155

წინასიტყვაობა ინგლისური გამოცემისთვის

წინამდებარე წიგნი საქართველოში ჩემი 1920 წლის აგვისტოში სტუმრობის შედეგს წარმოადგენს. ვიყავი საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მთავრობის საგანგებო სტუმარიც და წევრიც მეორე ინტერნაციონალის დელეგაციისა, რომელიც ასევე საქართველოს მთავრობამ მიიწვია. რომში ავად გავხდი, რის გამოც ქვეყანაში დელეგაციის მივლინებიდან 14 დღის დაგვიანებით მოვახერხე ჩასვლა, მაშინ როცა ეს დელეგაცია უკვე უკან უნდა დაბრუნებულიყო. საქართველოში ცოტა მეტ ხანს გავჩერდი, სექტემბრის ბოლოდან იანვრის დასაწყისამდე. ჩემი ჯანმრთელობისა და ამინდის პირობების გათვალისწინებით, ვერ შევძელი დელეგაციის სხვა წევრების მსგავსად, მომენახულებინა საქართველოს ყველა მხარე. ქართული ენაც არ ვიცოდი. მიუხედავად ყველაფრისა, მაინც მოვახერხე ხალხთან უშუალო კავშირის დამყარება და მათი იდეების გაგება. ვინაიდან თარჯიმანი არ მყავდა, ენობრივი სირთულის გამო, ამ ქვეყნის ადგილობრივი ლიტერატურა, როგორც ოფიციალური, ასევე კერძო, ჩემთვის ხელმიუწვდომელი იყო.

ვერ ვიტყვი, რომ ქვეყანა კარგად შევისწავლე, თუმცა რიგით ტურისტზე გაცილებით მეტი მაინც დავადგინე. ყველანი: მთავრობის ლიდერები, ოპოზიციის წარმომადგენლები, პროლეტარები თუ კერძო მესაკუთრეები და ინტელექტუალები – მზად იყვნენ, მოეწოდებინათ ჩემთვის საჭირო ინფორმაცია.

კომუნისტებს ჩემგან თავი შორს ეჭირათ. იმას, რისი თქმაც მათ ჩემთვის შეეძლოთ, თბილისის ყოველდღიურ გაზეთებში ნახავდით, სამაგიეროდ, რუსეთში სოციალ-დემოკრატიული გაზეთები აკრძალული იყო.

რასაკვირველია, ეს კომუნისტებს ხელს არ უშლიდა, საქართველოში თავისუფლების ნაკლებობაზე დაეჩივლათ. როგორც კი ამის შანსი ეძლეოდათ, ისინი ამას აკეთებდნენ.

პრესის თავისუფლებას დემოკრატიულ ქვეყნებში ძალიან ადვილად მოჰყვება ხოლმე მისი ბოროტი ზრახვებით გამოყენება. ეს თანაბრად ეხება ასევე ყველა სხვა თავისუფალ სფეროს.

საქართველოში ყველა ინსტიტუციაზე წვდომა ადვილად მომენიჭა. პრინციპად გავიხადე, რომ სტუმრობა წინასწარ არ გამეხმაურებინა. დარწმუნებული ვიყავი, რომ პოტიომკინის სოფლებში¹ არ უნდა გამოვჩენილიყავი.

წინააღმდეგობების მიუხედავად, დიდძალი ინფორმაციის შეგროვება შეეძელი. მჯერა, რომ სულ მცირე, ზოგადი კონტურებით მაინც ქვეყნის ზუსტი სურათი მოვხაზე.

ჩემი მიზანი არ არის, დავწერო წიგნი მოგზაურობის შესახებ – სამამისოდ ძალიან მწირი გამოცდილება მაქვს – არც ხალხისა და ქვეყნის შესახებ დეტალური ანგარიშის წარდგინებას ვაპირებ. ეს ამოცანა მათ უნდა დაუფტოვო, ვინც უფრო დიდი ხნით შეძლო ქვეყანაში დარჩენა, ჩემზე მეტიც ნახა და ქართული ენაც იცოდა.

აი, რამ მიიპყრო ჩემი ყურადღება საქართველოში – რასაც ამ წიგნში შევეჭიდე, არ არის არც გეოგრაფიული, არც ეთნოლოგიური, არამედ ესაა სოციალური საკითხი. რეალური კითხვა ეხება იმას, არის თუ არა შესაძლებელი სოციალისტური მმართველობა ისეთ ქვეყანაში, რომელიც ეკონომიკურად საკუთარ რუს მეზობელზე უფრო ჩამორჩენილია; როგორ შეძლო ამგვარმა მთავრობამ აქ ფეხის მოკიდება ყოველგვარი დიქტატურისა და ტერორის გარეშე, მხოლოდ და მხოლოდ დემოკრატიული მეთოდებისა და საშუალებების გამოყენებით – და ამასთან ერთად, ამგვარ პირობებში, კიდევ რისი მიღწევა იყო შესაძლებელი.

ამრიგად, საქართველოში მეტად საინტერესო და მნიშვნელოვანი სოციალური ექსპერიმენტის შესასწავლად და იმგვარი დასკვნების გამოსატანად ჩამოვედი, რომელიც გამოდგებოდა ზოგადად სოციალისტური პრაქტიკისათვის. ის, რაც მე შევისწავლე, გახლდათ ბოლშევიზმის ანტითეზისი. რაც უნდა უმნიშვნელოდ გვეჩვენებოდეს, ქართული ექსპერიმენტი, თავისი გასაოცარი ანარეკლების გათვალისწინებით, ბოლშევიკურ ექსპერიმენტზე ნაკლებ ყურადღებას არ იმსახურებს.

¹ პოტიომკინის სოფლები – იგულისხმება რუსეთის იმპერიის ფედმარშალის გრიგოლ პოტიომკინის მიერ 1787 წელს რუსეთში შექმნილი ბუტაფორიული სოფლები, რომელიც თითქოს და სიცოცხლით სავსე დასახლებას წარმოადგენდა, ისტორიაში შემორჩა როგორც ხელისუფლების მიერ კარგად შეფუთული სიცრუის მაგალითი (რედ.).

სამწუხაროდ, შეუძლებელია ორივე ექსპერიმენტის განვითარებას კულმინაციის წერტილამდე თანაბრად მივყვეთ. ქართული საზოგადოების კონსოლიდაციის პროცესი უხეშად დაარღვია მისმა მეზობელმა და მეტოქე რუსეთმა.

ამა წლის იანვარში, როცა ევროპაში უკან დაბრუნებას ვგეგმავდი, გავიგონე, თუ რა თბილად, სიმპათიის გამომხატველი ტონით ესაუბრებოდა საბჭოთა რუსეთის წარმომადგენელი საქართველოს მთავრობას. დღეს კი საქართველოს წარმომადგენლებს ხელთ აქვთ მტკიცებულებები, რომ რუსეთი ჯერ კიდევ 1920 წლის დეკემბერში ამზადებდა სამხედრო ნაწილებს საქართველოში შემოსაჭრელად, რაც განახორციელა კიდევ თებერვლის თვეში. საქართველო კიდევ ერთხელ გადაიქცა რუსეთის პროვინციად, ამჯერად საბჭოთა დამოუკიდებელი რესპუბლიკის სახით. პატარა ქვეყანა ასოციათსკაციანი წითელი არმიით გარშემორტყმული აღმოჩნდა, რომელმაც ქვეყანა ყველაზე უღირსი ფორმებით დაიპყრო. როგორც ოკუპირებული ტერიტორია, საქართველო ბოლშევიკებისგან იმაზე უარესად დაიტანჯა, ვიდრე თავად ბედკრული რუსეთი. სრული განადგურებისკენ სვლა, შიმშილის ზღვრამდე მისვლა, რომელიც რუსეთის იმპერიაში ოთხი წელიწადი მძვინვარებდა, საქართველოში მხოლოდ რამდენიმე თვე გაგრძელდა.

ამ ნაშრომის გერმანულ გამოცემაში აღვწერე ის გარემოებანი, რაც ახლახან ვნახე, მაგრამ სანამ ინგლისური გამოცემა დღის შუქს იხილავს, აღნიშნული გარემოებანი ძირფესვიანად შეიცვლება. მიუხედავად ამისა, საუბრის საგანი სასიცოცხლო ინტერესს მაინც ინარჩუნებს. ჩვენ კვლავ გვიპირისპირდება რუსული ბოლშევიზმი – ქართული სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკის ანტითეზისი, მაგრამ ჩვენ ხელთ გვაქვს ცოდნა, რომელიც მეტად გვეხმარება, სწორად განვსაჯოთ საბჭოთა რუსეთის მეთოდები.

მოსკოველ ტირანთა დიქტატურა საქართველოში, ისევე როგორც თავად რუსეთში, მუდმივი ვერ იქნება. ქართველი ხალხი მრავალ ბარბაროსულ შემოსევას გადაურჩა. ის ასევე გადაურჩება წითელი არმიისგან აოხრებასა და საბჭოთა განსაკუთრებული კომისიების საშინელებასაც. დემოკრატია მხოლოდ კვლავ უნდა იზეიმოს რუსეთში და შედეგად – საქართველოშიც.

შედეგად კი ის პრობლემები და ის გამოცდილება, რასაც საქართველოში წავანყდი და წინამდებარე წიგნში მოვუყარე თავი, დამატებით მნიშვნელობას შეიძენს საქართველოს საზღვრებს გარეთ მთელი რუსეთისა და მისი მოსაზღვრე სახელმწიფოებისათვის.

ექვგვარეშეა, რომ უახლოესი მომავალი საშინელი იქნება, როგორც ჩრდილოეთ, ასევე სამხრეთ კავკასიისათვის. და როცა ყველა დიქტატურას, წითელი იქნება ის თუ თეთრი, ჩაანაცვლებს დემოკრატია, კავკასიის შემადგენელი რაიონების ეკონომიკური სისტემის ნაწილები დიდი ხნის განმავლობაში ათასი ჭრილობისაგან სისხლისგან დაიცლებიან და მტკივნეული გამოჯანმრთელების პერიოდი დაუდგებათ.

ჩვენი ამოცანები დასავლეთ ევროპაში ამჟამად გახლავთ სოციალისტური პარტიების გაერთიანება და მათი საერთაშორისო ასპარეზზე გააქტიურება. რაც უფრო წარმატებით გავართმევთ თავს ამ ამოცანას, მით უფრო მივუახლოვდებით იმ პოზიციას, რომ არა მარტო ჩვენი მუშათა კლასი და ჩვენი ერები მოვალნიეროთ, არამედ საგრძნობი დახმარება გავუწიოთ აღმოსავლეთსაც, სწრაფად აღორძინების საქმეში.

მხოლოდ ასტრონომებისათვის და არა სოციალისტებისთვის არის მართებული გამოთქმა, რომ წათელი აღმოსავლეთიდან მოდის. ჩვენ, დასავლეთის სოციალისტები, მონოდებულნი ვართ, რომ განმათავისუფლებელი სინათლე მოვუტანოთ მსოფლიოს და ეს ქათინაური სულაც არ არის ჩვენთვის, არამედ ეს გახლავთ ამოცანა, რომელიც გვავალებს სრულყოფილად მივუძღვნათ თავი ჩაგრულთა ემანსიპაციის დიად იდეალს.

კ. კაუცკი

ბერლინი-შარლოტენბურგი, 8 სექტემბერი, 1921.

თავი I

ბუნებრივი პირობები

ამ ქვეყანაში სტუმრობისას ვსწავლობთ მის ფორმებსა და ფერებს, მის ლანდშაფტურ თავისებურებას.

ერთი შეხედვითვე საქართველო მომაჯადოებელია და ეს შთაბეჭდილება კიდევ უფრო ღრმავდება, რაც უფრო გვეშლება თვალწინ მისი სურათ-ხედები. სუბტროპიკული ზღვის სანაპიროდან კავკასია აღწევს 15 ათასზე მეტ ფუტ სიმაღლეს. გერმანელი მკვლევარი მერცხახერი თავის წიგნში „კავკასიის მთიანეთი“ აღნიშნავს, რომ იალბუზის მწვერვალთან (18 000 ფუტი) ისეთი სანახაობით ისიამოვნა, რომ ამ შთაბეჭდილებასთან შედარებით, ცენტრალური ალპები მხოლოდ სუსტ, არასრულფასოვან მოგონებას თუ დაგვიტოვებს.

ის ასევე აღნიშნავს, რომ ალაზნისა და მტკვრის დაბლობებმა და ჩეგენის ველურმა კლდოვანმა ხედებმა სილამაზით დაჩრდილეს ისეთი ადგილები, როგორებიც არის ვია მალა, ტამინა, ლისტენშტეინის ხეობა და სხვა ცნობილი ადგილები. თავისი ჩინებული თანაფარდობებით, ნაწილთა ჰარმონიულობით, მცენარეულობის სიუხვით, ფერთა საუცხოობით სვანეთის ლანდშაფტებთან ვერ მივა ვერც ბერნესი, ობერლანდი და ვერც ენგადინი, ვერც ჯუდიკარინი და კორტინა.

მე კავკასიის მთებისა და კავკასიელ ხალხთა კლასიკური მკვლევარი დავიმონმე, რადგანაც თავად ვერ შევძელი ამ მშვენიერების ხილვით მესიამოვნა.

მერცხახერი კარგად იცნობდა როგორც ალპებს, ასევე კავკასიას. სხვებიც, რომლებიც ორივე მათა სისტემას იცნობენ, აღნიშნავენ, რომ კავკასიის სილამაზე და მასშტაბები აღემატება ალპებისას. თუ მკითხველი შვეიცარიის ნაწილად წარმოიდგენს ნეაპოლის ყურეს, მიხვდება, თუ ბუნების რა მრავალფეროვნებასა და სრულყოფილებას აღმოვაჩენთ საქართველოში.

საქართველოში ერთად არის სუბტროპიკული სანაპიროები და მყინვარები, ტროპიკული ჰავისა და მაღალი ტენიანობისაგან წარმოქმნილი უხვი მცენარეულობა. მასთან ახლოს არის უდაბნო რეგიონებიც. აქ ასევე ვხვდებით ვულკანური ქანები-

საგისაგან წარმოშობილ გასაოცარი რაოდენობის სხვადასხვა ტიპის სამკურნალო წყაროს.

საქართველოს ბევრი რამ აქვს შესათავაზებელი მათთვის, ვინც მკურნალობას საჭიროებს, ასევე ბუნების მოყვარულთა და ხელოვანთათვის. ომამდე საქართველოში ბევრმა ტურისტმა და სწულმა დაიწყო ჩამოსვლა, როგორც რუსეთიდან, ასევე დასავლეთ ევროპიდან, რადგან საქართველო, იტალიისა და შვეიცარიისაგან განსხვავებით, მრავალი თვალსაზრისით ჯერ კიდევ გაუკვალავი მხარე იყო. კავკასიაში უამრავი ხელუხლებელი ტყე და ველია, რომელზეც უცხო ადამიანს ჯერ კიდევ არ დაუდგამს ფეხი. ქვეყნის პირველყოფილი ხასიათის მტკიცებულებას ისიც ამყარებს, რომ აქ მუდამ შეხვდებით მსხვილ მტაცებელ ნადირებსა და სხვა სახის ველურ ცხოველებს. თბილისში დათვის ხორცი ისევე იყიდება ბაზარში, როგორც ჩვენთან ძროხის ხორცი და არც ისე ძვირად. ერთხელ, როცა დათვის ხორცი ვიყიდე, ცნობისმოყვარეობის გამო ვიკითხე, თუ სად იყო დათვი მოკლული, აღმოჩნდა, რომ თბილისიდან სულ რაღაც 50 მილის დაშორებით, არც ისე შორს და არც ისე მიუვალ ადგილას მოუნადირებიათ იგი.

საქართველო ჭეშმარიტი სამოთხე მხოლოდ ტურისტებისთვის, სწულთათვისა და სპორტსმენთათვის არ არის. ბუნებამ მრენველებსაც ხელსაყრელი პირობები შეუქმნა. საქართველოში ერთმანეთთან არაჩვეულებრივად და შერწყმული ბუნების სილამაზე და ნიადაგის სიმდიდრე, რისი ერთად პოვნაც მეტად იშვიათია ხოლმე. მიწა ძალიან ნაყოფიერია და, მისი მდებარეობის გათვალისწინებით, იძლევა ჩრდილოურ და სამხრეთულ კულტურათა ნაირსახეობის უხვ მოსავალს. შავი ზღვის სანაპიროზე ხარობს ფორთოხალი, ლეღვი, ზეთისხილი და ჩაი.

ბამბის კულტივაცია ხორციელდება, რათა ის აზერბაიჯანში დასამუშავებლად გაიტანონ. სიმინდი, ხორბალი თუ ქერი თითქმის ყველგან მოდის. საქართველო განსაკუთრებით მდიდარია საუცხოო ღვინით და ჩანს, რომ ის ვაზის სამშობლოა, რომელიც ველურადაც იზრდება ტყეებში. აქ თამბაქოც კარგად ხარობს და ხარისხით ტრაპიზონულს სჯობს. არსად მინახავს საქართველოს მსგავსი ხილის სიუხვე და ამ კუთხით ის მხოლოდ კალიფორნიას შეიძლება შეეძაროს. საქართველოს მთები, განსაკუთრებით კი კავკასიონი, უსაზღვროდ მდიდარია

ძვირფასი ტყით. ქვეყანა დიდ განძს ფლობს ასევე მინერალური რესურსების სახითაც, რომელთაგან ყველაზე მნიშვნელოვანია ჭიათურის მანგანუმი. ის მსოფლიოში ყველაზე მდიდარი საბადოა. სამი ყველაზე მსხვილი მანგანუმის საბადო მოიპოვება ბრაზილიაში, ინდოეთსა და საქართველოში. 1913 წელს ამ ქვეყნების ექსპორტი ასე გამოიყურებოდა:

ბრაზილია 122 000 ტონა

ინდოეთი 772 366 ტონა

საქართველო 1 061 731 ტონა

ქვანახშირის მდიდარი საბადოები ასევე არის სულ მცირე ორ ადგილზე, გარდა ამისა აქ გვხვდება რკინა, სპილენძი, ტყვია, თუთია და სხვა.

ანტიკურ ხანაში საქართველომ ოქროთი გაითქვა სახელი (აქედან მოდის სწორედ ლეგენდა ოქროს სანმისის შესახებ), მაგრამ დღესდღეობით აქ ოქროს მალაროები არ ფუნქციონირებს. სპილენძისა და თუთიის საბადოებში კი ოქროს მცირე მინარევებს პოულობენ ხოლმე.

ისტორია

საქართველოს არაფერი აკლია იმისათვის, რათა ვუნოდოთ არა მხოლოდ ყველაზე მშვენიერი, არამედ მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე მდიდარი ქვეყანა. მაგრამ ქართველთა მატერიალური მდგომარეობა არაა დამოკიდებული იმ მიწის სიმდიდრეზე, რომელზედაც ისინი სახლობენ; ამას ასევე განაპირობებს ის მეთოდები, რომლითაც ამ მიწას ამუშავებენ და ის ურთიერთობები, რომლებსაც მეზობლებთან ამყარებენ. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ეს დამოკიდებული არის არა მარტო ბუნებრივ, არამედ იმ სოციალურ და ეკონომიკურ პირობებზე, რომელშიც ქართველებს უწევთ ცხოვრება. უკანასკნელ დეკადებში კი ამგვარი პირობები საქართველოში ბრწყინვალე იყო.

ათასობით წლის განმავლობაში საქართველო კარგად სარგებლობდა თავისი გეოგრაფიული მდებარეობით. მან შავი ზღვის მეშვეობით კონტაქტი დაამყარა საბერძნეთთან.

ბერძნული ქალაქ-სახელმწიფოების მიწა მეტად ქვიანი და უნაყოფო იყო მზარდი მოსახლეობის დასაკმაყოფილებლად. ნაოსნობის განვითარებასთან ერთად, ბერძნებმა ისწავლეს საჭირო მარცვლეულის მოპოვება რუსეთის სამხრეთის მხარეებიდან. შედეგად, მათ შავი ზღვის სანაპიროსთან მოუწიათ შეხება. საქართველოში მათ იზიდავდათ ოქრო, რომელიც შემდეგ აღმოაჩინეს კიდევ აქ. ძვ.წ. VIII საუკუნის ადრეულ ხანებში შავი ზღვის სანაპიროს გასწვრივ ბერძნული კოლონიები დაარსდა. ქართველები ბერძნულ ცივილიზაციას მაშინ ეზიარნენ, როდესაც გერმანელები და თუგინდ მათი წინაპრები ჯერ კიდევ პირველყოფილ ტყეებში ცხოვრობდნენ და უფრო ნაკლებად იყვნენ ცივილიზებულნი, ვიდრე ველური ინდიელები იმ დროს, როცა ისინი ევროპელებმა ჩრდილოეთ ამერიკის კონტინენტზე აღმოაჩინეს.

ოქროზე მეტად ბერძნები საქართველოში აღმოსავლეთისა და დასავლეთის შემაერთებელი ხელსაყრელი გზებით უნდა ყოფილიყვნენ დაინტერესებულნი, რომლებიც მათ სპარსეთთან და ცენტრალური აზიის მდიდარ ტერიტორიებთან აკავშირებს. აღმოსავლური და დასავლური ცივილიზაცია საქართვე-

ლოში შეხვდა ერთმანეთს და ხელი შეუწყო მის კულტურულ ნინსვლას.

მაგრამ მდიდარი ქვეყნებისაკენ მიმავალი გზები ვაჭრების გარდა, მეომრებსაც იზიდავთ, იქნებიან ისინი მძარცველნი, თუ დამპყრობელნი. რაც უფრო მჭიდროდ დაუკავშირდა ერთმანეთს დასავლეთი და აღმოსავლეთი, საბერძნეთი და ცენტრალური აზია საქართველოში, დასავლურ და აღმოსავლურ არმიათა შორის შეჯახებები უფრო განშირდა და ამ ტერიტორიის ომის თეატრად გადაქცევის გამო საქართველო ყველაზე მეტად დაიტანჯა. მაგრამ ქვეყანა ყოველთვის ახერხებდა სწრაფად აღდგენას და დიდი ხნის განმავლობაში რჩებოდა მსოფლიო სა-ვაჭრო გზაჯვარედინად.

როდესაც თურქებმა ბიზანტიის იმპერია დაამხეს, მათ დაიპყრეს არა მხოლოდ მცირე აზია და კონსტანტინოპოლი, არამედ ბალკანეთის ნახევარკუნძულსაც დაეუფლნენ და გაბატონდნენ შავ ზღვაზე, საქართველო კი ევროპისაგან მოკვეთილი აღმოჩნდა.

ამ დროიდან, აღმოსავლეთსა და დასავლეთს შორის სავაჭრო გზა ატლანტისა და ინდოეთის ოკეანეების გარშემო აღმოჩნდა. ამავე დროს, სპარსეთი და მცირე აზია ნაწილებად დაიშალა. საქართველომ ნელ-ნელა დაკარგა უნარი ესარგებლა გაუთავებელი საომარი მდგომარეობისაგან გამონვეული მისთვის ხელსაყრელი შედეგებით. საქართველოს ცივილიზაცია, კეთილდღეობა და მოსახლეობაც სწრაფად დაეცა და შემცირდა. ერთადერთი, რამაც მუდმივ და დაუძინებელ შუღლს გაუძლო, ეს გახლდათ ფეოდალებისა და მრავალი წვრილი უფლისწულის მიერ გლეხთა ექსპლუატაცია; ეს ექსპლუატაცია იმდენად უმონყალო შეიქნა, რომ გლეხები კიდევ უფრო გაღატაკდნენ.

რუსეთის გაერთიანებამ ცვლილება მოიტანა. შუა საუკუნეების მძარცველ ტომებსა და დამპყრობლებს, რომლებიც ევროპაში შეჭრილიყვნენ, პირველად წარმატებით სწორედ რუსეთი შეებრძოლა.

მოსკოველმა მეფეებმა ჯერ თათარ – მონღოლები, შემდეგ კი თურქები აიძულეს, რომ უკან დაეხიათ და გათავისუფლებულ ტერიტორიაზე საკუთარი ძალაუფლება დაამყარეს. XVIII საუკუნის დასასრულს უკანდახეულმა ტომებმა უკვე კავკასიამდე ჩამოინიეს.

1783 წელს, ეკატერინე II-მ და ქართველმა მეფემ, ერეკლე II-მ ხელშეკრულება გააფორმეს, რომელიც მოგვიანებით იმპერატრიცას პროტექტორებად იქნა მიღებული. ამ პროტექტორატმა საქართველო სპარსელთა თავდასხმისაგან ვერ დაცვა, მაგრამ მან რუსეთის მოთავეობით საფუძველი მოუშადა საქართველოს გაერთიანებას, რომელმაც ქვეყანა 1801 წელს საკუთარ პროვინციად შემოიერთა.

საშინაო შუღლი და მტრული თავდასხმები თანდათან ჩაცხრა. კვლავ და კვლავ უფრო მნიშვნელოვნად რჩებოდა ის ფაქტი, რომ საქართველოს კიდევ ერთხელ მიეცა ევროპასთან ურთიერთობის დამყარების შესაძლებლობა. მაგრამ ევროპული ცივილიზაციის წარმომადგენლები პრაქტიკულად მხოლოდ რუსი მოსამსახურეები, გენერლები და არისტოკრატები იყვნენ, რომელთაც საქართველოში ევროპიდან ის ჩამოიტანეს, რისი ათვისებაც მოახერხეს. ეს კი ყოველთვის სათანადოდ ვერ ფარავდა მათ აზიურ ბარბაროსობას. ფეოდალური წნეხი და ექსპლუატაცია არ შემსუბუქებულა, პირიქით, სამხედრო და ბიუროკრატიულმა რეჟიმმა იგი კიდევ უფრო გაამკაცრა.

ამასობაში რუსული ავტოკრატია სრულად უცვლელი არ დარჩენილა. ეკონომიკურმა განვითარებამ რუსეთის რევოლუციური ძალები წარმოშვა, რომლებიც იმდენად მოძლიერდნენ, რომ აბსოლუტიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა წამოიწყეს, თუმცაღა თავდაპირველად ეს მხოლოდ იატაკქვეშა საომარი მეთოდების გამოყენებით ხდებოდა.

იმპერიის ბევრ განაპირა მხარეში, რომელიც ადრე განცალკევებულ პოლიტიკურ ცხოვრებას ეწეოდა, რუსული აბსოლუტიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა განსაკუთრებით გააქტიურდა. ეს კი გამომდინარეობდა იქიდან, რომ ამგვარი ბრძოლა მხოლოდ აბსოლუტიზმისა და ფეოდალიზმის ბორკილების მსხვერველს არ ნიშნავდა, არამედ უცხოური ტირანიის მოშორებასაც გულისხმობდა.

ასე ხდებოდა პოლონეთსა და საქართველოშიც. ამ ქვეყნებმა უცხოური ბიუროკრატის წნეხი ყველაზე მწარედ იგემეს. პოლონეთში გლეხები მსხვილი მიწათმფლობელების წინააღმდეგ გამოდიოდნენ და ზოგჯერ იმარჯვებდნენ კიდევ, მაგრამ საქართველოში მსგავსი არაფერი ხდებოდა. ვინც რუსულ ენას კარგად არ ფლობდა, მისთვის ყველა კარი დაკეტილი იყო. ფაბრიკაშიც კი, რუსული ენის ცოდნის შემოწმების გარეშე მუშა

ვერ დასაქმდებოდა. უღლის გადაგდებისაკენ მიმართულ წინააღმდეგობას თან ახლდა რუსი მიმართველების მიერ იმპერიის წინააღმდეგ მოქმედ პოლონელთა გადასახლება საქართველოსა და ციმბირში. ეს პრაქტიკა დიდხანს არ გაგრძელებულა, რადგან გასული საუკუნის შუა პერიოდში საქართველოში აჯანყებამ იფეთქა. ამჯერად ქართველების განდევნის ჯერი დადგა და მათ ეს ბედი სრული სიმძიმით გაიზიარეს. ცარიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა განვითარებული დასავლეთის იდეების საფუძველზე უნდა წარმოებულიყო. დასავლური ცოდნა და აზროვნების წესი მიიღეს არა მხოლოდ რუსმა ოფიციალურმა პირებმა, სამხედროებმა და არისტოკრატებმა, არამედ რუსეთის რევოლუციონერებმაც.

ეს ხდებოდა იმ პერიოდში, როცა რევოლუციური მოძრაობა რუსეთში იმ დონეზე წამოიზარდა, რომ ლიბერალები კონსერვატორებად იქცნენ და რევოლუციურ აზრს მხოლოდ სოციალისტები წარმოადგენდნენ. შედეგად, რუსი რევოლუციონერები გახდნენ სოციალისტები, მიუხედავად იმისა, რომ რუსეთის იმპერიაში პროლეტარიატი და მისი კლასობრივი ბრძოლა მეტად სუსტად იყო განვითარებული. რუს კაპიტალისტთა მსგავსად, რომლებიც ევროპული სახის დახვეწილ ტექნიკას ირჩევდნენ მათ მიერ დაფუძნებული ინდუსტრიებისთვის, რუსეთის სოციალისტებმაც სოციალიზმის ყველაზე დახვეწილი ფორმა – მარქსიზმი აირჩიეს.

ეს ყოველივე საქართველოსაც შეეხო. არისტოკრატია, პოლონეთის მსგავსად, მხოლოდ მცირე ხნით იმყოფებოდა იმპერიის საწინააღმდეგო მოძრაობის სათავეში და ეს არისტოკრატია წმინდად ნაციონალისტურ ხასიათს ატარებდა. რუსეთში ბატონყმობის გაუქმების ექო საქართველოშიც გაისმა გლეხთა მღელვარებების სახით, რომელიც სისხლში ჩაახშვეს.

წინააღმდეგობის მოძრაობა პირველად შეიქმნა, მან ძლიერი და სისტემური სახე მაშინ მიიღო, როდესაც ინდუსტრიული კაპიტალი საქართველოშიც მოიზიდეს თბილისი-ბაქოს სარკინიგზო მაგისტრალის მეშვეობით (მუშაობა დაიწყო 1880 წელს); ბაქოს ნავთობის მნიშვნელობა და ექსპორტი გაიზარდა. მართალია, კაპიტალიზმი ჯერ კიდევ განუვითარებელ ფაზაში იყო, მაგრამ მარქსისტული ტიპის სოციალიზმმა ფეხი ქვეყანაში ამ პერიოდში მოიკიდა. 1890-1900 წლებში სოციალისტური მოძრაობა სწრაფი ტემპებით გაძლიერდა.

სოციალისტური მოძრაობის პირველი ფალავნები პრაქტიკოსი ორგანიზატორები და აგიტატორები – სილიბისტრო ჯიბლაძე¹ და ნიკოლოზ ჩხეიძე² იყვნენ. მალე მათ დაუკავშირდა ნოე ჟორდანიძე³ – პუბლიცისტი და თეორეტიკოსი, რომელმაც საქართველოსთვის იმაზე მეტი გააკეთა, ვიდრე პლენხანოვმა რუსეთისთვის. ჟორდანიამ, რომელიც ქვეყანაში რჩებოდა და გადასახლებებიდან არ უნევედა მუშაობა, პრაქტიკოსი მებრძოლის ტალანტს პუბლიცისტისა და მოაზროვნის მოღვაწეობა შეურწყა.

თბილისში პირველი გაფიცვა 1896 წელს მოენყო, პირველი მაისი კი 1899 წლიდან აღინიშნება.

მომდევნო წელს, 1900 წლის 1 მაისს გაიმართა მუშათა დღე-სასწაული, რომელსაც ხუთასამდე მუშა ესწრებოდა. გაისმოდა იმედისმომცემი ლოზუნგები. მარქსის, ლასალისა და ენგელსის პორტრეტებით დამშვენებულ ბანერთა შორის პირველად გაისმა რევოლუციური სიმღერები ქართულ ენაზე.

¹ სილიბისტრო ჯიბლაძე (1859-1922), ქართველი სოციალ-დემოკრატი, მესამე დასის ერთ-ერთი დამაარსებელი. 1884 წელს რეპუბლიკონური რექტორის შეურაცხყოფის გამო გარიცხეს თბილისის სემინარიიდან. 1919 წლის 12 მარტს მან, როგორც დამფუძნებელი კრების უხუცესმა წევრმა, საზეიმოდ გაახსნა დემოკრატიულად არჩეული საკანონმდებლო ორგანოს პირველი სხდომა (რედ.).

² ნიკოლოზ ჩხეიძე (1864-1926), ქართველი სოციალ-დემოკრატი, მესამე დასის ერთ-ერთი დამაარსებელი და ლიდერი. რუსეთის იმპერიის III და IV სახელმწიფო სათათბიროს სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციის თავმჯდომარე. 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის შემდეგ არჩეული იქნა ჯერ პეტერბურგის, ხოლო შემდეგ სრულიად რუსეთის მუშათა და ჯარისკაცთა საბჭოს თავმჯდომარედ. 1918 წლის თებერვლიდან იყო ამიერკავკასიის სეიმის თავმჯდომარე, 1918 წლის 26 მაისის შემდეგ კი დამოუკიდებელი საქართველოს საკანონმდებლო ორგანოს (ეროვნული საბჭო, პარლამენტი, დამფუძნებელი კრება) თავმჯდომარე. 1919-1920 წლებში ხელმძღვანელობდა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დელეგაციას პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე (რედ.).

³ ნოე ჟორდანიძე (1868-1953), ქართული სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ლიდერი, საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე. მესამე დასიის ერთ-ერთი დამაარსებელი. განათლება თბილისის სემინარიასა და ვარშავის ვეტერინარულ ინსტიტუტში მიიღო. წლების განმავლობაში თვითგანათლებას იღებდა გერმანიაში, საფრანგეთსა და ინგლისში. ახალგაზრდობიდანვე იცნობდა კავუციას, ჟორესს, ვანდერველდესა და სხვა ევროპულ სოციალისტებს. რუსეთის I სახელმწიფო სათათბიროს წევრი. 1917 წლის ნოემბერში არჩეული იქნა საქართველოს ეროვნული საბჭოს თავმჯდომარედ. 1918 წლის 24 ივნისს არჩეული იქნა საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარედ (რედ.).

ამავე წელს საქართველოს სოციალისტური ორგანიზაციები რუსეთის სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას შეუერთდნენ, რომელიც ამავე პერიოდში ჩამოყალიბდა.

ქართველ სოციალისტებს არ სურდათ, რომ ადგილობრივი პარტიკულარიზმის გამო, ისინი რუსეთის პროლეტარიატის მასობრივი ბრძოლის მიღმა დარჩენილიყვნენ. დასაწყისიდანვე, ნაციონალიზმის ნაცვლად, ისინი ერთაშორისი სოლიდარობის იდეას ანიჭებდნენ მნიშვნელობას. ქართველი სოციალისტები მიიჩნევდნენ, რომ ეს ქართველი ერის თვითგამორკვევის მოთხოვნას არ აზარალებდა, მათ სწამდათ, რომ ეს მოთხოვნა უნივერსალური თვითგამორკვევის იდეის მქადაგებელი რუსული სოციალ-დემოკრატიის ქვეშ უფრო ეფექტურად იქნებოდა მხარდაჭერილი. პოლონელი სოციალისტებისაგან განსხვავებით, ქართველი სოციალისტები ინტერნაციონალისტებს შეუერთდნენ, როგორც რუსეთის სოციალ-დემოკრატები.

საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტია ინტერნაციონალში ცალკე არ შესულა. ამგვარი კურსის გამო, ქართველი სოციალისტები ყველა იმ გაუგებრობაში აღმოჩნდნენ, რომელიც რუსულმა სოციალიზმმა გამოიარა.

საქართველოსაგან განსხვავებით, სადაც პროლეტარული მოძრაობა თითქმის ყოველთვის მარქსისტული სოციალ-დემოკრატიის წინაშე პირნათელი რჩებოდა, რუსეთში არსებული სოციალისტური მოძრაობა მრავალ მიმართულებად დაიშალა.

ერთ მხარეს წარმოადგენდა დასავლურ აზრთან ახლოს მყოფი სოციალ-დემოკრატია, რომელიც კაპიტალიზმის განვითარების უმაღლეს ეტაპს სოციალიზმის გარდაუვალ წინამორბედად განიხილავდა; და მეორე მხარეს იყო სოციალ-რევოლუციური პარტია სპეციფიურად რუსული სოციალიზმით, რომელიც თავის საყრდენს უფრო მეტად გლეხებსა და სოფლის კომუნებში ხედავდა, ვიდრე პროლეტართა შორის. ასეთი დოქტრინები საქართველოში მხარდაჭერას ნაკლებად პოულობდა, რადგან სასოფლო კომუნური ცხოვრების სტილი აქ მთლიანად გამქრალი იყო.

რუსულ სოციალ-დემოკრატიაში მარქსის განსხვავებულ კონცეფციებთან დაკავშირებით მალე ანტაგონიზმი წარმოიშვა. პირველი კონცეფცია, რომელსაც დასავლეთ-ევროპული შეიძლება ეწოდოს, ეკონომიკური მოძრაობის მნიშვნელობას

უსვამდა ხაზს. მეორე კი, რუსული, ახალი საზოგადოების შემქმნელად უფრო აღიქვამდა თავს, ვიდრე ხელშემწყობად. კერძოდ კი, პირველი კონცეფცია პროლეტარიატის ცნობიერების ამაღლებასა და დამოუკიდებელ აქტივობას ითვალისწინებდა. მან დემოკრატიას კარგი სამსახური გაუნია და მარტოდმარტო მოუმზადა ნიადაგი მის განვითარებას; მეორე კონცეფცია კი პროლეტარიატში მხოლოდ ინსტრუმენტს ხედავდა, რომელიც ხელთ სოციალისტთა მცირერიცხოვან და მტკიცე ორგანიზაციას ეპყრო. პირველი შეხედულების მიმდევრები მარქსისეული მეთოდის მომხრეები იყვნენ, რომლის გატარებასაც, ქვეყნის ეკონომიკური თუ პოლიტიკური ჩამორჩენილობიდან აღმოცენებული სიძნელეების მიუხედავად, ცდილობდნენ. მეორე შეხედულების მომხრეებმა კი დემოკრატიული მიზნებით პარტიის ორგანიზაციაში კონსპირაციული საზოგადოების დიქტატურის შეცვლა დაიწყეს. აქედან გამომდინარე, ისინი მარქსისეულ მეთოდზე უფრო შორს, ბლანკისა და ვაიტლინგის პრე-მარქსისტული იდეებისკენ მიისწრაფოდნენ. რაც უფრო შორდებოდნენ მარქსის მეთოდებს ეს უკანასკნელნი, მით უფრო ცდილობდნენ მარქსის ფრაზებზე ჩაჭიდებას, რათა უფრო კარგად გამოეყენებინათ ის რეპუტაცია, რითაც მარქსი სარგებლობდა რუსეთში. ისინი მთელ ენერგიას ხარჯავდნენ მარქსის იმ ფრაზების მთელი გულით დასწავლაზე, რაც მათ მიესადაგებოდათ და რომელთა ინტერპრეტაციასაც თავისებურად ცდილობდნენ. მარქსისტული მეცნიერების ადგილას მათ მარქსისტული სქოლასტიკა დააფუძნეს.

განხეთქილების ადრეულ პერიოდში, 1903 წელს, ქართველმა სოციალ-დემოკრატებმა ის ფლანგი დაიკავეს, რომელზეც მარქსისტული და დასავლეთ-ევროპული შეხედულებები დომინირებდა. ისინი მენშევიკების მხარეს აღმოჩნდნენ. ქართველი სოციალ-დემოკრატები მალე ამ ფლანგის ყველაზე მძლავრ ელემენტად იქცნენ და ისინი მისდამი აბსოლუტურად ლოიალურნი რჩებოდნენ. რუსეთში კი, მეორე მხრივ, ძალთა თანაფარდობა მენშევიკთა და ბოლშევიკთა შორის მერყეობდა. რუსული პროლეტარიატი, ზოგადი მიდრეკილებით, ბოლშევიკებისადმი მეტ კეთილგანწყობილებას იჩენდა. სინამდვილეში ბოლშევიკები ყველაზე ცუდი მარქსისტები იყვნენ, მაგრამ რუსეთში მათი უპირატესობა განსხვავებული გარემოებებით აიხსნებოდა, რომელთა გათვალისწინებითაც მიმდინარეობდა

კლასობრივი ბრძოლა რუსეთში. საქართველოში, ასევე პოლონეთში, მარქსიზმის რუსულმა ფორმამ დასაყრდენი ვერ ჰპოვა. ქართველი სოციალ-დემოკრატები რუსული მენშევიზმის რჩეული ჯარისკაცები იყვნენ. დასაწყისიდანვე საქართველო ბოლშევიკებისათვის ყველაზე საძულველ მტრად იქცა, დღესაც იგი მის მემკვიდრეობით მტერს წარმოადგენს. დუმის 1906 წლის არჩევნებიდან მოყოლებული, პირველი რუსული რევოლუციის შემდეგ, საქართველო დუმაში უდიდესი მენშევიკური უმრავლესობით იყო წარმოდგენილი.¹ საქართველომ წარმოშვა მრავალი წამებული მენშევიკი.

თბილისში ვინც კი მოწინავე თანამებრძოლი შემხვდა, მათი უმრავლესობა „ნაციმბირალი“ იყო.

საქართველომ რუსეთის პარტიას არაერთი საუკეთესო ლიდერი და წარმომადგენელი აჩუქა. ყორდანია, რამიშვილი,² წერეთელი,³ ჯაფარიძე, ჩხეიძე, ლომთათიძე,⁴ გეგეჭკორი,⁵ მახარაძე

¹ პირველ დუმაში 5 ქართველი სოციალ დემოკრატი: ნოე ყორდანია, ისიდორე რამიშვილი, ივანე გომართელი, სერგი ჯაფარიძე და სიმონ წერეთელი იქნა არჩეული (რედ.).

² ისიდორე რამიშვილი (1859-1937), ქართველი სოციალ-დემოკრატი. მესამე დასის ერთ-ერთი დამფუძნებელი. განამანათლებელი. რუსეთის I სახელმწიფო სათათბიროს დეპუტატი. საქართველოს დამოუკიდებლობის პერიოდში იყო საკანონმდებლო ორგანოს წევრი და მთავრობის წარმომადგენელი აფხაზეთში. შეეწირა საბჭოთა რეპრესიებს (რედ.).

³ ირაკლი წერეთელი (1881-1959), რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთი ლიდერი. რუსეთის II სახელმწიფო სათათბიროს სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციის ლიდერი. დუმის ტრიბუნაზე გაკეთებული განცხადებების გამო, იმპერიული რეჟიმის მიერ გადასახლებული იქნა ციმბირში. იყო 1917 წლის თებერვლის რევოლუციის ერთ-ერთი იდეური ლიდერი. კერენსკის დროებითი მთავრობის კომუნიკაციების მინისტრი. 1917 წლის ოქტომბრის რევოლუციის შემდეგ დაბრუნდა საქართველოში. დამოუკიდებლობის პერიოდში იყო საკანონმდებლო ორგანოს სოციალ-დემოკრატიული ფრაქციის ლიდერი. პარიზის სამშვიდობო კონფერენციაზე 1919-1920 წლებში იყო საქართველოს დელეგაციის წევრი (რედ.).

⁴ ალექსანდრე ლომთათიძე (1882-1924), ქართული სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ერთ-ერთი ლიდერი. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის დამფუძნებელი კრების თავმჯდომრის ამხანაგი (მოადგილე). საბჭოთა რეჟიმის მიერ სიცოცხლის ბოლომდე გადასახლებული იქნა უზბეკეთში (რედ.).

⁵ ევგენი გეგეჭკორი (1881-1954), ქართველი სოციალ-დემოკრატების ერთ-ერთი ლიდერი, რუსეთის III სახელმწიფო სათათბიროს წევრი. იყო ამიერკავკასიის კომისარიატის თავმჯდომარე. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა მინისტრი (რედ.).

და ჩხენკელი¹ არანაკლებ როლს თამაშობდნენ პეტროგრაღში, ვიდრე თბილისში.

რუსეთის უკანასკნელი დუმის სოციალ-დემოკრატიულმა ფრაქციამ, ოქტომბრის რევოლუციამდე, ლიდერად სწორედ ჩხეიძე აირჩია. დუმამ ხმა ომის წინააღმდეგ მისცა და ციმერვალდის კონფერენციას შეუერთდა. სწორედ ჩხეიძემ ნაიკითხა დუმაში ციმერვალდის მანიფესტი. როცა 1917 წლის რევოლუციის შედეგად მუშათა საბჭოები შეიქმნა, ჩხეიძე პეტროგრაღის მუშათა საბჭოს თავმჯდომარედ აირჩიეს – ეს გახლდათ ნდობის შედეგი, რომელიც რუსეთის პროლეტარიატმა მას საპარლამენტო მოღვაწეობის გამო მიანიჭა.

პეტროგრაღის მუშათა საბჭოში ჩხეიძის გვერდით იყო ნერეთელიც, რომელიც აქ ციმბირის გადასახლებიდან დაბრუნდა.

მენშევიკებმა რუსეთში თავის დამკვიდრება ვერ შეძლეს. მათ ვერ მოახერხეს კადეტების საომარი პოლიტიკის საპირისპიროდ თავიანთი სამშვიდობო პოლიტიკის გატარება. კადეტებისა, რომლებთან ერთადაც მათ ჩამოაყალიბეს კოალიციური მთავრობა, რომლის წევრიც იყო ნერეთელი; მენშევიკებმა ვერ გადაწყვიტეს, მხარი დაეჭირათ თუ არა ბოლშევიკური აგიტაციისათვის, რომელიც მიზნად ისახავდა მშვიდობის მიღწევამდე არმიის დაშლასა და რუსეთის სრულ განირვას გერმანული, ავსტრიული და თურქული შემოსევის, ძარცვისა და დაპყრობისათვის.

ზომიერი კურსი, რომელიც მენშევიკებს უნდა გაეტარებინათ, კარგად იქნა გააზრებული. მაგრამ როგორც ისტორიაში ხშირად ხდება, ძლიერ, შეურიგებლად დაპირისპირებულ მხარეებს შორის კონფლიქტი გარდუვალა. ისინი, ვინც იმ საბოლოო შედეგისათვის იღვნიან, რომელსაც ძალათა განლაგება იძლევა, ანტაგონისტური შეჯახებისაგან უძღურდებიან და

¹ აკაკი ჩხენკელი (1874-1959), ქართველი სოციალ-დემოკრატების ერთ-ერთი ლიდერი. რუსეთის IV სახელმწიფო სათათბიროს წევრი. 1917 წელს ამიერკავკასიის განსაკუთრებული კომიტეტის წევრი. 1917 წლის ნოემბრიდან იყო ამიერკავკასიის კომისარიატის შინაგან საქმეთა მინისტრი. 1918 წელს იყო ამიერკავკასიის დემოკრატიული ფედერაციული რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე. საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პირველი საგარეო საქმეთა მინისტრი. იყო საქართველოს სრულყოფილებიანი წარმომადგენელი დასავლეთ ევროპაში. 1921-1933 წლებში იყო საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის წარმომადგენელი (ელჩი) საფრანგეთში (რედ.).

მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ორ პოლუსს სრულად გამოეცლება ძალა, მიიღწევა ზომიერი პარტიის მიერ დასახული მიზანი.

შედეგად, მენშევიკებმა მალე დაკარგეს ბრწყინვალე რუსეთში, მაგრამ არა – საქართველოში. ამ ქვეყანაში კადეტები არ იყვნენ და არც ბოლშევიკები წარმოადგენდნენ მნიშვნელოვან ძალას. ჟორდანიას მიერ მხარდაჭერილი საქართველოს სოციალისტთა უმრავლესობა რუსეთის კოალიციურ პოლიტიკასთან მწყრალად იყო და მხოლოდ სოციალისტურ მინისტრთა კაბინეტს მოითხოვდა. რევოლუციის შედეგად საქართველოში მივიღეთ დომინანტ პოზიციაზე მყოფი მონოლითური სოციალ-დემოკრატიული პარტია, რომელსაც ქვეყანაში სერიოზულად ვერც ერთი ძალა ვერ გაეჯიბრებოდა.

მაგრამ ამ პარტიას ცუდი მემკვიდრეობა დახვდა. თუ გავითვალისწინებთ მენშევიკური საქართველოს წინააღმდეგ სიძულვილით აღსავსე რუს სამხედროებს, რომლებმაც უფრო მტრულად განწყობილი და მძვინვარე თურქებისაგან დაიხიეს უკან, არსებული სიტუაცია უიმედო იყო. რუსი ჯარები მძარცველ ბანდებად გაიფანტნენ და საქართველოში მოიყარეს თავი.

გარდა ამისა, ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა სუსტი და უკიდურესად მძიმე იყო. ომამდე ეკონომიკა მეტად ზარალდებოდა მინათმოქმედებისა და მრეწველობის არარსებობითა და საკომუნიკაციო საშუალებების შეუსაბამობით. ახლა კი ამას ემატებოდა ოთხნობიანი ომის გამანადგურებელი შედეგები და ინდუსტრიისა თუ ევროპის ცივილიზაციისაგან ქვეყნის ხანგრძლივი იზოლაცია.

მინათმოქმედება

საქართველოს მიწები დღემდე პრიმიტიულად მუშავდება. აქაც, ისევე როგორც ყველგან, ფეოდალებზე დამოკიდებულებამ და მოკლევადიანი იჯარის უპირატესობამ მინათმოქმედების განვითარება შეაფერხა. ამ იარაღებს, რასაც ქართულ მინათმოქმედებაში იყენებენ, ცოტა ხნის წინ გერმანელმა დამკვირვებლებმა ადამის დროინდელი უწოდეს.

1905 წელს, პოლ ჰოფმანი ნიგნში „გერმანული კოლონიები ამიერკავკასიაში“ წერდა:

„თანამედროვე სახნავი საშუალებების გამოყენება ამიერკავკასიაში სულ ახლახან დაიწყო და კოლონისტები ნაწილობრივ კვლავ ქართველების ხისგან დამზადებულ გუთნებს იყენებენ“.

თუკი მას მინათმოქმედებაში უფრო განვითარებული გერმანელი კოლონისტებიც კი იყენებენ, წარმოიდგინეთ ქართველ გლეხებში რაოდენ გავრცელებული ტექნოლოგიაა. ამგვარი გუთანი მიწაში ღრმად ვერ აღწევს და ძლიერი დამხმარე ძალა სჭირდება, კერძოდ კი 5-დან 10-მდე წყვილი კამეჩი. მერცხაბერმა ისეთი გუთანიც ნახა, რომელშიც 24 პირუტყვი იყო შებმული, გამყოლად კი 7 ადამიანი სჭირდებოდა. წარმოიდგინეთ, რამხელა ჯაფა იხარჯება თუნდაც მწირი მოსავლის შენარჩუნებისთვის. ლენავენ სალენი უროთი, რომელიც კაჟის ქვისგანაა დამზადებული. მერცხაბერისათვის ეს ქვის ხანის რელიკვია აღმოჩნდა.

ნიადაგის დამუშავების მეთოდი ისეთივე პრიმიტიულია, როგორც ამისათვის გამოყენებული ხელსაწყოები. თესლბრუნვა და ხელოვნური დანამატები ჯერ კიდევ უცნობია. მიწის დახვნა მოგაგონებთ ეპოქას, რომელიც გერმანიაში კარლოს დიდის სახელს უკავშირდება. ერთი და იგივე მარცვალი, იქნება ეს ხორბალი თუ ქერი, წლიდან წლამდე ერთსა და იმავე ველზე ითესება, ხანდახან სამი წლის მიყოლებით, მანამ, სანამ მოსავალი არ შემცირდება. ბალახს არ ჭრიან და მიწას საძოვრად იყენებენ რამდენიმე წლის მიყოლებით, მანამ, სანამ ახალი მარცვალი არ დაითესება.

საძოვრებზე კანტიკუნტად მოჩანს საქონელი, ყველაზე ცოტა მსხვილ რქოსანი საქონელი ჰყავთ. საქონლის საკვები ბალახის კულტივირების არარსებობა საზიანოა არამარტო თავად საქონლისათვის, არამედ ტყის გაჩანაგების საფრთხესაც წარმოშობს. ცხვარი და თხა აზიანებს ტყეს და სპობს ყველა შემდგომი ხის ამონაზარდს, განსაკუთრებით კი აღმოსავლეთისა და სიმშრალით გამორჩეულ რეგიონებში. ჩვენ გვისაუბრია საქართველოს ტყის სიმდიდრეზე, მაგრამ ეს უკანასკნელი საკმაოდ უთანაბროდაა განაწილებული. ტყეს შავი ზღვის მხარესაც ნახავთ და კავკასიის ძნელად მისადგომ, მეჩხერად დასახლებულ რეგიონებშიც. რაც უფრო მშრალი და მჭიდროდ დასახლებულია მხარე, მეტ ნილ შემთხვევაში უფრო ნაკლებია ტყეც.

ამრიგად, მაგალითად, თბილისის ირგვლივ მთებში ვერც ერთ ხეს ვერ ნახავთ. დახნული მიწის კვალს უდაბნო ადგილებში ნაკლებად იპოვით, რომელიც თხისათვის საჭირო საზრდოსაც მწირი რაოდენობით იძლევა.

ტყის ჭრა კლიმატს კიდევ უფრო მშრალს ხდის და შედეგად, ჩნდება მოსავლის უნაყოფობის საფრთხე. უკანასკნელ პერიოდში ეს საფრთხე საირიგაციო სამუშაოებით იქნა არიდებული. ისევე, როგორც აღმოსავლეთის მრავალ ქვეყანაში – ეგვიპტეში, მესოპოტამიასა თუ ცენტრალურ აზიაში, საქართველოშიც საკმაოდ დიდ ფართობზე გამოიყენებოდა ხელოვნური სარწყავი სისტემა, რაც უმდიდრეს მოსავალს იძლეოდა. მის გარეშე კი მიწა სრულიად უნაყოფო იქნებოდა. წინა საუკუნეების აღმოსავლელი მმართველები საქართველოში სარწყავი არხების გაყვანას მნიშვნელოვან ამოცანად მიიჩნევდნენ.

იმ დროიდან მოყოლებული ამ ქვეყნებს მართავდნენ სტეპების მომთაბარე ტომთა ბელადები, რომელთათვისაც ამგვარი საქმიანობის მნიშვნელობა უცნობი იყო. მათ მთელი ენერჯია საომარი ნაგებობების მშენებლობისკენ მიმართეს. უკანასკნელი საუკუნეების განმავლობაში ამ ქვეყნებში საირიგაციო სამუშაოების მნიშვნელობა დაკნინდა და შედეგად ცივილიზაციის განვითარებაც დაეცა.

XIII საუკუნეში ამიერკავკასიის მოსახლეობა 16 მილიონს შეადგენდა. დღეს კი მოსახლეობა ამ რიცხოვნობის ერთი მესამედიც აღარ არის.

მაგრამ ეს ერთი მესამედიც არსებობისთვის საკმარის სა-
შუალებებს თავის ქვეყანაში ვერ პოულობს. საქართველოს
მუდმივად სჭირდებოდა მარცვლეულის იმპორტი, რომელსაც
ადვილად იღებდა მეზობელი რუსეთის სამხრეთი რეგიონის-
გან. ამ იმპორტის საფასურს კი წარმოადგენდა თამბაქო და
ღვინო, რომლითაც საქართველო უხვია. რუსეთის მთავრობა
ამგვარ ვაჭრობას ახალისებდა, რადგან ის მსხვილი მარცვლეუ-
ლის მფლობელთა ინტერესებში შედიოდა. მათ შეეძლოთ, ჭარ-
ბი ხორბალი საქართველოში გაეგზავნათ და სანაცვლოდ იაფი
თამბაქო და ღვინო მიეღოთ. რუსეთის ხელისუფლებამ ხორ-
ბლის კულტივაციის ხელშეწყობის გარდა, ბევრი რამ გააკეთა
ქართული ღვინისა და ჩაის წარმოების ხელშეწყობისთვისაც.
ყურძნის, ჩაის, ზეთისხილისა და ნუშის მოყვანას დიდი ყურა-
დღება ექცევა საქართველოში. მინათმოქმედების ზოგადი ჩა-
მორჩენილობა აღნიშნულ სახეობებზე არ ვრცელდება. პრიმი-
ტიული მინათმოქმედების მიუხედავად, საქართველოსნაირი
აგრარული ქვეყანა, თავის შენახვისათვის საერთაშორისო ბა-
ზარზე უფრო ნაკლებად დამოკიდებული არ ყოფილა.

ომმა და რევოლუციამ ქვეყანას უმძიმესი შედეგები მოუ-
ტანა. ბოლშევიზმმა საქართველოს სამხრეთ რუსეთისგან შე-
მომავალი მარცვლეული შეუნყვიტა და საქართველოში ნაწა-
რმოებ ნამატ პროდუქციას რუსეთში გასაღების ბაზარი გადაუ-
კეტა. ამავე დროს, ომმა საქართველოს გაურთულა დასავლეთ
ევროპაში ახალი ბაზრის და ამერიკასა თუ ავსტრალიაში მარ-
ცვლის ახალი მომწოდებლების პოვნა. სწორედ ამით აიხსნება
სურსათთან დაკავშირებული სირთულეები ბუნებისგან უხვად
დაჯილდოებულ ქვეყანაში, სადაც მოსახლეობის 80%-ზე მეტი
მინათმოქმედებით ცხოვრობს.

წარმოების საშუალების ჩამორჩენილობას თან ახლდა კი-
დევ ერთი გარემოება მინათმოქმედებაში, რაც მასში ჩართუ-
ლი სამუშაო ძალის შემცირებას გულისხმობს. ამის გამომწვევი
ფაქტორი გახლავთ მალარია, რომელიც ქვეყნის ყველაზე ნა-
ყოფიერ მხარეებში მძვინვარებს და უამრავი აქ მცხოვრების
ძალასა და ენერგიას იწირავს. იმ ადამიანების ძალას, რომელ-
თაც თავიანთი ცხოვრების საუკეთესო პერიოდი უდგათ. თუ
ნიადაგის სიმშრალე დიდძალ საირიგაციო სამუშაოებს საჭი-
როებს ნიადაგის ნოყიერების გასაზრდელად, მეორე მხრივ,
მალარიის საუკეთესო წამალია ჭაობების ამოშრობა, რომელიც

შავი ზღვის სანაპიროზე დიდ ფართობზეა გავრცელებული. მალარიის დამარცხება არა მხოლოდ სამუშაო ძალას გადაარჩენდა, არამედ ახალ მიწასაც აღადგენდა კულტივაციისათვის. რუსეთის მთავრობამ კი თანაბრად უგულვებელყო ირიგაცია და სადრენაჟო სამუშაოებიც.

თავი IV

მრეწველობა

მრეწველობის მიმოხილვა უფრო მოკლედ შეგვიძლია. ეს ხდება არა იმის გამო, რომ თავად ეს სფეროა ნაკლებმნიშვნელოვანი, არამედ იმიტომ, რომ მსხვილი ინდუსტრია საქართველოში არანაირი ფორმით არ არსებობს. კაპიტალისტურ საწარმოებს აქ ნაკლებად იზოვით. ასევე ცოტაა სახელოსნოები და საოჯახო მანუფაქტურა – ხალიჩებისა და ტანსაცმლის ქსოვა როგორც ქსოვილის, ასევე ინდუსტრიაში უპირატესია. საქართველოში უამრავი ნიჭიერი ხელოსანია, რომელთა უმრავლესობა მხოლოდ თავისთვის მუშაობს.

ქვეყანა აწარმოებს დიდი რაოდენობით მატყლსა და აბრეშუმს. აგრეთვე ბამბასაც, რომელიც დიდი რაოდენობით მოდის მეზობელ ქვეყნებში, განსაკუთრებით კი აზერბაიჯანსა და თურქესტანში. მაგრამ საქართველოში არ არსებობს ამ ნედლეულის გადამამუშავებელი მსხვილი საწარმოები. დიდი ინდუსტრიული რუსეთის ხელისუფლებამ ამ სფეროში კონკურენცია არ დაუშვა. დედაქალაქ თბილისში ნებისმიერ მომენტში შეიძლება ნახოთ ქუჩაში მიმავალი ქალი ხელსართავითურთ, რომელზეც ბამბას ართავს. მიუხედავად იმისა, რომ ქალები ამ საქმით არიან დაკავებულნი, არც სართავი მანქანა და არც სართავი ბორბალი არ აღმოუჩენიათ ჯერ.

ყველაზე მსხვილი ინდუსტრია რკინიგზასთან არის დაკავშირებული. შავი ზღვიდან ბაქომდე გადაჭიმული რკინიგზა ქვეყნის არტერიას წარმოადგენს. ასევე, ყურადღება უნდა მიექცეს არსენალსა და რამდენიმე ელექტროსადგურს. დანარჩენი მსხვილი წამონყებები მინათმოქმედებაზე მეორეხარისხოვანია, მათ შორისაა კონიაკის გამოსახდელი, ზეთსახდელი, ტყავისა და სახერხის ქარხნები. ასევე არის თამბაქოს, კრამიტისა და საპნის ფაბრიკები.

გარდა განსაკუთრებული მრეწველობისა, საქართველოში არის რამდენიმე მსხვილი მომპოვებელი საწარმო. აღსანიშნავი ფაქტია ის, რომ ქვანახშირს მხოლოდ მცირე რაოდენობით მოიპოვებენ ტყიბულში, რომელსაც რკინიგზა უკავშირდება. უფრო უკეთესი ხარისხის ქვანახშირი ტყვარჩელიდან ჯერ

კიდევ არ ამოუღიათ. მისი საბადოები შავი ზღვის სანაპიროსთან ახლოს, სულ რაღაც 45 მილის დაშორებით მდებარეობს. საჭიროა ტყვარჩელამდე რკინიგზის გაყვანა და დიდი ზომის პორტის მშენებლობა ოჩამჩირეში. ეს ჯერ კიდევ არ გაკეთებულა, რის გამოც საქართველოს დიდძალი სიმდიდრე ხელუხლებელი რჩება. ამგვარი მიდგომა ბაქოსთან სიახლოვეთ აიხსნება, რომელიც ნავთობის უზარმაზარი მარაგებით არის მდიდარი. ორმაგი ეკონომიკური კავშირის გამო ბაქო მნიშვნელოვანია საქართველოსათვის.

ბაქო მილსადენის საშუალებით უკავშირდება ბათუმს, სადაც მდებარეობს ნავთობის გადამამუშავებელი ქარხნები. ბათუმიდან მრავალი გემი ემსახურება ნავთობის გადაზიდვას. ქალაქმა ამის გამო დიდი პროგრესი განიცადა, რომელსაც უმეტესწილად ამერიკული კვალი ატყვია.

მეორე მხრივ, საქართველოს რკინიგზამ და მრეწველობამ მაზუთის სახით აღმოაჩინეს ნავთობისაგან წარმოებული იაფი, ეფექტიანი და ხელსაყრელი საწვავი. ნახშირი დიდი პოპულარობით არ სარგებლობს.

რევოლუციის შემდეგ ეს დამოკიდებულება შეიცვალა. ბოლშევიკებისა და ანტანტის სამხედრო ოპერაციებმა, როგორც უკვე შევნიშნეთ, შეაჩერა მარცვლეულისა და ღვინის ექსპორტი; ბოლშევიკთა მიერ დაპყრობილმა ბაქომაც პრაქტიკულად შეწყვიტა საქართველოში ნავთობის ექსპორტი: ნავთობისა და მაზუთის, დენისა და კარგი საწვავის გარეშე, დაბალი ხარისხის ნახშირის ამარა დარჩენილი საქართველოს მოსახლეობის მდგომარეობა უიმედო აღმოჩნდა. სარკინიგზო საშუალებები შეიზღუდა და ახალ საწვავზე დამოკიდებული მგზავრობა უფრო ნელი და რთული გახდა.

ამ მოვლენებმა ვაჭრობაც აზარალა, რომელიც ყოველთვის აქტიური იყო მანამ, სანამ ნავთობი იყო ხელმისაწვდომი. ამჯერად საქართველო საჭირო ინდუსტრიული ნაწარმის ნაკლებობას განიცდიდა. ვაჭრობასთან დაკავშირებული დაბრკოლებები ომმა მოიტანა და კიდევ იმდენ ხანს გაგრძელდა, რომ ვერც ნავთობის მიმზიდველმა ძალამ უშველა რაიმე.

ყველაზე მოთხოვნადი საექსპორტო საქონელი კვლავ მაგანუმი იყო, რომელიც რუსულ ბაზარზე არ ყოფილა დამო-

კიდებული. 1913 წელს ექსპორტირებული მილიონობით ტონა მადნეულიდან მხოლოდ 1% გადიოდა რუსეთში. მეორე მხრივ კი, 38% გაჰქონდათ გერმანიაში, 22% – ინგლისში, 17% კი – ბელგიაში. ომის დაწყებიდან დღემდე ამ საქონლის ექსპორტი, სატრანსპორტო სირთულეების გამო, საგრძნობლად დაზარალდა.

აღნიშნულმა სირთულეებმა, რომელიც დემოკრატიულ რეჟიმს არ წარმოუქმნია, მინათმოქმედების ჩამორჩენასთან ერთად, ქვეყნის ეკონომიკის დაქვეითების მთავარი მიზეზი წარმოშვა, რომელიც რევოლუციის შემდგომ პერიოდში, ქართულ სამოთხემდე გაგრძელდა.¹

¹ ავტორი „ქართულ სამოთხეში“ საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკას გულისხმობს (რედ.).

თავი V

კლასები

ჩვენ ვნახეთ, რომ საქართველომ, რუსეთის იმპერიის ნაწილის სახით, მიიღო მონაწილეობა 1917 წლის რევოლუციაში, რომელსაც შემდგომ ბოლშევიკთა დიქტატურა მოჰყვა, რამაც საძულველი ზეგავლენა მოახდინა რუსეთის მოსაზღვრე სახელმწიფოებზე. ეს ქმედება საქართველოზეც გავრცელდა, რომელმაც 1918 წლის 26 მაისს დამოუკიდებლობა გამოაცხადა. დამოუკიდებელი ქვეყნის მთავრობა სოციალისტური იყო.

მაგრამ ეს არ ნიშნავდა, რომ საქართველოში სოციალისტური წარმოების დანერგვა შეიძლებოდა. ამ ტრანზიციისათვის ქვეყანაში ეკონომიკური საფუძველი იმაზე ნაკლებად მოიძებნებოდა, ვიდრე რუსეთში, სადაც მიუხედავად ქვეყნის აგრარული ბუნებისა, მსხვილი მასშტაბის წარმოებაც მნიშვნელოვნად იყო განვითარებული.

საქართველოში რეჟიმის სოციალისტური ხასიათი რევოლუციის შემდგომ იმაში გამოიხატა, რომ ქვეყანას მართავდა სამრეწველო პროლეტარიატი. თუ გნებავთ, შეგვიძლია, ამასთან დაკავშირებით ფრაზა „პროლეტარიატის დიქტატურა“¹ გამოვიყენოთ.

პროლეტარიატის მმართველობა, რუსეთთან შედარებით, საქართველოში უფრო მეტად უმცირესობის დიქტატურას წარმოადგენდა. მაგრამ რუსეთისაგან განსხვავებით, აქ იგი უფრო დემოკრატიულ საფუძველზე ხორციელდებოდა, ყოველგვარი ტერორის გარეშე. ამაზე ყველა იყო შეთანხმებული. თუმცა უკმაყოფილება ყველა კლასისაგან, მათ შორის მმართველი კლასისგანაც გაისმოდა. გასაკვირი არ არის ამგვარი უკმაყოფილების გაჩენა უკვე აღნიშნული სიღარიბის გათვალისწინებით, რომელიც გამონეულები იყო, ერთი მხრივ, საარსებო პურისა და, მეორე მხრივ, ინდუსტრიული ნაწარმისა – ტანისამოსისა თუ სხვა ინსტრუმენტების და, როგორც დავინახავთ, საცხოვრებლის ნაკლებობის გამოც. მაგრამ არც ერთი პარტია არ გამკ-

¹ ავტორი ტერმინს იყენებს წმინდად მარქსისტული თვალსაზრისით (რედ.).

ლავებია ქვეყანაში არსებულ პრობლემებს უფრო უკეთ, ვიდრე ის, რომელმაც თებერვლის თვემდე შეინარჩუნა ძალაუფლება.

უკმაყოფილებას დემოკრატიული მთავრობის დამსობის მცდელობის ფორმა არასდროს არსად მიუღია. თუკი მსგავსი სახით რაიმე განხორციელებულა, მისი ფესვები თავად ამ ქვეყნის ფარგლებს გარეთ იყო საძიებელი და უცხოური ფულით გახლდათ ნასაზრდოები. მიუხედავად კომუნისტური პრესისა და ორგანიზაციების გულუხვი დაფინანსებისა, კომუნისტებმა საქართველოში გავლენა ვერ მოიპოვეს.

რით აიხსნება დემოკრატიულ საფუძველზე დამყარებული პროლეტარიატის დიქტატურის განსაკუთრებული ფენომენი აგრარულ ქვეყანაში, რომელსაც უაღრესად სუსტი მრენველობის სფერო ააქვს?

პოლიტიკის საფუძველი კლასთა ბრძოლაა. თუმცაღა, ყველა კლასს არ შეუძლია დამოუკიდებელი პოლიტიკის გატარება. ყველაზე დიდ, წამყვან კლასებს, რომელთაც თავიანთი კლასობრივი პოლიტიკა აქვთ, წარმოადგენენ ისინი, ვინც მინიდან რეგულარულ შემოსავალს იღებენ, კაპიტალის მოგების მფლობელნი და დაქირავებული მუშები. ისინი აყალიბებენ სამ დიდ ძირითად პარტიას, რომელსაც ყველა თანამედროვე ქვეყანაში ვხვდებით. მსხვილი მინის მფლობელები არიან კონსერვატორები, კაპიტალის მფლობელები – ლიბერალები და პროლეტარები კი სოციალისტები.

აღნიშნულ სამს შორის არის შუალედური პოზიციებიც, რომელთა წარმომადგენლებსაც არ ძალუძთ რაიმე კლასობრივი პოლიტიკის განხორციელება. ამის მიზეზი ნაწილობრივ ის არის, რომ შრომის ხასიათი ამ პოზიციათა წარმომადგენლებს ერთმანეთისაგან აცალკევებს და არც პოლიტიკაში უჩენს ადგილს. ეს განსაკუთრებით თვალსაჩინოა გლეხების შემთხვევაში. ნაწილობრივ ეს იმიტომაც ხდება, რომ მათი ზომიერი პოზიცია ერთდროულად ეხება სხვადასხვა კლასის ინტერესს. ასეა მაგალითად, წვრილი ხელოსნების შემთხვევაში. გლეხების მსგავსად, ისინი თავიანთი ხელობით ცხოვრობენ, ისევე როგორც ხელფასზე მომუშავენი, მაგრამ ეს უკანასკნელნიც შემოსავალს კაპიტალისტთა და მინათმფლობელების მსგავსად, თავიანთი საკუთრებისაგან იღებენ. ისინი არც პირწმინდად მუშები არიან, არც მთლად კაპიტალისტები და მინათმფლობე-

ლები, მაგრამ იმავდროულად ხან ერთ კლასთან ერთად თანაარსებობენ, ხან კი მეორესთან.

მესამე ზომიერ ფლანგში უნდა მოვიაზროთ ინტელექტუალებიც. ისინი იმდენად მრავალფეროვანი ელემენტებისაგან შედგებიან, რომ ყველაზე წინ მხოლოდ თავიანთ პროფესიულ ინტერესს აყენებენ. ესენი გახლავთ ექიმები, ადვოკატები, პროფესორები, ინჟინრები, რომელთაც საერთო კლასობრივი ინტერესი არასოდეს აქვთ. თავიანთი პროფესიული ინტერესების მიღმა, ისინი ყოველთვის გვევლინებიან სხვა კლასების ინტერესების დამცველებად, რასაც ზოგად საზოგადოებრივ პროგრესთან აიგივებენ. ზოგიერთი მათგანი საკუთარ თავს მინათმფლობელებს მიაკუთვნებს, ზოგი – კაპიტალისტებს, ზოგი კი – პროლეტარიატს. იგივე ხდება გლეხებისა და უფრო დაბალი საშუალო კლასის შემთხვევაში. გლეხებისა და მცირე საშუალო კლასის მიერ ცალკეული პარტიების შექმნა ყოველთვის ამ პარტიების უცხო კლასის ინტერესებისადმი დაქვემდებარებით მთავრდებოდა.

ამჟამად, საქართველოში თავისებურ ფენომენტთან გვაქვს საქმე. სამი წამყვანი კლასიდან ქვეყანაში მარტო ერთი არსებობს. 1919 წლის აგრარული რეფორმის შემდეგ მსხვილი მინათმფლობელები ქვეყანაში აღარ დარჩნენ. კაპიტალისტთა კლასიც ნაკლებმნიშვნელოვანი ძალითაა წარმოდგენილი. ძლიერ და დამოუკიდებელ კაპიტალისტთა ბირთვი ყოველთვის ინდუსტრიულ კაპიტალთან იყო დაკავშირებული. ეს ვითარება საქართველოში თითქმის ყოველთვის იგრძნობოდა. ფული და სავაჭრო კაპიტალი აქ უფრო ძლიერადაა წარმოდგენილი და ის მეტწილად უცხოელთა ხელშია. ამდენად, ამ უკანასკნელს პარტიულ ბრძოლაში პირდაპირ ჩაბმა არ ძალუძს.

ამგვარად, მხოლოდ პროლეტარიატი ის კლასი, რომელსაც დამოუკიდებელი და წამყვანი პოლიტიკის გატარება შეუძლია. მაგრამ ამ შესაძლებლობას საქართველოს მთელი პროლეტარიატი არ ფლობს. საქართველოში მკვეთრად გამიჯნულ, ორი ტიპის პროლეტარიატს ვხვდებით, აღმოსავლურსა და თანამედროვეს. ქართულ პროლეტარიატზე დაკვირვებით თვალსაჩინოდ გასაგები ხდება ის, რომ ორი განსხვავებული სამყაროს გზაგასაყარზე ვიმყოფებით.

აღმოსავლურ პროლეტარიატს რეალურად აკლია უქო-

ნელი პროლეტარიატის სახე. ის თხემით ტერფამდე უდიდეს სიღარიბეში იმყოფება, მაგრამ მხოლოდ მათხოვრობითა და მოპარვით არ ირჩენს თავს. ლატაკ მთხოვნელთა რაოდენობა დიდია. აღმოსავლური ტიპის პროლეტარიატში ბევრი საკუთარი ხელის შრომითაც ცხოვრობს. მათ არც წარმოებისათვის საჭირო ხელსაწყოები და არც ტექნიკური ცოდნა გააჩნიათ, ამიტომ მწირ საზრდოს ძირითადად მტვირთავობით შოულობენ. მარცვალი, შეშა, ბოსტნეული და სხვა პროდუქტები ქვეყანაში მსხვილფეხა რქოსანი საქონლისა და სახედრის დახმარებით გადაიზიდება. შიგნით, ქალაქში კი გადაადგილების ძირითადი საშუალება თავად ადამიანის ზურგია. თბილისში ავეჯის გადამზიდავი ფურგონები უცნობია. როდესაც ოჯახი საცხოვრებელ ადგილს იცვლის, 60-დან 80-მდე გადამზიდავ მუშას ქირაობს, რომელსაც ავეჯი ერთი სახლიდან მეორე სახლში ნაწილ-ნაწილ გადააქვს. პიანინოც კი ამგვარი გზით გადაიტანება.

პროლეტართა კლასი არაორგანიზებული და პოლიტიკურად გულგრილია. არიან პროლეტარები, რომელთა მსგავსს, მაგალითად ანტიკურ რომშიც კი ვიპოვიდით. მათ არ გააჩნიათ დამოუკიდებელ პოლიტიკაში ჩართვის უნარი.

მკვეთრ კონტრასტს ქმნიან ის პროლეტარები, რომლებიც დიდ სანარმოში დასაქმებული დაქირავებული მუშები არიან. პროლეტარიატის ორ ტიპს შორის მნიშვნელოვანი განსხვავება, რომელიც აქამდე მხოლოდ წიგნებში გვქონდა წაკითხული, ჩვენ თბილისში აღმოვაჩინეთ.

მსხვილ სანარმოებში დასაქმებული მუშები მეტად არიან გატაცებული თანამედროვე იდეებით. ყველაზე მეტად საგულისხმოა ის, რომ იმ ქვეყნებში, სადაც ეკონომიკა არცთუ ისე კარგ მდგომარეობაშია და კაპიტალიზმმა ესესაა შეაღწია, რკინიგზის მუშები წარმოადგენენ პროლეტარულ ელიტას. რკინიგზის მეშვეობით შესაძლებელია მსოფლიოს უშორეს კუთხეებში თანამედროვე პროლეტარიატის აზროვნების წესისა და მისწრაფებების შეტანა.

თითქმის ვერავითარი განსხვავება ვერ შევნიშნე აქაურ პროლეტარიატსა და პროლეტართა კლასის იმ პროტოტიპებს შორის, რომელთაც დასავლეთში ვიცნობდი და როგორებიც არიან მბეჭდავები, რკინასა თუ ელექტრობაზე მომუშავენი, თამბაქოს ფაბრიკაში დასაქმებულები და კომერციული კლერკები. ისინი კარგად ორგანიზებული იყვნენ და სოციალისტური

აზროვნებაც გამომუშავებული ჰქონდათ, მაგრამ ამასთანავე ეკონომიკურ გარემოებასაც ითვალისწინებდნენ. სოციალიზმი მათთვის მხოლოდ ძალაუფლების საკითხი არ ყოფილა, იგი აგრეთვე დამოკიდებული იყო ეკონომიკურ პირობებზე.

დასაქმებულები გაერთიანებული არიან როგორც პროფესიულ კავშირებში, ასევე სოციალ-დემოკრატიულ პარტიაში. რალა თქმა უნდა, ასეთი პროფკავშირები ჯერ ძალიან ახალგაზრდაა. პირველი რევოლუციის პერიოდის საქართველოში, ისევე როგორც რუსეთში, მრავალი გაერთიანება ჩამოყალიბდა, მაგრამ რეაქციის პერიოდში ისინი უმონყალოდ გაანადგურეს, ამასთან, საქართველოში უფრო მძაფრად, ვიდრე თავად რუსეთში. საქართველოში პროფესიული კავშირების ჩამოყალიბება მხოლოდ 1917 წლის რევოლუციის შემდეგ გახდა შესაძლებელი.

ეს შესაძლებლობა პირველად სტამბის მუშებმა გამოიყენეს. მათ მიჰყვნენ ვაჭრობაში დასაქმებულები. 1917 წლის დეკემბრის ბოლოს, თბილისში გამართულ პროფესიული კავშირების პირველ კონგრესზე 41 პროფესიული კავშირი იყო წარმოდგენილი, რომელსაც 29 ათასი წევრი ჰყავდა. შემდეგ კონგრესზე, 1919 წლის აპრილში უკვე არსებობდა 85 პროფკავშირი, 1920 წლის ბოლოს კი 113, რომელშიც 64 ათასი წევრი ერთიანდებოდა. დაქირავებულ მუშათა უმრავლესობა, რომელთა რაოდენობაც 100 ათასს აღწევს, ხოლო მათგან 73 ათასი დიდ საწარმოებშია დასაქმებული, გაერთიანებული არიან პროფკავშირებში. პროფკავშირები ნეიტრალურნი არიან, თუმცა მათი წევრების 95% სოციალ-დემოკრატიულ პარტიას მიეკუთვნება. ამ პარტიას პროფესიულ კავშირებზე უფრო მეტი რაოდენობის წევრი ჰყავს (80 000). საკმაოდ უჩვეულო ვითარებაა, რადგანაც პროფკავშირის წევრების გარდა, პარტიაში წარმოდგენილი არიან გლეხები და ინტელექტუალები. პარტია აკონტროლებდა 4 ყოველდღიურ, 5 ყოველკვირეულ გაზეთსა და 2 ყოველთვიურ მიმოხილვით გამოცემას. პროფკავშირები აკონტროლებდნენ 2 ძირითად პროფკავშირულ ორგანოს, ასევე რკინიგზელებს ჰქონდათ ორი სპეციალური გაზეთი. მათი უმრავლესობა გამოდიოდა როგორც ქართულად, ასევე რუსულად.

პროფესიული კავშირები ორგანიზებულნი არიან არა პროფესიული ნიშნით, არამედ მრეწველობის დარგების მიხედვით. პროფესიული პრინციპი ჯერ მყარად არ არის ფენმოკიდებული. თბილისში აღნიშნული კავშირები ფლობენ თავიანთ ნაგებობებს, თეატრს, შეხვედრების ადგილს – პლენაროვის მუშათა სასახლეს, რომელიც მუშებმა დიდი მსხვერპლის ფასად ააშენეს.

რკინიგზელებს სპეციალურად განკუთვნილი შენობაც აქვთ თავიანთი ორგანიზაციისათვის. პროფკავშირების ორგანოები და მისი მისწრაფებები დასავლეთ-ევროპულს ჰგავს. მაგრამ მომეჩვენა, რომ პროფკავშირები საგრძნობ დაქსაქსულობას განიცდიან. თუმცაღა, მოძრაობა, რომელიც სულ რაღაც სამი წლისაა, სრულყოფილი ვერ იქნება. იმის გამო, რომ ორგანიზაცია ახლად ჩამოყალიბებულია, მისი ინტერესი არ არის ვინრო და მხოლოდ პროფესიული. იგი არ შემოიფარგლება მხოლოდ მუშათა საკითხებით, არამედ კონცენტრირებულია მთელ საზოგადოებაზე. ეს თვალსაჩინოდ იკვეთება პროფკავშირების დამოკიდებულებაში გაფიცვის მიმართ. ისინი გაფიცვას პროლეტარიატის კლასობრივ ბრძოლაში ყველაზე ბასრ იარაღად მიიჩნევენ. ის თუ რამდენად დიდ მნიშვნელობას ანიჭებენ პროფკავშირები ამას, ცხადი ხდება იმ ფაქტით, რომ ისინი კონსტიტუციაში გაფიცვის უფლების ასახვას ითხოვენ. მათ ისიც კარგად იციან, რომ ეს მრისხანე იარაღი მხოლოდ უკიდურესი საჭიროების შემთხვევაში უნდა გამოიყენონ.

მათთვის ახლანდელი ეკონომიკური სიდუხჭირის ფონზე გაფიცვა შეუსაბამო ჩანს, ამიტომაც იგი აქტუალურად არ ეჩვენებათ. გაფიცვა ხომ ხელს შეუშლიდა წარმოებას, შეამცირობდა პროდუქციის რაოდენობას და კიდევ უფრო დაამძიმებდა პროლეტარიატის გაჭირვებულ ცხოვრებას? ახლა ყველაზე მეტად საჭიროა წარმოების გაზრდა. ამ ვითარებაში, პროფესიული კავშირები დასაშვებად მიიჩნევენ გამომუშავებითი ბონუსების სისტემას. მათი წინადადებით, შრომის სამინისტროში ჩამოყალიბდა სატარიფო პალატა. მასში ერთიანდებიან მუშები და დამქირავებლები ათ-ათი წარმომადგენლით. საბჭოს თავმჯდომარე არის შრომის მინისტრი, გასულ ზამთარს ის გახლდათ გ. ერაძე.¹ სატარიფო პალატა ვალდებულია, იხელმძღვანელოს საარსებო მინიმუმისა და დასაქმებულთა ხელფასის გათვალისწინებით; შეისწავლოს მუშათა დავები; განიხილოს კოლექტიური ხელშეკრულებები და მიიყვანოს ისინი შეთანხმებამდე. საბოლოოდ კი, მუშათა და დამქირავებელთა დავების დროს იმოქმედოს, როგორც შუამავალმა.

ამ უწყებამ დღევანდლამდე ყველა სახის ღია კონფლიქტის თავიდან არიდება მოახერხა. 1919 წლის მაისიდან მოყოლებული, როდესაც მან ფუნქციონირება დაიწყო, პროფკავშირებს

¹ გიორგი ერაძე (1882-1971), სოციალ-დემოკრატი. საქართველოს დამფუძნებელი კრების წევრი. 1919 წლის ბოლოდან საქართველოს შრომისა და მომარაგების მინისტრი (რედ.).

არც ერთი გაფიცვა არ მოუწყვიათ, მიუხედავად იმისა, რომ ბოლშევიკური რუსეთისაგან განსხვავებით, გაფიცვა აკრძალული არ ყოფილა – ამ თვალსაზრისით საქართველო უნიკალურია.

სატარიფო პალატის ძალისხმევითა და 8-საათიანი სამუშაო დღის დანესების გარდა, გაფიცვები ადვილად იქნა არიდებული მთავრობის მიერ მუშებისათვის საარსებო საშუალებების უზრუნველყოფის მიზეზითაც. საარსებო საშუალებები, როგორცაა პური და მარილი, ყველა მუშისათვის იაფად იყო ხელმისაწვდომი და ოჯახის თითოეული წევრი მას განსაზღვრული რაოდენობით იღებდა. დარჩენილ სხვაობას კი, გასაყიდ ფასსა და მთავრობის მიერ გადახდილ თანხას შორის, ანაზღაურებდა ის დამქირავებელი, ვისთანაც მუშა მუშაობდა.

მცოცავი ხელფასების სპეციფიკური სისტემა, რომელიც საარსებო საშუალებების ფასის ცვლილებასთან ერთად იცვლება, ქვეყანაში საკმაოდ კარგად მუშაობს.

დაქირავებული მუშები ყველაზე მყარი და კარგად ორგანიზებული ჯგუფია საქართველოში. მათ ზუსტად იციან, რა სურთ. ისინი აცნობიერებენ არა მარტო თავიანთ კერძო ინტერესებს, არამედ საზოგადოების საერთო ინტერესსაც და ამ უკანასკნელს უთმობენ წინამძღოლობის უფლებას.

ეს მათ საშუალებას აძლევთ, გავლენა იქონიონ ინტელექტუალთა კლასის ისეთ საუკეთესო ნაწილებზე, როგორებიც არიან მასწავლებლები, ექიმები, ინჟინრები, ხელოვანები (თბილისის ხელოვანთა ქალაქია) იურისტები და ა.შ. ინტელექტუალთა რევოლუციური ნაწილი ცარიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის პერიოდში სოციალიზმს მიემხრო.

დამფუძნებელი კრების 102 სოციალ-დემოკრატი დეპუტატიდან 32 მუშაა, დანარჩენები კი ინტელექტუალებს წარმოადგენენ. 20 არის მასწავლებელი, 14 – ჟურნალისტი, 13 – იურისტი, 7 – ექიმი, 3 – ინჟინერი და 13 კი – სახელმწიფო მოსამსახურე.

თითქმის ყველა მათგანი არჩეულია გლეხების მიერ, რომლებიც მოსახლეობის 80%-ს შეადგენენ. სოციალ-დემოკრატი დეპუტატები წარმოადგენენ მთლიანი კრების დაახლოებით 80%-ს (130-დან 102 დეპუტატი).

1919 წლის თებერვლის დამფუძნებელი კრების არჩევნებში სოციალ-დემოკრატებმა მთელ ქვეყანაში დათვლილ ხმათა 82% მიიღეს. არჩევნებში კი მონაწილეობა მიიღო მოსახლეობის 75%-მა.

ქალაქებში სოციალ-დემოკრატებმა ხმათა 72% მიიღეს. სულ ქალაქების მასშტაბით კი არჩევნებში მონაწილეობდა მოსახლეობის 52%. გლეხების მხრიდან სოციალ-დემოკრატების ძლიერი მხარდაჭერა ნაწილობრივ აიხსნება გლეხების მიერ მინის პატარა ნაკვეთების მფლობელობით. გლეხთა უმრავლესობას მხოლოდ მინათმოქმედებით თავის რჩენა არ შეუძლია, ბევრი მათგანი თავისი მწირი შემოსავლის შევსებას დროებითი სამუშაოს მეშვეობით ცდილობს, ამიტომ პროლეტარული აზროვნების წესთან მათი მორიგება ძნელი არ ყოფილა. ამასთან ერთოდ იხიცი, რომ სოციალ-დემოკრატები მძლავრ აგიტაციას აწარმოებდნენ მსხვილი საკუთრების ექსპროპრიაციის მიზნით. შედეგად, მრეწველობაში დაქირავებული მუშები მცირე გლეხების საუკეთესო დამცველებად წარმოგვიდგნენ.

დაყოფის შემთხვევაში სოციალისტები რევოლუციური გლეხობის გადწყვეტილებაზე დომინანტ ზეგავლენას ვერ მოახდენდნენ. მათ მხოლოდ დემოკრატიის მეთოდებით, ტერორის გარეშე შეძლეს უპირატესობის მოპოვება, რადგანაც ისინი იყვნენ ერთიანი და ჩამოაყალიბეს უზარმაზარი მენშევიკური უმრავლესობა. ამ თვალსაზრისით საქართველო ფუნდამენტურად განსხვავდებოდა რუსეთისაგან.

რუს სოციალისტებსაც კი შეეძლოთ გლეხებზე გავლენის მოხდენა და დემოკრატიული საშუალებებით მართვა, თუკი გაერთიანდებოდნენ ან ბოლშევიკები მენშევიკებთან და სოციალ-რევოლუციონერთა პარტიასთან ერთად, კოალიციურ მთავრობას ჩამოაყალიბებდნენ.

ბოლშევიკებს მასების დემოკრატიული უფლებების ანუ-ლირება არა კაპიტალისტების ჩასახშობად, არამედ სხვა სოციალისტების დასამხობად ესაჭიროებოდათ. საქმის ნამდვილი არსის დაფარვის მიზნით, ბოლშევიკებმა მენშევიკებსა და სოციალ-რევოლუციონერებს სასწრაფოდ მიაკერეს ბურჟუაზიისა და კონტრრევოლუციონერების იარღიყი.

ამგვარად, ბოლშევიკური რეჟიმი საწყისიდანვე სიცრუეზე დაფუძნდა და ეს მისი შემდგომი პოლიტიკის გადამწყვეტ განმაპირობებელ ფაქტორადაც იქცა.

საქართველოში კი ფრიად განსხვავებული პოლიტიკა გატარდა ფრიად განსხვავებულ პირობებში. მრენველობაში დასაქმებული მუშების პატარა უმცირესობამ ყოველგვარი ტერორის გარეშე, დემოკრატიულ საფუძველზე, სერიოზული შიდა წინააღმდეგობის გარეშე, მოიპოვა ძალაუფლება და მმართველობა, რომელიც ამა წლის თებერვლის თვემდე შეინარჩუნა.

სოციალური რევოლუცია

ახალი მთავრობის უმთავრეს ამოცანას ფეოდალიზმის ნარჩენების განმენდა წარმოადგენდა. ბატონყმობის გაუქმება და გლეხობის გათავისუფლება საქართველოში რუსეთზე გვიან, დაახლოებით 1864-1871 წლებში, განხორციელდა.

რუსეთის მსგავსად, რეფორმა იმგვარად გატარდა, რომ გლეხმა მიწა დაკარგა. მან მიწის მხოლოდ მცირე ნაკვეთი მიიღო, რომელზეც მიჯაჭვული იყო, როგორც ყმა. დიდი და საუკეთესო მიწები ფეოდალების ხელში რჩებოდა. გლეხს კი თუ გადარჩენა სურდა, მიწა იჯარით ამ უკანასკნელთაგან უნდა მიეღო. ამგვარად ჩამოყალიბდა ირლანდიისა და სამხრეთ იტალიის მსგავსი მოკლევნიანი იჯარის სისტემა, რომელიც გონივრულ სამინათმოქმედო საქმიანობას შეუძლებელს ხდის და სოფლის მცხოვრებთათვის მწირ საზრდოს იძლევა.

რევოლუციის მიზანი ფეოდალებისათვის მიწის ჩამორთმევა და ღარიბი გლეხებისათვის გადაცემა იყო; იჯარით მფლობელობის თავისუფალი მესაკუთრეობით შეცვლა იყო არა სოციალისტური, არამედ საშუალო კლასის რევოლუცია, მაგრამ გარემოებებმა ის საჭირო გახადა და ეს განხორციელდა კიდევ. ჩვენ, მარქსისტებს, უტოპიური სოციალიზმის მიმდევრებისგან ის განგვასხვავებს, რომ სოციალიზმს შესაძლებლად მხოლოდ კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით მივიჩნევთ. მოვალეობები, რომლებიც გვეკისრება, ყოველთვის გამომდინარეობს წამოჭრილი გარემო-ვითარებისაგან.

აგრარული რევოლუცია აუცილებელი გახადა რიგმა გარემოებებმა, რომელიც საქართველოშიც რუსეთის მსგავსი იყო.

აგრარული რევოლუცია დემოკრატიის პირობებშიც იმავე დასასრულამდე მივიდა, სადამდეც დიქტატურის ვითარებაში. მაგრამ დემოკრატიის პირობებში რევოლუცია უფრო მშვიდობიანად, სისტემურად და გაცნობიერებულად განხორციელდა, ნაკლები ქაოსისა და არეულობის გარეშე. წინდაუხედაობით გამორჩეულ გლეხთა ნაწილსა და პრივილეგირებულებს რაიმე განსაკუთრებული უპირატესობა არ მინიჭებიათ.

აგრარული რეფორმა 1917 წლის 16 დეკემბრის ამიერკავკასიის პირველი დროებითი მთავრობის (საქართველო, აზერბაიჯანი, სომხეთი) დადგენილებით განხორციელდა, რომელიც რუსეთისგან გამოყოფის შემდეგ ჩამოყალიბდა. ამიერკავკასიის პარლამენტში, რომელიც 1918 წლის თებერვალში შეიკრიბა, სოციალ-დემოკრატიულმა პარტიამ აგრარული კანონი წარმოადგინა. ის 7 მარტს მიიღეს. კანონი მთელ სამხრეთ კავკასიაში მოქმედებდა, მაგრამ იგი მხოლოდ საქართველოში გატარდა, რომელიც მალევე გამოეყო აზერბაიჯანსა და სომხეთს. კანონის თანახმად, ყველა მსხვილ მიწათმფლობელს მიწები ჩამოერთვა. მათთვის არ გადაუხდიათ კომპენსაცია, მაგრამ იმხელა მიწა დაუტოვეს, რის დამუშავებასაც ისინი და მათი ოჯახები გასწვდებოდნენ. ეს გახლდათ საშუალო ზომის საგლეხო ნაკვეთები. იმ ფართობის მაქსიმუმი, რომლის ფლობის უფლება თითოეულ ოჯახს ჰქონდა, შეადგენდა 7 დესეტინის¹ ზომის ბალებსა და ვენახებს (1 დესეტინა უდრის 2 აკრს), ან 15 დესეტინა სახნავ მიწას, ან 40 დესეტინა საძოვარს. ვინც ამ გარშემონერილობას დაარღვევდა, მისი მიწა სახელმწიფო საკუთრებაში გადადიოდა და ქმნიდა მიწის რეზერვს.

რამდენადაც შესაძლებელია, კარგად გამართული, დიდი ფართობის ნიადაგის დამუშავება შენარჩუნებულია და სახელმწიფოს მფარველობით ხორციელდება ან გადაცემულია ადგილობრივი ერობებისათვის. ხოლო დანარჩენი ფართობები, რომელიც ბალებს და სახნავ მიწებს უჭირავს, გამოიყენება ღარიბი გლეხების ნაკვეთების გასაზრდელად.

გლეხი, რომელიც ადრე მოიჯარე იყო, საკუთრებაში იღებს იმ მიწას, რომელსაც თვითონ ამუშავებს. გლეხებს ძირითადად საერთო მოხმარებისათვის საძოვარი მიწებიც გადაეცემათ.

1918 წლის 7 მარტის საკანონმდებლო აქტის თანახმად, გლეხებს მხოლოდ იჯარით შეეძლოთ სახელმწიფოს რეზერვში არსებული მიწების მიღება. მაგრამ ახალი აქტის მიხედვით, რომელიც 1919 წლის 28 იანვარს გამოიცა, მათ უკვე შეეძლოთ მისაღებ ფასებში შეეძინათ სახელმწიფოს მიწა. ეს ნამდვილად არ იყო სოციალისტური ნაბიჯი, მაგრამ ის გარდაუვალი გახადა გლეხების ზენოლამ. ასევე მოსალოდნელი იყო ისიც, რომ მესაკუთრეებად ქცეული გლეხები უფრო კარგად და გონივრუ-

¹ 1 დესეტინა = 1.09 ჰა.

ლად დაამუშავებდნენ მიწას, ვიდრე მაშინ, როცა ისინი უბრალო მოიჯარეებს წარმოადგენდნენ. ბოლშევიზმიც მსგავსი მონყობისაგან უნდა შემდგარიყო. ამჟამად საქართველოც და რუსეთიც იმავე ეკონომიკურ საფეხურზე იმყოფებიან, რომელზეც საფრანგეთი იმყოფებოდა დიდი რევოლუციის დასაწყისში. საქართველოში გლეხთა საკუთრების უფლება სრულად თავისუფალი არ არის. მიწაზე უპირატესი უფლება მაინც სახელმწიფოს აქვს. ამ გზით სახელმწიფომ დაახლოებით 2 მლნ დესეტინა ფართობის ბაღები, სახნავი მიწები და ტყეები მოიპოვა, რომელთაგან დაახლოებით ნახევარი მილიონი დესეტინაა დამუშავებული. ამის გარდა, სახელმწიფო საკუთრებად გადაიქცა ძველი რუსეთის სახელმწიფოსა და ცარისტული ოჯახების მფლობელობაში არსებული ტყეები და ადგილ-მამულები. შედეგად, სახელმწიფოს ხელში აღმოჩნდა მიწების უზარმაზარი ფართობი. მათ შორის შედიოდა ის ტყეებიც, რომელიც ადრე ცარისტულ ოჯახებს ან რუსეთის სახელმწიფოს ეკუთვნოდა. საქართველოს მთელი ტყის ფართობი შეადგენს 2 მლნ დესეტინას. სახელმწიფო ფლობს და იყენებს ქვეყნის დასამუშავებელი მიწის 1/3 ნაწილს.

ამასთანავე, საქართველოში ვხვდებით სანარმოების შესანიშნავ მოდელებს, რომლებიც სახელმწიფოს ან ადგილობრივი ერობების მიერ იმართება, მათ შორისაა ბევრი მინერალური წყაროც, რომელთაგან ზოგიერთს სათანადო ტექნიკური დანადგარებიც აქვს. ეს ყოველივე სახელმწიფოს ხელში გადავიდა, რომელმაც წყლის ყველა რესურსის კონფისკაციაც მოახდინა. წყლის რესურსები მომავალში უზარმაზარი სიმდიდრის წყარო გახდება. წყლის საშუალო მექანიკური ძალა დაახლოებით 2 მლნ ცხენის ძალას შეადგენს, რომელთაგან მხოლოდ 3400 ცხენის ძალაა გამოყენებული. ყველა ნავსადგური სახელმწიფოს ეკუთვნის, და ბოლო, მაგრამ არა უკანასკნელი – რევოლუციამ სახელმწიფო ყველანაირი მინერალური სიმდიდრის მეპატრონედ აქცია.

აქამდე, სახელმწიფოს არ შეეძლო საჭირო მუშახელისა და ტექნიკის უსაფრთხოების დაცვა მაღაროებში, რათა მაღაროებს საკუთარი სარგებლისთვის დამოუკიდებლად ემუშავათ. თუმცა ტყიბულის ქვანახშირის საბადოების ექსპლუატაციას უშუალოდ სახელმწიფო ეწეოდა. სხვა მაღაროები, როგორცია ჭიათურის მანგანუმისა და ალავერდის სპილენძის საბადოე-

ბი, ფრანგულ კომპანიას აქვს იჯარით აღებული, დანარჩენები კი ბათუმის ოლქში (შუკერტში) გადაცემულია გერმანული კომპანიისთვის.

მანუფაქტურულ წარმოებაში ნაციონალიზაცია ისეთივე სიმძლავრით არ წარმართულა, როგორც სამთამადნო მრეწველობასა და მინათმოქმედებაში. მათი განვითარების ამჟამინდელი დონე ნაკლებად თავსებადია სახელმწიფო მენეჯმენტთან. მათ შორის უსასყიდლოდ სახელმწიფო საკუთრებად მხოლოდ განცალკევებული საწარმოები გადაიქცა, ეს არა რაიმე პრინციპის გამო, არამედ განსაკუთრებულ მიზეზთა გამო მოხდა.

ზოგადად, შეიძლება ითქვას, რომ ის რისი ნაციონალიზაციაც არსებულ პირობებში შეიძლებოდა, სახელმწიფო საკუთრებად გადაიქცა, შემდგომი პროგრესის მიღწევა კი ამ მიმართულებით აღარ არის შესაძლებელი.

შრომის სამინისტროს სტატისტიკის თანახმად, 1920 წელს მსხვილ ინდუსტრიულ საწარმოებში დასაქმებული იყო 73 486 მუშა. მათგან 38 743 (52,7%) დასაქმებული იყო სახელმწიფო საწარმოებში; 20 592 (28%) მუნიციპალურ, კოოპერატიულ და ადგილობრივ საწარმოებში და მხოლოდ 14 151 (19, 3%) იყო დასაქმებული კერძო საწარმოებში. ეს აჩვენებს თუ რამდენად უმნიშვნელოა კერძო მენარმეობა ამ დროისათვის საქართველოში.

კომერციის თვალსაზრისით, საექსპორტო მონოპოლიები იქნა შემოღებული ზოგიერთ ისეთ პროდუქციაზე, როგორიცაა მაგალითად მანგანუმი, თამბაქო, აბრეშუმი და მატყლი. ეს უფრო მეტად ფისკალური ღონისძიებები გახლავთ და არა სოციალისტური, – ვნახოთ, როგორ გაამართლებს ისინი. საექსპორტო ვაჭრობისათვის სახელმწიფო ბიუროკრატია შეუფერებელი საშუალებაა. ქართველი ბიუროკრატები ძალიან გამოუცდელეები არიან. მათ ცარისტული ბიუროკრატისგან ყველაზე ცუდი ტრადიციები იმემკვიდრეს. მსოფლიო ბაზარი ამჟამად გამოსაკვლევად ისეთი რთულია, როგორიც აქამდე არასოდეს ყოფილა.

წარმატების მისაღწევად საქართველოს მრავალი ახალი მიმართულების გახსნა ესაჭიროება, როგორც ვაჭრობაში, ასევე მრეწველობაში. თუმცა იმ მდგომარეობაში, როგორშიც ახლა იმყოფება ქვეყანა, კერძო კაპიტალი მაინც ვერ განაწილდება ასეთი მიმართულებების გახსნითაც.

ამგვარი ეკონომიკური რეკონსტრუქციის დროს შესაძლოა დიდი როლი შეასრულონ საერობო ყრილობებმა, კომუნებმა და კოოპერატიულმა საზოგადოებებმა, რომელთა ადმინისტრაციაც უფრო მოხერხებულია და რომელთაც მძიმე წონიან სახელმწიფო ეკონომიკურ მანქანაზე უფრო მეტი ინიციატივის გამოჩენა ძალუძთ.

რევოლუციამ საქართველოს ერობებსა და მაზრებს სრული თვითმმართველობა მოუტანა. ეს თვითმმართველობა სულ თავიდან უნდა შექმნილიყო ძველი, ცენტრალიზებული, მეურვეობაზე დაფუძნებული ბიუროკრატის ადგილზე. ამისათვის გამოცდილება და ზოგჯერ საჭირო რესურსიც კი არ არსებობდა. მიუხედავად ამისა, ახალშექმნილი ინსტიტუციები ენერგიულად განვითარდნენ, ზოგიერთი მსხვილი აგრარული საქმიანობა მუნიციპალიტეტების ხელში აღმოჩნდა. ადგილობრივმა ერობებმა ასევე დააარსეს თავიანთი ამბულატორიები, ნისქვილები და სხვა მსგავსი დაწესებულებანი რაიონის ნედლეულის დასამუშავებლად. ამასთანავე, მათ თავადვე განახორციელეს სადრენაჟო და საირიგაციო სამუშაოები. მსგავსად რეგულირდება სამედიცინო მომსახურებაც. 21 ერობა ერთიანდება კავშირში, რომელიც ერთმანეთისათვის გამოცდილების გაზიარებისა და ინფორმაციის შეგროვების მიზნით მართავს ყრილობებს. ეს კავშირი ნიშნავს კომიტეტის ექსპერტებს, რომლებიც მეთვალყურეობენ მაზრების ინდივიდუალურ საქმიანობას და სთავაზობენ მათ რჩევას.

ეს ორგანოები საკმაოდ ახალი გახლავთ საამისოდ, რომ მკაცრად განვსაჯოთ, თუმცა ისინი ჯანსაღ იმპულსებს იძლევიან და მათი კურსი იმედის მომცემია.

ყოველივე ზემოაღნიშნული კოოპერატიულ საზოგადოებებზეც ვრცელდება. მათ ბევრი კაპიტალისტი აკნინებს, რადგან მიაჩნიათ, რომ კოოპერატივების წარმომადგენლები ჰარმონიული თანაცხოვრების დამცველნი არიან, რომელთაც კაპიტალიზმის მანკიერებათა განკურნებისა სწამთ. ეს წარმოუდგენელია. დიდ კაპიტალისტურ მონოპოლიებთან გამკლავება მხოლოდ სახელმწიფოს ძალით შეიძლება მაშინ, როდესაც ეს უკანასკნელი პროლეტარიატის ინტერესებით იმართება. სფეროებში, რომლებშიც კაპიტალი ნაკლებად მონოპოლისტიურია, კოოპერატიულ საზოგადოებას პროდუქციის წარმოების

სოციალისტური პირობების შექმნა შეუძლიათ. ეს მაშინ ხდება, როცა ამ ორგანიზაციებში სოციალისტური თვალთახედვა ქარბობს და მათ ხელმძღვანელობს იმგვარი პროლეტარიატი, რომელიც კარგად აცნობიერებს თავის პასუხისმგებლობას კლასთა ბრძოლაში.

ამ თვალსაზრისით კოოპერატიულმა საზოგადოებებმა შეიძლება განსაკუთრებული მნიშვნელობა შეიძინონ იმ ქვეყნებში, სადაც ინდუსტრია ჯერ კიდევ არ არის განვითარებული, მაგრამ კლასობრივად შეგნებული პროლეტარიატი კი უკვე არსებობს. ასეთ ქვეყნებში, კოოპერატიული საზოგადოებები შესაძლოა დაარსდეს გლეხობაში, რომელიც პროლეტარიატთან შეგნებულად არ არის დაპირისპირებული, როგორც ეს ხდება ხოლმე ევროპაში. გლეხები თავიანთ მსყიდველობით უნარს კოოპერატივების ინდუსტრიის მშენებლობას მოახმარენ, რომელიც მალე კაპიტალისტურ ინდუსტრიას გაეჯიბრება და შეეცდება შეზღუდოს და არეგულიროს ამ უკანასკნელის ზეგავლენა დასაქმებულებსა და მომხმარებლებზე.

რუსეთის მსგავს ქვეყანაში, კოოპერატიულმა საზოგადოებებმა შესაძლოა მოულოდნელად მნიშვნელობაც კი შეიძინონ პროლეტარული კლასობრივი ბრძოლისა და სოციალიზმის დამყარების საქმეში. ეს საქართველოსთვისაც სიკეთის მოტანას გულისხმობს. საქართველოში პირველი კოოპერატიული ორგანიზაციები ცარისტულ პერიოდში ჩამოყალიბდა, მაგრამ მათ თავისუფალი განვითარება მხოლოდ რევოლუციის შემდეგ შეძლეს და სწრაფადაც გაფართოვდნენ.

1916 წლის მაისისათვის სამხრეთ კავკასიის (საქართველო, აზერბაიჯანი და სომხეთი) სამომხმარებლო კოოპერატივების რაოდენობა უკვე 126-ს აღწევდა. მათ ერთობლივად ჩამოაყალიბეს სურსათით ბითუმად მომარაგების სააგენტო. 1917 წელს სააგენტოსთან მიერთებული იყო 565 ორგანიზაცია, ხოლო 1919 წელს მხოლოდ და მხოლოდ საქართველოში არსებობდა 989 საზოგადოება, რომელსაც დაახლოებით 30 000 წევრი ჰყავდა.

კოოპერატივების გაერთიანებამ საკუთარი წარმოება 1919 წელს დაიწყო. დაარსდა აბრეშუმის ფაბრიკა, სოსისების საწარმო, საინჟინრო ქარხნები, რომელიც შემდგომ სოფლის მეურნეობის იარაღებს ამზადებდა; შემდეგ დაარსდა ხილისა და ბოსტნეულის საკონსერვო საწარმოები და ბოლოს კი სტამბები.

არც ერთი საწარმო არ არის წამგებიანი და მათი უმრავლესობა ნამატ პროდუქტსაც აწარმოებს.

სასიკეთოა ის, რომ კოოპერატიული საზოგადოებები, თავიანთ მწარმოებლურ საქმიანობაზე დაყრდნობით, ნაბიჯ-ნაბიჯ და წინდახედულად განვითარდნენ. ბობოქარი მოძრაობა, რომელიც რევოლუციურ ტემპერამენტს თან სდევს ხოლმე და მაშინვე იქ ჩნდება, სადაც მტრულად განწყობილი პოზიციები იკვეთება, ეკონომიკური ორგანიზაციების დაარსებისათვის ხელსაყრელი არ არის.

ამ შემთხვევაში საჭიროა განვითარებისათვის საგულდაგულოდ ნიადაგის მომზადება და არა იმაზე მეტად შორს წასვლა, ვიდრე არსებული რესურსი იძლევა. ეკონომიკა ომი არ არის, სადაც ომახიანი შეტევა საუკეთესო შედეგს გამოიღებს ხოლმე, ისიც ზოგიერთ შემთხვევაში. ბოლშევიკური მიდგომა, რომელიც პროდუქციის წარმოების პროცესის სოციალისტურ რეორგანიზაციას სამხედრო ტაქტიკის პრობლემის მსგავსად განიხილავს, ზოგადად, მარცხისათვისაა განწირული. ეკონომიკის სფეროში დაჩქარებულ პროცედურებს ყოველთვის კატასტროფისაკენ მივყავართ, რომელმაც შესაძლოა ზოგჯერ მთელი პროცესი დააყენოს რისკის ქვეშ.

სოციალიზმის დამყარების ქართული მეთოდები, მთელი თავისი ენერჯის მიუხედავად, ძლიერ თავისუფალია ამგვარი დაჩქარებისა და რეაქციის შედეგად მოსალოდნელი საფრთხეებისგან. კარგია, რომ ეს მეთოდები დემოკრატიაზეა დამყარებული. სწორედ ამ მეთოდების წყალობით სახელმწიფომ ხელუხლებლად დატოვა ქვეყანაში ბარაკული სოციალიზმის ის ნაირსახეობები, რომელსაც საზოგადოებრივი წარმოების დანერგვა მწარმოებლური ძალების უხეში ცენტრალიზაციის მეშვეობით წარმოუდგენია. ასეთი გზა მცირე ზომის უჯრედის დიქტატურას ექვემდებარება, რომელიც ყოველგვარ თვითმმართველობას გამორიცხავს.

ჩვენმა ქართველმა ამხანაგებმა უწყიან, რომ სოციალიზმამდე, ისევე როგორც რომში, ბევრი გზა მიდის. საზოგადოებრივი წარმოების პრობლემა შეიძლება ბევრი რამის გამო გააკრიტიკონ და მათ შორის, სახელმწიფოს კონტროლის ფორმების გამო. საბოლოოდ, საზოგადოებრივი წარმოება მუშების შესაძლებლობების სრული განვითარების გარეშე შეუძლე-

ბელია. ეს კი მხოლოდ და მხოლოდ პოლიტიკური პარტიების, პროფესიული კავშირების, კოოპერატიული საზოგადოებების, მუნიციპალიტეტებისა და რეგიონების სრული თავისუფლებით შეიძლება იქნეს მიღწეული. ყველაზე მკაცრი და ყოვლისმომცველი ცენტრალიზებული დიქტატურის პროკრუსტეს სარეცელზე ამ ყველა ინსტიტუციის განლაგება მუშათა ემანსიპაციის მქადაგებელი სოციალიზმის სიკვდილს ნიშნავს. ჩვენ კი სწორედ ამგვარი ემანსიპატორული სოციალიზმი უნდა დავისახოთ მიზნად.

დემოკრატიას და მხოლოდ დემოკრატიას შეუძლია სრული თავისუფლებისა და განვითარების შესაძლებლობის უზრუნველყოფა მუშებისათვის, როგორც ინდივიდუალურ, ასევე კლასის დონეზე.

კომუნისტები ფიქრობენ, რომ დიდ სიბრძნეს წარმოთქვამენ, როცა „ფორმალურ დემოკრატიაზე“ ლაპარაკობენ. „ისინი გვასწავლიან, რომ დემოკრატიის ქვეშ მოქალაქეთა თანასწორობა ფორმალური თანასწორობაა, რადგანაც ეკონომიკური უთანასწორობა ამით არ აღმოიფხვრება. უბრალო ხმის მიცემა ცარიელი ფორმაა, რადგან ეს საფუძველს არ შეურყევს ეკონომიკურ ძალაუფლებას“. ჩვენ ეს ყველამ ვიცოდით; ძალიან კარგად ვიცოდით მაშინაც, როცა კომუნისტები ჯერ კიდევ აკვანში იყვნენ, მაგრამ ამის გამო დემოკრატიის აგიტაცია არ შეგვიწყვეტია. სწორედ ამიტომაც აქვს მომხიბვლელი ძალა სახელმწიფოს კანონმდებლობითა და მთავრობის განსაზღვრებით უზრუნველყოფილ დისკუსიის, პროპაგანდისა და კვლევა-ძიების თავისუფლებას; საჯარო თავშეყრისა და ორგანიზაციების თავისუფლებას; მუნიციპალიტეტისა და რეგიონების თვითმმართველობებში სრულყოფილ მონაწილეობას. მხოლოდ სულელს შეუძლია ამტკიცოს, რომ ეს თავისუფლება და შესაძლებლობა წმინდა ფორმალობაა და არავითარ გავლენას არ ახდენს პროლეტარიატისა და მშრომელი მასების პოზიციაზე, შესაძლებლობასა და ძლიერებაზე.

როდესაც საღ გონებაზე იყვნენ, კომუნისტებიც აღიარებდნენ დემოკრატიის მნიშვნელობას და სჯეროდათ, რომ იგი მათთვის სასარგებლო იქნებოდა, რადგან პროლეტარიატს სჭირდება დემოკრატია. დემოკრატია, რომელიც კაპიტალისტური ბატონობის ინსტრუმენტია მანამ, სანამ კაპიტა-

ლისტთა კლასია მმართველი. თუმცაღა, მალევე, როგორც კი პროლეტარიატი ხელთ იგდებს ძალაუფლებას, დემოკრატიას კომუნისტური დოქტრინების თანახმად, ბოლო მოეღება. დემოკრატია წარმოადგენს მხოლოდ საშუალებას პროლეტარიატის ძალისა და შესაძლებლობების განსავითარებლად. შემდეგ კი ის საფრთხედ იქცევა პროლეტარიატისათვის; ამიერიდან პროლეტარიატმა უარი უნდა თქვას სრულ დამოუკიდებლობაზე და ბრმად დაემორჩილოს მთავრობის აბსოლუტურ ბატონობას, მთავრობისა, რომელიც თვითონვე მოიყვანა ძალაუფლების სათავეში. ამ კონცეფციის თანახმად, პროლეტარიატს დემოკრატია მხოლოდ ბრძოლის ეტაპზე ესაჭიროება, მაგრამ როცა პროლეტარიატი წარმატებას აღწევს, ის აბსოლუტიზმს ითხოვს, რომელიც ცარიზმისგან მხოლოდ კომუნისტური განმანათლებლობით განსხვავდება. შეიძლება განსაცვიფრებელი იყოს, თუ როგორ პოულობს ასეთი დოქტრინა მიმდევრებს რუსეთის გარეთ. მაგრამ არ უნდა დაგვაფიქვდეს, რომ გასულ პერიოდში რუსეთის განათლებული აბსოლუტიზმი მიხვდა, როგორ გამოენვია გულუბრყვილო დასავლეთ ევროპის, განსაკუთრებით კი – საფრანგეთის აღტაცება საკუთარი საზოგადოებრივი ინსტიტუტებითა და ქმედებით.

თუკი დიდრო და ვოლტერი შეიძლება შთაგონებული ყოფილიყვნენ ეკატერინე მეორეთი, რა გასაკვირია, რომ ნაკლებად გონებამახვილი კაჩინი და ლორიო პარტიის მოსკოველი ლიდერების დიქტატურაში ხედავენ ევროპის პროლეტარიატის ემანსიპაციის გზასა და მთელი კაცობრიობის პროგრესის გარანტს?!

თავი VII

მთავრობის სირთულეები

რამდენადაც საქართველო ბუნებისაგან დაჯილდოებულია და რამდენადაც მისი სოციალისტური მთავრობის დემოკრატიული მეთოდები არის გონივრული, იმ ვითარებას, როგორშიც ის იმყოფება, სხვა არაფერი შეიძლება ენოდოს, თუ არა ბრწყინვალე.

ჩვენ უკვე აღვწერეთ ქვეყნის გაჭირვების ძირითადი გამომწვევი მიზეზები. მათგან უმთავრესი ქვეყნის ეკონომიკური ცხოვრების უცხოურ სახელმწიფოებზე დამოკიდებულებაა. მარცვლეულის, ინდუსტრიული ნაწარმის იმპორტის და საპასუხოდ მანგანუმის, სპილენძის, თამბაქოს, მატყლის, აბრეშუმისა და ღვინის ექსპორტის გარეშე ქვეყანას არსებობა არ შეუძლია. ძველი სავაჭრო კავშირები გაანადგურა ომმა, რომელიც საქართველოს საზღვრებზე კიდევ გრძელდება და სხვა ქვეყნებთან ნებისმიერ ურთიერთობას ართულებს. ეს ორმაგად საუბედუროა მაშინ, როცა მსოფლიოში მიმდინარე კომერციული პროცესი, ომის შედეგად აღმოცენებული კიდევ არაერთი პრობლემის გამო, შეფერხებული და ნდობადაკარგულია, ეს პროცესი პირწმინდად არასერიოზულად აღსაქმელი იქნებოდა, შედეგად ხალხის განადგურებას რომ არ გულისხმობდეს.

საქართველოს მთავრობას, ბუნებრივია, არ შეუძლია ამგვარი დამანგრეველი საერთაშორისო გარემო-პირობების შეცვლა და შედეგად, ქართველი ხალხი, სხვა არაერთი ხალხის მსგავსად, ომისგან გამონრეული შედეგებით ზარალდება.

ყველაზე მეტად თბილისის მოსახლეობა დაზარალდა. რევოლუციამდე თბილისი წარმოადგენდა პოლიტიკურ ცენტრს მთელი კავკასიისა, რომელიც დაახლოებით 10 მილიონამდე მოსახლეს ითვლის. დღეს თბილისი დედაქალაქია პატარა საქართველოსი, რომელსაც 3 მილიონიანი მოსახლეობა ჰყავს. ამ ქვეყანამ საკუთარი ძალებით უნდა შეინახოს თბილისის 400 ათასი მაცხოვრებელი. ეს იოლი არ იქნებოდა იმ სახელმწიფოშიც კი, სადაც მსოფლიო ვაჭრობა დაუბრკოლებლად მიმდინარეობს, აქ კი, შეფერხებული ვაჭრობის პირობებში, ეს ამოცანა

შემაძრუნებლად მძიმეა. ამასთან ერთად, თბილისში, მოსახლეობა კლების ნაცვლად, იზრდება.

ყველა პრობლემის მიუხედავად, მეზობელ სომხეთთან, აზერბაიჯანთან და რუსეთთან შედარებით, საქართველო მაინც სამოთხედ მოჩანდა, რადგან იმ ქვეყნებში, სადაც ბოლშევიზმი გამეფებულიყო, ადამიანები იტანჯებოდნენ არა მხოლოდ შიმშილისა და სიღატაკისაგან, არამედ ხმის ამოღების მუდმივი შიშისაგან, სიტყვისა და პრესის თავისუფლების ნაკლებობისგან, მუქარისაგან, ბოროტებისგან, დაუსაბუთებელი, სასტიკი, მხეცური ფორმით დაპატიმრებისა და დახვრეტისაგან. ვინც ამ ჯოჯოხეთს თავი დააღწია, ესენი გახლდათ კონტრრევოლუციონერები, რომლებიც ევროპაში წავიდნენ; მუშები, რომლებიც ქალაქებიდან სოფლებში გადაბარგდნენ. მრავალი დემოკრატი, სოციალ-დემოკრატი ინტელექტუალი და კვალიფიციური მოსამსახურე გამოიქცა ასევე თბილისში. აქ ხანდახან ბოლშევიკებიც ეძიებდნენ თავშესაფარს, რათა კომუნიზმისაგან განკურნებულიყვნენ. ამ იმიგრაციამ სტიმული მისცა ქალაქის ინტელექტუალური ცხოვრების მრავლმხრივ განვითარებას. რუსეთის გამოჩენილი სწავლულები და ხელოვანები სწორედ თბილისში შეხვდნენ ერთმანეთს. მაგრამ იმატა შიმშილობამ და ყოფა უფრო გაუარესდა.

სიძვირის შემდეგ, ომი ყველაზე მეტად საცხოვრებლის ნაკლებობას იწვევს. ამ პრობლემას ნიუ-იორკშიც კი წააწყდებით. ომმა იმხელა კაპიტალი და მწარმოებელი ძალა მოიხმარა, რომ იმისგან, რაც დარჩა, თავის გატანაც კი ძლივს არის შესაძლებელი. ისეთი საწარმოები, რომლებიც დანახარჯებს სესხის სახით წლების შემდეგ გაისტუმრებდნენ, ვერც კაპიტალისა და ვერც სხვა რესურსს ვერ შოულობენ. ფული არც მშენებლობისთვის არის. ყოველგვარი სამშენებლო საქმიანობა შეჩერებულია. ამასთანავე, ომის თეატრის სხვადასხვა ტერიტორიაზე მდებარე საცხოვრებელი ადგილები განადგურებულია და მოსახლეობა ომისაგან თავისუფალ მხარეებში მიემართება. ასეთ მხარეებში კი საცხოვრებელთა რაოდენობა არ გაზრდილა, ამიტომ მალე საერთოდ აღარ იქნება არავისთვის საკმარისი.

იმ ქვეყნებში, რომელთაც ომში მონაწილეობა არ მიუღიათ, მოსახლეობა ბუნებრივად გაიზარდა, რაც კიდევ უფრო ამწვავებს საცხოვრებლის პრობლემას.

საცხოვრებლის ნაკლებობა მხოლოდ თბილისით არ შემოიფარგლება, საკვების სიმწირესთან ერთად, ამ პრობლემის გართულება კომუნისტურმა პროპაგანდამ სოციალ-დემოკრატიულ მთავრობას დააბრალა. პროპაგანდა იმ უბრალო ხალხისკენაა მიმართული, რომელთაც არ იციან, რომ რუსეთში არათუ მარტოოდენ სიძვირია, არამედ სასტიკი შიმშილობა მძვინვარებს. საცხოვრებლის უკმარისობა რუსეთის ბევრ სხვა ქალაქს აცლის ძალას. პეტროგრადში ათასობით სახლი დაცარიელდა, რადგან მოსახლეობის ერთი მესამედი ან შიმშილით მოკვდა, ან გაიყინა, ან ეპიდემიასა თუ განსაკუთრებულ კომისიებს ემსხვერპლა. მეორე მესამედი სოფლებში გაიქცა, დანარჩენი კი კვლავ განაგრძობს მშფოთვარე არსებობას ამ ქალაქში.

ისევე, როგორც ყველგან, მთელ მსოფლიოში ახალი სახლების მშენებლობას გრძელვადიანი კრედიტების არარსებობა აფერხებს. ეს დაკავშირებულია კაპიტალის საერთო სიმცირესთან და ასევე ვალუტის არასტაბილურ მდგომარეობასთან.

ამან სოციალ-დემოკრატიული საქართველოს ეკონომიკურ ცხოვრებაში ყველაზე სუსტი წერტილი წარმოქმნა. ქართული მანეთი შარშან უფრო ნაკლებ ფასად იცვლებოდა ოქროში, ვიდრე ადრე — კაპიკი. თუმცაღა, მისი ღირებულება მაინც გაცილებით მაღალი რჩებოდა, ვიდრე რუბლის ღირებულება რუსეთის საბჭოთა რესპუბლიკაში.¹

სხვა ქვეყნების მსგავსად, ქართული მანეთის გაუფასურების ძირითადი მიზეზი კურსის ინფლაციასა და ქალაქის ფულის ჭარბად გამოშვებაში უნდა ვეძებოთ. რევოლუციამ, სხვა შედეგებთან ერთად, სახელმწიფოს შემოსავლების მკვეთრი კლება მოიტანა. ხალხის აზრით, ძველი სახელმწიფოს წყობა გახრწნილი და მავნებელი იყო. საჭირო გახლდათ მისი რადიკალურად შეცვლა, რომელიც იოლი სულაც არ იქნებოდა გამოუცდელობის გამო. ახალ სახელმწიფო მექანიზმს ყოველთვის კარგად არ უმუშავია. დრო სჭირდება იმას, რომ უფლებრივად გათანასწორებული გლეხი გადასახადების გადახდას მიაჩვიო. საბაჟო გადასახადი, პარალიზებული ვაჭრობის გამო, ასევე ძალზე მცირე იყო. მხოლოდ სახელმწიფოს საკუთრებაში არსებული სანარმოები თუ შეძლებდნენ ეროვნული ხარჯების დაფა-

¹ ერთი ბრიტანული სტერლინგი 1920 წელს დაახლოებით 6000 ქართულ მანეთს უდრიდა (რედ.).

რვას, თუკი მათ სათანადოდ გამოიყენებდნენ და ყველა სახის დაბეგვრა არ იქნებოდა საჭირო. 1919-1920 წლების ბიუჯეტში, სახელმწიფოს შემოსავლები 749 მლნ მანეთს შეადგენდა, რომელთაგან 566 მლნ ანუ 75% სახელმწიფოს საკუთრებიდან მიღებულ შემოსავალს წარმოადგენდა. მაგრამ ომმა სახელმწიფო სანარმოები გაურკვეველ სიტუაციაში ჩააყენა და მათგან შემოსავალი შეამცირა. მსხვილი საკუთრებები, რომლებიც ხელისუფლებამ ძველი რეჟიმისაგან იმემკვიდრა, მართალია, ნამატს აწარმოებდნენ, მაგრამ არცთუ ისე დიდი ოდენობით. ომამდე ერთ-ერთი გამონაკლისი რკინიგზა იყო, რომელიც სუფთა მოგებას იძლეოდა. საწვავის ნაკლებობის, ომით გამოწვეული რესურსების სიმწირის გამო და მოგვიანებით ვაჭრობის შეწყვეტისაგან, მომსახურება იმდენად შეიზღუდა, რომ სამეწარმეო ხარჯებს ძლივძლივობით ფარავდა. აღდგენა-გაუმჯობესება მხოლოდ სახელმწიფო რესურსებითაა შესაძლებელი და მრავალი სახის აღდგენითი სამუშაოს გატარებაა აუცილებელი.

ზოგადად რომ ითქვას, საქართველოს ეროვნული საკუთრება, როგორცაა ტყეები და მალაროები, ჯერ არაა ათვისებული. სანამ მათ ექსპლუატაციას დაიწყებენ, გზებისა და რკინიგზის გასაყვანად დიდი ხარჯებია საჭირო.

ამდენად, სახელმწიფოს საკუთრების დიდი ნაწილი პირდაპირ შემოსავალს კი არ გამოიმუშავებს, არამედ დანახარჯებს აკმაყოფილებს.

ამის პარალელურად, სახელმწიფო დანახარჯები სხვა სფეროებშიც მეტადაა გაზრდილი. ამის მიზეზი, ომისგან გამოწვეულ უზარმაზარ ზარალთან ერთად, ისიც არის, რომ მთავრობის მიმართ, მისი სოციალისტური ბუნებიდან გამომდინარე, განსაკუთრებული პრეტენზიები არსებობს.

სოციალისტურმა მთავრობამ არა მარტო სოციალისტური წარმოებისათვის უნდა მოამზადოს ნიადაგი, რომელიც, ჩვენი სულსწრაფი საზომებით თუ გავზომავთ, ცოტა არ იყოს გაჭიანურებულ ამოცანად მოგვეჩვენება, არამედ მან ასევე ბოლო უნდა მოუღოს ამქვეყნად არსებულ ყოველგვარ სიღარიბეს. თუ კაპიტალიზმი რაიმე სახის სიღარიბეს წარმოშობს საქართველოში, თანაც არც ისე მსუბუქი დოზით, მათ შორის ყველას სჭარბობს ისეთი სახის სიღარიბე, რომელიც კაპიტალისტური განვითარებისადმი ბრმა რწმენამ წარმოშვა – სიღა-

რიბე, რომელიც აღმოცენდა ფეოდალიზმის, აბსოლუტიზმისა და ომისაგან.

სიღარიბის ერთბაშად აღმოფხვრას მწირი და გამოლეული სახელმწიფო რესურსებით ვერც ერთი მთავრობა ვერ შეძლებს, თუ რა თქმა უნდა, ის ჯადოსნურ ძალებს არ ფლობს. და ჩვენი ამხანაგები, რომლებიც ძალაუფლებაში რევოლუციამ მოიყვანა, არა მხოლოდ ჯადოქრები არ იყვნენ, არამედ მენშევიკებიც იყვნენ, რომელთაც არც თავად სწამდათ და არც გარე სამყაროს დარწმუნებას ცდილობდნენ იმაში, რომ მაგიურ ძალებს ფლობდნენ.

მთავრობა რაც უნდა ცდილობდეს იმ ამოცანების შესრულებას, რომლებიც ეკონომიკური შესაძლებლობიდან გამომდინარე დაისახა, მასზე დაკისრებული მოთხოვნები იმდენად აჭარბებს მისსავე შემოსავლებს, რომ მხოლოდ ბეჭდური პრესის შენახვა შეუძლია. ამის შედეგად, მანეთის ღირებულება მუდმივად ეცემოდა და ფასები კი იზრდებოდა.

ეკონომიკური სიტუაცია კიდევ უფრო დაამძიმა არახელსაყრელმა სავაჭრო ბალანსმა. რუსეთთან ვაჭრობა, რომელიც თამბაქოს, ღვინის, მინერალური წყლების და ა.შ. ექსპორტის საფუძველს შეადგენდა, ძალიან დაზარალდა. ამან, რაც ყველაზე მნიშვნელოვანია, შავი ზღვის გავლით სანაოსნო ვაჭრობა შეაფერხა ევროპასთან, თანაც ვაჭრობა ისედაც დიდი ხნის განმავლობაში იყო გართულებული დიდი ზომის გადამზიდი გემების ნაკლებობის გამო. საქართველოს ევროპიდან მრეწველობისათვის ძვირფასი ნაწარმი შემოჰქონდა, რომელიც ნაკლები მოცულობის ტვირთს წარმოადგენდა. სანაცვლოდ კი ის ევროპას მხოლოდ ნედლეულს სთავაზობდა, რომელსაც გადაზიდვისას მის ღირებულებასთან შეფარდებით უფრო დიდი ადგილი სჭირდებოდა. გასაკვირი არაა, რომ იმპორტის მოცულობამ ექსპორტის მოცულობას გადააჭარბა. 1919 წელს საქართველომ დასავლეთ ევროპიდან, თურქეთიდან და ამერიკიდან იმპორტის სახით 197 მლნ მანეთის ღირებულების საქონელი მიიღო და ექსპორტზე კი მხოლოდ 9.3 მლნ ღირებულების საქონელი გაიტანა. 1920 წელს სავაჭრო ბალანსი მკვეთრად გაუმჯობესდა, თუმცა კვლავ გრძელდებოდა ინფლაცია.

ამის შედეგად გაცვლა-გამოცვლა კატასტროფულად უარესდებოდა. ვალუტის კურსის დაცემასა და ამის შედეგად გამოწვეულ სიძვირეზე უარესი კი კურსის მუდმივი მერყეობა

იყო, რაც ქალაქის ფულის სისტემის მქონე ყველა ქვეყანას ახასიათებს. ეს ყოველივე ბიზნესის წარმოებას უჩვეულოდ აართულებს. ამგვარ პირობებში, გრძელვადიანი კრედიტები არ მოიძიება, ხოლო მოკლევადიანი კრედიტების აღება მხოლოდ კაბალური პირობებით არის შესაძლებელი. იმის გამო, რომ არავინ უწყის მომავალში როგორი ფასები იქნება და რა ღირებულება ექნება ფულს, ნაღდ ანგარიშსწორებას უპირატესობა არ ენიჭება. კრედიტი ყველაზე ძლევამოსილი საშუალებაა საზოგადოებაში არსებული კაპიტალის მასის გამოსაცოცხლებლად. კრედიტის გარეშე მოცემული კაპიტალის მასის გამოყენების არეალი მნიშვნელოვნად არის შეზღუდული. ეს იწვევს პარალიზებას განსაკუთრებით იმ დროს, როდესაც კაპიტალის ოდენობა ომისგან გაჩანაგებულ ქვეყანაში დიდად არის შემცირებული.

არანაკლებ საზიანო გახლავთ ის გარემოება, როდესაც არსებული პირობების გათვალისწინებით, კაპიტალის დაბანდების სურვილი ნაკლებია იმ საწარმოებში, რომლებიც ამ კაპიტალს სწრაფად არ აბრუნებენ. შედეგად, ინდუსტრიის ნაცვლად, კაპიტალის ფულში – სპეკულაციასა და მევახშეობაში, დაბანდების მოტივი ყველაზე ძლიერია. სანამ კაპიტალისტური წარმოების წესი არსებობს, არა მარტო მთელი საზოგადოების, არამედ ასევე მუშების ინტერესშიც შედის ის, რომ არსებული კაპიტალი დაბანდდეს ინდუსტრიულ საწარმოებში, რომლებიც მუშებს დაასაქმებს და გაზრდის საქონლის საერთო რაოდენობას. კაპიტალი პარაზიტულად არ უნდა იყოს დაბანდებული სპეკულაციასა და მევახშეობაში, რომელიც მუშებს არ ასაქმებს, პროდუქციას არ აწარმოებს და მხოლოდ ფასებს ზრდის.

ქალაქის ფულის სისტემა არა მარტო სრული გაკოტრებითა და გამოშვებული ფულის აბსოლუტური გაუფასურებით ემუქრება სახელმწიფოს, არამედ მას მოაქვს ქაოსი და მთელი ეკონომიკური მანქანის პარალიზებაც.

ამ ვითარებასთან გამკლავება სახელმწიფო ფინანსების შემოსავალსა და გასავალს შორის სოლიდურ დაბალანსებაზე დაფუძნებული განაწილებით შეიძლება. ამდენად, ისეთი საქმიანობა, როგორიცაა ბეჭდური პრესის დაფინანსება, შეიძლება შეწყდეს. მაგრამ როგორ მიიღებს სახელმწიფო აუცილებელ შემოსავლებს მანამ, სანამ ვაჭრობა და კომერცია შეფერხე-

ბულია? აქ ჩვენ მანკიერ წრეში აღმოვჩნდებით, რომლისგანაც გამოსასვლელი გზა არ ჩანს; ეკონომიკა მყარი ფინანსების გარეშე ვერ გაჯანსაღდება და ფინანსები ვერ იქნება მყარი, სანამ ეკონომიკა არ გაჯანსაღდება.

თვალსაჩინო გაუმჯობესება მიიღწეოდა, თუკი საქართველოს სამეზობლოში ნორმალური და მშვიდობიანი ვითარება დამყარდებოდა. თუ რუსეთში, აზერბაიჯანში, სომხეთსა და ანატოლიაში სამოქალაქო ომი და დაპყრობითი კამპანია შეწყდებოდა, საქართველო აქ თავისი პროდუქციის გასაღების წყაროს იპოვიდა და სრულიად განაახლებდა აღმოსავლეთისა და დასავლეთის სავაჭრო დამაკავშირებლის ფუნქციას.

საქართველოს ეკონომიკაში აღნიშნულ ცვლილებას მხოლოდ მშვიდობიანობის დამყარება მოიტანდა.

სასურველია გაუქმდეს შეზღუდვები, რომლებიც დარდა-ნელის სრუტეზე ორთქლმავალი გემების მოძრაობას აფერხებს და რომელიც ამ მხარეში ჯერ კიდევ არსებულმა საომარმა მდგომარეობამ მოიტანა. ამის შემდეგ კი საქართველოსა და გარე სამყაროს შორის საფოსტო კომუნიკაცია უფრო სწრაფი და დაცული იქნება. დღეს ეს კომუნიკაცია სავალალო მდგომარეობაშია, რომელიც, ბუნებრივია, ზიანს აყენებს ყველა სახის საქმიან ურთიერთობას ევროპასთან.

მაშინაც კი, როცა ყველა ეს საკითხი მოგვარდება, ფინანსური კრიზისი ქვეყანაში მაინც მწვავე პრობლემად დარჩება. ძნელად დასაჯერებელია, რომ საგარეო ვალის გარეშე კრიზისი მთლიანად დაიძლიოს. ვალი სახაზინო დეფიციტს ერთი ან ორი წლით დაფარავდა და სახელმწიფოს ამოსუნთქვის საშუალებას მისცემდა, რა დროსაც ის ბეჭდური პრესის გამოყენების გარეშე შეძლებდა ფუნქციონირებას. თუ ეს შესვენება ჭკვიანურად და ენერგიულად იქნებოდა გამოყენებული, საქართველოს ეკონომიკური რესურსები იმდენად განვითარდებოდა, რომ ქვეყნის ფინანსები სტაბილური გახდებოდა და შემდგომი საგარეო დახმარება აღარ გახდებოდა საჭირო.

ამის გათვალისწინებით, პირველ ყოვლისა ყურადღება ბუნებრივად მიექცეოდა ნაციონალური საკუთრების ექსპლუატაციის გაზრდას, რომელიც გულისხმობს რკინიგზების მშენებლობას, მაგალითად, ლიანდაგის გაყვანას ტყვარჩელის ქვანახშირის საბადომდე და დიდ ტყეებში გზების გაჭრას.

ამ ყველაფერთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული მინათმოქმედების ნახალისება. ფოთში, 50 000 ჰექტარზე არსებულ ჭაობებზე სადრენაჟო სისტემის გამართვისათვის, აღმოსავლეთ საქართველოში კი 150 ათას ჰექტარზე ირიგაციის უზრუნველსაყოფად წინასწარ შესასწავლი სამუშაოები უკვე ჩატარდა. ეს საკმარისია რომ საქართველო თვითკმარი იყოს და თავის შესანახად გარედან დახმარება არ დასჭირდეს.

მინათმოქმედების გაუმჯობესება შესაძლებელი იქნებოდა, თუ გლახობა მეიჯარეობიდან თავისუფალ მესაკუთრედ გადაქცევას მოახერხებდა. ეს პროცესი შეიძლება დაჩქარდეს მინათმოქმედებაში არსებული გამოცდილების გათვალისწინებით. ცნობილია, რომ ნაკვეთების მცირე მოცულობა აბრკოლებს სოფლის მეურნეობის გონივრულად მართვას, რათა მან არსებითი ნამატი გამოიმუშავოს. ეს ნამატი კი ყველაზე მნიშვნელოვანია.

ისინიც კი, ვინც მინათმოქმედებაში მცირე ზომის მიწის მესაკუთრეთა მხარდამჭერნი არიან, აღიარებენ, რომ პროდუქციის მსხვილ წარმოებას უფრო მეტი სუფთა სარგებელი მოაქვს, ვიდრე მცირეს, თუმცა დამტკიცებულია, რომ ამ უკანასკნელის საერთო დაუბეგრავი შემოსავალი უფრო მეტია. მაგრამ ესეც კი წვრილი საკუთრების მიმართ კეთილად ვერ განგვანყობს. კაცობრიობის დიდი ნაწილი, რომელიც მინათმოქმედებას არ ეწევა, დამოკიდებულია სწორედ მსხვილი წარმოების სუფთა მოგებაზე. ჩვენ ვსაუბრობთ საზოგადოებაზე და არა სახელმწიფოზე, რადგან სახელმწიფომ ინდივიდუალურად საარსებო საშუალებები შეიძლება იმპორტის მეშვეობითაც მოიპოვოს. მინათმოქმედების ჭარბი ნამატის გარეშე ვერ იარსებებდა ინტელექტუალურ და ინდუსტრიულ სფეროში დასაქმებული მოსახლეობის დიდი ნაწილი, არ იარსებებდა მაღალი დონის ცივილიზაცია და შედეგად, ვერ მიიღწეოდა ტექნიკური პროგრესი თავად მინათმოქმედებაში. მსხვილმასშტაბიანი სასოფლო-სამეურნეო წარმოების გონივრული სისტემის მცირე ზომის საკუთრებად გარდაქმნა მინათმოქმედების ნაყოფიერების შემცირებას ნიშნავს. ეს იწვევს მინათმოქმედებისთვის საჭირო სამუშაო ძალის რაოდენობის გაზრდას და არამინათმოქმედი მოსახლეობის რიცხოვნობის კლებას და შედეგად, ცივილიზაციის უკუსვლას. მილიტარისტები, რომლებიც გლახებს რეკრუტირების მასალად განიხილავენ, ემხრობიან გლახთა წვრილ მესაკუთრეობას. თანამედროვე სოციალისტები კი, რომელნიც უპირატესობას არმიის სიძლიერის ნაცვლად, ცივილიზაციის

დონეს ანიჭებენ, უპირატესობას მსხვილ მინათმოქმედებას ანიჭებენ.

აგრარული რეფორმის შემდეგ, თუკი სახელმწიფოსა და მაზრების საწარმოებს არ ჩავთვლით, მსხვილი მასშტაბის მინათმოქმედებისათვის მცირე შესაძლებლობა არსებობდა. კერძო კაპიტალით მომუშავე დიდი ზომის საკუთრების დაარსება – განვითარება კი ნაკლებად მოსალოდნელია.

ალბათ, სოფლის მეურნეობაში გონივრული მეთოდების დანერგვა ხელს შეუწყობს თემს მეცხოველეობისათვის საჭირო მარცვლეული კულტურების მოყვანისა და მემცენარეობის განვითარების საქმეში. ეს ტენდენცია უკვე შეიმჩნევა იქ, სადაც საძოვარი მიწებია. სათემო მეურნეობა მიწის უფრო დიდი მოცულობის განაყოფიერებას გამოიწვევს.

მრავალი მიზეზი არსებობს საამისოდ, თუ რატომ უნდა დანერგონ საქართველოში სათემო მინათმოქმედება. ჩვენ უკვე ვნახეთ, რომ ძველი ხვნის მეთოდი ათიდან ოცამდე პირუტყვსა და ოთხზე მეტ ადამიანს მოითხოვს, რა თქმა უნდა, ეს რესურსი ცალკეული გლეხის განკარგულებაში ვერ იქნება. ამ პრობლემის გადაჭრა რამდენიმე გლეხის გაერთიანებით შეიძლება, რომლებიც თავიანთ მიწებს ერთად დახნავენ. ამგვარი თანამშრომლობა, მიწის მოხვნის გარდა, სხვა დანიშნულებითაც არის გამოსადეგი. ორმოცდაათამდე გლეხი ერთიანდება, რათა ერთი და იგივე სამუშაო შეასრულონ თანმიმდევრობით ერთი ნაკვეთიდან მეორეზე, ამას შედეგად მოყვება ის, რომ ამ თანამშრომლობით მიღებულ სარგებელს ყველა გაინაწილებს. ამ პრაქტიკას თავისი სახელი, ნადი ეწოდება და იმ სიმღერებს, რომელთაც მუშაობის პროცესისათვის შესაფერისი რიტმის მისაღებად მღერიან, ნადურს უწოდებენ. გაერთიანებული სამუშაო ძალის ამგვარი სისტემა უფრო წარმატებული იქნებოდა პატარა მიწები ერთმანეთისაგან არა განცალკევებული, არამედ ერთად თავმოყრილი და საერთო გეგმის მიხედვით დამუშავებული რომ იყოს, ეს გაცილებით ადვილი იქნებოდა, თუ მიწის დანაწილების შემდეგ, განცალკევებული ნაკვეთების ზომები გათანაბრდებოდა.

ამ პროცესს ასევე თან უნდა ახლდეს თანამედროვე სასოფლო-სამეურნეო ტექნოლოგიების დანერგვაც, რომელსაც ღარიბი გლეხი მარტო ვერ გასწვდება და რომელიც მაშინ არის წარმატებული, როცა ის მიწის დიდ ფართობზე გამოიყენება.

შედეგად, მოსალოდნელია, რომ საქართველოში სასოფლო კომუნების მიერ მიწის დამუშავება გაიზრდება. მართალია, ეს არც ისე სოციალისტური ღონისძიებაა იმ გაგებით, რომ ამგვარი მეთოდი პროდუქციას ბაზრისათვის ქმნის, მაგრამ ეს გზა სოციალიზმთან მაინც ყველაზე ახლოს მიდის და სამუშაო ძალის უკეთ ორგანიზებას გამოიწვევს, ვიდრე ეს წვრილი მესაკუთრეობის შემთხვევაში ხდება.

მიწათმოქმედების არეალი არ წარმოადგენს ერთადერთ სფეროს, რომელშიც საჭიროა ფეოდალიზმისა და აბსოლუტიზმის დამხობის შედეგად შექმნილი ვითარებისა და ამ ცვლილებით გამოწვეული სირთულეების უმოკლეს ხანში სასიკეთოდ შემოტრიალება. ცივილიზაციის ზოგადი დონე უნდა ამაღლდეს განათლების გაუმჯობესებითაც. რესურსების სიმცირის მიუხედავად, სოციალისტურმა მთავრობამ ამ დარგში საგრძნობ პროგრესს მიაღწია.

საბოლოოდ, საქართველოს აღმასვლისათვის უდავოდ აუცილებელია ინდუსტრიის იმ დონემდე განვითარება, რომ რამდენადაც შესაძლებელი იქნება, გადამუშავებული ნედლეული ადგილზევე იქნას მოხმარებული. საჭიროა ქალაქისა და ავეჯის ფაბრიკები ხე-ტყის სახით არსებული სიმდიდრის დასამუშავებლად. საჭიროა საწარმოები ხილისა და ბოსტნეულის შესანახად, ყველაზე მეტად კი საჭიროა სართავი და საქსოვი ფაბრიკები აბრეშუმის, ბამბისა და მატყლის გადასამუშავებლად. შემდგომ კი ყველაზე მეტად საჭირო იქნება მარტივი სა-მიწათმოქმედო ხელსაწყოების მწარმოებელი ქარხანა.

ჩვენ დავინახეთ, რომ მაზრები და კოოპერატიული საზოგადოებები უკვე მუშაობენ ამ მიმართულებით. მაგრამ ჩვენ ასევე შევნიშნეთ ისიც, რომ თუკი მათ არსებული მდგომარეობის შენარჩუნება და შეცდომების თავიდან არიდება სურთ, ნელა და აუჩქარებლად უნდა იმოქმედონ. გარდა ამისა, ისინი კაპიტალის სიმცირესაც განიცდიან.

სწრაფი და შთამბეჭდავი წინსვლისთვის გარკვეული დახმარება უნდა არსებობდეს საზღვარგარეთიდანაც. მხოლოდ დასავლურ ძალებსა და ამერიკას აქვთ იმის რესურსი და გამოცდილება, რომ ხელი შეუწყონ მსხვილი საწარმოების დაარსებას და სათანადოდ მართონ ისინი, მაგრამ კაპიტალიზმი ამ ქვეყნებში კვლავ დომინანტია. ამ დროისათვის, დახმარებამ

მხოლოდ უცხოური კაპიტალის ინვესტიციის ფორმა შეიძლება მიიღოს საქართველოს ინდუსტრიულ სანარმოებში.

უცხოური სესხები აუცილებელია სახელმწიფო ფინანსების სტაბილიზაციისათვის, რკინიგზების მშენებლობისა და საირიგაციო-სადრენაჟო სისტემების გასაყვანად. ფაბრიკების დასაფუძნებლად კი სასწრაფოდ უნდა მოიზიდონ საქართველოში უცხოური კაპიტალი. ეს შედის როგორც ქართველი ხალხის, ასევე ქართველი პროლეტარიატის ინტერესებში. იქ, სადაც კაპიტალისტური ეკონომიკა კვლავ კარნახობს დღის წესრიგს, მუშა ცდილობს მუყაითად გაისარჯოს სწრაფად მზარდი ინდუსტრიული კაპიტალის პირობებში. კაპიტალისტური ზრდის შეჩერება კი ყველაზე მეტად მას აზარალებს.

საქართველოს სოციალისტური მთავრობა პარადოქსულ სიტუაციაში აღმოჩნდა – ის ვალდებული იყო შეექმნა კაპიტალისათვის მიმზიდველი პირობები მოგების დაპირებითა და საჭირო გარანტიის გაცემით იმის შესახებ, რომ ერთ მშვენიერ დღეს კაპიტალის ექსპროპრიაცია კომპენსაციის გარეშე არ მოხდებოდა.

სოციალისტური მთავრობისათვის ეს ადვილად გადასაჭრელი პრობლემა არ ყოფილა. მაგრამ ვინაიდან ეს მთავრობა მენშევიკებისაგან შედგებოდა, იგი კარგად აცნობიერებდა ეკონომიკურ მოთხოვნილებებს და შეეძლო ნებაყოფლობითაც გაეკეთებინა ის, რისი გაკეთებაც ბოლშევიკებს, გარკვეული გარემოებების გამოისობით მოუწიათ მას შემდეგ, რაც წლების განმავლობაში საპირისპირო პოლიტიკას ატარებდნენ და რის გამოც საშინლად გააჩანაგეს და გაანადგურეს მთელი რუსეთი.

კაპიტალიზმი და სოციალიზმი

რაც უნდა ძნელი იყოს პროლეტარიატის მიერ პოლიტიკურად მხარდაჭერილი სოციალისტური მთავრობისათვის ვალდებულების დაკისრება კაპიტალისტური ინდუსტრიის წახალისების მიზნით, ეს უკანასკნელი მაინც ისეთ პრობლემას წარმოადგენს, რომელიც სოციალისტებს ადრე თუ გვიან, ყველა ევროპულ ქვეყანაში შეექმნებათ. ყველაზე წამყვან სახელმწიფოებში პროლეტარიატი უკვე იმდენად ძლიერია, იმდენად მომწიფებულია მისი შეგნება, რომ დიდი დრო აღარ არის დარჩენილი იქამდე, როდესაც იგი პოლიტიკურ ძალაუფლებას არა დემოკრატიის სანაცვლოდ, არამედ სწორედაც რომ დემოკრატიის ძალით მოიპოვებს.

მსოფლიო რევოლუცია ბოლშევიკური გაგებით, ცხადია, განსახილველად არც ღირს. ასეთი რევოლუცია მნიშვნელობას კომუნისტური პარტიის დიქტატურას ანიჭებს, რომელიც ძალაუფლებას არმიის სრული კონტროლითა და არაპროლეტარული კლასებისა და პროლეტარიატის არაკომუნისტური ნაწილების განიარაღებით აღწევს. ამგვარი სიტუაცია სამხედრო კოლაფსის შემდეგ თავდაპირველად რუსეთში აღმოცენდა, შემდეგ კი უნგრეთში. ეს არ გამეორდება რომელიმე ქვეყანაში, მისი გამეორება კი ყველაზე ნაკლებად მოსალოდნელია გამარჯვებულ სახელმწიფოებში.

ამ ქვეყნებში პროლეტარიატი კონტროლს არა არმიაზე მონოპოლიით აღწევს, არამედ დემოკრატიის პირობებში მოპოვებული უმრავლესობის მეშვეობით.

ამ მომენტში, აღნიშნული ფაქტის გათვალისწინებით, სოციალური დემოკრატიის დემოკრატიული პერსპექტივები არაკეთილსაიმედოა. იმედგაცრუებისა და დაძაბულობის პერიოდი, რომელიც ყველა რევოლუციას ახლავს თან, კიდევ ერთხელ დადგა. მსოფლიო რევოლუციის ნაცვლად ჩვენ უკუქმედების, რეაქციის ზღურბლზე ვდგავართ.

მაგრამ ცივილიზებული ევროპის არც ერთ ნაწილში არ განუცდია სოციალიზმს ისეთი გამანადგურებელი მარცხი, როგორც 1849 წლის საშუალო კლასის რევოლუციის დროს და

1871 წლის პარიზის კომუნის არსებობის პერიოდში განიცადა დამარცხების შემდგომი რეაქცია ათეული წლები გაგრძელდა და ამ მომენტისთვის ეს დრო კიდევ უფრო შემოკლდება; ჩანს, ეს სულ რაღაც 2-3 წლის საქმეა. რა შეცვლის ამას სხვა, თუ არა სოციალ-დემოკრატიის გამარჯვება ყველა ცივილიზებულ სახელმწიფოში. სოციალ-დემოკრატიისა, რომელიც არათუ დღევანდელზე გაცილებით ძლიერი იქნება, არამედ უფრო საზრიანი და გამოცდილიც ამჟამინდელი რევოლუციის გაკვეთილების წყალობითა და პროლეტარიატის განვითარებული შესაძლებლობების დამსახურებით, რომელიც პროლეტარიატმა შემცირებული სამუშაო საათების, მუშათა საბჭოებითა და სხვა მიღწევების მეშვეობით მიიღო და რომელთა ხელუხლებლად დატოვება რეაქციულ ძალასაც კი მოუწევს. რამდენიმე წელიწადში სოციალ-დემოკრატია უკეთეს ეკონომიკურ დასაყრდენს იპოვნის სამოქმედოდ, ვიდრე დღეს აქვს. ამ დროისათვის ომის ყველაზე უარესი შედეგებიც კი შესაძლოა დაძლეული იყოს.

მაგრამ შემდგომში ყველა სოციალ-დემოკრატიული მთავრობა საქართველოს მთავრობის მსგავს სიძნელეებს წააწყდება. რაც ამ მთავრობებს რევოლუციამ ასწავლა გახლავთ ის, რომ კაპიტალიზმი ერთი ხელის მოსმით ვერ გაუქმდება. სოციალისტური წარმოების დამყარება მხოლოდ ეტაპობრივად და საგულდაგულო მომზადების შედეგად შეიძლება. იმ შემთხვევაში, თუ წარმოების მამოძრავებელი ძალები უმოქმედონი არ არიან, შედეგად მთელ საზოგადოებას არ აღარბეზენ და განსაკუთრებით კი პროლეტარიატს არ აგდებენ უკიდურეს სილატაკეში, კაპიტალისტური წარმოება უნდა შენარჩუნდეს ინდუსტრიის იმ დარგებში, რომლებიც ჯერ კიდევ არ არის ნაციონალიზებული და წარმოების ზოგიერთმა ფორმამ შესაძლოა თაობების განმავლობაშიც იარსებოს.

შედეგად, უნდა ველოდოთ, რომ ყველგან ვიხილავთ სოციალისტურ მთავრობებს, რომლებიც არათუ ნებას დართავენ, არამედ წაახალისებენ კიდევ კაპიტალისტურ წარმოებას ინდუსტრიის მთელ რიგ დარგებში.

რა ფორმით უნდა გამოიხატოს პროლეტართა მმართველობა ასეთ ვითარებაში?

მოგებისა და დაქირავებული სამუშაო ძალის გამოყენებით, ზედმეტი ღირებულების მიღების სურვილი კაპიტალსა და შრომას შორის კლასობრივი ანტაგონიზმის ერთადერთი მიზეზი არ

არის. ამ ანტაგონიზმს ასევე აღვივებს შრომაზე დამყარებული ძალაუფლება, რომელიც კაპიტალშია დაბანდებული წარმოების საშუალებებზე მონოპოლიის მეშვეობით. ყველა სახის საზოგადოებრივი კოოპერაცია მოითხოვს მართვას, მაგრამ კაპიტალისტი ინდუსტრიის მესაკუთრე ხდება არა იმიტომ, რომ მუშებსა და მომხმარებლებს სჯერათ მისი უნარისა და გამოცდილებისა, არამედ იმიტომ რომ ის ფლობს საწარმოო საშუალებებს. კაპიტალისტურ საწარმოებში მესაკუთრე თავიდანვე ავტოკრატი იყო, რომელიც არა მარტო განაგებდა საქმეს, არამედ პიროვნულადაც ბატონობდა და წესების კოდექსს აყალიბებდა. მუშა ამგვარ კანონთა ობიექტი იყო და არა – სუბიექტი.

მუშათა ბრძოლა კაპიტალის წინააღმდეგ მხოლოდ ექსპლუატაციის წინააღმდეგ კი არ არის მიმართული, არამედ – ზედმეტი ღირებულების წარმოქმნისა და ყოვლისშემძლე ინდუსტრიის მესაჭეების წინააღმდეგაც. ეს ბრძოლა მიმდინარეობს „ბატონი სახლში“¹ პრინციპის წინააღმდეგ.

კლასობრივი ბრძოლის ორივე ნაწილი განუყოფელი და ერთმანეთთან მჭიდროდ არის დაკავშირებული. ერთ შემთხვევაში, კაპიტალის ყოვლისშემძლეობის შეზღუდვა და თვალსაჩინო პროგრესი კაპიტალიზმის არსებობის განმავლობაში მიიღწევა, მაგრამ ასე არ ხდება მეორე შემთხვევაში, სადაც ბრძოლა მუშათა ექსპლუატაციის წინააღმდეგ მიმდინარეობს. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში პროგრესის მიღწევა მხოლოდ კაპიტალისტური წარმოების ბატონობის სფეროში შეჭრითა და ნაციონალიზაციის კიდევ უფრო გაფართოებითაა შესაძლებელი. კლასთა ბრძოლის პირველი თვალსაზრისის გათვალისწინებით, პროგრესის მიღწევა 100 წლის წინ დაიწყო, მაგრამ მეორე თვალსაზრისის თანახმად, პროგრესი სულ ახლახანს დაიწყო და ისიც ძლივ-ძლივობით. მესაკუთრეთა ძალაუფლება ინდუსტრიაში შრომითი ორგანიზაციებით, სახელმწიფოს მზარდი ძალებითა და „საზოგადოების ორგანიზებული ძალაუფლებით“ შეიზღუდება.

მაგრამ ეს არ გამოიწვევს შრომითი ექსპლუატაციის შესუსტებას. ეს ექსპლუატაცია ხშირად ზრდის ტენდენციასაც კი აჩვენებს. ყველა სახის შრომის დაცვის კანონი, ფაბრიკის ყველა ინსპექტორი, ყველა წარმატებული გაფიცვა, ყველა პრო-

¹ მუშათა მხრიდან მწარმის (მეპატრონის) ძალაუფლების, ყოვლისშემძლეობის, როგორც „ბატონ-პატრონობის“ წინააღმდეგ მიმართული ბრძოლა (რედ.).

ფესიული კავშირი, რომელიც თავს იჩენს, ინდუსტრიის მფლობელთა ძალაუფლებას ამცირებს. რევოლუციამ შესამჩნევად მოამრავლა ამგვარი შეზღუდვები. ამას ემატება კიდევ ერთი ახალი სახის შეზღუდვა მუშათა საბჭოების მეშვეობით.

შედეგად, გასული საუკუნის განმავლობაში, ფაბრიკა-ქარხნები ავტოკრატიიდან კონსტიტუციურ მონარქიად გადაიქცნენ. ამავე პერიოდში იმდენად გაიზარდა ზედმეტი ღირებულების წილიც, რომ სარგებლის წილის კლების ტენდენცია ყოველთვის იყო შეფერხებული.

ეს შემთხვევითობა არ გახლავთ. ინდუსტრიული კაპიტალიზმის ისტორიული ამოცანა შრომის ნაყოფიერი ძალის მაქსიმალურად ზრდაში მდგომარეობს. ეს მას საშუალებას აძლევს, წინარეკაპიტალისტური წარმოების წესებთან გაჯიბრებისას უფრო ადვილად მიაღწიოს წარმატებას.

მხოლოდ ისეთი სახის შეზღუდვები შეიძლება მივიღოთ და შევინარჩუნოთ, რომელიც შრომის ნაყოფიერებას არ აზარალებს. იმ საშუალებებსა და ორგანიზაციებს, რომლებზეც ვფიქრობთ, შრომის ნაყოფიერების კლების ნაცვლად, მისი გაზრდა შეუძლიათ. ეს საშუალებები მუშათა უნარებისა და ინტელექტის ამაღლებას უწყობენ ხელს, ამავე დროს, მუშებს გარკვეულ მოტივაციასაც უქმნიან, დაინტერესდნენ იმ საწარმოებისა და ინდუსტრიის დარგების განვითარების პერსპექტივით, რომელშიც თავად არიან გაერთიანებულნი. ამ ორგანიზაციების საგანმანათლებლო გავლენა არა მარტო მუშებზე, არამედ დამსაქმებელზეც ვრცელდება. არაფერია უფრო ხელსაყრელი ან უფრო ადვილი, ვიდრე დიქტატორული ძალაუფლება, რომელსაც გონების გამოყენება არ უწევს წინააღმდეგობების გადასალახავად. ალყის პირობებში ყველა სულელი შეიძლება მართვას, – კავურის ამ გამონათქვამს ხშირად იმეორებენ ისინი, ვინც მხარს უჭერენ ისეთ დიქტატურას, რომელიც ალყაში ყოფნის ტოლფასია. იქ, სადაც დამსაქმებელს დიქტატორივით შეუძლია მოქცევა, მას შეუძლია თავისი წარმოების ყველა სახის უუნარობის, უყურადღებობის და სიძუნწის შედეგები მუშებს გადააბრალოს, რომლებიც ვალდებულნი არიან, ჯარიმა იხადონ დამსაქმებლის მოძველებული მეთოდების, წარმოების მცდარად წარმართვისა და წარმოებისათვის აუცილებელი მასალების ნაკლებობის გამო. რაც უფრო ძლიერი არიან

მუშები და სახელმწიფო დამსაქმებელთან შედარებით, დამსაქმებლის მიმართ უფრო მეტი მოთხოვნები წარმოიშობა და იზრდება მისდამი წინააღმდეგობის განვების უნარიც. რამდენადაც ფრთხილად და გონივრულად იმართება წარმოება, დამსაქმებელიც იმდენადვე უნდა ეცადოს, რომ წარმოებაში ყველაზე ეფექტური იარაღები და მეთოდები გამოიყენოს, კაპიტალისტების მიერ კი უფრო მეტი ზედმეტი ღირებულება უნდა დაგროვდეს, რათა ეს უკანასკნელი განვითარებისა და გაუმჯობესების მიზნებს ემსახუროს.

ამგვარად, პროლეტარიატის მიერ კაპიტალის წინააღმდეგ მიმართული პროგრესის თითოეული ნაბიჯი შთაგონებული იქნება ეკონომიკური შორსმჭვრეტელობით და მისი მიზანი მანქანა-დანადგარებისა თუ მსგავსი მოწყობილობების განადგურება არ იქნება. ეს ყოველივე კი შედეგად გამოიღებს იმას, რომ გაჩნდება შრომის მწარმოებლური ძალების ზრდის სტიმული, რომელიც, თავის მხრივ, ასევე გულისხმობს ზედმეტი ღირებულებისა და ექსპლუატაციის ზრდის ტენდენციასაც.

რაც უნდა პარადოქსულად ჟღერდეს, მუშათა კლასის ძალაუფლება კაპიტალთან შედარებით იზრდება, მაგრამ ეს იმავდროულად არ გამორიცხავს მუშათა კლასის ექსპლუატაციის ზრდას. პირიქით, მუშათა კლასის ძალაუფლების გაზრდას ჩაგვრის პროვოცირებაც კი შეუძლია.

ამითი აიხსნება ის, თუ რატომ არ აფერხებს ამგვარი ზრდა წარმოების პროგრესსა და განვითარებას, – პირიქით, ხელს უწყობს კიდევ მას. რაც კაპიტალისტური წარმოება არსებობს, კაპიტალმა მოგება ინდუსტრიიდან უნდა ამოიღოს, ან კიდევ დროებით მოიცადოს. მოცდა კი კაპიტალისტზე მეტად იმ მუშას აზარალებს, რომელიც სამუშაო ძალის უწყვეტად გაყიდვაზე დამოკიდებული. კრიზისი და უმუშევრობა მუშის ყველაზე ცუდი მტერია და არაფერია იმაზე უფრო უარესი, ვიდრე იმ „რევოლუციონერთა“ უგუნურება, რომლებიც პროლეტარიატის შველას წარმოების მექანიზმის დაბრკოლებითა და შებორკვით ცდილობენ და კრიზისის საშიშროებას უფრო ზრდიან. მუშათა საბჭოები უფრო ეფექტური და წარმოების პროცესის განმსაზღვრელი მასინ გახდება, როცა ის წარმატებას პროფესიული კავშირების მსგავსად – შრომის ნაყოფიერების გაზრდის გზით მიაღწევს. თუ პროფესიული კავშირები მიზნად ნაყოფიერების

შემცირებას დაისახავენ და წარმოების პროცესს მუდმივად შეაფერხებენ, ბრძოლის ასპარეზს მალევე გამოეთიშებიან. წარმოების საჭიროება საზოგადოების საჭიროებათა შორის ყველაზე გარდაუვალი და აუცილებელია. იგი პირისხელიან ტერორიზმზე უფრო ძლიერ მოქმედი ჩანს.

სანამ კაპიტალისტური წარმოება გრძელდება, იგი განსაზღვრული ოდენობის მოგებასა და ექსპლუატაციის გაზრდას მოითხოვს.

ამ საჭიროებათა და ტენდენციათა აღმოფხვრა შესაძლებელი მაშინ გახდება, როცა კაპიტალისტურ წარმოებას სოციალისტური წარმოება ჩაანაცვლებს და კერძო საკუთრების ადგილას საზოგადო საკუთრება დაფუძნდება. ამგვარი გარდაქმნის შესაძლებლობები პირველად კაპიტალიზმის განვითარებულ საფეხურზე გაჩნდება, მაგრამ არა ინდუსტრიის ყველა დარგისათვის. რკინიგზები, მალაროები და ტყეები, თავიანთი არსით, საზოგადოებრივ საკუთრებას განეკუთვნებიან, მაგრამ ძვირფასეული საგნებით ვაჭრობა უკანასკნელ დრომდე კვლავ კერძო პირთა ხელში რჩება. ნაციონალიზაციის მეშვეობით ექსპლუატაციის გაუქმება ეტაპობრივი პროცესია და მთელი ინდუსტრია ერთი ხელის დაკვრით ვერ გათავისუფლდება. მეორე მხრივ, დამსაქმებლის ძალაუფლებაზე მეტი შეზღუდვების დაწესება, მაგალითად 8-საათიანი სამუშაო დღის ან მუშათა საბჭოების საშუალებით, მთელ ინდუსტრიაში ერთბაშადაა შესაძლებელი.

ზედმეტი ღირებულების ოდენობა საზოგადოებაში, რომელიც, მუშებისა და საზოგადოების საერთო ინტერესების ნაცვლად, კაპიტალისტთა კლასმა მიითვისა, წარმოების პროცესში მუშათა კლასის გაზრდილი ძალაუფლების შედეგად არ შემცირდება, არამედ იმ დონემდე დაიყვანება, რომ განხორციელდება ინდუსტრიის ერთეული დარგების ნაციონალიზაცია და კაპიტალიზმის გავლენის სფეროები შემცირდება. ერთობ შეუძლებელია სარგებლის მიღება ინდუსტრიის იმ დარგებისგან, რომელთა რაოდენობა მუდამ იკლებს და სადაც კაპიტალისტური წარმოება ისევ არსებობს და ალბათ განაგრძობს არსებობას მანამ, სანამ წარმოების საშუალებების ფლობის კერძო ხასიათი არ ჩანაცვლდება.

მოგების გაუქმება ან თუნდაც მისი შესამჩნევი შეზღუდვა, ზოგადად ამ სფეროში წარმოებას დააბრკოლებს. პრობლემები კიდევ უფრო გამწვავდება, თუ ვინმე საწარმოების შექმნას ხელახლა ტერორიზმის პოლიტიკის გამოყენებით შეეცდება. იქ, სადაც დამსაქმებელი ზედმეტად ძლიერია, ინდუსტრია სახელმწიფო საკუთრებაში უნდა გადავიდეს. იქ, სადაც დამსაქმებლის ყოფნა ჯერ კიდევ საჭიროა, ეს უკანასკნელი რაიმე ძალით ვალდებული ვერ გახდება, რომ თავისი წარმოება გონივრულად და კეთილსინდისიერად მართოს, ისევე როგორც ომში ჩაბმულ ადამიანს ვერ დაავალდებულებ კარგი საქმის კეთებას. ხარისხიან შრომას, როგორც დამსაქმებელთა, ასევე დასაქმებულთა მხრიდან არა იძულებითი, არამედ საერთო შედეგზე ორიენტირებული ინტერესი განაპირობებს.

ეს ყველაფერი შესაძლოა ერთობ რევოლუციურად არ ყდებოდეს, მაგრამ მარქსი თავისი ცხოვრების საუკეთესო წლებს „კაპიტალის“ წერას არ მიუძღვნიდა და „კაპიტალი“ „მუშათა კლასის ბიბლიად“ არ იქნებოდა მიღებული, თუ მხოლოდ და მხოლოდ ძალაუფლების ფლობა იქნებოდა საკმარისი მუშათა კლასის ემანსიპაციისათვის და კაპიტალისტური ეკონომიკის კანონების ცოდნა კი ზედმეტი გახდებოდა.

სოციალისტურმა მთავრობამ ეს კანონები უნდა გაითვალისწინოს. რაც შეეხება განსხვავებას სოციალისტურ და არა-სოციალისტურ მთავრობას შორის, ის შემდეგნაირია: სამრეწველო დარგების ნაციონალიზაციას ორი მხარე აქვს. ერთი ეხება მის ეკონომიკურ განვითარებას, კერძოდ კი კაპიტალისა და რესურსების კონცენტრაციას, მისი მართვის ბუნებას (დამსაქმებლებისა თუ მენეჯერების მიერ), და ბაზრის პირობებს სამრეწველო ნაწარმის გასაყიდად. მეორე ასპექტი კი, რომელიც ყველაზე მნიშვნელოვანია, ეხება იმ კლასთა ძალაუფლებას, რომელიც დაინტერესებულია ნაციონალიზაციით. ვაჭრობისა და ინდუსტრიის რიგი დარგების ნაციონალიზაციის საკითხი უკვე კარგა ხანია მომწიფდა და სასწრაფოდ განსახორციელებელია. განსახორციელებელია როგორც საზოგადოების საერთო ინტერესიდან გამომდინარე, ასევე პროლეტარიატის სასარგებლოდ. მაგრამ ნაციონალიზაციის პრინციპი გამოუყენებელი რჩება, რადგანაც მისი დამცველები სუსტები არიან. სხვა მხრივ კი არსებობს მთელი რიგი შეზღუდვებისა, რომლებმაც შეიძლება კაპიტალის ძალაუფლება შეასუსტონ შრომის

ნაყოფიერების შემცირების გარეშე. ეს შეზღუდვები, პირიქით, გაზრდიდა კიდეც შრომის ნაყოფიერებას, მაგრამ ისინი არ აუ-მოქმედებიათ, რადგან პროლეტარიატი მისი განხორციელები-სათვის აუცილებელი ძალაუფლების ნაკლებობას განიცდის.

როდესაც პროლეტარიატი იმდენად ძლიერია, რომ ხელი-სუფლებაში სოციალისტური მთავრობის მოყვანა შეუძლია, ამგვარი ნაბიჯი მას საშუალებას მისცემს, გაატაროს ნაცი-ონალიზაციისათვის საჭირო ყველა ზომა და დამსაქმებლის ნება-სურვილს დაუწესოს გონივრული შეზღუდვები. მაგრამ ყველაფერი უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ მარტოოდენ ძა-ლაუფლების მნიშვნელობა გადაჭარბებით არ შეფასდეს და არ ვიფიქროთ, რომ მხოლოდ ძალაუფლების ფლობა არის საკმა-რისი პროლეტარიატის სურვილებისა და მოთხოვნების ერთი ხელის დაკვრით დასაკმაყოფილებლად.

სოციალისტურ მთავრობას მუდმივად უნდა ახსოვდეს, რომ მისი მოქმედებები ეკონომიკური საჭიროებებითა და შე-საძლებლობებით არის შეზღუდული და მთავრობა ამ შეზღუდ-ვებს საზოგადოებისა და ცხოვრების უკეთესი პირობებისათ-ვის მებრძოლი მუშებისათვის საფრთხის შექმნის გარეშე ვერ გამოტოვებს. მან ნაციონალიზაციის ყველა საშუალებით უნდა შეამოწმოს მრეწველობის დარგების მდგომარეობა, მის განკა-რგულებაში არსებული რესურსები და უნარები. დამსაქმებ-ლის ნება-სურვილისათვის დაწესებულ ყველა შეზღუდვასთან ერთად, მთავრობამ უნდა გაითვალისწინოს ისიც, რომ სამუ-შაო ძალის ნაყოფიერება არ შემცირდეს. მან უწყვეტლივ უნდა განავითაროს ქვეყნის მწარმოებლური ძალები. მთავრობამ ამ მიზნის მისაღწევად კაპიტალისტური ღონისძიებებიც უნდა და-უშვას და გარკვეულ შემთხვევებში ნაახალისოს კიდეც, სანამ ამის მიღწევა სოციალისტური საშუალებებითა და მეთოდებით არ არის შესაძლებელი.

საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული მთავრობა ამგვა-რი პრინციპებით ხელმძღვანელობდა და ამ თვალსაზრისით ჩვენი დიდი მასწავლებლების, მარქსისა და ენგელსის გონიერი მონაფეც გამოდგა. როცა არ უნდა მოვიდეს ძალაუფლებაში სოციალ-დემოკრატიული მთავრობა, იგი იძულებული იქნება, იმავე პრინციპების მიხედვით იმოქმედოს და ქართული გამოც-დილებით მიღებული სარგებელი მის განკარგულებაში იქნება.

ფიქრი იმაზე, რომ სოციალისტური მთავრობის ერთადერთი ამოცანა სოციალიზმის პრაქტიკაში განხორციელებაა, გახლავთ არა მარქსისტული, არამედ წინარე-მარქსისტული და უტოპიური. ის სოციალიზმს მთელი საზოგადოების იდეალურ სურათად აღიქვამს. ზოგადად, როგორც იდეალურ კონცეფციებს ახასიათებთ ხოლმე, მისი ბუნებაც მეტად მარტივია. როცა კი ამ იდეაზე ფიქრს დაიწყებენ, მხოლოდ ძალაუფლება არის საჭირო იმისათვის, რომ ეს იდეა ყველგან და ყველა შემთხვევაში განხორციელდეს. როდესაც ამგვარი სასურველი შედეგი ძალაუფლების მოპოვებას არ მოყვება, ეს ან გამცემლობითაა გამოწვეული ან ლაჩრობით. სოციალისტურ მთავრობას იდეალური სოციალისტური სახელმწიფოს პრაქტიკაში განხორციელების გარდა სხვა ამოცანა არ აქვს. რაც უფრო აბსოლუტურია მისი ძალაუფლება, უფრო ეფექტიანად შეძლებს ის ამის გაკეთებას.

სოციალიზმის ამოცანის შესახებ ამგვარი წარმოდგენა მთლიანად გადააბრუნა მარქსიზმმა. მარქსიზმისათვის ამოსავალი წერტილი კლასთა ბრძოლაა, რომელსაც კაპიტალისტური წარმოების პირობებში პროლეტარიატი ახორციელებს. ეს ბრძოლა თავად ინდუსტრიული კაპიტალის პირმშოს წარმოადგენს. სოციალური დემოკრატიის ამოცანაა, გაზარდოს პროლეტარიატის ფიზიკური, გონებრივი, მორალური და მათგან ნიზებელი ძალები, ასევე დასახოს გეგმა და მეთოდი გაფანტული პროლეტარული ბრძოლების შესაკავშირებლად. ეს კი გულისხმობს, რომ პროლეტარიატმა უნდა ისწავლოს, თუ რა არის მისი სოციალური და ეკონომიკური მისწრაფება, რომლის დაკმაყოფილებაც და ბრძოლის ბოლომდე მიყვანა მხოლოდ მასვე შეუძლია. ეს გახლავთ მუშათა კლასის სწრაფვა ემანსიპაციისაკენ, მუშათა კლასისა, რომელიც უბრალო ინსტრუმენტად ყოფნიდან წარმოების მოთავედ გადაიქცევა. მუშათა კლასს მხოლოდ ინდუსტრიული პროლეტარიატი არ უნდა მივათვალოთ, არამედ გლეხები, ხელოსნები და ინტელექტუალებიც. მაგრამ ემანსიპაციის პროცესში პროლეტარიატი ყველაზე ძლიერ და საიმედო დასაყრდენ ძალას წარმოადგენს.

ემანსიპაციისაკენ მისწრაფება სოციალისტური მოძრაობის მიზანია. მისი მიღწევა სხვადასხვა გზით შეიძლება და ის დამოკიდებული იქნება წარმოების გავრცელებულ ფორმაზე, კლასთა შორის არსებულ შედარებით ძლიერებაზე, მათი ორგანიზების ხარისხზე, გონიერებასა თუ დისციპლინაზე და ასე შე-

მდეგ. სოციალიზმის ნაირსახეობები განსხვავდება ქვეყნების, დროისა და მრეწველობის დარგების მიხედვით. ეს ნაირსახეობანი ყველგან უნდა იყოს დაკავშირებული წარმოების არსებულ ფორმებთან და მათ სამომავლო განვითარების პერსპექტივას უნდა აძლევდეს.

სოციალიზმის ყველა სახეობის საერთო შემადგენელი ელემენტი საზოგადოებრივი ინსტიტუტების მიერ წარმოების საშუალებების საერთო მფლობელობა და მისი განკარგვა იქნება, რომლის მიზანია საერთო მოთხოვნილებების – სახელმწიფოს, მუნიციპალიტეტისა თუ კოოპერატიული საზოგადოებების მოთხოვნილებების დაკმაყოფილება. იგი ანაცვლებს წარმოების საშუალებების კერძო მფლობელობასა და მოგებაზე ორიენტირებულ, ბაზრისათვის გამიზნულ წარმოების ტიპს. პროდუქციის წარმოებით მთელი საზოგადოების იდეალურ კონცეფციას კი არ შეეხსმება ხორცი, რაზეც ადრე ფიქრობდნენ, არამედ წარმოება იქნება მეტ-ნაკლებად არათანმიმდევრული განვითარების პროცესის შედეგი. შედეგი, რომელიც არც გამოორიცხავს და არც აფერხებს მოვლენათა მოულოდნელ განვითარებას, არამედ მხოლოდ სანყის წერტილს აყალიბებს საზოგადოების განვითარების ახალი წესრიგის წარმოსაქმნელად.

ძალისხმევა უნდა მივმართოთ იქითკენ, რომ წარმოვიდგინოთ მომავალი სოციალისტური წარმოების ფორმა. მაგრამ ასევე უნდა გვახსოვდეს ისიც, რომ რეალობა წარმოდგენილი სურათისაგან მეტად განსხვავებული იქნება. ყველაზე საგულდაგულო კვლევა-გამოძიებაც კი ვერ გამოავლენს იმ ფაქტორებს დღეს, რომლებიც მომავალში იჩენს თავს და ვერ გამოითვლება ისიც, თუ რამდენად დიდი მნიშვნელობა ექნება ჯამში ამ ფაქტორებს. რამდენადაც უკეთ ძალგვიძს გამოვიკვლიოთ ანმყო, მით უფრო ღრმად განვჭვრეტთ მომავალს. მაგრამ მომავალი საზოგადოების ფორმები უფრო მრავალსახოვანი იქნება, ვიდრე ჩვენ შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ. წარმოიშობა ისეთი ახალი მამოძრავებელი იმპულსები, რომელთა არსებობა დღეს ჩვენთვის დაუჯერებელია.

დიდ სიურპრიზებს შესაძლოა ველოდოთ ამ ასპარეზზე.

მიუხედავად ამისა, სოციალისტურ მიზანს ჩვენთვის უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. რამდენადაც უფრო მეტად შეძლებენ შრომის დამცველები, განჭვრიტონ თავიანთი მოთხოვნებისა

და მეთოდების სარგებლიანობა, იმდენად უფრო მარტივად აირიდებენ წინააღმდეგობებს და ნაკლებად დახარჯავენ ძალას თავიანთ ყოველდღიური პოლიტიკური და ეკონომიკური ტაქტიკის ჩამოყალიბებაში. ეს კი მშრომელების მდგომარეობას და მათ გათავისუფლებას უფრო სწრაფად წაემყვლება.

როგორც უკვე შევნიშნეთ, შრომის ნაყოფიერება მჭიდროდ არის დაკავშირებული წარმოების საშუალებების კერძო ხასიათის შეცვლასთან, ფართო თვითმმართველობებისა და გამოხატვის თავისუფლების დამყარებასთან და მშრომელი მასების ორგანიზებასთან.

ამ თვალთახედვით სოციალისტთა ამოცანა სოციალიზმთან დაკავშირებით ძალიან განსხვავებულია წინარე მარქსისტულ სოციალიზმთან შედარებით. სოციალისტური წარმოების სისტემის შექმნა სოციალისტების არც ერთადერთი და არც პირველი ამოცანა არ არის. ამგვარი სისტემა შეიძლება მათი ძალისხმევის სასრულ წერტილად, მთელი მათი აქტივობის საბოლოო შედეგად განვიხილოთ. სოციალისტების მოვალეობა ნებისმიერ შემთხვევაში პროლეტარიატის დანიინაურება და გაძლიერება, მისთვის ეკონომიკურ პროცესებსა და საკუთარ დანიშნულებაში გასარკვევად საჭირო ზუსტი მიზნის დასახვა და შრომის ნაყოფიერების გაზრდაა.

ეს გახლავთ ყველა სოციალისტური პარტიის ამოცანა. ამ გადმოსახედით თუ ვიმსჯელებთ, სოციალისტური პარტიების არსებობა ყველგან გახდება როგორც შესაძლებელი, ასევე აუცილებელიც, მათ შორის იმ ქვეყნებშიც კი, სადაც სოციალისტური წარმოების წინაპირობები ჯერ არ არსებობს. ეს კი მოხდება იმის გათვალისწინებით, რომ ამ პარტიებში ინდუსტრიული პროლეტარიატი გაერთიანდება.

ვითარება არასგზით არ შეიცვლება მაშინაც, როდესაც სოციალისტური პარტია პოლიტიკურ ძალაუფლებას მოიპოვებს, რომელიც მას სოციალისტური მთავრობის ჩამოყალიბების ნებას აძლევს. ამ მთავრობის უშუალო ამოცანა პროლეტარიატის ძალისა და ალღოს განვითარება იქნება, რათა კაპიტალისტი სახელმწიფოს კონტროლს დაუქვემდებაროს და შრომის ნაყოფიერება ამაღლდეს. მაგრამ სოციალისტური მთავრობის ამოცანა ყველა შემთხვევაში კაპიტალიზმის მყისიერად, სრულად გაუქმება და ერთბაშად სოციალიზმის პრაქტიკაში დანერგვა

ვერ იქნება. თუ რა მასშტაბით შეიძლება სოციალიზმის დანერგვა, ეს დამოკიდებული უნდა იყოს ქვეყნის სიმნიფის დონეზე.

თუ სოციალიზმის ამოცანებიც ასეთ გონივრულ ჭრილში იქნება განხილული, ნათელი გახდება, რომ ამგვარი მთავრობის არსებობა ეკონომიკურად ჩამორჩენილ ქვეყანაში თავსებადია მარქსისტულ თეორიასთან, რომლის თანახმადაც, სოციალიზმის წინაპირობები მხოლოდ მაღალგანვითარებულ კაპიტალიზმში მოიძვეება. ამდენად, სოციალისტური რეჟიმის დამყარება ეკონომიკურად არასახარბიელო პირობებშიც კია შესაძლებელი, თუ სახელმწიფო დემოკრატიულია და ინდუსტრიული პროლეტარიატი თავისი გონებრივი სიმნიფითა და ორგანიზების ხარისხით სხვა კლასებს აღემატება და ის თავის ძლიერებას დემოკრატიის მეშვეობით ამჟღავნებს. იმ პირობით, რომ სოციალისტური მთავრობა ყოველთვის გააცნობიერებს თავისი ძალაუფლების საზღვრებს და არ შეეცდება იმაზე მეტის მიღწევას, ვიდრე მას თავის განკარგულებაში არსებული ძალებისა და რესურსების გათვალისწინებით შეუძლია და იმის გათვალისწინებითაც, რომ ის მონდომებით განავითარებს მწარმოებლურ ძალებს და გააძლიერებს პროლეტარიატს, სოციალისტური მთავრობა პროლეტარიატის სპეციფიკურ ინტერესთა დამცველიდან საერთო საზოგადოებრივი ინტერესის წარმომადგენლად გადაიქცევა. ამ გადმოსახედიდან მას შესაძლებლობა ექნება, გააერთიანოს ერის უმრავლესობა და შეინარჩუნოს მისი ერთგულება.

ამგვარი მთავრობა უნდა ხელმძღვანელობდეს პრინციპით, რომ მმართველი თავის თავს სწორედ შეზღუდვების მეშვეობით ავლენს. სოციალისტური მთავრობა, რომელიც საკუთარ მისწრაფებებს ეკონომიკური საჭიროებებითა და შესაძლებლობებით კი არ ზღუდავს, არამედ თავს ნებას აძლევს, მხოლოდ პროლეტართა მოთხოვნის გავლენის ქვეშ მოექცეს და პარტიული მეგობრების ძალაუფლებისაკენ სწრაფვის წყურვილს მისდოს, საბოლოოდ ახირებული რადიკალიზმისთვის დამახასიათებელ ზომამადასულ პოლიტიკაში გადაეშვება. ამგვარი სოციალისტური მთავრობა ვერასოდეს შეძლებს პროლეტარიატის საბოლოო გათავისუფლებას და მწარმოებლური ძალების გაზრდას. მაგრამ, სამაგიეროდ, ეს მთავრობა თავად დარწმუნებული იქნება იმაში, რომ მონობას მწარმოებლური ძალების სრული განადგურებით მოუღებს ბოლოს. ეს ყოვე-

ლივე კი მისი იმედების განუსაზღვრელი დროით გადავადებას მიანიშნებს.

საქართველოს მთავრობამ მმართველობის შეზღუდვის მეთოდი აირჩია. ამისაგან მიღებული სარგებელი ქვეყანამაც იგრძნო და პროლეტარიატმაც.

ის კი მართალია, რომ ეკონომიკურად ჩამორჩენილი ქვეყანა ვერასოდეს იქნება პიონერი სოციალისტური მმართველობის ფორმების განვითარების საქმეში. აქამდე, მარქსიზმს სახეცვლილება არ სჭირდებოდა. მხოლოდ გერმანიისა და ინგლისის მსგავსად განვითარებულ ინდუსტრიულ ქვეყნებს შეუძლიათ საზოგადოებრივ საფუძველზე მომუშავე საწარმოთა მოდელეების განვითარება. მათგან ნასწავლი მწარე გაკვეთილების მეშვეობით ამგვარ მოდელებს სწრაფად აღიარებენ და მიბაძავენ ჩამორჩენილ ქვეყნებშიც.

თუ მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში სოციალისტური რეჟიმი მალე დამყარდება, ეს ფაქტი იმასაც განსაზღვრავს, გამოიწვევს თუ არა ამ ქვეყნების მხარდაჭერა ჩამორჩენილ ქვეყნებისადმი მათში საწარმოო ძალების განვითარებას, რათა მიღებული იქნეს სოციალისტური მმართველობის ფორმები და შეიზღუდოს კაპიტალისტური წარმოების არეალი.

მას შემდეგ, რაც ამჟამინდელი რეაქცია დაიძლევა, შესაძლოა ასეთი რეჟიმი მალე გამოჩნდეს გერმანიასა და ინგლისში, სულ რაღაც რამდენიმე წელიწადში.

ეს საქართველოს სოციალისტურ მთავრობას ახალ მხარდაჭერას მოუპოვებს. შედეგად, საქართველოს მთავრობა ძალაუფლების შენარჩუნებას წინააღმდეგობის გარეშე შეძლებს. უშუალო საფრთხე მომდინარეობს არა შიგნიდან, არამედ გარედან.

თავი IX

სოციალ-დემოკრატიული პარტიის სიმბოცხ

დღევანდელი გადმოსახედიდან არც ერთი მთავრობა არ არის იმაზე უფრო მტკიცე საფუძვლის მქონე, ვიდრე საქართველოს მთავრობა. ჩვენ დავინახეთ, თუ რაოდენ უჩვეულოდ დიდი იყო სოციალ-დემოკრატიული პარტიის უპირატესობა საქართველოს პარლამენტში. ვერც ერთი ოპოზიციური პარტია ოცნებასაც კი ვერ გაბედავდა მის დამხობაზე ან მისი პოლიტიკის ჩანაცვლებაზე.

საპარლამენტო უმრავლესობის გარდა, მთავრობას ზურგს მოსახლეობის უდიდესი უმრავლესობა უმაგრებდა.

პროლეტარიატის თანამედროვე სეგმენტი, რომელიც პოლიტიკურად გადამწყვეტ კლასს წარმოადგენს საქართველოში, სწრაფად დაუდგა გვერდით ქვეყნის მთავრობას. მთავრობამაც მჭიდრო კავშირი შეინარჩუნა მასთან.

კომუნისტური პარტია დიახაც არსებობდა და სრული თავისუფლებით სარგებლობდა ყველა იმ ქმედებაში, რომელიც პირდაპირ არ იყო მიმართული შეიარაღებული ამბოხის მოსაწყობად. სხვა მხრივ, ღია პროპაგანდასა და ლეგალურ ორგანიზებულ აქტივობას გზაზე არაფერი ეღობებოდა. კომუნისტური პარტიის საბოლოო მიზნები კი ლეგალურივით ძლიერმა იატაკქვეშა მოძრაობამ განახორციელა. კომუნისტური პარტია ყველაზე უხვი რესურსებით მოქმედებდა, რომელიც საბჭოთა რუსეთიდან მოედინებოდა, მაგრამ მიუხედავად ამ ყველაფრისა, მან ვერ შეძლო შემდგომში რაიმე მნიშვნელოვანი შედეგის მოპოვება.

დანარჩენი ევროპისაგან განსხვავებით, საქართველოში ბოლშევიზმი დასაწყისიდანვე ნაცნობი იყო და აქ ის ვერავის მოატყუებდა. მიუხედავად სასაზღვრო მიჯნისა, ქართველები ზედმეტად მჭიდროდ არიან რუსეთთან დაკავშირებულნი იმისათვის, რომ ზუსტად არ უწყოდნენ იქ რა ხდება. განსხვავებით იმ ჯოჯოხეთისაგან, რომელსაც საბჭოთა რუსეთი წარმოადგენს, საქართველო სამოთხედ მოჩანდა. მუშებმა იცოდნენ იმ საზარელი ჩაგვრის შესახებაც, რომელიც რუსეთის მუშა-

თა კლასს აწვავს, ასევე იცოდნენ პროლეტარიატის იმ ნაწილი-სათვის სრული უფლებების ჩამორთმევის შესახებ, რომელიც მხდალივით მოწურ მორჩილებაში არ იმყოფებოდა დიქტატურის წინაშე. ისინი ნათლად აცნობიერებენ, რომ დიქტატურა, რომელიც პროლეტარიატის დიქტატურად ცხადდება, მთელ მოსახლეობაზე დიქტატურის დამყარებისაკენ მიდის და უნდა ნავიდეს კიდევ, მათ შორის პროლეტარიატის ჩათვლით. დიქტატორული რეჟიმში, თავისი არსით, ნომინალური მმართველი კლასიც კი ექვემდებარება მთავრობის დესპოტიზმს. საქართველოს მუშათა კლასი საბჭოთა რეჟიმს განსაკუთრებული სიავით უყურებს, რადგან მისი ვერაგობა პატარა მეზობელი ქვეყნის მიმართ დღითიდღე უფრო თვალსაჩინო ხდება.

კომუნისტები ხანდახან იკვეხნიდნენ, რომ მაღალ თანამდებობებს ქართველი პროლეტარებით დააკომპლექტებდნენ, მაგრამ როგორც კი ამის შესაძლებლობა გაჩნდა, ეს დაპირება ამაო აღმოჩნდა. კომუნისტებმა ძლიერი აგიტაცია წამოიწყეს რკინიგზელთა შორის. ისინი სასურველ შედეგს მოელოდნენ. ჩემი წამოსვლისას თბილისში რკინიგზელთა კონგრესი იმართებოდა, რომლის მიზანიც იყო რკინიგზელებს ეჩვენებინათ, თითქოს მათ ნდობა არ გააჩნდათ მთავრობისადმი. კომუნისტები მოელოდნენ, რომ კონფერენციაზე უპირატესობას მოიპოვებდნენ.

მაგრამ როდესაც დელეგატები დაითვალეს, აღმოჩნდა, რომ დელეგატთა შორის კომუნისტი მხოლოდ ერთი იყო, დანარჩენი 80-მდე დელეგატი კი – სოციალ-დემოკრატი.

მსგავს შემთხვევებს მშრომელთა იმ კონფერენციებზეც წავანყდი, რომელზე დასწრების საშუალებაც მქონდა.

ევროპაში დღესდღეობით ხშირად ვხვდებით სოციალიზმის ზომიერ ფორმას, რომელიც დაბრმავებულია ბოლშევიზმის ზედაპირული შედეგებით, რომელიც გულისხმობს თეორიულად საბჭოების დიქტატურას, სინამდვილეში კი ბოლშევიზმის ძალაუფლების გამყარებას ემსახურება. ამდენად, პრაქტიკაში ის დემოკრატიას აცხადებს და მის მეთოდებს იყენებს. ეს მეთოდი კი საქართველოსთვის უცნობია; არც მემარჯვენე და არც მემარცხენე ძალები არ წარმოადგენდნენ შესამჩნევ წინააღმდეგობას სოციალ-დემოკრატიული მთავრობისათვის.

შესაძლოა, გარკვეული წინააღმდეგობა საქართველოში იმ მსხვილი მიწის მფლობელების მხრიდან ყოფილიყო მოსალოდნელი, რომელთა საკუთრების ექსპროპრიაციაც მოახდინეს. რეალურად კი ისინი უსიტყვოდ დამორჩილდნენ თავიანთ ბედს, რომელიც მათ ბუნებრივ კატასტროფასავით წამოენია; მსხვილმა მიწათმფლობელებმა იციან, რომ სათამაშო მოედნის მიღმა არიან დარჩენილნი და ძველი წესრიგის აღდგენის ნებისმიერი მცდელობა მთელ ერს მათსავე საწინააღმდეგოდ აღმართავს. დღეს არცთუ ცოტა მათგანი უწევს ერთგულ და გონივრულ სამსახურს რესპუბლიკას.

საფრანგეთის დიდი რევოლუციის არისტოკრატები ახლანდელი რუსეთის რევოლუციის არისტოკრატების მსგავსად, თავიანთ ბედს, როგორც გარდაუვალ მართლმსაჯულებას, ისე მიიღებდნენ, რესტავრაციის იმედით მოკავშირეები რომ არ ეპოვნათ საზღვარგარეთ. ქართველ უფლისწულებს კი საკმარისი მეგობრები არ ჰყავთ, რომლებიც მათ სასარგებლოდ ჩაერევიან ამ საქმეში. ერთადერთი ძალა, რომლის სამინაო საქმეებში ჩარევა საშიში იყო, ეს რუსეთის საბჭოთა რესპუბლიკა გახლდათ. თუკი ეს ასე მოხდება, ძველი მიწათმფლობელები გავარვარებული ტაფიდან პირდაპირ ცეცხლში აღმოჩნდებიან. სოციალ-დემოკრატიულმა რეჟიმმა მათ მიწები კომპენსაციის გარეშე ჩამოართვა. გამონაკლისს მხოლოდ გლეხებისათვის გადაცემული მიწები წარმოადგენს, რომელიც მათ საშუალებას აძლევს საკუთარი შრომით ირჩინონ თავი. მაგრამ ეს არ ნიშნავდა მიწათმფლობელთა მიმართ უდიერ მოპყრობას. მათ, როგორც ადამიანებს, პატივს სცემდნენ. ქართული სოციალ-დემოკრატია იზიარებდა მარქსის შეხედულებას იმის შესახებ, რომ ჩვენ არ ვებრძვით კაპიტალისტებს, როგორც პიროვნებებს, არამედ ვუპირისპირდებით მათ საქმიანობას; რამდენადაც კაპიტალისტთა საქმიანობა კვლავ აუცილებელია, ვვარაუდობთ, რომ მათი საქმიანობა კერძოდან საზოგადოებრივად გარდაიქმნება. და რამდენადაც კაპიტალისტთა საქმიანობა შეუზღუდავი ან საზიანო შეიქმნება, ეს უკანასკნელნი უნდა გამოვრიცხოთ ეკონომიკური სისტემიდან, რომელშიც მათი ადგილი აღარ დარჩება. ბოლშევიკურმა რეჟიმმა არა მხოლოდ კაპიტალისტთა საქმიანობის წინააღმდეგ, არამედ მათი, როგორც პიროვნებების წინააღმდეგაც აწარმოა კამპანია. ბოლშევიკები მათ მას შემდეგაც კი ებრძოდნენ, რაც კაპიტალისტები და მი-

წის მფლობელები უკვე აღარ წარმოადგენდნენ ექსპლოატატორებს და რეალურად პროლეტარებად იქცნენ. ბოლშევიკები იმათაც ებრძოდნენ, ვისაც ახალი რეჟიმისათვის გასანევი წინააღმდეგობის ძალა საერთოდ არ შერჩენოდა. ბოლშევიკები ამ უკანასკნელთა უვნებლად დატოვებით არ დაკმაყოფილდნენ, ისინი მათ განადგურებასა და ფეხქვეშ გათელვას შეუდგნენ. კაპიტალისტებმა და მიწის მფლობელებმა მათ წინააღმდეგ მიმართული პროლეტარიატის უმდაბლესი ინსტინქტებით ნაკარნახევი უსაზღვრო ტანჯვა განიცადეს. საქართველოში ქონებაჩამორთმეულნი და ქონების ჩამომრთმევენიც ამ საერთო დეგრადაციისაგან თავისუფალნი იყვნენ. ქონებაჩამორთმეულნი უდრტვიწველად ემორჩილებოდნენ ბედს. სანინააღმდეგო ძალა კი, რომელიც მათ დაუპირისპირდა, ანუ – ბოლშევიკური რეჟიმი – მეტად საზარელი იყო.

ფეოდალები წარსულს განეკუთვნებიან. კაპიტალისტები კი ექსპლოატატორული ძალაუფლების ანმყოს წარმოადგენენ. ჩვენ უკვე ვნახეთ, თუ რატომ იყო საქართველოში კაპიტალისტთა პოლიტიკური ძალაუფლება უმნიშვნელო. კაპიტალისტთა მხოლოდ მცირე ნაწილი არის ჩაბმული ინდუსტრიაში. კაპიტალისტთა უმრავლესობა კი კაპიტალიზმის პარაზიტულ ფორმებს წარმოადგენს, როგორებიც არიან მევახშეები, სპეკულანტები და ქალაქის მეიჯარეები. მათ შორის ქარბობენ სომხები და ისინი ქართველ ხალხს არ უყვარს. ამ ანტაგონიზმს თითოეული მხარე სხვადასხვანაირად ახასიათებს, მაგრამ ფაქტები, რომლებიც ამ ურთიერთდამოკიდებულებას საფუძვლად უდევს, ერთი და იგივეა. მხოლოდ ამ ფაქტების ინტერპრეტაციები განსხვავდება. ერთი მხარე სომხებს აბუჩად იგდებს, როგორც ბინძურ, უსინდისო ვაჭრებსა და მევახშეებს; მეორე მხარე კი აცხადებს, რომ სომხები მომჭირნენი და მუყაითნი არიან. ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ქართველებს მეტისმეტი ფეოდალური უზრუნველობა და გართობის სიყვარული მოსდგამთ. შედეგად, სომხები ქართველებთან შედარებით ეკონომიკურად უპირატეს მდგომარეობაში არიან.

სომხების გარდა, მსგავს საქმიანობას ეწევიან გერმანელები, რუსები, იტალიელები და ებრაელები (ებრაელებს ქართველები განსაკუთრებულ ერად მიიჩნევენ) და სხვა უცხო ერთა წარმომადგენლები, მაგრამ კაპიტალისტთა შორის ყველაზე ნაკლებად გვხვდებიან ქართველები.

ამ ყველაფრის შედეგი კი ის გახლავთ, რომ ახლანდელი რეჟიმის პირობებში კაპიტალისტთა ხშირი უკმაყოფილება გამოძახილს ვერ ჰპოვებს მოსახლეობაში. პირიქით, ხალხს კაპიტალისტთა მიმართ მკაცრი ზომების გატარება უხარია.

კაპიტალისტთა წრეებში ჩიოდნენ იმასთან დაკავშირებით, რომ უმართებულო ზომები გატარდა არამართო კაპიტალისტთა პარაზიტული ფორმების წინააღმდეგ, არამედ დაბრკოლებები შეექმნა კაპიტალისტთა ისეთ ფორმებსაც, რომლებიც მწარმოებლური ძალების განვითარებას უწყობენ ხელს. ამ დრომდე, რამდენადაც კაპიტალისტთა ამგვარ საყვედურებს ვაკვირდებოდით, მათ სიმართლეში მაინც ვერ დავრწმუნდით.

მაგრამ შესაძლოა და სავარაუდოცაა, რომ ამ მხრივ ბევრი შეცდომა იყო დაშვებული რევოლუციური მგზნებარების პერიოდში. ეკონომიკური სისტემის გარდა, რომელიც საომარი ნგრევისა და არეულობისაგან დაზარალდა, დაბრკოლებას წარმოადგენდა კაპიტალისტური წარმოებისათვის აუცილებელი რესურსების ნაკლებობაც. მათი უზრუნველყოფა კაპიტალისტის ინტერესის საგანი არ არის. კაპიტალიზმის პირობებში, პროლეტარიატის ინტერესების მწარმოებლური ძალების განვითარებასთან ჰარმონიზაცია რთულ ამოცანას წარმოადგენს და დროდადრო შეცდომების არიდება ერთი თუ მეორე მხრიდან ნაკლებად შესაძლებელია.

კაპიტალისტთა ყველა ჩივილსა და უკმაყოფილებას რაიმე მნიშვნელოვანი პოლიტიკური წინააღმდეგობის ფორმა არ მიუღია. ამ კუთხით, სოციალ-დემოკრატიულ მთავრობას ოდნავადაც არ უნდა ეშინოდეს. დემოკრატიული ოპოზიციის ერთადერთი შანსი კაპიტალისტების მიერ გლეხების თავიანთ მხარეზე გადმოხიზება იყო. მაგრამ ეს წარმოუდგენელია.

სოციალისტური რეჟიმის დემოკრატიული მომავალი გლეხობაზე არის დამოკიდებული. ეს ხდება არა მარტო საქართველოში, არამედ ყველა სახელმწიფოში, სადაც პროლეტარიატი მოსახლეობის უმრავლესობას არ შეადგენს.

თუ დემოკრატია პროლეტარიატისათვის არახელსაყრელი იქნება, ამის განმაპირობებელი არა მცირერიცხოვანი კაპიტალისტები, არამედ გლეხები იქნებიან. თუკი გლეხები მოსახლეობის უმრავლესობას შეადგენენ და ისინი მტრულად არიან განწყობილნი პროლეტარიატის მიმართ, ამ უკანასკნელს არ

უნდა ჰქონდეს იმის იმედი, რომ დემოკრატიულ პირობებში დაამყარებს თავის მმართველობას. ეს ფაქტი მწარე სინამდვილეა. მას ვერც საბჭოთა სისტემა შეცვლის, რომელიც ვალდებულია, გარკვეულ შეთანხმებას მიაღწიოს გლეხებთან და გლეხთა საბჭოების არსებობის უფლება მისცეს.

მუშათა და გლეხთა საბჭოებად დაყოფა საშუალებას აძლევს მუშებს, მართონ ქალაქები, გლეხებს კი – სასოფლო დასახლებები. ორივე კლასს შეუძლია ერთად მუშაობა საკმაო ხანს, მანამ, სანამ ერთ-ერთი მათგანი მეორის საქმეში არ ჩაერევა. თითოეულ მათგანს მინიჭებული აქვს თავისუფლება თავისსავე სფეროში. მაგრამ, სამწუხაროდ, გრძელვადიანი თვალსაზრისით, ვერც ერთი კლასი ვერ იარსებებს მხოლოდ საკუთარი თავისთვის: ქალაქები დამოკიდებელი არიან სოფლებზე და პირიქით.

მას შემდეგ, რაც საერთო ეკონომიკური ორგანიზმი ჩამოყალიბდა, საბჭოთა კონსტიტუციის არსებული ფორმით ქალაქის პროლეტარიატს სოფლის მოსახლეობაზე უფრო მეტ უპირატესობა ვერ მიენიჭება, ვიდრე ამას დემოკრატიული სისტემა აკეთებს. ეს გამომდინარეობს იქიდან, რომ დემოკრატიის პირობებში ყველა კლასი თანაბრად არის წარმოდგენილი.

ის ფაქტი, რომ რუსეთის პროლეტარიატი უპირატეს ძალად იქცა, საბჭოთა კონსტიტუციით არ ყოფილა განპირობებული. რუსული არმიის კოლაფსი და დაშლა ისეთ პირობებში განხორციელდა, რომ კომუნისტური პარტია, მის დამცველებთან ერთად, ერთადერთი შეიარაღებული ძალა აღმოჩნდა ქვეყანაში. ამასთანავე, რუს გლეხობას არ ჰქონდა არავითარი პოლიტიკური დისციპლინა და არ გააჩნდა კომპლექსური პოლიტიკური ორგანიზაცია.

აგრარულ სახელმწიფოში პროლეტარიატი ან პროლეტარული პარტია შეიარაღებულ ძალებს ვერ აკონტროლებს. მას ძალაუფლების შენარჩუნება მხოლოდ გლეხების მხარდაჭერით შეუძლია. ამგვარი მხარდაჭერა ვერ გავრცელდება ისეთ შემთხვევებზე, როცა პროლეტარიატს ზურგს უმაგრებს არმია. ჩვენ, მარქსისტებმა ვიცით, რომ სახელმწიფო პოლიტიკას განსაზღვრავს არა საბრძოლო იარაღები, არამედ ეკონომიკური მოთხოვნილებები. სწორედ ამას ეფუძნება მასობრივი გაფიცვის შესახებ ჩვენი რწმენა. ამასვე ეფუძნება ზემოთ განხილული ტიპის სახელმწიფოში გლეხთა ძალაუფლებაც. ინდუსტ-

რიულ პროლეტარიატს გლეხებზე გავლენის მოხდენა ისევე ნაკლებად შეუძლია, რამდენადაც გლეხებს – პროლეტარიატზე. ორივე მათგანმა უნდა ისწავლოს ერთმანეთში არსებული უთანხმოებების მშვიდობიანად მოგვარება. ეს კი შესაძლებელია უფრო მეტად დემოკრატიის პირობებში, ვიდრე მუდმივი კლასობრივი დაყოფის მდგომარეობაში.

პრობლემის გადაწყვეტა ადვილი არ არის. დაპირისპირება ძალიან დიდია.

პროლეტარებმა მიზნად უნდა დაისახონ საერთო საკუთრების შემოღება და წარმოების საშუალებების საზოგადოებრივი მართვა, მაგრამ გლეხი წარმოების საშუალებებს შორის, კერძო საკუთრებას ყველაზე უდრეკად და ფანატიკურად იცავს.

თუ ჩვენ გადავწყვეტთ სრული და მყისიერი ნაციონალიზაციის პოლიტიკის გატარებას, შედეგად, ნახსენები ანტაგონიზმი აუცილებლად გადაიქცევა ულმობელ ბრძოლად პროლეტარიატსა და გლეხობას შორის. მაგრამ თავად ბოლშევიკებსაც კი არ მიუმართავთ დაპირისპირების ამგვარი ფორმისთვის. წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი სოფელს გლეხობას არ ჩააბარებდნენ.

მანამ, სანამ გლეხის მიერ პროდუქციის წარმოების მეთოდი არსებობს, მინათმოქმედების ნაციონალიზაცია არ განიხილება. ამგვარი ღონისძიების გატარება მხოლოდ მსხვილი მასშტაბის ადმინისტრირების პირობებში არის შესაძლებელი.

დიდი მონოპოლიური საწარმოების, მალაროებისა და ტყეების ნაციონალიზაციით, რომელიც ხელს შეუწყობს წარმოების ზრდას, გლეხობაც იმდენად არის დაინტერესებული, რამდენადაც - მუშათა კლასი.

გლეხი არაკეთილგანწყობილად და სკეპტიკურად უყურებს თეორიულ სოციალიზმს. მისთვის უფრო მისაღებია პრაქტიკული სოციალიზმი, რომელიც მისი მხრიდან მსხვერპლის გაღებას არ მოითხოვს და აღწევს იმას, რასაც ჩვენ, სოციალისტები სოციალიზმისგან მოვევლით.

ყველა შემთხვევაში, წინააღმდეგობა გლეხობას, როგორც საარსებო საშუალებათა გამყიდველსა და პროლეტარიატს, როგორც საარსებო საშუალებების მყიდველს შორის, შენარჩუნდება. მაგრამ ეს კლასობრივი ანტაგონიზმი არ არის. გლეხებს ასევე უპირისპირდებიან საარსებო საშუალებების მყიდველე-

ბი, არამართო ქალაქის მცხოვრებთა შორის, არამედ სოფლის ხელოსნები და მიწის მუშები.

ამ თვალსაზრისით, დემოკრატია, საბჭოთა სისტემისაგან განსხვავებით, გაზრდის მათ რიცხვს, ვინც პროლეტარიატს სა-არსებო საშუალებების მწარმოებელთა წინააღმდეგ საბრძოლველად შეუერთდება.

ნებისმიერი პროლეტარული რეჟიმისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი იქნება ურთიერთობა არა კაპიტალისტთა კლასთან, არამედ კავშირი გლეხობასთან. ეკონომიკური პირობებიდან გამომდინარე, შეიძლება მალე კაპიტალისტები ჩანაცვლდნენ და გლეხებმა პროლეტარიატს დაუჭიროონ მხარი.

კაპიტალისტთა კლასს რომ სცოდნოდა, თუ როგორ შეენარჩუნებინა გლეხობის უდრეკი და ენერგიული მხარდაჭერა, ზემოაღნიშნული საკითხი საორჭოფო შეიქნებოდა, განსაკუთრებით კი იმ ქვეყნებში, სადაც გლეხები მოსახლეობაში ყველაზე მრავალრიცხოვან კლასს შეადგენენ.

ამ კუთხით, საქართველოში ვითარება ძალიან ხელსაყრელი იყო. ჩვენ დავინახეთ, რომ აქ სოციალ-დემოკრატები წარმოადგენენ აგრარული რევოლუციის წინამძღოლებსა და განმახორციელებლებს. რევოლუციისა, რომელმაც გლეხები ფეოდალიზმის ყველა ბორკილისაგან გაათავისუფლა.

სიმართლე გახლავთ ის, რომ მსგავსი ურთიერთობა არსებობს რუსეთში ბოლშევიკებსა და გლეხებს შორის და ასეთივე დამოკიდებულება არსებობდა საფრანგეთში 1789 წლის რევოლუციის დასრულებამდე გლეხთა უმრავლესობასა და პარიზის რევოლუციონერთა შორის. ამ ქვეყნებში გლეხები რევოლუციას ყველგან ზურგს უმაგრებდნენ მანამ, სანამ რეაქციული ძალები ფეოდალური წყობის აღდგენით იმუქრებოდნენ. მაგრამ როგორც კი საფრთხემ გადაიარა, გლეხები კონტრრევოლუციონერთა რიგებში აღმოჩნდნენ. ზოგან მათ მოაწყვეს აჯანყება, რომელსაც ჩვენ „La Vendee“-ს ვუნოდებთ. რუსეთში თუკი ვინმე ჯერ კიდევ არ აჯანყებულა, ისიც კი ამბობებამი ჩაება.

აქამდე საქართველოში მსგავსი რამ არ გვინახავს. არც რაიმე ნიშანი ყოფილა იმისა, რომ ვივარაუდოთ, თუ როდის განხორციელდება ცვლილება. რა არის ასეთი განსხვავების მიზეზი?

ერთ-ერთი მიზეზი, რამაც საფრანგეთის რევოლუციის პერიოდში გლეხთა აჯანყებები გამოიწვია, გახლდათ ქვეყნის სხვადასხვა პროვინციას შორის არსებული განსხვავებული მდგომარეობა. არსებობდა ზოგიერთი ჩამორჩენილი რეგიონი, სადაც ფეოდალი გრაფები და ეკლესია მოქმედებდნენ, როგორც გლეხთა დამცველნი და მრჩველნი და არა, როგორც მათი ექსპლოატატორნი. როცა საფრანგეთის რევოლუცია ომად გადაიქცა და გლეხებისგან მსხვერპლი მოითხოვა, განსაკუთრებით კი რეკრუტების სახით, ფეოდალ გრაფებს ჩამორჩენილ პროვინციებში არ გასჭირვებიათ მათი ნაქეზება ამბოხებისაკენ.

ის, რაც რუსული იმპერიისაგან საბჭოთა რუსეთის სახით შემორჩა, უკეთ შეგვიძლია სწორედ ამ გადმოსახედით გავიგოთ. რუსეთი უფრო მეტად წარმოადგენდა ერთიან ორგანიზმს, ვიდრე ძველი ფრანგული მონარქია. რუსეთი ერთობა იყო მას შემდეგაც კი, რაც მოსაზღვრე სახელმწიფოები დაკარგა. რუსეთს ომამდელი ტერიტორია რომ შეენარჩუნებინა, პოლონეთი უფრო ადვილად გახდებოდა მეტად საშიში, ვიდრე „La Vendee“ იყო 1793 წელს.

მეორე მხრივ, რუსეთში გლეხთა კონტრრევოლუციაზე უდიდეს გავლენას უფრო მეტად სხვა გარემოება ახდენდა, ვიდრე საფრანგეთში. ჩემს წიგნში „ტერორიზმი და კომუნიზმი“, უკვე აღვნიშნე, რომ ფრანგი გლეხი რევოლუციამ იხსნა მარცვლეულის გაყიდვის საჭიროებისგან. ფეოდალური წნეხის გადაგდებას ასევე თან ახლდა გადასახადებისაგან გათავისუფლება. ამან გაართულა პარიზის გამოკვების ამოცანა, განსაკუთრებით ომის დაწყების შემდეგ, როდესაც მსხვილი არმიები გახდა საჭირო, რომელიც დიდი რაოდენობით საკვებს მოითხოვდა.

საჭიროების შემთხვევაში, ქალაქელები სშირად ცდილობდნენ, საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე, გლეხებისთვის ძალდატანების გზით დაეკისრებინათ ზედმეტი ვალდებულებები, ამან კი, სადაც შესაძლებელი იყო, ძალისმიერი წინააღმდეგობა გამოიწვია. მაგრამ პროცესები ამგვარად დიდხანს არ გაგრძელებულა, რადგანაც რევოლუციურმა არმიებმა სხვა ქვეყნების საზღვრები სწრაფად და წარმატებით გადაკვეთეს და ეროვნული მტრების ხარჯზე თავის გამოკვება შეძლეს.

ასეთი უპირატესობა რუსეთს ნაკლებად აქვს. აქაური მიწათმოქმედება იმდენად ჩამორჩენილია, რომ მხოლოდ მცირეოდენ ნამატს თუ გამოიმუშავებს. თუ რევოლუციამდელ პერიოდში გლეხი დიდი ოდენობით მარცვალს ჰყიდდა, ამას იმიტომ ახერხებდა, რომ ის და მისი ოჯახი იძულებული იყვნენ, ემიმშილათ. ეს ხდებოდა საფრანგეთშიც, სადაც სახელმწიფომ და მიწათმფლობელმა მძიმე ხარკი დააკისრა გლეხობას. მის გადასახდელად კი გლეხობა იძულებული იყო, თავისი მოსავლის საგრძნობი ნაწილი გაეყიდა ქალაქებსა თუ უცხო ქვეყნებში. ამჟამად სახელმწიფოსა და მიწის მფლობელთა ხარკები გაუქმებულია, გლეხს აღარ სჭირდება მოსავლის გაყიდვა. იგი თავის მიწას უფრო ნაკლები გულმოდგინებით ხნავდა, ცოტას მუშაობდა და საკმარისად იკვებებოდა. ადრე ამის მიღწევას გლეხი ვერასოდეს შეძლებდა. მაგრამ შიმშილი ქალაქებს იპყრობს.

საბჭოთა რუსეთის უიღბლობა კი ყველაზე უარესი რამაა, რადგან მან თავისი ყველაზე ნაყოფიერი ოლქები დაკარგა, სადაც ყველაზე უხვი მოსავალი მოჰყავდათ. საბჭოთა არმია საკმარისად მრავალრიცხოვანი იყო მიწის დიდ ფართობებზე რომ გაშლილიყო, მაგრამ არც ისე ძლევამოსილი აღმოჩნდა საზღვრებს მიღმა ახალი ტერიტორიის დასაპყრობად, რომელიც მას საკვებით უზრუნველყოფდა.

წითელ არმიას მხოლოდ სამხრეთით, კასპიის ზღვის, ბაქოს, ჩრდილოეთ სპარსეთისა და თურქისტანისკენ შეუძლია თავისი მიმართულებების გაფართოება. ჩამოთვლილ მაჰმადიანურ ქვეყნებში წითელარმიელები პან-ისლამიზმის მოკავშირეებად და ევროპული იმპერიალიზმის უღლის გადამგდებებად აღიქმებიან და ამიტომ მათ კარგად ხვდებიან. მაგრამ აღსრულება დანაპირებისაგან განსხვავებულია. გლეხებით დასახლებული რაიონები უმოწყალოდ გაძარცვეს. ამ ბოლო დროს მაჰმადიანურ სამყაროში ბოლშევიკთა მიმართ კეთილგანწყობამ მეტად იკლო.

გლეხებს რუსეთში ისე უხეშად ვერ მოეპყრობიან, როგორც „გათავისუფლებულ“ ტერიტორიებზე. გლეხზე დაკისრებული მოთხოვნები ნაკლებ მძიმეა, თუმცა ეს მოთხოვნები იმაზე მეტია, რისი დაკმაყოფილება და რისი გაცემაც გლეხს ძალუძს. დიქტატურა ყველგან, პრობლემის გადაჭრის მხოლოდ ერთ მეთოდს ცნობს – დაუნდობელ ძალას. მოთხოვნილი ხარკი დაუმორჩილებელი გლეხისაგან ძალადობრივად იკრიფება.

გლახთა ამბოხებებისა და სოფლების განადგურების გარდა, ამ მეთოდმა მხოლოდ ერთ შედეგს მიაღწია – გლახმა შეაჩერა ყველანაირი მცდელობა, გამოემუშავებინა ნამატი. მინის დამუშავება უარესდება. პური მცირდება, შიმშილი კი იმატებს.

ხელისუფლებამ კიდევ ერთხელ მიმართა ძალდატანებას. საბჭოთა რუსეთში მოთხოვნა იმდენად იზრდებოდა, რომ გლახებისთვის მეტი მარცვლეულის მოყვანა უნდა დაევალებინათ. მინის ამგვარი სავალდებულო დამუშავება უპერსპექტივო იყო. ისევე როგორც ჩაფლავდა ბოლშევიკთა მიერ გამოყენებული ყველა წინარე ძალისმიერი ღონისძიება, რომელიც მიზნად არა არსებულის წგრევას, არამედ ახალი ეკონომიკის მშენებლობას ისახავდა.

მინის სავალდებულო დამუშავების მთავარი დამცველები ვერ აცნობიერებდნენ, თუ რა გიგანტური აპარატი სჭირდებოდა მოსახლეობის 4/5-ის იძულებით ამუშავებას.

ქალაქების ახლანდელი მოსახლეობა არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ კონტროლისა და პოლიციური ძალებისათვის საჭირო რესურსი შეადგინოს.

მაგრამ ეს ღონისძიებები წარმატებული რომც ყოფილიყო, რაც დღის წესრიგში საერთოდ არ დგას, ეს იქნებოდა მხოლოდ ბატონყმური შრომის ერთბაშად აღდგენა და სხვა არაფერი, რომელიც მონობის შემდეგ, შრომის ყველაზე ნაკლებად პროდუქტიულ ფორმას წარმოადგენს. ეს საბჭოთა რუსეთის ეკონომიკურ დაცემაზე უდიდეს გავლენას მოახდენდა.

თუ ამგვარი ექსპერიმენტები დიდ ხანს გაგრძელდებოდა და თანაც თუ უფრო მეტად ინტენსიური გახდებოდა, ქალაქის პროლეტარიატის მიმართ გლახთა უკმაყოფილება იმატებდა. როგორც კი ანტანტა შეწყვეტდა თავის უგუნურ პოლიტიკას, რომლითაც რუსეთში მინათმფლობელობის ახალი რეჟიმის დამყარებას ცდილობდა, იგი გლახებს დაუყოვნებლივ გადააქცევდა რეაქციული, ანტისოციალისტურ მასად. როგორც კი ეს საფრთხე რუსი გლახებისთვის გადაივლიდა, რეაქცია სრულმასშტაბიან ხასიათს მიიღებდა. შესაძლებელია ისიც, რომ საფრანგეთის მსგავსად, რევოლუციონერთა რიგებიდან ახალი გლახი იმპერატორი წარმოშობილიყო. არსებობის მცირე პერიოდში დიქტატურის წარმომადგენლებმა იმდენი სახეცვლილე-

ბა განიცადეს, რომ ამ უკანასკნელის როლის მორგება ბევრი მათგანისათვის რთული არ იქნება.

ეს ალტაცებულ მხარდაჭერას ჰპოვებდა მათ შორის, ვინც წუთიერი წარმატებით იხიბლება.

საქართველოს განვითარების გზები რუსეთისაგან მეტად განსხვავებულია.

დიქტატურის ნაცვლად, ქვეყანას დემოკრატია მართავდა და მთავრობას არ შეეძლო უბრალოდ იმის კარნახი, რაც მას მოსწონდა და იარაღი გამოეყენებინა ყველას წინააღმდეგ, ვინც მას არ დაემორჩილებოდა. ინდუსტრიული მოსახლეობის საკვებით მომარაგების პრობლემასთან დაკავშირებული საფრთხე, რომელიც გლახთა გათავისუფლებითაა გამოწვეული, რუსეთის მსგავსად, აქაც არსებობს. პრობლემა ზოგადად დამახასიათებელია ყველა აღმოსავლური სახელმწიფოსათვის, რომელმაც აგრარული რევოლუცია ომის შედეგად გამოიარა.

გლეხების წინააღმდეგ ძალის გამოყენებაზე ფიქრი საქართველოში შეუძლებელია. მაშ, როგორ შეიძლება გლახთა შეგულიანება, რომ მათ ქალაქისათვის საჭირო ნამატი შექმნან?

ამ შეკითხვაზე ფიქრისას, არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ საფრანგეთის რევოლუციიდან 100 წელზე მეტი ხანია გასული. ამან გარკვეულწილად ახლანდელ დროში აღმოცენებულ პრობლემას სახე უცვალა. სოფელი აწარმოებდა ყველაფერს, რაც მიწათმოქმედებით არის შესაძლებელი. სოფელში ხელოსანი გლეხებს ამარაგებდა იმით, რისი წარმოებაც თავად არ შეეძლოთ. გლეხებს ქალაქისგან თითქმის არაფერი სჭირდებოდათ.

დღეს გლეხი მსხვილ ინდუსტრიაზე დამოკიდებული, რომელიც მის ხელსაწყოებს და ხშირად ხელოვნურ სასუქსაც აწარმოებს. ინდუსტრია ამარაგებს გლეხს ტანსაცმლით, ისეთი ავეჯით, როგორცაა მაგალითად რკინის საწოლები. გლეხს ხიბლავს ინდუსტრიის ნაწარმი და მზად არის, რომ მის სანაცვლოდ ნამატი აწარმოოს. რაც უფრო მრავალნაირი საქონლის მიწოდებას შეძლებს ინდუსტრია გლეხისთვის, გლეხიც უფრო ინტენსიურად იმუშავებს თავის მიწაზე და მეტს მოიყვანს.

ადგილობრივი მრეწველობისა და საგარეო ვაჭრობის განვითარება, უცხოური პროდუქციის იმპორტის სტიმულირება სასიცოცხლოდ აუცილებელია, რათა გლეხს ჰქონდეს მოტი-

ვაცია ქალაქისათვის ნამატის გამოსამუშავებლად. პრობლემა მხოლოდ ქალაქის ფულის დამზადებით ვერ გადაიჭრება. გლეხი ქალაქის ფულითაც არ არის კმაყოფილი, თუკი მისი მეშვეობით ინდუსტრიულ ნაწარმს ვერ ყიდულობს.

ბოლშევიკებმა ეს კარგად იცინან. მაგრამ მყისიერი ნაციონალიზაციის პოლიტიკის წარმოების მცდელობამ ადგილობრივი საწარმოები დაასამარა. ბოლშევიკთა მიერ წარმოებულმა მსოფლიო რევოლუციის სასიკეთო პროპაგანდამ რევოლუციის მაგიერ მხოლოდ ბლოკადა მოიტანა.

ადგილობრივი ინდუსტრიებისა და საგარეო ვაჭრობის განვითარება პირველი წინაპირობაა გლეხების წასახალისებლად, რათა მათ ქალაქები საკვებით მოამარაგონ. შემდეგი წინაპირობა კი თავად მინათმოქმედების ნაყოფიერების გაზრდაა. ეს განსაკუთრებით საჭიროა იმ ქვეყნებში, სადაც მინათმოქმედების პრიმიტიული მეთოდები კვლავ შენარჩუნებულია.

საქართველოს მთავრობა ამ ფაქტებს ანალიზებდა. ინდუსტრიისა და ვაჭრობის გაფართოებასთან ერთად, ძალიანმევა გლეხების განათლების მხრივაც იყო მიმართული სამინათმოქმედო სკოლების მოდელების, სარწყავი არხების გაუმჯობესებისა და სადრენაჟო სისტემის გაყვანის გზით, რომელზეც ჩვენ უკვე ვისაუბრეთ.

რა თქმა უნდა, ამგვარი პროგრამის გატარება მსხვილი კაპიტალის ხელში არსებული რესურსების დახმარების გარეშე არ იქნებოდა შესაძლებელი. ეს კი ნიშნავს მაღალ გადასახადებს არა მარტო კაპიტალისტებისათვის, არამედ გლეხებისთვისაც. სპეციალურად ამ ორი კლასისთვის შესაბამისი საშემოსავლო გადასახადი საქართველოში უკვე შემოღებულია. იგეგმებოდა სხვა სახის გადასახადების შემოღებაც.

ამ თვალსაზრისით მიღებული გადაწყვეტილებები სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკისათვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი იყო. თუ გლეხები დაბეგვრას დასთანხმდებოდნენ, ქალაქებს გამოკვების იმაზე უკეთესი გარანტიები მიეცემოდათ, ვიდრე ადრე იყო შესაძლებელი და გაცვლა-გამოცვლაც სტაბილური გახდებოდა. ეს კი სწრაფ იმპულსს მისცემდა ინდუსტრიისა და ვაჭრობის ზრდას და თავად მინათმოქმედების გაუმჯობესებასაც. საქართველო ომის დაწყების შედეგად წარმოქმნილ კრიზისსაც უფრო ადვილად და სწრაფად გადალა-

ხავდა, ვიდრე ეს ევროპის უმრავლესმა სახელმწიფოებმა მოახერხეს და საიმედო ეკონომიკურ დასაყრდენსაც მოიპოვებდა. იმისათვის, რომ ქვეყანა თვითკმარი გახდეს, მიწათმოქმედების დიდად გაფართოვება არ არის საჭირო. ომამდე ის 5-დან 6 მილიონამდე კვარტერ (cwts)¹ ხორბალს აწარმოებდა. ამის გარდა, 1 მილიონი კვარტერი იმპორტით შემოდის, მაგრამ ექსპორტზე ნახევარი მილიონი კვარტერი სიმინდი გადის. პურეულის დეფიციტი მხოლოდ ნახევარ მილიონ კვარტერს შეადგენდა. სხვა პროდუქტების შემთხვევაში დეფიციტი იშვიათი იყო, გამონაკლისს მხოლოდ შაქარი წარმოადგენდა. განსხვავებას, ძველსა და ახალ ვითარებას შორის წარმოადგენს ის, რომ ადრე დოვლათი უფრო უხვად იყო, დღეს კი სიმწირე და ფასთა სიძვირე შეიმჩნევა.

მუშათა და გლეხთა შორის დაპირისპირება უფრო მძაფრი იქნებოდა, ახლახანს აღწერილი ვითარება რომ არ ამსუბუქებდეს მას. ახლად დაკისრებული გადასახადებიც ვერ დაამძიმებს დაპირისპირებას.

ქალაქების მიერ წარმოშობილი, გლეხებისადმი მტრულად განწყობილი და მათი კონტროლის მიღმა მყოფი მთავრობა, რომელიც გლეხებისგან მხოლოდ ქალაქის დასაკმაყოფილებლად საჭირო კონტრიბუციას მოითხოვს, მეტად განსხვავდება იმ მთავრობისგან, რომელიც საყოველთაო ხმის მიცემით ნანილობრივ არჩეულია გლეხთა მიერაც და გლეხების მიერვე არჩეული დეპუტატებით კონტროლდება და მიზნად საკუთარ კეთილდღეობასთან ერთად, ქალაქის მოსახლეობის კეთილდღეობასაც ისახავს.

მხოლოდ დემოკრატიულ პირობებში და არა დიქტატურის ქვეშ არის შესაძლებელი პროლეტარიატის მიერ მართულ სახელმწიფოში გლეხების ინტერესების ასახვა.

საქართველოში კი პროლეტარიატსა და გლეხებს შორის ურთიერთობა საუკეთესოა რამდენადაც შესაძლებელია. გლეხები და პროლეტარები ერთად გულითადად შრომობდნენ ახალი ეკონომიკის ასაშენებლად. გლეხებს პროლეტართა წინამძღოლობა დიდად შთააგონებდა. ამ წინამძღოლობამ კი, საკუთარი კლასობრივი ინტერესების დაცვასთან ერთად, ყველაფერი გააკეთა, რაც კი შეეძლო ქვეყნის ინტერესების ხელშესაწყობა.

¹ 1 კვარტერი \approx 50.8 კილოგრამს (რედ.).

ბადაც. მიზანი მიიღწევა, თუკი წინა პლანზე ქვეყნის მწარმოებლური ძალების გაზრდის საჭიროების შენარჩუნება დარჩება. აღნიშნულით კი ორივე კლასი თანაბრად დაინტერესებული.

კლასთა თანამშრომლობას ასევე თან ერთვის ის ფაქტიც, რომ მათ პირადი ურთიერთობებიც აკავშირებდათ. მრეწველობაში დასაქმებული ბევრი მუშა მინის პატარა ნაკვეთს ფლობს და ბევრი გლეხი ჯერ კიდევ იძულებულია, დროებით ხელფასზეც იმუშაოს. ორ კლასს შორის თანამშრომლობაზე გავლენის მოხდენას იმაზე ადვილად ვერც მომხმარებელთა კოოპერატიული საზოგადოებები მოახერხებენ, რომლებიც ქალაქის მუშებსა და გლეხებს აერთიანებენ, ვიდრე ის ფაქტი, რომ მღვდლებმა და ბერებმა აქამდე არსებული მთელი თავიანთი ძალაუფლება გლეხობაზე დაკარგეს. ისტორიული მომენტი, ტრადიცია, რომელიც ესოდენ დიდ როლს ასრულებს კონსერვატორული გლეხებისათვის, საქართველოში სოციალ-დემოკრატისთან ასოცირდება. სწორედ სოციალური დემოკრატია მიუძღოდა წინ გლეხთა განმათავისუფლებელ ბრძოლას რუსული ბიუროკრატის, აბსოლუტიზმისა და ადგილობრივი ბატონყმობის წინააღმდეგ. ამას ემატება შემდგომი მოტივიც. როგორც კი გლეხი რევოლუციური ეიფორიიდან გამოერკვევა და მინის უპირობო მეპატრონე გახდება, ის ხალხისთ დაუჭერს მხარს იმ მთავრობას, რომელიც არა მხოლოდ პატივს სცემს მის საკუთრებას, არამედ იცავს კიდევ მას საგარეო თავდასხმისა და სამოქალაქო ომით გამოწვეული ნგრევისგან. ეს ხსნის ნაპოლეონის ძლევამოსილი იმპერიის მიმართ ფრანგი გლეხობის მხარდაჭერას და მათ მტრულ დამოკიდებულებას ქალაქელი რევოლუციონერების მიმართ მას შემდეგ, რაც ამ რევოლუციონერებმა სამოქალაქო ომი გააჩაღეს.

საქართველოს სოციალ-დემოკრატიულმა მთავრობამ გლეხები არა მხოლოდ ფეოდალური ტვირთისაგან გაათავისუფლა, არამედ მისმა საგარეო პოლიტიკამ, მიუხედავად კოლოსალური სირთულეებისა, 1921 წლის თებერვლამდე ქვეყანა საგარეო თავდასხმისაგან იხსნა. დემოკრატიული შემწყნარებლობისა და თავისუფლების საშინაო პოლიტიკამ კი, რომელიც გულგრილობასა ან სისუსტეზე კი არ მიუთითებდა, არამედ გაორმაგებული იყო ენერჯითა და გაცნობიერებული ინიციატივით, საშინაო კატასტროფის თავიდან არიდება შეძლო. უკანასკნელ წლებში, როდესაც ყველგან, რაინიდან მოყოლებული

წყნარ ოკეანემდე, ამბოხებები იყო გაჩაღებული, საქართველო ერთადერთ ქვეყანას წარმოადგენდა, რომელმაც, გერმანულ ავსტრიის თუ არ ჩავთვლით, ძალადობა თავიდან აიცილა. სამხრეთისა და ჩრდილოეთის განაპირა რაიონებში ამბოხებათა რამდენიმე მცდელობა აღსანიშნავადაც არ ღირს.

ამგვარმა მშვიდობიანობამ და უსაფრთხოებამ მოუპოვა ნდობის მანდატი სოციალ-დემოკრატიულ მთავრობას გლეხებს შორის.

ამ დროისათვის, შესაძლოა არც ერთ სხვა ქვეყანაში არ არსებობდეს ისეთი ხელსაყრელი პირობები მეგობრული ურთიერთობებისათვის გლეხებსა და პროლეტარიატს შორის და ამ უკანასკნელთა კეთილმოსურნე ნეიტრალიტეტისათვის ინდუსტრიის ნაციონალიზაციის მიმართ, როგორც საქართველოშია.

ჩვენ აღმოვაჩინეთ, რომ რევოლუციის პერიოდში საქართველოს მთავრობა გახლდათ ის მთავრობა, რომელსაც ყველაზე მტკიცე მხარდაჭერა ჰქონდა საკუთარ სამშობლოში.

თუმცაღა, სიმართლეა ის, რომ საგარეო ვითარება სხვაგვარი განხილვის საგანი იყო.

თავი X

რესპუბლიკის საბარეო პოლიტიკა

როგორც დავინახეთ, საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტია, პოლონეთის სოციალ-დემოკრატიებისგან განსხვავებით, ფუნქციონირებდა არა როგორც დამოუკიდებელი პარტია, არამედ, როგორც რუსეთის სოციალ-დემოკრატიის ნაწილი, როგორც რუსული მენშევიზმის ციტადელი. მაგრამ იგი მხარს უჭერდა ქართველთა, ისევე როგორც ყველა სხვა ეროვნებათა თვითგამორკვევას. ამ მიზნის მისაღწევად, პარტია საჭიროდ არ თვლიდა რუსული სახელმწიფოსაგან გამოყოფას. ის მეტად კმაყოფილი იქნებოდა, თუ საქართველო გაერთიანებული რუსეთის სახელმწიფოების ერთ-ერთი მოკავშირე რესპუბლიკა იქნებოდა. სოციალ-დემოკრატებმა 1917 წლის ნოემბრის დამფუძნებელი კრების არჩევნებში მონაწილეობა მიიღეს არა როგორც ქართველებმა, არამედ როგორც მენშევიკებმა. მთელი რუსეთის ინტერესის სასარგებლოდ, წერეთელი მის გახსნაზე კრების უფლებას ბოლშევიკთა მოსალოდნელი გადატრიალების საფრთხის საწინააღმდეგოდ იცავდა. ის აღნიშნავდა, რომ კრების დაშლა მოიქანდა ინდუსტრიის ნგრევას, შიდა სამოქალაქო ომსა და იმპერიის რღვევას. მის არგუმენტებს ბოლშევიკებმა ლატვიელი ინფანტერიისა და კრონშტადტის საზღვაო ძალების გამოყენებით უპასუხეს. ამას ხელი არ შეუშლია წერეთლის პოზიციისათვის, მართალი დარჩენილიყო ისტორიის გადმოსახედიდან.

დამფუძნებელი კრების დაშლის პირველი შედეგი იმპერიის რღვევა იყო. ცენტრიდანული ძალები ლიდერობდნენ აღმოსავლეთის პროვინციებში, უკრაინაში, დონზე და ყუბანში, ციმბირსა და კავკასიაში.

ამიერკავკასია არა ერთბაშად, არამედ თანდათანობით გადაგვერდზე.

დამფუძნებელ კრებაში არჩეულ ამიერკავკასიელ დეპუტატთა რაოდენობა არჩევნების შემდეგ გაიზარდა ისეთი წარუმატებელი კანდიდატების მეშვეობით, რომელთაც ხმათა მომდევნო უდიდესი რაოდენობა მიიღეს და შეუერთდნენ ამიერკავკასიის პარლამენტს. წინათ, ოლქის რევოლუციური ორგანი-

ზაციები ნიშნავდნენ აღმასრულებელ პირს ადმინისტრაციული ფუნქციების შესასრულებლად. ამ ორგანოს ამიერკავკასიის კომისარიატი ეწოდებოდა და თავისი ბუნებით ადგილობრივ ხელისუფლებას წარმოადგენდა. ამ ორივე ინსტიტუტმა მალევე მიაღწია რუსეთისგან დამოუკიდებლობას არა იმის გამო, რომ ისინი არ აღიარებდნენ ცენტრალურ ძალაუფლებას, არამედ იმიტომ, რომ სწორედ რუსეთმა მიატოვა ამიერკავკასია და იგი საკუთარი თავის ანაბარად დატოვა. რუსეთის არმიის უკანდახეულმა ჯარებმა ყველა გზა გაუხსნეს დამპყრობელ თურქებს.

ამიერკავკასია გამძვინვარებული მოთარეშე თურქებით სახსვს რომ არ ყოფილიყო, გადარჩენას მოახერხებდა. მისი „კომისარიატი“ მოლაპარაკებებს აწარმოებდა თურქებთან და მისივე გერმანელი მოკავშირეები კი მოლაპარაკებას ზავისა და მშვიდობისათვის აწარმოებდნენ აგრეთვე თურქებთან. ამიერკავკასიის კომისარიატი მისვდა, რომ ბოლშევიკთა მთავრობამ ის გაეყიდა და მოატყუა, შედეგად, მან უარი თქვა ბრესტ-ლიტოვსკის სამშვიდობო მოლაპარაკებებში მონაწილეობაზე. ამიერკავკასიის კომისარიატს სჯეროდა, რომ ქვეყნის ინტერესებისათვის უკეთესი იქნებოდა, თუ ქვეყანა რუსეთისგან დამოუკიდებლად, საკუთარ პოლიტიკას გაატარებდა და ზავმა დაადასტურა კიდევაც ეს აზრი.

ბრესტ-ლიტოვსკში რუსეთის კაპიტულაციის შემდეგ, ამიერკავკასიის სრული გამოყოფა რამდენიმე კვირაში გადასაწყვეტი საკითხი იყო. 1918 წლის 22 აპრილს, ამიერკავკასიის რესპუბლიკამ დამოუკიდებლობა გამოაცხადა.

ამ ახალმა გაერთიანებამ მხოლოდ ხუთი კვირა იარსება. მისი შემადგენელი ნაწილები მეტად განსხვავებული იყო.

საქართველო წამყვან ელემენტს წამოადგენდა, მაგრამ დასაწყისიდანვე, მას გაუჭირდა კონფედერაციის დანარჩენი წევრი ერების შეკავშირება – სომხების, რომლებიც უმეტესწილად სახლობენ სომხეთში და თათრებისა, რომელთა უდიდესი ნაწილი ცხოვრობს აზერბაიჯანში.

სომხებს, თურქებსა და მათთან დაკავშირებულ ძირითადად მაჰმადიანური სარწმუნოების მქონე ქურთებზე უფრო დიდი მტრები არ ჰყავთ. მეორე მხრივ, აზერბაიჯანის მოსახლეობაც მეტწილად მაჰმადიანურია. ისინი თურქებისაკენ ისწრაფვიან, მაშინ როცა, სომხები მიილტვიან ნებისმიერი იმ რეჟიმისაკენ,

რომელიც მათ თურქული საფრთხისაგან იხსნის, თუნდაც ეს რუსული ცარიზმი ან ანტანტა იყოს. ამჟამად ქართველებმა სრული ნეიტრალიტეტი მოითხოვეს როგორც თურქებთან, ასევე რუსეთთან. გარკვეული დროის განმავლობაში ქართველებს შეეძლოთ ამგვარივე პოლიტიკის გატარება ერჩიათ დანარჩენი ორი სამხრეთ კავკასიელი ხალხისთვისაც, მაგრამ დაპირისპირება სომხებსა და თათრებს შორის ძალიან ძლიერი იყო. ამ დაპირისპირებამ მალევე, ბრესტ-ლიტოვსკისეული მშვიდობის შემდგომი აღტყინების დღეებიდანვე იჩინა თავი.

როცა თურქებმა ულტიმატუმი წაუყენეს სამხრეთ კავკასიას, 1918 წლის 26 მაისს პარლამენტი დაიშალა და რესპუბლიკის დასასრული გამოაცხადა. ამავე დღეს დამოუკიდებლობა გამოაცხადა საქართველომ.

მისი საგარეო პოლიტიკა იგივე რჩებოდა, რაც სამხრეთ კავკასიური ერთიანობის პერიოდში იყო. 26 მაისის დეკლარაციაში საქართველო აღნიშნავდა შემდეგს:

ეროვნული საბჭო აცხადებს:

1. ამიერიდან საქართველოს ხალხი სუვერენულ უფლებათა მატარებელია.
2. დამოუკიდებელი საქართველოს პოლიტიკური მონყობის ფორმა არის დემოკრატიული რესპუბლიკა.
3. ნებისმიერ საერთაშორისო კონფლიქტში საქართველო შეინარჩუნებს მუდმივ ნეიტრალიტეტს.

თუ კი საქართველოს საზღვრებზე გაჩაღებულ დიდ ბრძოლებთან ერთად იმასაც გავითვალისწინებთ, რომ მსხვილი სამხედრო ძალები მუდმივად ცდილობდნენ, რესპუბლიკა მოკავშირეობრივ თანამშრომლობაში ჩაეთრიათ, – აქამდე საქართველო მტკიცედ მისდევდა დეკლარირებულ პოლიტიკას, რაც უნდა რთულად შესასრულებელი ყოფილიყო იგი.

პირველმა სიძნელემ დამოუკიდებლობის გამოცხადებისთანავე იჩინა თავი. თურქულმა ულტიმატუმმა საქართველო უიმედო სიტუაციაში ჩააყენა. იგი მართო ვერ შეძლებდა თურქულ თავდასხმასთან გამკლავებას. თავის დასაცავად საქართველო იძულებული იყო, ორ ბოროტებას შორის ნაკლებად უარესი აერჩია. 28 მაისს, ფოთში ფონ ლოსოვსა და ჩხენკელს

შორის მიღწეული შეთანხმების თანახმად, საქართველომ კარი გაუხსნა გერმანულ ოკუპაციას. **[მემუარებიდან სამხრეთ კავკასიას, საქართველოს, თურქეთსა და გერმანიას შორის არსებული ურთიერთობების შესახებ, გვ.21]**

გერმანელი ჯარისკაცები თბილისში ჩამოვიდნენ, როგორც თურქებისაგან დამცველები. ამიტომაც ისინი გულთბილად მიიღეს.

საქართველო გერმანელთათვის მნიშვნელოვანი იყო, როგორც ნავთობდამაკავშირებელი გზა ბაქოსთან და სპარსეთთან. გერმანელები საქართველოში შემოვიდნენ, არა როგორც მძარცველები, არამედ როგორც ამ ქვეყნის მწარმოებლური ძალების ორგანიზატორები, რადგანაც მათ ესაჭიროებოდათ ქართული ნაწარმი, განსაკუთრებით კი მანგანუმი, ასევე სჭირდებოდათ რკინიგზა. ამრიგად, მათ საქართველოს მოუტანეს ზუსტად ის, რაც ქვეყანას სჭირდებოდა და რასაც ქვეყანა სწრაფად მოიპოვებდა საგარეო დახმარების შემთხვევაში, ეს იყო სწორედ ეკონომიკური წყობა.

გერმანელები საქართველოში ვიურტემბერგელი კოლონისტების წყალობით დიდ ხანს იყვნენ პოპულარულნი, რომლებიც ასი წლის წინ გლეხებად ჩამოსახლდნენ და თავიანთი ეროვნულობა დღემდე შეინარჩუნეს. გერმანელები დღემდე კარგი რეპუტაციით სარგებლობენ საქართველოში. გერმანული ოკუპაცია გაფართოვდა ჯარისკაცთა მიღწევებით ოკუპაციის პირობებში. საქართველო ამ ომში იმ მცირე ქვეყანათა რიცხვშია, სადაც გერმანულმა ჯარებმა პროპაგანდა გერმანიის სასარგებლოდ აწარმოეს. მიუხედავად ამისა, საქართველოს მთავრობამ გადაჭრით უარყო მოლაპარაკების დაწყება საბჭოთა რუსეთის ან ანტანტის წინააღმდეგ გერმანიასთან ალიანსში შესვლის მიზნით.

გერმანელებმა ვერ მოახერხეს, დაერწმუნებინათ საქართველო, ცენტრალურ ძალებთან შეეკრა ალიანსი. თანაბრად უნაყოფო აღმოჩნდა გერმანული დიპლომატიის მცდელობა, საქართველო ჩაება რუსეთის სამოქალაქო ომში.

როცა 1918 წლის შემოდგომაზე რუს რეაქციონერთა ჯგუფმა „ასტრახანის არმიის“ ფორმირება სცადა, გერმანულმა სარდლობამ საქართველოს მთავრობას შესთა-

ვაზა მოხალისეების რეკრუტირება ამ არმიისათვის მის ტერიტორიაზე.

რესპუბლიკის მთავრობამ კატეგორიული უარით უპასუხა. [ვოიტინსკი, *Una vera democrazia*]

საქართველოს პოლიტიკას გერმანიისა და მის მოკავშირეთა არმიის მარცხის შემდეგაც არ განუცდია ცვლილება, ანტანტამ სამხრეთ კავკასია დაიპყრო. ახლა უკვე ანტანტა წარმოადგენდა იმ ძალას, რომელიც რუსულ სამოქალაქო ომში საქართველოს ჩათრევას და ბოლშევიკების სანინალმდევოდ დენიკინთან ალიანსის გაფორმებას ცდილობდა. ამგვარი წინადადებები საქართველოს მთავრობამ მტკიცედ უარყო და უმკაცრესი ნეიტრალიტეტის პოლიტიკა განაგრძო. ეს ადვილი არ ყოფილა, რადგანაც დაპირისპირებული კლასები რუსეთში ატარებდნენ პოლიტიკას – „ვინც ჩვენთან არ არის, ის ჩვენი მტერია“.

დემოკრატიული ქვეყანა, რომელმაც მემამულეთა მიწების ექსპროპრიაცია მოახდინა, კონტრრევოლუციის გენერლებს თვალში ეკლად ეჩხირებოდა. თავად რესპუბლიკაც არც ისე მცირედ უკმაყოფილო ჩანდა საბჭოთა მმართველებით. ამ უკანასკნელებს მართლაც მთელი გულით სძაგდათ ქართული მენშევიზმი.

ორივე დიქტატორი, რომელიც მიზნად ცარიზმისა და სახალხო კომისარიატების აღდგენას ისახავდა, ვერ იტანდა იმაზე ფიქრს, რომ მათ ორბიტაზე არსებობდა დამოუკიდებელი საზოგადოება, რომელიც მოსკოვის ბრძანებებს არ დაემორჩილებოდა. ბოლშევიკებსა და თეთრ ქვედანაყოფებს შორის ბრძოლათა უდიდესი ნაწილი საქართველოს ჩრდილოეთის საზღვრებზე გაიმართა. ხან ერთი, ხან მეორე მხარე, რომელიც გამარჯვებას მოიპოვებდა, ცდილობდა, დაემორჩილებინა კავკასიის მთის თავისუფალი ხალხები, დროდადრო ისინი იჭრებოდნენ საქართველოშიც აქ რეაქციის გასაღვივებლად ან კომუნისტური აჯანყების პროვოცირების მიზნით, რომელიც მოსკოვის რეჟიმისადმი დაქვემდებარებას მოითვანდა.

ბოლშევიკები იყვნენ პირველები, რომლებიც ომის გამოცხადების გარეშე შემოიჭრნენ საქართველოს სანაპიროზე 1918 წლის შემოდგომაზე და დაიკავეს სოხუმი. საქართველოს ძალებმა ისინი უკუაქციეს. ბოლშევიკებს მალე დენიკინის ჯარე-

ბი მოჰყვნენ, რომლებმაც ტერიტორია მიიტაცეს და ხელიდან გამოგლიჯეს საქართველოს. საქართველომ დენიკინთან მოლაპარაკება სცადა, მაგრამ დენიკინი არ დათანხმდა. დენიკინი დაწინაურდა, მაგრამ, ბოლშევიკთა მსგავსად, ისიც უკუუქცეის. მშვიდობის აღდგენა კი ინგლისის ინტერვენციას მოჰყვა.

მომდევნო წელს თეთრმა ქვედანაყოფებმა ჩრდილოეთ კავკასიის მთის ხალხების დამორჩილება სცადეს, რომელთაც დამოუკიდებლობის მიღწევა მოახერხეს. საქართველო ნეიტრალური დარჩა, მაგრამ მისი სიმპათიები იმათკენ იხრებოდა, ვისაც თავს ესხმოდნენ და ვინც საკუთარი თავისუფლებისთვის იბრძოდა. საქართველო გამუდმებით აპროტესტებდა კონტრრევოლუციონერთა მხრიდან ძალადობას. კავკასიელთა რიგებში მრავალი ქართველი მოხალისე იბრძოდა.

უკმაყოფილება საბჭოთა რესპუბლიკასა და საქართველოს შორის 1920 წლის დადგომისთანავე ჩამოვარდა. სახალხო კომისარიატმა საქართველოს, თეთრი არმიის წინააღმდეგ ერთობლივი მოქმედების მიზნით ალიანსი შესთავაზა. ეს ალიანსი უარყოფილ იქნა. საქართველოს მთავრობა მიიჩნევდა, რომ ნებისმიერი სახის უცხოური ჩარევა რუსეთში ან რუსეთის სამოქალაქო ომში რაიმე ფორმით მონაწილეობა, მცდარი და დამლუპველი იქნებოდა.

საქართველოს მთავრობა ამ თვალსაზრისით მართალი აღმოჩნდა და როცა კი შესაძლებლობა გაჩნდა, ოპოზიციას რუსეთში საგარეო ინტერვენცია შესთავაზეს.

მართალია, სამხედრო მოკავშირეობა უარყოფილ იქნა, მაგრამ მეგობრული შემოთავაზება რუსეთისგან დადებითად შეაფასეს. საბოლოოდ, საბჭოთა რუსეთთან სამშვიდობო ხელშეკრულება გაფორმდა (1920 წლის 7 მაისს), რომლის თანახმად ორივე ძალა ერთმანეთს თანასწორად აღიარებდა და მშვიდობიანი და ჰარმონიული თანაცხოვრების პირობას დებდა.

საქართველომ ერთგულად შეასრულა მშვიდობის პირობა, მაგრამ საბჭოთა რესპუბლიკამ – არა. მისი ჯარისკაცები აზერბაიჯანის მხრიდან შემოიჭრნენ საქართველოში, რომელსაც საბჭოთა რუსეთი ცოტა ხნით ადრე დაეუფლა სახელმწიფო გადატრიალების გზით (a coup d'etat). ქართველებმა კიდევ ერთხელ მიაღწიეს წარმატებას შემოსეული მტრის უკუქცევის საქმეში და როგორც კი შესაძლებელი გახდა, მაშინვე შესთავა-

ზეს დამარცხებულ მტერს მშვიდობა. მშვიდობიანობა ნაკლებად დამყარდა, ბოლშევიკები ახალ თავდასხმას გეგმავდნენ ჩრდილოეთიდან, რათა აჯანყების პროვოცირება მოეხდინათ საქართველოს ჩრდილოეთში. თითქმის იმავე დროს (ივლისის თვეში) კომუნისტთა შეთქმულება გამომჟღავნდა აფხაზეთშიც, რომელსაც რუსეთის სამხედრო ხელმძღვანელობასთან ჰქონდა კავშირები. გამოვლინდა ისიც, რომ შეთქმულების მონაწილე ორი ოფიციალური პირი თბილისში არსებულ რუსეთის წარმომადგენლობაში მუშაობდა.

მაგრამ ამგვარი სიცრუე და ვერაგობა 1921 წლის თებერვლამდე იმდენად წარმატებული ვერ აღმოჩნდა, რომ აღნიშვნის ღირსი გამხდარიყო. ეს ფაქტი საქართველოს მთავრობის სიმტკიცეზე, წინდახედულებასა და ძლიერებაზე მეტყველებს. ის ასევე აჩვენებს კომუნისტთა ურცხვობას, რომლებიც არასოდეს იღლებოდნენ ტერორის შენიღბვით, რადგანაც კომუნისტ შეთქმულებს ხანდახან იჭერდნენ და აპატიმრებდნენ, ან რამდენიმე დღით აჩერებდნენ იმ გაზეთების გამოშვებას, რომლებიც ცრუ ინფორმაციას ავრცელებდნენ.

რამდენიმე თვეში, ამა წლის თებერვლამდე, ახალი არეულობა გაჩაღდა პატარა, მაგრამ უშიშარი რესპუბლიკის გარშემო. 1920 წლის სექტემბრის დასასრულს თურქი ნაციონალისტები სომხეთში შეიჭრნენ.

მაღევე, რუსი ჯარისკაცებიც აზერბაიჯანის მხრიდან შეიჭრნენ სომხეთში მისი დაპყრობისა და რუსეთისადმი დაქვემდებარების მიზნით. ორივეგან, სომხეთშიცა და აზერბაიჯანშიც, საქართველოს საზღვრებზე, რუსმა ჯარებმა სახიფათოდ მოიყარეს თავი. ამ ფაქტმა ქართული ჯარის მობილიზაცია განაპირობა.

თბილისში რუსული წარმომადგენლობის ტონიც უფრო და უფრო მეტად მუქარის გამომხატველი ხდებოდა. დეკემბრის შუა რიცხვებში, აქ გამოაშკარავდა შეთქმულება, რომლის მიზანიც ქუჩის ბრძოლების პროვოცირება იყო, – ეს 60 კილომეტრის დაშორებით, საზღვარზე მომლოდინე რუსულ ჯარებს კარგ წინაპირობას მისცემდა შემოსაჭრელად. შეთქმულთა შორის კვლავ ფიგურირებდნენ რუსეთის საელჩოს ოფიციალური პირები.

ეს საქართველოს მთავრობას გაამართლებდა რუსეთის ელჩის, ბატონ შეიმანისათვის ქვეყნიდან გაძევების საკითხში.

მაგრამ მთავრობამ მხოლოდ შეიმანის შეცვლის წინადადება გაუგზავნა ლენინს იმ არგუმენტით, რომ შეიმანის მოქმედებები ორ ქვეყანას შორის კარგი ურთიერთობების ჩამოყალიბებას ხელს უშლიდა. შეიმანი ადგილზე რჩებოდა.

იანვრის დასაწყისში, პატარა რესპუბლიკის მდგომარეობა ძალიან დამძიმდა.

ბოლშევიკთა თავდასხმა, რომლის საფრთხემაც გაზაფხულზე იფეთქა, მოსკოველი დიქტატორები რომ არ შეფერხებულყვნენ, უფრო სწრაფად მოახლოვდებოდა, ვიდრე მოსალოდნელი იყო. საქართველოს ბედ-იღბალი მხოლოდ მისი შეიარაღებული ძალების სიძლიერეზე იყო დამოკიდებული.

თავი XI

რესპუბლიკის შეიარაღებული ძალები

ქართველი სოციალ-დემოკრატები პაციფისტები არიან, იმდენად რამდენადაც სძაგთ ომი და მის თავიდან აცილებას ყველანაირად ცდილობენ. ომს იმ გაგებით კი არ უარყოფენ, რომ ერიდებიან პირისპირ შეხლას და ოპონენტებს ხელთ უიარალოდ ბარდებიან, არამედ ისინი მხოლოდ იმას ცდილობენ, რომ მოწინააღმდეგეზე სიტყვით მოახდინონ გავლენა. როცა დემოკრატიას ძალა ემუქრება, ის ასევე მოითხოვს რომ ძალითვე დაიცვას თავი.

ამიტომაც როდესაც საქართველოს სოციალ-დემოკრატებმა ძალაუფლების სახე მიიღო, ის იძულებული გახდა, შეიარაღებულიყო. 1905 წლის რევოლუციის დროს ქართველი სოციალ-დემოკრატები პროლეტარიატის შეიარაღებას ეწინააღმდეგებოდნენ, მაგრამ განვითარებულმა მოვლენებმა მათ დიდი გამოცდილება შესძინა. იარაღის ფლობა ზოგიერთ პროლეტარს ბანდიტობის შეგრძნებას უჩენს და ინდივიდუალური ძალადობისა და კრიმინალური ქმედებისაკენ უბიძგებს. ეს პრობლემა კიდევ ერთხელ მწვავედ დადგა 1917 წლის რევოლუციის დროს.

თავდაპირველი ალტაცებით გამოწვეული თავბრუსხვევის შემდეგ დადგა გამოფხიზლების პერიოდი. ბევრი თანამებრძოლი, მათ შორის საქართველოშიც იმას განიხილავდა, თუ როგორ დაეცვა რევოლუცია კონტრრევოლუციის შეიარაღებული თავდასხმისაგან. აღმოჩნდა, რომ მუშათა კლასის შეიარაღება იყო საჭირო, მაგრამ არა განურჩევლად ყველასი. მხოლოდ საიმედო და დისციპლინირებულ თანამებრძოლებს უნდა მიეღოთ იარაღი. მუშათა გვარდია 1917 წლის 5 სექტემბერს შეიქმნა.

დასაწყისში ის ნაკლებად ანგარიშგასანევ ძალას წარმოადგენდა, რადგან შეიარაღების სიმწირეს განიცდიდა. დეკემბერში, თბილისში მუშებსა და ჯარისკაცთა საბჭოებს შორის წარმოქმნილი კონფლიქტის შედეგად, ადამიანთა დიდი რაოდენობის შეიარაღების საჭიროებამაც და შესაძლებლობამაც ერთდროულად იჩინა თავი.

თბილისში, ისევე როგორც რუსეთის ყველა მხარეში, ჩამოყალიბდა მუშათა საბჭო და მის თავმჯდომარედ აირჩიეს ნოე ყორდანია, შემდგომში რესპუბლიკის მთავრობის თავმჯდომარე.

თბილისში მთელი ძალაუფლება მუშათა საბჭოებზე იყო გადასული. როდესაც ბოლშევიკური სახელმწიფო გადატრიალების შედეგად რუსული ჯარები დაიშალა, მათ თურქეთის საზღვრების გარშემო დაიწყეს პარპაში. საქართველო, რომლის ენასაც რუსი ჯარისკაცები ვერ იგებდნენ, მათთვის უცხო ქვეყანა იყო. რუსი ჯარისკაცები ბუნებრივად იყვნენ მიდრეკილნი ძარცვა-გლეჯისაკენ, ისევე როგორც ამისკენ მიდრეკილია ყველა არმია, რომელსაც დისციპლინა არ შეერჩენია. მათ უფრო სურდათ შექრა ისეთ რაიონებში, სადაც თავს უფრო მეტად უცხოოდ გრძნობდნენ. უფრო მეტიც, როგორც კი იმძლავრა ბოლშევიკურმა სულისკვეთებამ, რომელიც იმავდროულად მტრულად განწყობილი ჯარების ხელში ქვეყნის ჩაბარებას ნიშნავდა, რუსი ჯარისკაცები კეთილგანწყობას არ იჩენდნენ ქართველი მენშევიკებისადმი, რომლებიც სულაც არ თვლიდნენ შეცდომად ნებისმიერ შემთხვევაში გამარჯვებული თურქებისაგან უკანდახევას, რაც უნდა დარწმუნებული ყოფილიყვნენ დაუყოვნებელ დაზავებასა და მშვიდობის დამყარებაში. ამ ფაქტის შედეგად, 18 დეკემბერს ამიერკავკასიის მენშევიკურმა კომისარიატმა წარმატებით მოახერხა თურქებთან დაზავება.

დეკემბრის დასაწყისში, უკანდახეული ჯარების დეზორგანიზებული ნაწილები ყველაზე მეტად თბილისის უსაფრთხოებას ემუქრებოდნენ. მოსახლეობის დაცვის მიზნით, თბილისის მუშათა საბჭომ მუშათა გვარდიისათვის იარაღი მოითხოვა. იარაღის მოწოდება მხოლოდ არსენალიდან შეიძლებოდა, რომელიც უკანდახეული ჯარების ხელში იყო. მენშევიკურმა მუშათა საბჭომ ბოლშევიკურ ჯარისკაცთა საბჭოს მუშათა გვარდიისათვის საბრძოლო საშუალებები მოსთხოვა. ჯარისკაცთა საბჭომ ეს მოთხოვნა უარყო.

ამის გამო მუშათა საბჭომ გადაწყვიტა საკუთარ თავს თვითონ დახმარებოდა და ხელში ჩაეგდო არსენალი. ეს სარისკო ნამონყება იყო. მუშათა საბჭოს რიგებში მხოლოდ 225 შეიარაღებული კაცი ირიცხებოდა, როცა თბილისის გარნიზონს 20 ათასამდე კაცი შეადგენდა. მიუხედავად ამისა, შეტევა წარმატებული აღმოჩნდა. 12 დეკემბერს, დილაადრიან ისინი არსენალს თავს დაესხნენ და მცირე ბრძოლის შემდეგ მოახერხეს

მისი ხელში ჩაგდება. შეტაკებაში მხოლოდ რამდენიმე ჯარისკაცი დაეცა. ამ წარმატებამ ომისათვის საჭირო მზაობის არარსებობა, აპათია და დემორალიზაცია გამოააშკარავა, რომელიც რუსეთის არმიამ გაბატონებულ იყო. შეტაკებამ ასევე ქართველი პროლეტარიატის უშიშრობა და თავდაცვითი შესაძლებლობებიც გამოავლინა. ჩვენ უკვე შევნიშნეთ, რომ საქართველოს მოსახლეობის ყველა ფენა ეკონომიკური თვალსაზრისით უზრუნველობითა და უდარდელობისაკენ მიდრეკილებით ხასიათდება, რომელიც ფეოდალიზმის მემკვიდრეობას წარმოადგენს. ამ მემკვიდრეობას ასევე უნდა დაემატოს გასაოცარი გულადობაც, ამ სიტყვის საუკეთესო მნიშვნელობით.

26 მაისის, დამოუკიდებლობის დეკლარაციის აღმნიშვნელი თარიღის შემდეგ, 12 დეკემბერიც ეროვნულ დღესასწაულად აღინიშნება საქართველოში. ამ დღეს ქართულმა სოციალ-დემოკრატებმა მოსალოდნელი თავდასხმებისაგან თავის დასაცავად ხელთ იგდო შეიარაღება.

მუშათა გვარდია ახლა საკმარის იარაღს ფლობდა და ბატალიონებად ორგანიზება შეეძლო. მათი სახელები სხვადასხვა იყო; პირველად ისინი თავს რევოლუციურ მილიციას უწოდებდნენ, შემდეგ წითელ გვარდიას და ბოლოს კი სახალხო გვარდიას.

თბილისიდან ისინი მთელ საქართველოს მოედნენ. მათ ჩამოაყალიბეს სოციალისტების მოხალისეთა არმია, რომელიც 30 ათას ადამიანს აერთიანებდა.¹

მშვიდობიანობის პერიოდში არმიის მხოლოდ ერთი ნაწილი შეიარაღდა. უმრავლესობა ვალდებულებისგან თავისუფალი იყო და მხოლოდ თავის მოწოდებას მისდევდა. თუკი რესპუბლიკა საფრთხეში აღმოჩნდებოდა, გენერალიტეტი მათ გაიწვევდა, მიანოდებდა იარაღს და დანიშნულების ადგილებში გაგზავნიდა.

გვარდიის მართვის სისტემა დემოკრატიული იყო. მის საქმეებს ყრილობები წყვეტდა, სადაც ყოველი 200 ჯარისკაცი თავის დელეგატს გზავნიდა. მაზრები ირჩევდნენ თავიანთ ოფიცრებს. მსგავსად, გენერლები აირჩეოდნენ ერთი წლის ვადით. მისი უმაღლესი მეთაური ვალიკო ჯუღელი იყო, რომელიც 1917 წლის 12 დეკემბრის გაბედულ შეტევას წინ მიუძღოდა.

¹ მობილიზირებულ სახალხო გვარდიელთა რაოდენობა მაქსიმუმ 15 000 აღწევდა (რედ.).

გვარდია არა სამხედრო მინისტრის, არამედ რესპუბლიკის მთავრობის მეთაურის კონტროლქვეშ იმყოფებოდა.

გვარდიის სამხედრო წვრთნები განსაკუთრებით გამძაფრდა, მაგრამ ჯარისკაცებში სამხედრო სულისკვეთება ვერ აღმოცენდა. სახალხო გვარდია ყაზარმებში ისეთივე დარჩა, როგორებიც სოციალ-დემოკრატი პროლეტარები იყვნენ მის გარეთ. მათი ინტერესის საგანი არა სამხედრო, არამედ სოციალური საკითხები იყო.

გენერალთა შემადგენლობამ ორი მიმართულება ჩამოაყალიბა; ერთი განათლების კუთხით და მეორე მიწათმოქმედების კუთხით. პირველი მიმართულება ჯარისკაცთა უწყვეტ განათლებაზე ზრუნავს და ზრდის როგორც მათ სამოქალაქო ცოდნას, ასევე მათ ტექნიკურ შესაძლებლობებს. მეორე მიმართულება კი ეწევა სამიწათმოქმედო საქმიანობას მის განკარგულებაში მყოფ მსხვილი მიწის საკუთრებაზე.

ავსტრიის სახალხო მილიციასაც აქვს საგანმანათლებლო მიმართულება, მაგრამ სამიწათმოქმედო საქმიანობა ქართული გვარდიის სპეციფიკური მახასიათებელია. იგი რუსულ სავალდებულო სახის შრომაში არ უნდა აგვერიოს. ქართული სისტემა მილიტარიზმის სამოქალაქო ხასიათს ადასტურებს, რუსული ტიპის ორგანიზაცია კი მოქალაქეთა შრომის მილიტარიზაციის დასტურია. სახალხო გვარდიაში იმ მუშებს, რომელთაც არმიის მიღმა ყოფნა უფრო ურჩევნიათ, სამხედრო დისციპლინით, რომელიც მათზე განსაზღვრული სამუშაოს დაკისრებას გულისხმობს, არავინ სჯის. მაგრამ იმ ჯარისკაცებს, რომელთაც სხვა საქმიანობის სფერო არ გააჩნიათ, გარდა ყაზარმაში ყოფნისა, შესაძლებლობა აქვთ უსარგებლო და მონოტონური ყოფა სხვადასხვა ნაყოფიერი აქტივობის მეშვეობით ჩაანაცვლონ. მხოლოდ გამოცდილება აჩვენებს, შეუძლიათ თუ არა გვარდიელებს, უფრო ნაყოფიერად იმუშაონ ამგვარ მსხვილ მიწებზე, ვიდრე კერძო მუშებს. მაგრამ ესეც რომ არ იყოს, ისინი ნამდვილად შეძლებენ თავიანთი ყოფისათვის საჭირო ხარჯების შემცირებას.

მსხვილი მიწის საკუთრება გვარდიელთა მოთხოვნილებების ნაწილს აკმაყოფილებს. აქ ვაწყდებით საინტერესო ექსპერიმენტს, კერძოდ კი ისეთი ტიპის აგრარულ სექციას, რომელიც სერიოზულ ყურადღებას საჭიროებს. ასეთი მეურნეობი-

სათვის ხელის მოკიდება და ევროპაში წარმატებით გამართვა მეტად კეთილგონიერ და რიგიან სახეს შესძენდა ევროპულ არმიებს. ეს არ არის მხოლოდ რაიმე სპეციფიკურად სოციალისტური ხასიათის ღონისძიება, ის შეიძლება ნებისმიერმა საშუალო ფენის წარმომადგენელმა მთავრობამაც დაწეროს, მაგრამ ეს რომ ასე მომხდარიყო, რად გადაიქცეოდნენ მაშინ სამხედრო კონტრაქტზე მყოფი ჯარისკაცები? რამდენი ევროპული ოფიცერთა კორპუსი ვერ ჰპოვებდა მისი ღირსებისათვის შესაფერ სამუშაოს?

ეს მხოლოდ სოციალისტური ხასიათის ღონისძიება არ არის, რომელიც სახელმწიფოს მინებზე მომუშავე იმ ჯარისკაცებს უნდა დაეკისროთ, რომლებიც წვრთნას გადიან. ის ასევე მნიშვნელოვანი შეიძლება იყოს სოციალიზმის განვითარებისათვის, იგი შეიძლება იქცეს სოციალისტური მიწათმოქმედების დაფუძნების ათვლის წერტილად.

გარდა გამოცხადებული სამშვიდობო დისლოცირებისა და ამგვარი ხასიათის საქმიანობისა, სახალხო გვარდია ნებისმიერ წარმოქმნილ სიტუაციაში ბრძოლისუნარიანობაც გამოიჩინა. სამწუხაროდ, როგორც დავინახეთ ასეთი სიტუაციები არც ისე ცოტა იყო.

მარტოდენ მოხალისე ძალები სოციალისტურ რესპუბლიკას მუდმივად არ ეყოფოდა. დემოკრატიული სულისკვეთება სამხედრო სამსახურში ყველა იმ პირის მონაწილეობას მოითხოვდა, რომელსაც იარაღის ტარება შეეძლო და რომელიც ასევე თანაბრად შთაგონებული იყო, დაეცვა რესპუბლიკა ძლიერი საგარეო მტრებისაგან.

შედეგად, სახალხო გვარდია დააფუძნა რეგულარული საყოველთაო სამხედრო სამსახური. მის კონკრეტულ ფორმას წარმოადგენს მილიცია, რომელიც შვეიცარიის მილიციას ჰგავს და რომელსაც სამხედრო მინისტრი აკონტროლებს. ომის დროს, რეგულარული არმია და მოხალისეთა არმია საერთო უმაღლესი ხელმძღვანელობის ქვეშ ერთიანდება. ახალწვეულთა ჯარში სამხედრო სამინისტრო გამალებით აწარმოებს საგანმანათლებლო სახის საქმიანობას და საწყის ეტაპზე ჯარისკაცთა შორის დემოკრატიული პრინციპები ფართოდ იწერება. მაგრამ ოფიცრებს ჯარისკაცები ჯერ კიდევ ვერ ირჩევენ და მათ სამხედრო სამინისტრო ნიშნავს. ოფიცერთა უმრავლესობა სო-

ციალ-დემოკრატია. ჯარისკაცთა სამხედრო განწყობასა და არმიის ნაწილებს შორის ურთიერთდამოკიდებულებას სათანადოდ ვერ განსჯის ის, ვინც საქმეში ჩახედული არაა, განსაკუთრებით კი ის, ვინც ადგილობრივი ენა არ იცის და ხანგრძლივი დაკვირვების შესაძლებლობა არ ჰქონია. მე მრავალგზის დავრწმუნდი, რომ შურიანობა და ეჭვიანობა სახალხო გვარდიასა და რეგულარულ ჯარს შორის არ არსებობდა.

ერთი რამ ცხადია, რომ თებერვლამდე არმია სრული წარმატებით მოქმედებდა; მთელი არმია უდიდეს გულწრფელ აღტაცებას გრძნობდა მშობლიური მიწის დამოუკიდებლობის დასაცავად. არმია იარაღისა და საბრძოლო მომარაგების სერიოზულ ნაკლებობას განიცდიდა.

თავი XII

ბოლშევიკური შემოჭრა

საქართველოს ძალებს დამოუკიდებლობის პირველ პერიოდში მრავალი რთული გამოცდის წინაშე მოუწიათ დადგომა. მაგრამ ყველაზე საშინელი სამსჯავრო გასულ გაზაფხულზე დადგა ბოლშევიკთა მძლავრი ძალების შემოჭრის შედეგად ერთდროულად სამხრეთიდან, ჩრდილოეთიდან და აღმოსავლეთიდან.

მუხანათური შემოსევა ყოველგვარი ომის გამოცხადების გარეშე თებერვლის პირველ ნახევარში განხორციელდა. მსოფლიომ ეს პირველად ქართული მხარისგან შეიტყო. სოციალ-დემოკრატიული პარტია და პროფესიული კავშირები, ისევე როგორც სოციალისტ-ფედერალისტური პარტია, საქართველოს მთავრობასთან ერთად, გადაჭრით აცხადებდა, რომ საქართველო რუსი ჯარების მიერ თავდასხმის უკიდურესი საფრთხის წინაშე იდგა.

ისინი ვენის მოახლოებული საერთაშორისო სოციალისტური კონგრესისაგან მოელოდნენ მიმდინარე მოვლენების საწინააღმდეგო დაუყოვნებელ და გაბედულ პროტესტს.

სამწუხაროდ, ტელეგრამამ დანიშნულების ადგილზე გვიან ჩააღწია. ამასთან ერთად, კონგრესი საშინელი კრიზისის წინაშე იმყოფებოდა, რომელშიც კონტინენტური ევროპა ანტანტის მიერ გერმანიაზე დანესებული უზომო მოთხოვნების შედეგად აღმოჩნდა. ამდენად, ძირითადი ინტერესის საგანს უფრო მეტად დასავლური პოლიტიკა წარმოადგენდა, ვიდრე აღმოსავლური. ყველაზე მეტად საღ განსჯას გზას უზენედა მოსკოვისგან წამოსული ინფორმაცია, რომელიც კატეგორიულად უარყოფდა რუსი ჯარების რაიმე სახის შემოჭრას საქართველოში.

საჭირო არ არის ეს ინფორმაცია დეტალურად განვიხილოთ, რადგან ის არათანმიმდევრული და წინააღმდეგობრივია.

რუსული ჯარების შემოჭრის უარყოფის მიზნით, პირველად განაცხადეს, რომ თითქოს საქართველოს საზღვრებზე ზოგიერთი სოფელი აჯანყდა, რომელთაც ქართველთა ტირანია უხუთავდა სულს. სამხრეთის საზღვრებზე ზოგიერთმა სომეხმა ნიშანი მისცა და შემდეგ კი ამბოხება სიღნაღამდე

გავრცელდა, რომელიც საქართველოს აღმოსავლეთ ნაწილში მდებარეობს, აზერბაიჯანის მახლობლად. იმავდროულად აჯანყებამ იფეთქა აფხაზეთშიც, საქართველოს უკიდურეს ჩრდილო-დასავლეთში, რუსეთის საზღვართან ახლოს.

აღსანიშნავია, რომ ამ აჯანყებებმა ზუსტად იმ ადგილებში – სომხეთთან და აზერბაიჯანთან მოსაზღვრე რეგიონებსა და აფხაზეთში იჩინა თავი, სადაც რუსი ჯარისკაცების დიდძალი და მუდმივად მზარდი მასები ნოემბრის თვიდან მოყოლებული გაოთხმაგდა.

არსებობს ვარაუდი სომხეთის სასაზღვრო სოფლების ზოგიერთ მცხოვრებზე, რომ ისინი თბილისის მიმართულებით გადაადგილებას ლამობდნენ. რუსეთის მთავრობა აცხადებდა, რომ მან მშვიდობისმოყვარეობითა და კეთილმოსურნე მიზნებით სცადა დახმარებოდა საფრთხის ქვეშ მყოფ საქართველოს მთავრობას და შესთავაზა შუამდგომლობა ქართველებსა და სომხებს შორის. რუსეთის მცდელობა უსარგებლო იქნებოდა, თუკი საქართველო კატეგორიულად უარს იტყოდა შუამდგომლობაზე.

თბილისი თითქმის მიტაცებული იყო, როცა სურათი უცბად შეიცვალა. სომხებმა თავიანთი მისია შეასრულეს, ახლა მათ უკვე შეეძლოთ წასვლა. რუსულ ტელეგრამებში სომეხთა აჯანყებებზე არაფერს ამბობდნენ, მაგრამ ახლა უეცრად გამოჩნდა, რომ კომუნისტებმა თბილისი დაიპყრეს და მენშევიკები დაამხეს.

„პრავდა“ (მოსკოვში) ქართველ ამხანაგებს ულოცავდა და ამბობდა, რომ „მენშევიკური საქართველო კონტრრევოლუციის უკანასკნელი სავანე გამხდარიყო“.

სომეხთა აჯანყებებზე ან სამშვიდობო შუამდგომლობაზე სხვა მითითებები არ გაკეთებულა. საღ გონებაზე მყოფი ადამიანი რამდენად შესაძლებლად წარმოიდგენდა, რომ მოსკოვი დახმარების მიზნით შუამდგომლობას შესთავაზებდა მენშევიკურ მთავრობას, რომელსაც კომუნისტები ემუქრებოდნენ?

ნახსენები რუსული ტელეგრამები საქართველოში მიმდინარე უახლოეს მოვლენებს თავიანთ დაღს ასვამდნენ. ისინი ახლოს იყვნენ სიმართლესთან, მაგრამ ბოლომდე არ ამბობდნენ სიმართლეს. ისინი აღიარებდნენ, რომ თბილისი კომუ-

ნისტებმა დაიპყრეს და არა აჯანყებულმა სომხებმა. მაგრამ მათ შეეძლოთ ჩვენი დარწმუნება იმაში, რომ მუშები და გლეხები აჯანყდნენ მთავრობის წინააღმდეგ და თბილისი მიიტაცეს.

ერთი მოსკოვური ტელეგრამა იუწყებოდა: „საქართველოს რევოლუციურმა კომიტეტმა გამოაცხადა, რომ თბილისი აიღეს რევოლუციონერმა ქართველმა მუშებმა და გლეხებმა“.

იგივე განაცხადეს ქართველმა კომუნისტებმა, რომლებიც მცირე წარმომადგენლობას ძლივს თუ აღწევდნენ საქართველოს „მუშათა“ ან „გლეხთა“ ორგანიზაციებში. ლეგალურად მინიჭებული მოქმედების სრული თავისუფლების პირობებში, ქართველმა კომუნისტებმა თებერვლის თვეში საკმარისი ძალა მოიკრიბეს საქართველოს მთავრობის დასამხობად.

ეს საკმაოდ აღსანიშნავი მოვლენაა, მაგრამ უფრო აღსანიშნავი გახლავთ შემდეგი. რევოლუციურ მუშათა ჯანყი პირველ ყოვლისა ინდუსტრიული ცენტრიდან იფეთქებს და შემდეგ ვრცელდება დანარჩენ ქვეყანაზე. კომუნისტთა „საქართველოს რევოლუციურ მუშათა“ ამბოხი თბილისში არ ატეხილა, სადაც ინდუსტრიულ მუშათა ნახევარი სახლობს. როგორც რუსული ცნობები ამტკიცებს, აჯანყება წარმოიშვა შორეულ სოფლებში, სადაც ჩამორჩენილი აგრარული მოსახლეობა ცხოვრობს.

ასეთ სოფლებში მართლაც მრავალი შეიარაღებული კომუნისტი იყო, რომელთა ხელმძღვანელები მენშევიკური ორგანიზაციების მიმართ უღმობელი სიძულვილის გაღვივებას ცდილობდნენ. ესენი იყვნენ რუსული ჯარები და მხოლოდ ისინი იმყოფებოდნენ ისეთ პოზიციაზე, რომ დახმარება გაენიათ ქართული რევოლუციური „კომიტეტისათვის“ თბილისის წინააღმდეგ ძალების მოსალონელებლად და მის დასაპყრობად.

მიუხედავად ყველაფრისა, თუ რუსეთის მთავრობა კვლავ ეცდება იმის მტკიცებას, რომ მისმა სამმა უძლიერესმა არმიამ საქართველოს სამხრეთის, აღმოსავლეთისა და ჩრდილო-დასავლეთის საზღვრებზე თავი შეიკავა, რაიმე მონაწილეობა მიელო კომუნისტებსა და მენშევიკურ საქართველოს შორის ბრძოლაში, ეს იმიტომ მოხდება, რომ ასეთ შემთხვევაში რუსი ჯარების შემოჭრა წარმოდგენილი იქნება, როგორც ყოველი სოციალისტის ხელშეუხებელი პრინციპების ყველაზე თავხედური და უსირცხვილო გამასხარავება. პრინციპებისა, რომლის თაობაზეც ყველაზე სასტიკი ბოლშევიკებიც კი ეჭვობენ მოისრო-

ლონ თუ არა სანაგვეზე. ამ ეჭვებზე ძლიერი ის სიძულვილია, რომელსაც მოსკოველი დიქტატორები აღვივებენ ყველაფრის წინააღმდეგ, რასაც მენშევიკური ან სოციალ-დემოკრატიული ეწოდება. ისინი სოციალ-დემოკრატის კონტრრევოლუციის სინონიმად მიიჩნევენ, მაგრამ რეალურად მათ იგი იმაზე მეტად სძულთ, ვიდრე ნამდვილი კონტრრევოლუცია.

ბოლშევიკები მოლაპარაკებებს იწყებენ კაპიტალისტურ ინგლისთან და ამერიკასთან, მაგრამ მტრულად არიან განწყობილი ყველა პროლეტარული ორგანიზაციის მიმართ, რომლებიც მუშათა ემანსიპაციის პრინციპს აღიარებენ და მიიჩნევენ, რომ მუშებმა თავად უნდა მოიპოვონ თავისუფლება. ასევე მტრულად უყურებენ მათაც, ვისაც არ სჯერა, რომ მუშათა გათავისუფლება მოსკოვისადმი მორჩილების პირობებში ვერ განხორციელდება.

ინტერნაციონალის მოსკოველი წარმომადგენლები ყველანაირი ცილისწამების გამოყენებითა და ლალატით ცდილობენ ყველა მენშევიკური და სოციალ-დემოკრატიული ორგანიზაციის გახლეჩას. აიტანენ კი ისინი თავიანთ საზღვრებზე საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკის, მენშევიზმის ამ „უკანასკნელი სავანის“, როგორც „პრავდა“ ამბობდა, არსებობას რუსული ძალაუფლების არეალში?

საქართველო მენშევიკური ქვეყანა იყო. შესაბამისად, მოსკოვში მას სასიკვდილო განაჩენი გამოუტანეს.

თავი XIII

მოსკოვის ბონაპარტიზმი

საქართველოში მენშევიკური იდეოლოგია ყველაზე მნიშვნელოვანია, მაგრამ ის ბოლშევიკური თავდასხმის ერთადერთ მიზეზს არ წარმოადგენს. მოსკოვის მსოფლიო პოლიტიკას სხვა მიზეზთან მიყვავართ. ბოლშევიზმი ამჟამად, ცარიზმის მსგავსად, ოლონდ ცოტა განსხვავებული მოტივით, რუსეთის ყველაზე დიდ და სახიფათო მტრად ინგლისს მიიჩნევს. და ეს დიდი იმპერია, მისი გეოგრაფიული მდებარეობიდან გამომდინარე, მსოფლიოს სხვა ძალთა შორის ერთადერთია, რომელსაც შეუძლია იმ გზების კონტროლი, სადაც ინგლისს ზიანს მიაყენებს და ზღვებზე მბრძანებლობის გარეშე მუხლებზე დააჩოქებს. კერძოდ კი საუბარია ინდოეთის გზაზე.

საბჭოთა რუსეთი ახლა ნაპოლეონ პირველის გრანდიოზული იდეის თანახმად თამაშობს, რომლის მიხედვითაც, ინგლისს ინდოეთში უნდა შეუტეოს. ნაპოლეონი პირველი ნაბიჯებიდანვე ბოლმით აივსო, რადგანაც ის ინგლისს ზღვაზე ვერ შეეცილებოდა.

ნაპოლეონისთვის მხოლოდ აზიაში დამარცხება, მოსკოვის მიერ მისთვის სატრანსპორტო საშუალებების მოშლის გამო, უფრო დამამცირებელი იქნებოდა ინგლისთან ზღვაზე დამარცხების გარეშე.

საბჭოთა რუსეთს ნაპოლეონის პირველი ნაბიჯის გამეორება არ სჭირდება. მას შეუძლია მეორით დაიწყოს. ინდოეთის დაპყრობას არც ერთი თანმდევი სირთულე არ ჩამოსცილება, მეტიც, ინდოეთის დასაპყრობად დღეს უფრო დიდი არმიაა საჭირო, ვიდრე მეთვრამეტე საუკუნის ბოლოს იყო საჭირო. რუსები მასშტაბური სარკინიგზო კონსტრუქციების გარეშე შორს ვერ წავლენ. ასეთი სამუშაოები რუსული ინდუსტრიის ამჟამინდელი მდგომარეობის გათვალისწინებით არც კი განიხილება. თუმცაღა, გეგმა გამბედავია და გამბედაობაში ბოლშევიკები დანტონსა და ნაპოლეონ პირველს უტოლდებიან. სწორედ ბოლშევიკთა ამ თვისებაში და არა მათ დადებით მიღწევებში ძევს იმ დიადი მიზიდულობის ძალა, რომელსაც ისინი თავიანთი იურისდიქციისგან შორს მყოფ მრავალ ადამიანზე ავრცელებენ.

ინდოეთამდე მიმავალ გზაზე ერთ-ერთი საფეხურია სპარსეთი, სადაც მართალია წარუმატებლად, მაგრამ ბოლშევიკებმა გასულ წელს მაინც შეაღწიეს. ამ დროისათვის მათი დასაყრდენი ძალიან დავინროვებულია. ის თვალშისაცემად გაფართოვდებოდა, თუ ბოლშევიკები საქართველოს დაეპატრონებოდნენ. შედეგად, საქართველოს მომავალი სამხედრო წინსვლისათვის გამოიყენებოდა.

როგორც კი შანსი მიეცა, როსტამ მაშინვე გვამცნო ანგარიში ქართული კონფლიქტის შესახებ და ამავე დროს მან მოსკოვისგან მიიღო კომდეგი სახის უწყება: „28 თებერვალს მოსკოვში ხელი მოეწერა შეთანხმებას რუსეთსა და ავღანეთს შორის“.

დასავლეთი საქართველო რუსეთის მიერ ინგლისის წინააღმდეგ მიმართული აღმოსავლური პოლიტიკის ნაწილია.

ნაპოლეონის პოლიტიკასთან მსგავსება ყველაზე საგულდაგულოა და ეს უკვე აღვნიშნეთ კიდეც. მაგრამ მსგავსება უფრო მეტს ნიშნავს, ვიდრე უბრალო შემთხვევითობა. ჩვენ უფრო და უფრო შევეჩხვებით იმგვარი ხასიათის ქმედებას, როდესაც დიდი ფრანგული რევოლუციის კურსი მეორდება რუსეთში. თუმცაღა, საერთაშორისო ვითარება და იდეოლოგია დღეს მეტად განსხვავებულია, ვიდრე მეთვრამეტე საუკუნის დასასრულს იყო.

მონტესკიეს, ვოლტერსა და ჟ. ჟ. რუსოს დღეს იშვიათად კითხულობენ; მარქსი დროებაზე ბატონობს და თანამედროვე რუსეთი, ასი წლის წინანდელი საფრანგეთის მსგავსად, ყველაზე განვითარებული სახელმწიფო კი არ არის, არამედ ყველაზე ჩამორჩენილ ქვეყანას წარმოადგენს ევროპის კონტინენტზე. მაგრამ პრინციპული ამოცანები, აგრარული რეფორმა და აბსოლუტიზმის დაძლევა 1917 წლის რუსეთში იმდენად მჭიდროდ ეხმიანებოდა 1789 წლის საფრანგეთს, რომ ამ თარიღიდან მოყოლებული, რევოლუცია რუსეთში ზუსტად იმავე ნაბიჯებს დგამდა, რასაც რევოლუცია საფრანგეთში, ოღონდ ისაა, რომ რუსეთში ეს საგულისხმოდ უხეში ფორმებით ხდებოდა, ახალგაზრდა და პრიმიტიული საზოგადოებრივი ორგანიზაციების თანხლებით.

აქ, ისევე როგორც საფრანგეთში, პირველ ყოვლისა საშუალო კლასის რევოლუციას ვხვდებით. საფრანგეთში ის იაკობინელთა ტერორის ბატონობისას განვითარდა, რომელსაც და-

ბალი ფენები უჭერდნენ მხარს, განსაკუთრებით კი – დედაქალაქში. რუსეთში ბოლშევიკთა ტერორი ბატონობს, რომელიც პროლეტარიატის დიქტატურას აცხადებს.

ძალაუფლების შესანარჩუნებლად იაკობინელებმა თავი ვალდებულად შერაცხეს, ძველი რეჟიმის ბიუროკრატია, პოლიცია და არმია, რომელიც რევოლუციამ გააუქმა, ძველზე უფრო მეტად ცენტრალიზებული და ძლიერი არმიითა და პოლიციით ჩაენაცვლებინათ. და შედეგად ჩამოაყალიბეს ბატონობის ისეთი მექანიზმი, რომელმაც ნაპოლეონის იმპერიამდე მიგვიყვანა.

ბოლშევიკებმა თავი ვალდებულად ჩათვალეს იგივე კურსი გაეტარებინათ. თანდათანობით მათ ეკონომიკისა და პოლიტიკის სფეროებში მუშათა კლასის თვითმმართველობა კიდევ უფრო შეზღუდეს. შექმნეს ყოვლისშემძლე პოლიციის აპარატი, გამოაცხადეს ფაბრიკის ხელმძღვანელთა დიქტატურა, საბჭოები უკიდურესად შეამცირეს და სანაცვლოდ ააგეს უზარმაზარი, მკაცრად დისციპლინირებული არმია, რომელსაც რუსეთის ინდუსტრიის ყველა გადმონაშთი ექვემდებარება.

ამდენად, საბჭოთა რუსეთი რევოლუციის იმ ფაზაში შევიდა, რომელიც საფრანგეთის რევოლუციის მესამე ფაზას შეესატყვისება, კერძოდ კი აბსოლუტიზმის, მილიციისა და სამხედრო ძალების ბატონობის ფაზაში.

ამ ფაზის კლასიფიცირება შეგვიძლია მოვახდინოთ, როგორც ბონაპარტისტული ფაზისა. მაგრამ მასში გამარჯვებული სარდალი ნამდვილად არ ჩანს ასპარეზზე. ამასობაში რუსეთი კვლავ ორი უმაღლესი სახელმწიფო მოხელის, ლენინისა და ტროცკის მმართველობის ეტაპზე იმყოფება.

მოსკოვური ბონაპარტიზმი, მისი ფრანგული წინამორბედის მსგავსად, რევოლუციიდან ამოიზარდა. იმ მიმზიდველობის საშუალებით, რომლის შენარჩუნებაც მოახერხა, მან მრავალი ენთუზიასტი მოატყუა. ცნობილია, რომ მგზნებარე რესპუბლიკანელი – ბეთჰოვენი ალტაცებით უჭერდა მხარს ნაპოლეონს 1804 წელს, სწორედ მანამ, სანამ ეს უკანასკნელი იმპერატორი გახდებოდა. ნაპოლეონი განხორციელდა, როგორც ინკარნაცია რევოლუციისა მხოლოდ იმიტომ, რომ რეაქციულ ძალებს ის ისევე სძულდათ, როგორც თავად რევოლუციას. თუმცა ნაპოლეონის იმპერია უკვე ფლობდა ისეთ სახეს, რომელიც მას ფუნდამენტურად განასხვავებდა რევოლუციისგან.

დღევანდელი მოსკოვის რეჟიმს ცოტა საერთო თუ აქვს სახელმწიფოში პროლეტართა მმართველობასთან, როგორც გასული საუკუნის დასაწყისში ჰქონდა საფრანგეთის იმპერიას რესპუბლიკის დროს.

ეგრეთ ნოდებული დღევანდელი საბჭოთა რესპუბლიკა არა პროლეტარიატის ძალაუფლებას, არამედ არმიის ძლიერებასა და პროლეტარიატის უძღურებას ეფუძნება ამავე არმიის წინააღმდეგ. რაც უფრო იზრდება არმიის ძლიერება, იზრდება სახელმწიფოს მმართველთა ძალაუფლებაც, მაგრამ ამასთანავე იზრდება მათი დამოკიდებულება ერთადერთ რგოლზე, რომლის დახმარებითაც მმართველები საყრდენს იძენენ, ეს გახლავთ შეიარაღებული ძალები. შესაბამისად, რუსეთში ახალი მილიტარიზმი აღზევების გზაზეა, და მსგავსად მიიწევს წინ ახალი იმპერიალიზმიც. ძალაუფლების მუდმივი ზრდისკენ მიმართული იმპულსი და ამ ძალაუფლების გამოყენების არეალები თავისებური გახლავთ მილიტარიზმისთვის, ისევე როგორც კაპიტალიზმისათვის. არმიის დაქირავების და მუდმივად ახალი ნადავლისა თუ მოთხოვნილებების უზრუნველყოფამ ნაპოლეონი დაპყრობის დაუღალავ პოლიტიკამდე მიიყვანა, რომელმაც საბოლოო მარცხი განიცადა მოსკოვთან. მსგავსი გარემოებები ხელს უწყობენ დღეს რუსეთში მსგავს მცდელობებს მოსკოვური იმპერიალიზმის მხრიდან.

ამ პოლიტიკას ახლა საქართველო შეენირა.

მნიშვნელოვანია, რომ ეს მეტად ცხადად გამოიკვეთოს. ჩვენთვის, ევროპელი სოციალისტებისთვის, დაპყრობის შედეგი უფრო დამანგრეველი იქნებოდა, რუსეთი რომ ნამდვილად პროლეტარული რესპუბლიკა ყოფილიყო, რომელმაც უეცრად დაიპყრო სხვა პროლეტარული რესპუბლიკა, პატარა, მეგობრული და მშვიდობიანი საზოგადოება. ომის გამოცხადების გარეშე ამგვარი თავდასხმა შუაგული მშვიდობიანობის პერიოდში იმაზე უფრო სამარცხვინო სისაძაგლე იყო, ვიდრე გერმანიის მიერ ბელგიის დაპყრობა 1914 წელს. ამის შემდეგ გერმანიის ომში იყო ჩართული მთელი თავისი არსებობის განმავლობაში და ბელგიის დაპყრობა მსოფლიო ომის მხოლოდ ერთ ეპიზოდს წარმოადგენდა. ბოლშევიკური თავდასხმა პარალიზებით ემუქრება ომის წინააღმდეგ მიმართულ მთელ სოციალისტურ პროპაგანდას და მას სატყუარად ფუთავს.

აქამდე ომს არასოდეს მოუტანია ამგვარი ნგრევა, როგორც დღეს მოუტანა მან წარმოებისთვის საჭირო ტექნიკურ მოწყობილობებსა და კომუნიკაციის საშუალებებს. და არასოდეს ყოფილა მშვიდობა აქამდე ესოდენ სასიცოცხლო ხალხთა კეთილდღეობისთვის.

ნუგეში, მხნეობა და იმედი მოგვაქვს ხალხთა დიდი მასები-სათვის, როცა ჩვენ სოციალისტები აღვნიშნავთ, რომ მხოლოდ კაპიტალიზმი ხდის ომს გარდაუვალს და რომ პროლეტარიატი არის სწორედ ის ძალა, რომელიც მოიტანს მშვიდობას და შეინარჩუნებს კიდეც მას.

პროლეტარიატის მსოფლიო მმართველობა ხანგრძლივი მსოფლიო მშვიდობის სინონიმური იქნებოდა! და ახლა ჩვენ გვაქვს ერთმანეთის გვერდიგვერდ არსებული, პროლეტარიატის მიერ მართული ორი რესპუბლიკა და ერთი მათგანი მუხანათურ ომს აწარმოებს მეორესთან, რომლის მაგვარსაც იშვიათად შევხვდებით თვით კაპიტალისტურ მთავრობებს შორისაც.

სადაც რუსეთი ისევ პროლეტარული რესპუბლიკაა, საქართველოს მოვლენები სერიოზულ ზიანს მიაყენებდა ჩვენი პროპაგანდის მთელ ნაკადს, რომელშიც პროლეტარიატს მშვიდობის უმტკიცეს მხარდამჭერად ვახასიათებთ.

ჯერჯერობით რეალურად რუსეთის პროლეტარიატს არ აუღია თავისი წილი პასუხისმგებლობა საქართველოზე თავდასხმაში, რადგანაც ის რუსეთში პოლიტიკურ ძალაუფლებას ჯერჯერობით ვერ იყენებს. ჩვენ მართალნი ვართ, როცა მუდმივად ვამტკიცებთ, რომ პროლეტარიატის მმართველობა მსოფლიოში ხანგრძლივ მშვიდობას უზრუნველყოფდა; და რომ პროლეტარიატის მიერ თანასწორად მართულ ორ სახელმწიფოს შორის არც ერთ შემთხვევაში არ წარმოიშობა ომი; და რომ მუშათა საერთაშორისო სოლიდარობა იმდენად ძლიერი იქნება, რომ ნებისმიერ შესაძლო კონფლიქტს ორ პროლეტარულ სახელმწიფოს შორის მშვიდობიანად გადაწყვეტს.

რაც შეეხება რუსეთს, რომელმაც ახლახანს განახორციელა ეს საზარელი თავდასხმა საქართველოზე, ამიერიდან ის არის არა პროლეტარული, არამედ ბონაპარტისტული ერთობა.

საქართველოზე თავდასხმა რუსეთის პროლეტარიატს არ გახარებია, პირიქით, მან მტკიცედ დაგმო იგი, რასაც აჩვენებდა ბერლინის 3 მარტის პროტესტი მშრომელთა სოციალ-დე-

მოკრავი პარტიის საგარეო უწყების მიერ (ხელს აწერდნენ აბრამოვიჩი და მარტოვი). თავად რუსეთში პროლეტარიატი პირამოკერილია და თავისუფალი თვითგამოხატვა არ შეუძლია, მაგრამ სოციალ-დემოკრავიული პარტია, მენშევიკები, საკმარისად კომპეტენტური არიან იმისათვის, რომ პროლეტარიატის სახელით ილაპარაკონ. დრო შეიცვალა მას შემდეგ, რაც ბოლშევიზმმა მენშევიზმი უკან დახია და მუშათა მასები დიდ ქალაქებში თავის მხარეს გადმოიბირა. ეს ხდებოდა 1917 წლის ოქტომბერში, როდესაც მშვიდობის წყურვილმა მასებს შორის ყველა სხვა სახის სჯა-ბაასი გადანონა და ბოლშევიკებმა მას მიანიჭეს ყველაზე ძლიერი და ცხადი მნიშვნელობა.

ამ დროიდან მოყოლებული ბოლშევიკთა ბატონობა შიმშილთან, სიღარიბესთან და პროლეტარიატის მოძრაობისათვის ყველა სახის თავისუფლების შეწყვეტასთან ერთად, მუდმივი ომის სინონიმურიც გახდა. მშვიდობისა და თავისუფლების ყველაზე ძლიერი დამცველები მენშევიკები არიან; რუსეთის პროლეტარიატის მასა სულ უფრო და უფრო იხრება მათკენ და ბოლშევიკები ამაოდ ცდილობენ, ყველა საშუალებით, საარჩევნო ეშმაკობით, მექრთამეობით, დაშინებითა და სისხლიანი ტერორით დააბრკოლონ მზარდი წინააღმდეგობა.

საქართველოს დაპყრობა განხორციელდა არა შეთანხმებით, არამედ რუსეთის პროლეტარიატის სურვილების სანინააღმდეგოდ. ეს უკანასკნელი თავისუფალია რუსეთის მიერ ახლახანს განხორციელებული სისხლიანი დანაშაულისგან.

ჩვენ უნდა ველოდოთ, რომ მთელი საერთაშორისო პროლეტარიატი, რამდენადაც იგი მოსკოვის ბრძანებულებებს არ ემორჩილება, ერთსულოვნად დაუჭერს მხარს ჩვენს რუს თანამებრძოლებს.

შიში იმასთან დაკავშირებით, რომ ამგვარი პროტესტი საბჭოთა რუსეთისადმი მტრულად განწყობილ ფრანგულ და რუსულ იმპერიალიზმს გააძლიერებს, უსაფუძვლოა. მის საპირისპიროდ – თუკი ჩვენ პროლეტარული რევოლუციისგან წარმოშობილი იმპერიალიზმის მხილებისა გვეშინია, რომელიც ამ რევოლუციის დისკრედიტირებას ახდენს, მაშინ ჩვენ იარაღს ვაბლაგვებთ კაპიტალისტურ ძალთა იმპერიალიზმის წინააღმდეგ ბრძოლაში. პროლეტარიატში იმპერიალისტური აზროვნების გავლენის აღმოფხვრა – ეს ჩვენი საქმეა. როგორ

გავაკეთებთ ამას, თუკი მოვითმენთ იმპერიალიზმს, რომელიც პროლეტარიატის სახელით მასხარაობს?

მთელი მსოფლიოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიები-სათვის ჯერ ისევ სხვა ფაქტორი განაპირობებს გადამწყვეტი პოზიციის დაკავებას მოსკოვის ბონაპარტიზმის წინააღმდეგ.

ახლო პარალელმა, რომელიც არსებობს რუსეთის რევოლუციის მიერ აქამდე აღებულ გეზსა და საფრანგეთის დიდ რევოლუციას შორის, ისე არ უნდა დაგვაბრმაოს, რომ ამ ორ მოვლენას შორის განსხვავება ვერ დავინახოთ. მე-18 საუკუნეში საფრანგეთი ევროპის კონტინენტის ყველაზე პროგრესული სახელმწიფო იყო. დღევანდელი რუსეთი ევროპის დიდ სახელმწიფოთა შორის ჯერ კიდევ ყველაზე ჩამორჩენილია. მიუხედავად იმისა, რომ ფრანგულმა ბონაპარტიზმმა ძლიერი რეაქცია წარმოშვა რესპუბლიკისგან, მისი ექსპანსიის პოლიტიკამ ევროპის დანარჩენ ნაწილს მრავალი სიკეთე მოუტანა. ამჟამინდელი მოსკოვური ბონაპარტიზმი არა მხოლოდ უბრალოდ რეაქციონერულია რუსეთის პროლეტარულ რევოლუციასთან მიმართებით, რომლისგანაც ის წარმოიშვა, არამედ უფრო მეტადაც კი დანარჩენი ევროპის პროლეტარულ მოძრაობებთან შედარებით, რომელთა ბორკილების დადებასაც ის გეგმავს.

უფრო ღრმა სხვაობა არსებობს პარიზის ძველ ბონაპარტიზმსა და მოსკოვის ახალ ბონაპარტიზმს შორის.

საფრანგეთის დიდი რევოლუციის პერიოდში კლასობრივად შეგნებული პროლეტარიატი არ არსებობდა. მხოლოდ ის იყო, რომ პროლეტარიატი შეუერთდა მცირე საშუალო კლასს, უკიდურესად დაყოფილ და არასაიმედო კლასს, რომელიც მუდმივად მერყეობდა უდრეკ წინააღმდეგობასა და ლაჩრულ მორჩილებას შორის, ანტიკაპიტალისტურ უკმაყოფილებასა და კაპიტალისტურ მოშურნეობას შორის.

რევოლუციის დროს ამ კლასს ოდნავი პოლიტიკური გამოცდილებაც კი არ გააჩნდა. რამდენად დაუფიქრებელი და ახირებულიც არ უნდა ყოფილიყო მისი მმართველობა ტერორის ბატონობისას, იმპერიისათვის მარტივი საქმე იყო ამ კლასის პარალიზება. იმპერიას არ ჰყავდა უფრო სერიოზული მონინააღმდეგე, ვიდრე ოდინდელი კანონიერი უცხო დინასტიები იყვნენ, რომელთაც ახალ იმპერატორის რევოლუციური წარმოშობის დავინყება არ შეეძლოთ. კონტინენტური ევროპისათვის

ამ პერიოდში ორი ალტერნატივა არსებობდა, ან ბონაპარტიზმი ან წმინდა ალიანსი.

დღეს ჩვენ ამისგან მეტად შორს ვართ. რევოლუციურ ბრძოლას ხელმძღვანელობს არა მცირე საშუალო კლასი, არამედ პროლეტარიატი, კლასი, რომელიც ამ უკანასკნელისგან განსხვავებით უფრო ერთგვაროვანი ხასიათისაა და ერთადერთ მიზანს ატარებს. ის არ გაურიგდება კაპიტალიზმს და კიდევ უფრო ნაკლებად დაუშვებს მისი მოძრაობის თავისუფლების რამენაირ შეზღუდვას. მშრომელები ყოველთვის ვერ აცნობიერებენ თავიანთი კლასობრივი ბრძოლის სოციალისტურ მიზანს, როგორც ეს ნაჩვენებია იყო ინგლისელი მუშების შემთხვევაში ერთ თაობაზე მეტი ხნის განმავლობაში ჩარტიზმის გაუჩინარების შემდეგ, მაგრამ ყველა ქვეყანაში და ყველა შემთხვევაში მუშები მგზნებარედ იცავენ თავიანთი მოძრაობის თავისუფლებას. დროდადრო ისინი შესაძლოა ჩაახშონ და ზღვარი დაუნესონ ძალისმიერად, მაგრამ ამგვარი რამის განხორციელება უფრო გართულდება, რამდენადაც მუშათა რიცხვი გაიზრდება, მათი პოლიტიკური და ორგანიზატორული გამოცდილებაც გაფართოვდება და რამდენადაც ისინი ეკონომიკური თვალსაზრისით ჩაუნაცვლებელ ელემენტად იქცევიან.

დეკადების განმავლობაში პროლეტარიატი კლასობრივ ბრძოლას ღიად და ორგანიზებულად წარმართავდა.

ამგვარ გარემოებებში ახალი რუსული ბონაპარტიზმი, საფრანგეთის ძველი ბონაპარტიზმისგან განსხვავებით, რამდენადმე განსხვავებულ სიტუაციას ეჩეხება. მსოფლიოში ერთმანეთს უკვე აღარ ეჯახება არჩევანი ორ ალტერნატივას შორის – ახალი აბსოლუტიზმის დიქტატის მორჩილება, რომელიც რევოლუციამ დაბადა და რეაქცია; ახლა ეს არჩევანი არსებობს მოსკოვსა და ანტანტას შორის. მესამე შესაძლებლობა არსებობს: მოსკოვური ბონაპარტიზმის დამხობა პროლეტარული თავისუფლების გაძლიერების გზით, რომელსაც საუკეთესოდ წარმოადგენს სოციალისტური ოპოზიციის მზარდი ძალა.

ნაპოლეონზე ალიანსის გამარჯვებამ რეაქციის ტრიუმფი და ევროპის ხალხთა მთელი თაობის მარცხზე მიანიშნა. მაგრამ ეს გამარჯვება გარდაუვალი გახადა იმ ექსცესებმა, რომელიც დაკავშირებულია ბონაპარტიზმთან.

ანტანტის კაპიტალიზმის გამარჯვება საბჭოთა რუსეთზე რეაქციის გამარჯვების მომასწავებელი იქნებოდა და ევროპის პროლეტარიატის მარცხს გაანელებდა. შეიძლება ეს მხოლოდ ერთ თაობას გასწვდომოდა და არა ისეთივე ხარისხით განხორციელებულიყო, როგორც ადრე. ნებისმიერ შემთხვევაში, პროლეტარული კლასობრივი ბრძოლა შესამჩნევად დაბრკოლდებოდა.

ყველა ქვეყნის მშრომელები, მიუხედავად მათი მოსაზრებებისა ბოლშევიკურ მეთოდებთან დაკავშირებით, ანტანტის მცდელობას მედგრად დაუხვდებოდნენ, რათა საბჭოთა რუსეთი განადგურებულიყო.

მაგრამ ეს არ ნიშნავს იმას, რომ რუსული ბონაპარტიზმი ყველანაირი კრიტიკისგან დაცული უნდა იყოს, განსაკუთრებით კი იმ კრიტიკისგან, რომელიც მენშევიკების მხრიდან გაისმის. ამას რუსული რევოლუციის დაცვა ენოდება, მაგრამ ის მხოლოდ ამ რევოლუციის ექსპლოატატორთა დაცვაა სოციალ-დემოკრატიული ოპოზიციის საწინააღმდეგოდ, რომელიც წარმატებით შეძლებდა რევოლუციური მონაპოვრის შენარჩუნებასა და ზრდა-განვითარებას..

არა ბოლშევიზმი, არამედ სწორედ სოციალ-დემოკრატიული ოპოზიცია წარმოადგენს რუსული რევოლუციის რეალურ დასაყრდენს. რწმენა რუსული რევოლუციისა, სწორედ ამ ოპოზიციის სწრაფ გამარჯვებაზეა დამოკიდებული.

რუსეთი გლეხთა სახელმწიფოა და დიდხანს დარჩება ასეთად. რომელმა კლასმა და პარტიამაც უნდა მიაღწიოს წარმატებას გლეხთა წინამძღოლობის საქმეში, რომელთაც თავად არ ძალუძთ დამოუკიდებელი კლასობრივი პოლიტიკის გატარება, რუსეთის პოლიტიკური მომავალი ამ ფაქტზე დარჩება დამოკიდებული.

აქამდე რუსი გლეხობა პროლეტარულ ხელმძღვანელობას მიჰყვებოდა. ბოლშევიკთა ამგვარი პრაქტიკა გლეხთა უფრო და უფრო მეტად გაუცხოებისკენ მიიღტვის და მათ კაპიტალისტური ან სხვა რაიმე სახის კონტრრევოლუციური წინამძღოლობისადმი მიმღებლობას უყალიბებს.

ეს მხოლოდ რომელიღაც კონტრრევოლუციონერი წინამძღოლის გამარჯვება არ არის, რომელიც კიდევ ერთხელ იმუქ-

რება რუსეთის რეაქციის ციტადელად გადაქცევით, არამედ ეს აგრეთვე გახლავთ გლახთა ლოიალურობის სხვა მიმართულებით წარმართვა. აღნიშნული მოვლენა კლასობრივი ბრძოლისთვის გამანადგურებელი იქნება, როგორც ევროპაში, ასევე რუსეთში.

გლახთა განდგომილების შეჩერება, რომელიც აქამდე რევოლუციური იყო და პროლეტარიატის მიერ იმართებოდა, ბოლშევიკურის ნაცვლად მენშევიკური წესწყობილებით შეიძლება, რომელიც საქართველოში ასე წარმატებით გამოიყენებოდა. ამდენად, ეპოქის ყველაზე გადაუდებელი საჭიროება და საფრთხის ქვეშ მყოფი რევოლუციის გადარჩენის საუკეთესო საშუალება არის ბოლშევიზმის ძლევა მენშევიზმის მიერ.

ყველა ქვეყნის სოციალ-დემოკრატთა ვალდებულებაა მთელი თავიანთი ძალებით დაეხმარონ მენშევიზმს. ეს იგივეა, რომ იღვანო პატარა საქართველოს წესწყობილების გამარჯვებისთვის. პატარა საქართველო ისევ განადგურებულია და მას ცუდად ეპყრობა მისი უძლეველი მონინაალმდეგე, მაგრამ ამასთანავე ის იღებები, რომლებმაც საქართველო შთააგონა და დიდი საქმეების გაკეთება შეაძლებინა, მისი მჩაგვრელის გიგანტურ იმპერიაზეც ვრცელდება. რუსეთი მხოლოდ მაშინ შეძლებს აღორძინებას, როცა იმ სულისკვეთებით განიმსჭვალება, რამაც საქართველო შთააგონა. სწორედ ეს იქნება კავკასიის სოციალ-დემოკრატიული რესპუბლიკის შურისგება.

GEORGIEN
EINE SOZIALDEMOKRATISCHE
BAUERNREPUBLIK
EINDRÜCKE UND BEOBACHTUNGEN

von KARL KAUTSKY

WIEN, 1921

VERLAG DER WIENER VOLKSBUCHHANDLUNG, WIEN, 6.BEZIRK

INHALT

Vorwort	167
Die Natur	170
Die Geschichte	173
Die Landwirtschaft	182
Die Industrie	185
Die Klassen	187
Die soziale Revolution	194
Die Verlegenheiten des Staatswesens	202
Kapitalismus und Sozialismus	211
Die Festigkeit des sozialdemokratischen Regimes	221
Die auswärtige Politik der Republik	234
Die Wehrmacht Georgiens	241
Der bolschewistische Überfall	246
Der Moskauer Bonapartismus	249

VORWORT

Wenn man eine Reise tut, kann man was erzählen, sagt das Sprichwort. So werden meine Parteigenossen mich fragen, welche Eindrücke ich von Georgien heimgebracht habe, um so mehr, als ich dorthin ging nicht als Tourist, nicht zum Vergnügen, so viele frohe und erhebende Momente mir auch der Aufenthalt in dem schönen Lande brachte, sondern ich begab mich nach Georgien als Lernender, um ein Land ganz eigener Art kennenzulernen, ein Land, das an den Grenzen der europäischen Zivilisation liegt und doch eine sozialdemokratische Regierung und ein Parlament mit starker sozialdemokratischer Mehrheit aufweist; ein Land, ökonomisch noch rückständiger als das benachbarte Rußland, und dessen Proletariat doch die politische Herrschaft oder, wenn man will, die Diktatur übt, ohne jeglichen Terrorismus, mit den Mitteln und Methoden der Demokratie.

Eingeladen von der sozialdemokratischen Partei Georgiens, reiste ich dorthin gleichzeitig mit der Delegation der Zweiten Internationale, die von der georgischen Regierung zum Besuche des Landes aufgefordert war. In Rom erkrankt, konnte ich erst vierzehn Tage nach der Delegation den Boden Georgiens betreten, gerade in dem Zeitpunkt, als diese zurückkehrte. Ich blieb dann weit länger im Lande, von Ende September bis anfangs Jänner, bekam aber doch weniger davon zu sehen als sie, da der Zustand meiner Gesundheit und dann Ungunst des Wetters mich verhinderten, gleich der Delegation nach allen Landesteilen zu reisen. Ich habe nicht mehr zu sehen bekommen, als sich von der Eisenbahn und von Tiflis aus sehen läßt. Dazu kam meine Unkenntnis des Georgischen wie des Russischen. Wohl ist die Kenntnis des Deutschen und noch mehr des Französischen in Georgien sehr verbreitet; mit vielen Einheimischen konnte ich direkt sprechen, nie mangelte es mir an einem Übersetzer. Immerhin blieb es mir versagt, direkt mit den Leuten aus dem Volke in Verbindung zu treten und ihre Auffassungen zu erkunden. Ebenso blieb mir die einheimische Literatur über das Land, seine offizielle und private, wegen der Sprachschwierigkeiten unzugänglich, soweit nicht auch da Übersetzungen mir halfen.

Ich darf also durchaus nicht mit dem Anspruch auftreten, das Land erforscht zu haben. Immerhin habe ich doch weit mehr von

ihm kennengelernt als ein gewöhnlicher Tourist; jedermann gab mir bereitwilligst Auskunft über alles, wonach ich fragte, sowohl die Häupter der Regierung und der Ämter wie die Vertreter der Opposition; Proletarier wie Handelsleute und Intellektuelle. Die Kommunisten hielten sich von mir fern. Aber was sie zu sagen hatten, konnte ich jeden Tag aus ihrem täglichen Blatte ersehen, das sie in Tiflis herausgaben, während in Rußland kein sozialdemokratisches Blatt erscheinen darf. Das hindert natürlich nicht, daß die Kommunisten allerorten über den Mangel an Freiheit – in Georgien zetern.

Die Freiheit der Presse erleichtert es in jedem demokratischen Lande, allen Mißständen nachzuspüren, wenn man sich nicht auf die Presse einer einzigen Partei beschränkt und namentlich die der Opposition berücksichtigt.

Mir stand auch der Zutritt zu allen Institutionen und Betrieben frei. Da ich es mir zum Prinzip gemacht hatte, meinen Besuch nie vorher anzumelden, konnte ich sicher sein, daß mir nicht Potemkinsche Dörfer¹ gezeigt wurden.

So habe ich doch, trotz aller Schwierigkeiten, eine Fülle von Belehrungen gesammelt und glaube, ein richtiges Bild der Eigenart des Landes wenigstens in groben Umrissen gewonnen zu haben.

Der Leser wird es begreiflich finden, wenn ich mich nicht auf eine Darstellung des Vorgefundenen beschränke, sondern auch anknüpfend daran hie und da allgemeine theoretische Gesichtspunkte entwickle, die nicht für Georgien allein gelten, mit dem Lande jedoch insofern zusammenhängen, als es mir die Anregung zu ihnen gab.

Die hier ausgeführten sind nicht die einzigen Anregungen, die ich dort empfang. Ich habe ungeheuer viel in Georgien gelernt, meinen Horizont sehr erweitert, und dafür vor allem danke ich auf das herzlichste meinen lieben Gastfreunden, der sozialdemokratischen Partei Georgiens.

Wien, 18. Februar 1921.

¹ Potemkinsche Dörfer – Siedlungen, die von Feldmarschall Reichsfürst Grigori Alexandrowitsch Potjomkin im Jahre 1787 gegründet wurden, die sich in ihren Schauseiten attraktiv herausgeputzt zeigen, jenseits davon aber marode oder schäbig sind. Solche Dörfer galten in der Geschichte als ein gutes Beispiel für die Lügen der russischen Regierung (Red.).

Nachbemerkung. Kaum war meine Arbeit, mit vorstehendem Vorwort versehen, zur Druckerei gesandt, da erreichte mich die Schreckensnachricht von dem bolschewistischen Überfall, der nicht unerwartet kam, wie der Leser sehen wird, der aber doch nicht für unvermeidlich galt. Durch diese grauenhafte Untat hat meine Schrift wohl an Aktualität sehr gewonnen, aber nie hat ein Autor die Aktualität seines Produktes mehr beklagt als ich in diesem Falle, der mich aufs tiefste erschüttert hat.

Die furchtbare Katastrophe des georgischen Staatswesens verlaßt mich nicht, an meinen Ausführungen etwas zu ändern. Ich habe nur das ursprüngliche Schlusskapitel durch zwei neue ersetzt, in denen ich zu den jüngsten Vorkommnissen Stellung nehme. Ich konnte mich nicht entschließen, in den vorhergehenden Kapiteln das Präsens durch das Perfektum zu ersetzen, von dem georgischen Staatswesen als einem Ding der Vergangenheit zu sprechen. Noch lebt es und kämpft es, zu der Stunde, in der diese Zeilen in Druck gehen. Wohl ist die Übermacht des Drängers erdrückend, aber dauernde Ruhe wird ihm in Georgien nicht beschieden sein.

Wie immer sich aber das Schicksal des so liebenswürdigen und enthusiastischen georgischen Volkes durch den bolschewistischen Terror gestalten mag, eines kann er nicht auslöschen, die historische Bedeutung der Methode des georgischen Sozialismus. Sie klar zu machen, ist vor allem die Aufgabe meiner Schrift gewesen. Diese Aufgabe erscheint mir jetzt doppelt wichtig, angesichts der brutalen Unterbrechung, vielleicht Aufhebung jener sovielverheißenden Methode sozialistischer Politik. Ich hoffe, die Lösung der Aufgabe ist mir auf den folgenden Seiten gelungen. Sie liegt im Interesse nicht bloß der georgischen, sondern der gesamten internationalen Sozialdemokratie.

Wien, 8. März 1921.

Karl Kautsky

DIE NATUR

Was man von einem Lande zunächst kennenlernt, sind seine Formen und Farben, der Charakter seiner Landschaft. Sie ist in Georgien schon auf den ersten Blick bezaubernd, und dieser Eindruck vertieft sich immer mehr durch die unendliche Mannigfaltigkeit der Bilder, die hier auf engem Raum vereint sind. Steigt doch von einer Meeresküste mit subtropischer Vegetation der Kaukasus direkt zu Erhebungen von mehr als 5000 Metern Höhe empor. Von dem Gipfel des Elbrus, 5600 Meter, genoß Merzbacher, wie er in seinem Buche „Aus den Hochregionen des Kaukasus“ (Leipzig, 1901) erzählt, eine Fernsicht, deren Eindruck „ein so überraschender, so großartiger war, daß gegen ihre mächtigen Formen selbst die Gipfel der Zentralalpen nur wieder eine bescheidene Erinnerung bildeten“. (I., 591.)

Und an anderer Stelle sagt er:

„Alle Via mala- und Tamina-Schluchten, die Liechtensteinklause und so viele andere können nicht mit den wilden Felsengen des Tschegen- oder gar jenen des Alasanflusses und der Korsuflüsse verglichen werden. Weder Berner Oberland noch Engadin, weder Judikarien noch Cortina- oder Cordevoletal vermögen an Großartigkeit der Verhältnisse oder an Wechsel des Aufbaues, an Harmonie der Anordnung, an Vegetationsreichtum und Farbenpracht die swanetischen Landschaften zu erreichen.“ (I., 122.)

Ich beziehe mich hier auf den klassischen Erforscher der Berge und Völker des Kaukasus, da es mir selbst versagt blieb, deren Schönheiten aus der Nähe zu genießen¹.

Merzbacher kannte die Alpen ebensogut wie den Kaukasus. Auch andere Kenner beider Gebirge stellen die Schönheit und Großartigkeit des Kaukasus in vielem über die Alpen. Und nun denke man sich die

¹ Neben Merzbacher kommt für den deutschen Leser, der die Eigenart Kaukasiens und namentlich Georgiens kennenlernen will, noch Bodenstedt in Betracht, dessen Werke über jene Gebiete („Tausendundein Tag im Orient“) Berlin 1850, und „Die Völker des Kaukasus“, Frankfurt am Main 1848) heute wohl in vielem veraltet sind, aber doch manches in Georgien verstehen lehren. Moderner ist das Buch von Arthur Leist über „Das georgische Volk“.

Schweiz an die Bucht von Neapel versetzt, und man bekommt eine Vorstellung der Mannigfaltigkeit und Fülle des Schönen, die Georgien in sich schließt.

Doch nicht bloß subtropische Meeresküste und Gletscherwelt vereinigt Georgien, sondern auch die berückende Fülle der Vegetation, die aus tropischer Hitze und großer Luftfeuchtigkeit hervorgeht, findet man dort dicht neben der Erhabenheit der Sandwüste. So groß die Niederschlagsmengen am Schwarzen Meer sind, so rasch nehmen sie ab, je mehr man sich dem Kaspischen Meer nähert. Batum hat 2283 Millimeter Niederschläge im Jahr, Tiflis nur noch 490, Baku gar nur noch 253. Je mehr man in Georgien nach dem Osten fortschreitet, desto baumloser, steppenartiger wird die Landschaft in der Ebene, bis sie schließlich in Aserbeidschan stellenweise den Charakter der Wüste annimmt.

Zu dieser Fülle wechselndster mannigfaltiger Schönheiten gesellt sich ein überraschender Reichtum an Heilquellen der verschiedensten Art, die dem vulkanischen Boden entspringen.

Nicht nur dem Naturfreund und dem Künstler, auch manchem Leidenden hat Georgien viel zu bieten. Schon vor dem Kriege begannen Touristen und Kurgäste nicht nur aus Rußland, sondern auch aus Westeuropa das wunderbare Land aufzusuchen, dessen Reize noch dadurch erhöht wurden, daß sie, im Gegensatz zu denen der Schweiz und Italiens, vielfach noch ganz unberührt waren. Noch gibt es im Kaukasus jungfräuliche Urwälder und abgelegene Täler, die kein Fremder bisher betrat. Ein Zeugnis für die Urwüchsigkeit des Landes bietet der Umstand, daß große Raubtiere dort noch häufig sind, neben einer Fülle von anderem Wild. Bärenfleisch kommt in Tiflis auf den Markt und wird ebenso verkauft wie bei uns Ochsenfleisch und zu keinem höheren Preis. Als ich einmal Bärenfleisch der Kuriosität halber kaufte, fragte ich, wo der Bär geschossen worden sei. Man antwortete mir, 70 Werst (1 Werst ungefähr 1 Kilometer) entfernt von Tiflis. Also recht nahe der Hauptstadt, nicht etwa in einem abgelegenen Kaukasustal.

Doch nicht bloß für den Touristen, Sportsmann, Kurgast und Ästheten ist Georgien ein wahrhaftes Paradies. Die Natur muß auch den Ökonomen in Entzücken versetzen. Was sich so selten vereinigt, Schönheit und Bodenreichtum des Landes, in Georgien ist beides in außerordentlich hohem Maße vereint zu finden, im Gegensatz zum Beispiel zu der Schweiz.

Der Boden ist äußerst fruchtbar und imstande, reiche Ernten zu tragen sowohl an südlichen wie an nördlichen Gewächsen, je nach der Lage der Grundstücke. An der Küste des Schwarzen Meeres gedeihen Orangen, Feigen, Oliven und Tee, gegen Aserbeidschan zu kultiviert man Baumwolle. Fast überall baut man entweder Mais oder Weizen und Gerste. Überaus reich ist Georgien an trefflichem Wein. Es soll seine Heimat sein. In den Wäldern Georgiens wächst er wild. Sehr gut gedeiht auch der Tabak, der den Trapezunter an Güte übertreffen soll, was ich nicht zu beurteilen vermag. Nirgends sah ich solchen Obstreichtum wie in Georgien. Nur Kalifornien soll es darin erreichen. Unendlich groß ist der Reichtum der georgischen Gebirge, namentlich des Kaukasus an wertvollen Hölzern. Aber auch an Mineralien birgt Georgien große Schätze. Die bedeutendsten bilden die Manganerze von Tschiaturi, die als die reichsten der Welt gelten. Die drei wichtigsten Fundstätten von Mangan in der Welt sind Brasilien, Indien, Georgien. Sie führten 1913 aus:

Brasilien 122.000 Tonnen

Indien 772.366

Georgien 1.061.731¹

Kohle kommt an zwei Stellen Georgiens in großer Mächtigkeit vor. Daneben Eisen, Kupfer, Blei, Zink und anderes. Im Altertum war das Land berühmt wegen seines Goldreichtums (daher die Sage vom goldenen Vließ), heute sind keine Goldminen mehr in Betrieb. In manchen Kupfer- und Zinkminen findet man kleine Beimengungen von Gold im gefördertem Erz.

¹ Vergl. V. Babet, Les richesses naturelles de la Géorgie, Richesses minières. Paris, Durand, 1920. S. 17.

DIE GESCHICHTE

So fehlt Georgien nichts, um nicht nur eines der schönsten, sondern auch eines der reichsten Länder der Welt zu sein. Und man müßte annehmen, daß die Georgier wie im Himmel leben. Jedoch hängt die materielle Lage eines Menschen nicht bloß von den Reichtümern des Bodens ab, die er vorfindet, sondern auch von der Art, wie er sich ihrer bemächtigt, und von den Verhältnissen zu seinen Nebenmenschen, die er dabei eingehen muß. Sie hängt also ab nicht nur von den natürlichen, sondern auch von den ökonomischen und sozialen Bedingungen, in denen er lebt. Und diese Bedingungen waren gerade in den letzten Jahrhunderten in Georgien nichts weniger als glänzend.

Ungefähr ein Jahrtausend lang wurde freilich Georgien durch seine geographische Lage insofern begünstigt, als es durch das Schwarze Meer in Verbindung mit Griechenland kam. Der Boden vieler griechischer Staaten war zu steinig und unfruchtbar, um ihre wachsende Bevölkerung zu ernähren. Sie brauchten Zuschüsse von auswärtigem Getreide, daß sie bei entwickelter Schifffahrt aus Südrußland zu holen lernten. So kamen sie in Verbindung mit den Küsten des Schwarzen Meeres. Nach Georgien lockte sie das Gold, das damals dort gefunden wurde. Schon im achten Jahrhundert vor unserer Zeitrechnung legten griechische Städte Kolonien am Schwarzen Meere an. Die Georgier wurden mit griechischer Kultur bekannt zu einer Zeit, als die Deutschen oder deren Vorfahren noch in ihren Urwäldern auf keiner höheren Stufe standen als die wilden Indianer Nordamerikas bei ihrer Entdeckung durch die Europäer.

Mehr noch als durch das Gold mußten die Griechen durch die Tatsache nach Georgien gezogen werden, daß dort ein guter Weg von West nach Ost ging, nach den damals noch so reichen Gebieten Persiens und Zentralasiens. Östliche und westliche Kultur trafen sich in Georgien und förderten seine geistige Entwicklung.

Aber Straßen zu reichen Gegenden locken nicht bloß den Kaufmann, sondern auch den Krieger, sei es den Plünderer oder den Eroberer. In dem Maße, als der Verkehr zwischen West und Ost, Griechenland und Innerasien, sich in Georgien entwickelte, häuften sich auch die Zusammenstöße östlicher und westlicher Heere, die das Land zum

Kriegsschauplatz machten und verwüsteten. Indes erholte es sich immer wieder rasch, solange es eine Straße des Welthandels blieb. Als aber die Türken dem byzantinischen Reich ein Ende machten, nicht nur Kleinasien und Konstantinopel, sondern auch die Balkanhalbinsel eroberten und das Schwarze Meer beherrschten, wurde Georgien von Europa abgeschnitten. Die Straße des Verkehrs von West nach Ost ging von nun an durch den Atlantischen und Indischen Ozean. Gleichzeitig verfiel auch Persien und Zentralasien. Nun verlor Georgien immer mehr die Fähigkeiten, die Folgen der ewigen Kriegsnot wieder gutzumachen, seine Kultur, sein Wohlstand, auch seine Volkszahl gingen rasch zurück. Das einzige, was sich in den ewigen Fehden auf seinem Boden behauptete, war die feudale Ausbeutung der Bauernmasse durch zahllose kleine Fürsten, eine Ausbeutung, die in dem Maße drückender wurde, als der Bauer verarmte.

Eine Wandlung kam durch das Erstarken Rußlands. Dort wurde zuerst der Kampf des Westens gegen die im Mittelalter aus dem Osten vorgedrungenen räuberischen Nomaden und Eroberer erfolgreich aufgenommen. Die Moskauer Zaren drängten zuerst die Tataren, dann die Türken zurück und setzten an deren Stelle ihre eigene Autokratie. Am Ende des 18. Jahrhunderts waren sie schon bis zum Kaukasus vorgedrungen. Katharina II. schloß 1783 mit dem georgischen König Heraklius II. einen Vertrag, nach dem sich dieser unter den Schutz der Zarin begab. Dieser Schutz hinderte zunächst nicht, daß Georgien auch weiter noch von den Persern geplündert wurde, wohl aber bereitete er die völlige Unterwerfung des Landes durch die Russen vor, die 1801 Georgien als Provinz ihrem Reich annektierten.

Die inneren Fehden und die feindlichen Invasionen hörten nun allmählich auf. Noch wichtiger wurde es, daß Georgien jetzt wieder in Beziehung zu Europa trat. Doch kamen als europäische Kulturträger fast nur russische Beamte, Generale, Aristokraten, die von Europa das brachten, was sie selbst von ihm akzeptiert hatten, den äußerlichen Firnis, der die asiatische Barbarei nicht immer genügend verdeckte. Die feudale Unterdrückung und Ausbeutung wurde nicht gemildert, sondern durch die bürokratische und militaristische Knechtung noch vermehrt.

Indes blieb die russische Autokratie nicht etwa unangefochten. Die Entwicklung der Ökonomie und des Verkehrs erzeugte im russischen Reich revolutionäre Schichten, die schließlich stark genug wurden, den

Kampf gegen den Absolutismus aufzunehmen, wenn auch zunächst nur in unterirdischer Form. In manchem der Randstaaten, die ehemals ein eigenes politisches Leben gekannt hatten, wurde der Kampf gegen den russischen Absolutismus besonders intensiv dadurch, daß er nicht bloß die Abschüttlung des absoluten Regimes und des Feudalismus, sondern auch die der Fremdherrschaft zum Inhalt bekam.

So in Polen, so auch in Georgien. Alle Klassen bekamen dort den Druck der fremden Bürokratie aufs härteste zu spüren. Wenn in Polen der Bauer gegen den Großgrundbesitzer ausgespielt und zeitweise begünstigt wurde, war in Georgien davon keine Rede. Wer nicht der russischen Sprache mächtig war, wurde überall zurückgesetzt und von allen Ämtern ausgeschlossen. Sogar in den Fabriken Georgiens durfte ein Arbeiter nicht aufgenommen werden, der nicht eine Prüfung im Russischen bestanden hatte¹.

Das Aufbäumen Georgiens gegen den äußeren Druck wurde eine Zeitlang dadurch gefördert, daß die russische Regierung dorthin wie nach Sibirien ihr feindliche Elemente, zum Beispiel Polen, verbannte. Diese Praxis dauerte allerdings nicht lange, denn schon in der Mitte des vorigen Jahrhunderts begann die Auflehnung Georgiens. Damit kam die Reihe an die Georgier selbst, verbannt zu werden. Dieses Los wurde ihnen im reichsten Maße zu teil. Geführt mußte der Kampf gegen den Zarismus werden in Anlehnung an die Ideenwelt des höher entwickelten Westens. Nicht bloß die Beamten, Militärs und Aristokraten, sondern auch die Revolutionäre Rußlands entnahmen ihr Wissen und ihre Denkmethode dem westlichen Europa. Dieses war aber zu der Zeit, als die revolutionäre Bewegung in Rußland erstarkte, bereits so weit, daß die Liberalen konservativ geworden waren und nur die Sozialisten revolutionäres Denken repräsentierten. So wurden die russischen Revolutionäre zu Sozialisten, trotz der Schwäche des Proletariats und seines Klassenkampfes im russischen Reich. Und so wie die Kapitalisten Rußlands gleich die vollkommensten Formen der europäischen Technik für die Industrien wählten, die sie begründeten, so die Sozialisten Rußlands die vollkommenste Form des Sozialismus, die marxistische.

Das galt auch für Georgien. Nur eine kurze Zeit lang wurde die oppositionelle Strömung dort von der Aristokratie geführt, wie in Polen, und besaß sie einen nationalistischen Charakter. In der Zeit, in der in

¹ Vergleiche den Artikel aus dem Jahre 1904 von Li über den „Klassenkampf in Georgien“, „Neue Zeit“, XXII, 1., Seite 766.

Rußland die Abschaffung der Leibeigenschaft betrieben wurde, zeigte sich ein Echo in Georgien in der Form bäuerlicher Unruhen, die blutig niedergeschlagen wurde.

Kraft und Planmäßigkeit kam in die oppositionelle Bewegung erst, als mit dem Bau der Eisenbahn von Tiflis nach Baku (begonnen 1880), der steigenden Bedeutung der Petroleumproduktion in der letzteren Stadt und der wachsenden Petroleumausfuhr über Baku das industrielle Kapital begann, in Georgien seinen Einzug zu halten. Fast gleichzeitig damit, bei noch unentwickeltem Kapitalismus, faßte der Sozialismus Fuß in Georgien, und zwar gleich in der marxistischen Form. Im Jahrzehnt von 1890 bis 1900 gewann die sozialistische Bewegung rasch an Kraft. Ihre ersten Vorkämpfer waren der praktische Organisator und Agitator Sylvester Dschibladse¹ und N. Tscheidse,² zu denen sich bald der Publizist und Theoretiker Noë Dschordania³ gesellte, der für Georgien noch mehr wurde als Plechanoff für Rußland, da er im Lande blieb, nicht von der Emigration aus wirkte, und da er mit der Tätigkeit des Theoretikers und Publizisten auch die des praktischen Kämpfers vereinigte. Im Jahre 1896

¹ Sylvester (Silibistro) Dschibladse (1859-1922) war ein georgischer Sozialdemokrat. Einer der Gründer von „Messame Dassi (Dritte Gruppe)“. Er wurde wegen der Beleidigung eines reaktionären Lehrers im Jahre 1884 vom Theologischen Seminar (Tiflis) vertrieben. Am 12. März 1919 eröffnete er als ältestes Mitglied der Konstituierenden Versammlung Georgiens die erste Sitzung der demokratisch gewählten Gesetzgebungsorgane (Red.).

² Nikolos Tscheidse (1864-1926) war ein georgischer Sozialdemokrat. Einer der Gründer und Führer von „Messame Dassi (Dritte Gruppe)“. Er war Vorsitzender der Sozialdemokratischen Fraktion der III. und IV. Staatsduma des Russischen Reiches. Nach der Februarrevolution 1917 wurde er zum Vorsitzenden (zuerst in Sankt-Petersburg) der Arbeiter- und Soldatenräte Russlands gewählt. Ab Februar 1918 war er Präsident des Transkaukasischen Sejms. Nach dem 26. Mai 1918 wurde er Vorsitzender der unabhängigen georgischen Gesetzgebungsorgane (Nationalrat, Stadtparlament, Konstituierende Versammlung). Er war Chef der georgischen Delegation bei der Pariser Friedenskonferenz (1919-1920) (Red.).

³ Noë Dschordania (1868-1953) war ein Führer der georgischen Sozialdemokratischen Partei und einer der Gründer von „Messame Dassi (Dritte Gruppe)“. Er absolvierte ein Studium am Theologischen Seminar in Tiflis, später studierte er am Veterinärmedizinischen Institut in Warschau. Dschordania begab sich auf eine mehrjährige Europareise für die Selbstbildung nach Deutschland, Frankreich und England. Von Jugend an kannte er Karl Kautsky, Jean Jaurès, Emile Vandervelde und weitere europäische Sozialisten. Er wurde zum Abgeordneten der ersten Staatsduma gewählt. Im November 1917 wurde er Vorsitzender des Nationalrates von Georgien. Am 24. Juni 1918 wurde Dschordania zum Präsidenten der Regierung der Demokratischen Republik Georgien gewählt (Red.).

gab es schon den ersten Streik in Tiflis und bereits 1899 wurde dort der 1. Mai gefeiert.

Im nächsten Jahre, am 1. Mai 1900, veranstaltete man ein Arbeiterfest, welches von ungefähr fünfhundert Arbeitern besucht war. Es herrschte die zuversichtlichste Stimmung und zum erstenmal erklangen revolutionäre sozialistische Lieder in georgischer Sprache, unter Bannern mit den Porträts von Marx, Lassalle, Engels.¹

Im gleichen Jahre schlossen sich die sozialistischen Organisationen Georgiens der sozialdemokratischen Partei Rußlands an, die sich damals bildete.²

Die Sozialisten Georgiens wollten sich nicht in provinzialem Partikularismus von der Waffe des kämpfenden Proletariats Rußlands abschließen. Ebenso legten sie von vornherein Wert darauf, dem georgischen Nationalismus die Idee der internationalen Solidarität entgegenzustellen. Sie hielten die Forderung der Selbstbestimmung der georgischen Nationalität hoch, aber sie erwarteten, sie am kräftigsten zu fördern im Rahmen der russischen Sozialdemokratie, die die Selbstbestimmung aller Nationen auf ihre Fahne geschrieben hatte. Ganz anders wie etwa die polnischen Sozialisten oder die Bundisten traten sie als russische Sozialdemokraten in die Internationale ein. Diese verzeichnete keine gesonderte georgische sozialdemokratische Partei.

Damit wurden die Sozialisten Georgiens aber auch hineingezogen in alle die Irrungen und Wirrungen, die den Sozialismus Rußlands durchtobten.

Im Gegensatz zu Georgien, dessen proletarische Bewegung fast ganz im Lager der marxistischen Sozialdemokratie stand, war die sozialistische Bewegung Rußlands in verschiedene Richtungen gespalten. Der Sozialdemokratie, die ganz westeuropäisch orientiert war und in einem hoch entwickelten Kapitalismus die unentbehrliche Vorstufe des Sozialismus sah, standen die Sozialrevolutionäre mit einem spezifisch russischen Sozialismus gegenüber, den sie weniger auf das Proletariat als auf den Bauern mit seinen Resten von Dorfkommunismus begründen wollten. Diese Lehre konnte in Georgien keinen größeren Anhang finden, da der Dorfkommunismus dort schon völlig verschwunden war.

¹ Li, Der Klassenkampf in Georgien.

² Vergleiche darüber und überhaupt über die ganze sozialistische Entwicklung Georgiens das vortreffliche Buch Wl. Woytinskys „Una vera Democrazia (Georgia)“, ins Italienische übersetzt von Schreider. Rom 1920.

Bald erstand aber auch innerhalb der russischen Sozialdemokratie selbst ein Gegensatz zwischen einer mehr westeuropäischen und einer mehr russischen Auffassung des Zarismus. Einer, die mehr das ökonomische Moment betonte, und einer anderen, die in der Gewalt nicht bloß den Geburtshelfer, sondern den Erzeuger einer neuen Gesellschaft erblickte. Einer Auffassung, die vor allem nach der Entwicklung des Selbstbewusstseins und der Selbsttätigkeit des Proletariats verlangte und daher nach der Demokratie, welche allein den Boden dafür abgibt, und einer anderen Auffassung, die im Proletariat bloß das Werkzeug sah, das von einer kleinen geschlossenen Organisation der Sozialisten zu dirigieren sei. Die eine Auffassung blieb der Marxschen Methode treu, die sie konsequent anwandte, trotz aller Schwierigkeiten, die ihr bei der ökonomischen und politischen Rückständigkeit daraus erwachsen; die andere begann damit, in der Parteiorganisation die Demokratie durch die Diktatur innerhalb einer Verschwörungsgesellschaft zu ersetzen und von da an sich immer weiter von der Marxschen Methode der vormarxistischen blanquistischen und weitlingianischen Methode zuzuwenden. Um dabei dem Ansehen Rechnung zu tragen, das der Name Marx in Rußland gewonnen, klammerten sich die Anhänger dieser Richtung um so hartnäckiger an einzelne marxische Worte, je mehr sie sich von der Marxschen Methode entfernten, und verwendeten ihren ganzen Witz darauf, solche Worte, die ihnen passten, ausfindig zu machen und in ihrem Sinne zu deuten. An Stelle der marxistischen Wissenschaft setzten sie eine marxistische Scholastik.

Schon bei Beginn dieser Spaltung, die 1903 einsetzte, stellte sich die Sozialdemokratie Georgiens auf jene Seite, die von marxistischem und westeuropäischem Geist erfüllt war, das heißt, auf die Seite der Menschewiki. Und sie wurde bald der kräftigste Teil dieser Richtung. Sie blieb ihr geschlossen und konsequent treu. In Rußland dagegen schwankte das Kräfteverhältnis zwischen Menschewiki und Bolschewiki ununterbrochen. Doch zeigte sich die allgemeine Tendenz der russischen proletarischen Bewegung dem Bolschewismus sehr günstig. Die Bolschewisten waren sicher die schlechteren Marxisten, doch ihr Überwiegen erklärt sich gerade marxistisch aus der Eigenart der Kampfbedingungen des Proletariats im eigentlichen Rußland. In Georgien dagegen, das ebenso wie etwa Polen, national im Gegensatz zu Rußland stand, fand auch die spezifisch russische Form des Marxismus keinen Boden. Die georgische Sozialdemokratie bildete eine Kerntuppe

des russischen Menschewismus. Von Anfang des Bolschewismus an erschien ihm daher Georgien als der Feind, den er am grimmigsten haßte. Es ist ihm heute der Erbfeind geworden. Georgien war das Land, das nach der ersten russischen Revolution bei den Dumawahlen seit 1906 stets die größten menschewistischen Mehrheiten¹ aufbrachte, aus dem auch viele der menschewistischen Märtyrer hervorgingen. Ich habe jetzt in Tiflis unter den führenden Genossen kaum einen gefunden, der nicht Bekanntschaft mit Sibirien gemacht hätte. Georgien lieferte auch der russischen Gesamtpartei eine Reihe ihrer besten Führer und Abgeordneten. Die Dschordania, Ramischwily,² Zereteli,³ Dschaparidse, Tscheidse, Lomtadise,⁴ Gegetschkori,⁵ Maharadse und Tschenkeli⁶ spielten in Petersburg nicht minder eine große politische Rolle wie

¹ In die erste Staatsduma wurden fünf georgischen Sozialdemokraten – Noë Dschordania, Isidore Ramischwili, Iwane Gomarteli, Sergi Dschaparidse und Simon Zereteli – gewählt (Red.).

² Isidore Ramischwily (1859-1937) war ein georgischer Sozialdemokrat (der Aufklärer) und einer der Gründer von „Messame Dassi (Dritte Gruppe)“. Ramischwily war Abgeordneter der ersten Staatsduma Russlands. Dann war er Mitglied des Nationalrates und Gesandter der Regierung Georgiens im autonomen Abchasien. Er fiel den sowjetischen Verfolgungen zum Opfer (Red.).

³ Irakli Zereteli (1881-1959) war einer der Führer der Sozialdemokratischen Partei und der Sozialdemokratischen Fraktion der II. Staatsduma Russlands. Wegen der Rede auf der Staatsduma-Tribüne wurde er vom imperialistischen Regime nach Sibirien verbannt. Er war der ideologischen Führer der Februarrevolution 1917. Während der Zeit der Kerenski-Regierung diente er als Kommunikationsminister. Nach der Oktoberrevolution 1917 kehrte er nach Georgien zurück. In der Zeit der Unabhängigkeit war er Vorsitzender der Sozialdemokratischen Fraktion. Zereteli nahm an der Pariser Friedenskonferenz (1919-1920) teil (Red.).

⁴ Alexander Lomtadise (1882-1924) war einer der Führer der georgischen Sozialdemokratie. Er war Ko-Vorsitzender der Konstituierenden Versammlung der Demokratischen Republik Georgien. Durch das sowjetische Regime wurde er bis zum Ende seines Lebens nach Usbekistan verbannt (Red.).

⁵ Ewgeni Gegetschkori (1881-1954) war einer der Führer der georgischen Sozialdemokratie. Er war Mitglied der III. Staatsduma Russlands. Gegetschkori war Vorsitzender des Transkaukasischen Kommissariats und Außenminister der Demokratischen Republik Georgien (Red.).

⁶ Akaki Tschenkeli (1874-1959) war einer der Führer der georgischen Sozialdemokratie und Mitglied der IV. Staatsduma Russlands. Im Jahre 1917 war er Mitglied des Transkaukasischen Sonderausschusses. Seit November 1917 war Tschenkeli Außenminister des Transkaukasischen Kommissariats, dann Vorsitzender der Regierung der Transkaukasischen Demokratisch-Föderativen Republik und erster Außenminister der Demokratischen Republik Georgien. Er war auch als Vertreter in Westeuropa tätig. 1921-1923 war Tschenkeli Botschafter Georgiens in Frankreich (Red.).

in Tiflis. An der Spitze des Arbeiterrates Petersburg 1905 standen die Georgier Tscheidse und Zereteli.

Die sozialdemokratische Fraktion der letzten russischen Duma vor der Oktoberrevolution erwählte zu ihrem Präsidenten denselben Tscheidse. Sie lehnte die Kriegskredite ab und stellte sich auf den Boden Zimmerwalds. Tscheidse war es, der das Zimmerwalder Manifest in der Duma zur Verlesung brachte. Und als die Revolution 1917 die Arbeiterräte schuf, wurde wieder Tscheidse der Präsident des Petersburger Arbeiterrates – ein Beweis, welches Vertrauen er bei den Proletariern Rußlands durch seine parlamentarische Tätigkeit erworben hatte. Und Tscheidse zur Seite stand im Petersburger Arbeiterrat abermals der Georgier Zereteli, der aus der sibirischen Verbannung herbeieilte.¹

Indes vermochten sich in Rußland die Menschewiki nicht zu behaupten. Sie waren zu schwach, ihre Friedenspolitik gegenüber der Kriegspolitik der Kadetten durchzusetzen, mit denen zusammen sie ein Ministerium bildeten, dem Zereteli angehörte, und konnten sich doch nicht entschließen, die bolschewistische Agitation mitzumachen, die nach Auflösung der Armee vor dem Friedensschluß drängte, auf die völlige Preisgabe Rußlands an deutsche, österreichische, türkische Invasion, Plünderung und Eroberung.

Der Mittelweg, den die Menschewiki einschlagen wollten, war wohl begründet. Aber wie so oft in der Geschichte beim Zusammenprall großer unvermittelter Gegensätze werden diejenigen, die von vornherein das schließliche Resultat anstreben, das sich aus dem Kräfteparallelogramm ergibt, von dem Zusammenstoß der Gegensätze zermalmt; und erst nachdem auch die Kräfte der beiden Extremen sich erschöpft haben, ringt sich schließlich das von der Mittelpartei zuerst angestrebte Ziel durch.

So unterlagen zunächst die Menschewiki in Rußland, nicht aber in Georgien. Dort gab es keine Kadetten, keine Bolschewiki von Belang. Die Mehrheit der Sozialisten Georgiens, gestützt von Dschordania, hatte die Koalitionspolitik nur ungern gesehen und ein rein sozialistisches Ministerium verlangt. In Georgien hatte durch die Revolution die Sozialdemokratie als einige und geschlossene Partei eine Herrschaftsposition erlangt, die von keiner Seite im Lande ernsthaft angefochten war.

¹ Vergleiche Woytinsky, *Una vera Democrazia*. Seite 27 ff. und Seite 116 ff.

Aber es war eine böse Erbschaft, die sie vorfand. Nicht nur die augenblickliche Situation war verzweifelt, angesichts der zurückflutenden, von bolschewistischen Feindseligkeit gegen das menschewistische Georgien erfüllten Heeresmassen der Russen, die sich in plündernde Banden auflösten, verfolgt von den ihnen nachdrängenden, noch feindseligeren und noch mehr beutegierigen Türken.

Auch darüber hinaus war das Land ökonomisch aufs äußerste bedrängt; seine Tragfähigkeit war gering. Schon vor dem Krieg hatte es unter der Verlotterung seiner Landwirtschaft, unter der Unzulänglichkeit seines Verkehrswesens sowie unter der Vernachlässigung seiner Industrie sehr gelitten. Und nun kamen dazu die Verwüstungen des vierjährigen Krieges und die ihn überdauernde Isolierung von der Industrie und Kultur Europas.

DIE LANDWIRTSCHAFT

Der Landbau wird heute noch in Georgien aufs primitivste betrieben. Wie anderswo, hemmten auch dort die feudale Abhängigkeit und das Überwiegen von Zwergpachten die Entwicklung der Landwirtschaft. Die Werkzeuge der georgischen Landwirtschaft erinnerten noch vor kurzem deutsche Beobachter an biblische Zeiten.

Noch 1905 schrieb Paul Hoffmann in seinem Buch über die „Deutschen Kolonien in Transkaukasien“:

„Erst in neuerer Zeit finden in Transkaukasien moderne Pflüge Verbreitung. Doch behelfen sich die Kolonisten zum Teil noch mit dem alten, vollständig aus Holz gearbeiteten Pflug der Grusiner“. (Seite 236.)

Gilt das schon von den deutschen Kolonisten, die einen höheren Typus der Landwirtschaft repräsentieren, so erst recht von dem georgischen Bauern selbst. Der Pflug wühlt den Boden nicht tief auf und erheischt eine ungemein starke Bespannung, fünf bis zehn Paar Büffel. Merzbacher sah Pflüge mit 24 Zugtieren in Gebrauch, die sieben Mann zu ihrer Lenkung brauchten. (II, 655.) Welche Verschwendung an Kraft, um ein dürftiges Resultat zu erzielen! Das Dreschen wird durch einen mit Feuersteinen besetzten Dreschschlitten besorgt, der Merzbacher als ein Überlebsel der Steinzeit erscheint.

Ebenso primitiv wie die Geräte sind die Methoden der Bodenkultur. Man kennt keine Fruchtfolge, keine Düngung, keinen Anbau von Futterpflanzen. Die Wirtschaft ist eine Feldgraswirtschaft der Art, wie sie in Deutschland zur Zeit Karls des Großen bestand. Dieselbe Feldfrucht, etwa Weizen oder Gerste, wird jahraus, jahrein auf demselben Acker gepflanzt, etwa drei Jahre nacheinander, bis die Ernten abnehmen. Dann läßt man das Grundstück mit Gras bewachsen und verwendet es als Viehweide, wieder einige Jahre nacheinander, worauf es von neuem mit der Feldfrucht bebaut wird.

Das Vieh, das auf die Weide angewiesen bleibt, ist klein und unansehnlich, wenigstens das Rindvieh. Das Fehlen eines Anbaues von Futterpflanzen ist aber nicht bloß für die Viehzucht und den

Ackerbau nachteilig, sondern auch für die Waldkultur. Die Schafe und Ziegen ruinieren den Wald, vernichten jeden Nachwuchs von Bäumen, namentlich in den östlichen, trockenen Regionen. Wir haben oben von dem unermeßlichen Holzreichtum Georgiens gesprochen, dieser ist jedoch sehr ungleich verteilt. Er findet sich in den niederschlagreichen Gebieten am Schwarzen Meer und in den schwer zugänglichen, menschenleeren Gegenden des Kaukasus. Die mehr trockenen sowie die stärker bevölkerten Gegenden sind vielfach völlig waldlos. So weisen zum Beispiel die ganzen Berge um Tiflis herum keinen einzigen Baum auf. Aber auch keine Spur von Bodenkultur. Sie sind öde Wüsteneien mit äußerst dürrtiger Vegetation, der den letzten Rest zu geben Ziegenherden eifrigst bestrebt sind.

Die steigende Entwaldung vermehrt die Trockenheit des Klimas und damit die Gefahr von Missernten. Ehedem beugte man dieser Gefahr vor durch große Bewässerungsbauten. Wie in so vielen anderen Gegenden des Orients, in Ägypten, Mesopotamien, Zentralasien, gibt es auch in Georgien große Gebiete, die mit Hilfe künstlicher Bewässerung die reichsten Ernten geben, ohne sie unfruchtbar bleiben würden. Die Anlage von Bewässerungskanälen und Staubecken war eine wichtige Sorge der alten orientalischen Regierungen. Seitdem sind aber zu Herren dieser Gebiete aus der Steppe stammende Nomadenvölker geworden, die für die Wichtigkeit solcher Bauten kein Verständnis hatten und alle Kräfte ihrer Länder in kriegerischen Unternehmungen verbrauchten. Überall in jenen Gegenden sind im Laufe der letzten Jahrhunderte die Bewässerungsanlagen verfallen und ist damit Wohlstand und Kultur zurückgegangen. Für das 13. Jahrhundert berechnet man die Bevölkerung Transkaukasiens mit 16 Millionen. Sie beträgt heute kaum ein Drittel.

Aber auch dieses Drittel findet nicht genug Nahrung im eigenen Land. Georgien bedurfte steter Zufuhren von Weizen, die es aus dem benachbarten Südrußland leicht erhielt. Es bezahlte diese Zufuhr vornehmlich mit Tabak und Wein, die es in Überfluß produziert. Die russische Regierung förderte diesen Zustand, der den Interessen ihrer großen Getreideproduzenten entsprach, die so in Georgien einen nahen Markt fanden, auf dem sie ihren Getreideüberschuß absetzten und dafür zu billigem Wein und Tabak kamen. Nicht für den Getreidebau, wohl aber für den Weinbau hat die russische Regierung in Georgien viel getan. Auch die Kultur des Tees wurde durch sie gefördert. Wein, Tee, auch Oliven und Mandarinen, werden vielfach sorgfältig angebaut. Für sie

gilt nicht der Hinweis auf die Rückständigkeit der Landwirtschaft. Jedoch für seine Ernährung war das Agrarland Georgien bei dem primitiven Charakter seiner Landwirtschaft nicht wenig auf einen auswärtigen Markt angewiesen. Krieg und Revolution mußten daher das Land aufs äußerste bedrängen. Der Bolschewismus hat Georgien von der südrussischen Kornkammer abgeschnitten und den Überschußprodukten des Landes den Zugang zu ihrem alten Absatzmarkt beengt. Gleichzeitig aber haben die Nachwehen des Krieges es bisher aufs äußerste erschwert, daß sich Georgien neue Absatzmärkte in Westeuropa erschloß und neue Getreidelieferanten in Amerika und Australien gewann. Daher die Ernährungsschwierigkeiten, die wir in dem von Natur so reichen Lande finden, in dem über 80 Prozent der Bevölkerung von Landwirtschaft leben.

Zu der Rückständigkeit der Betriebsweise gesellt sich auch noch ein anderer Umstand, um den Ertrag der Landwirtschaft zu schmälern, indem er die Menge der ihr zur Verfügung stehenden Arbeitskraft verringert.

Diesen hemmenden Umstand bildet die Malaria, die namentlich in den fruchtbarsten Gebieten eine Geißel des Landes bildet und bei zahlreichen Einwohnern im arbeitsfähigsten Alter Kraft und Energie lähmt. Macht die Trockenheit große Bewässerungsbauten nötig, um die Fruchtbarkeit des Landes zu erhöhen, so wird andererseits die Malaria am besten bekämpft durch Trockenlegung der Sümpfe, die namentlich am Schwarzen Meer weite Strecken einnehmen. Nicht bloß die Arbeitskraft der Umwohner würde durch Zurückdrängung der Malaria erhöht, sondern auch neuer Kulturboden gewonnen. Ebenso wie die Bewässerungs – wurden auch die Entwässerungsbauten von der russischen Regierung sehr vernachlässigt.

DIE INDUSTRIE

Kürzer als über die Landwirtschaft können wir uns über die Industrie fassen. Nicht deshalb, weil dies Gebiet weniger wichtig wäre, sondern weil es eine größere Industrie von Belang in Georgien nicht gibt. Kapitalistische Betriebe sind dort nur wenige zu finden, Handwerk in den zwerghaftesten Formen und Hausindustrie überwiegen, sowohl in der Textilindustrie – Teppich- und Tuchweberei – wie in der Metallindustrie. Es gibt zahlreiche, äußerst geschickte und geschmackvolle Kunsthandwerker, aber fast jeder arbeitet für sich allein.

Das Land erzeugt eine Fülle von Wolle und Seidenkokkons. Es produziert auch etwas Baumwolle; in größerer Menge wächst sie im benachbarten Aserbeidschan und namentlich in Turkestan. Aber kein Großbetrieb verarbeitet dieses Rohmaterial. Die Eifersucht der Industriellen Großrußlands ließ eine derartige Konkurrenz nicht aufkommen. In der Hauptstadt Tiflis kann man noch jeden Moment Frauen spazierengehen sehen mit der Handspindel in der Hand, mit der sie Wolle spinnen. Nicht nur die Spinnmaschine, sondern auch das Spinnrad ist für sie noch nicht erfunden.

Die größten Betriebe im Lande sind die Eisenbahnwerkstätten. Die Eisenbahn vom Schwarzen Meer nach Baku ist die Lebensader des Landes. Daneben kommt noch das Arsenal in Betracht sowie einige elektrische Stationen. Die übrigen größeren Betriebe sind fast alle Nebenbetriebe der Landwirtschaft – Kognakdestillieren, Ölmühlen, Gerbereien, Holzsägen. Dazu kommen noch Tabakfabriken, Ziegeleien, Seifenfabriken und dergleichen.

Außerhalb der eigentlichen Industrie bilden Großbetriebe einige Bergwerke. Merkwürdigerweise werden von den Kohlenlagern nur die minderwertigen in Tkvibuli angebaut, die mit der Eisenbahn verbunden sind. Die weit bessere Kohle von Tkvartscheli wird noch nicht gewonnen. Deren Lager sind dem Schwarzen Meer sehr nahe, nur 40 Kilometer von ihm entfernt. Aber man müßte eine Eisenbahn hinbauen und den Hafen von Otschentschiry für größere Schiffe zugänglich machen. Das ist bisher nicht geschehen und so eine Quelle großen Reichtums für Georgien unerschlossen geblieben.

Diese Vernachlässigung erklärt sich durch die Nähe Bakus mit seinem immensen Petroleumreichtum. In doppelter Beziehung wurde Baku ökonomisch wichtig für Georgien.

Eine Röhrenleitung vereinigte die Petroleumquellen Bakus mit Batum, wo eine Petroleumraffinerie errichtet wurde und zahlreiche Schiffe sich zusammenfanden, um das Petroleum aufzunehmen. Batum erlebte dadurch eine fast amerikanische Blüte.

Auf der anderen Seite gewannen die Eisenbahnen und die Industrien Georgiens im Masuth, den Petroleumrückständen, ein Heizmaterial, wie es billiger, wirksamer und bequemer nicht zu erreichen war. Dagegen kam die Kohle nicht auf.

Das hat sich geändert seit der Revolution. Die Kriegshandlungen im Kampfe der Bolschewiki mit der Entente haben nicht nur, wie wir schon gesehen, die russische Getreidezufuhr nach Georgien ebenso wie die Ausfuhr von Wein gehemmt, sie führten auch dazu, daß die Bolschewiki Baku besetzten und fast jede Ausfuhr von Petroleum nach Georgien unterbanden. Ohne Petroleum und Masuth, bloß auf die schlechte Kohle angewiesen, ohne Licht und wirksame Feuerung, geriet die Bevölkerung Georgiens in eine höchst bedrängte Lage. Der Eisenbahnverkehr mußte eingeschränkt werden und vollzog sich langsam und schleppend, da die Lokomotiven unter dem neuen Feuerungsmaterial sehr litten.

Auch der Handelsverkehr wurde dadurch beeinträchtigt. Er war sehr lebhaft gewesen, solange es Petroleum zu holen gab. Jetzt blieben die Industrieprodukte aus, deren Georgien bei dem Mangel an eigener Industrie bedurfte. Die Störungen des Handels, die der Krieg hervorgerufen hatte und die noch solange nachwirken, wurden nicht durch die mächtige Anziehungskraft überwunden, die das Petroleum hätte ausüben können.

Der gesuchteste Ausfuhrartikel bleibt noch das Manganerz. Dieses war nicht auf den russischen Markt angewiesen. Von der einen Million Tonnen Erz, die Georgien 1913 ausfuhrte, ging bloß 1 Prozent nach Rußland, dagegen 38 Prozent nach Deutschland, 22 nach England, 17 nach Belgien. Seit dem Ausbruch des Krieges bis heute leidet die Ausfuhr sehr unter Transportschwierigkeiten.

Diese Schwierigkeiten, die das jetzige Regime nicht geschaffen hat und deren Überwindung nur zum geringsten Teil von ihm abhängt, sie bilden neben der Rückständigkeit der Landwirtschaft die Hauptursachen der Notlage, die heute noch auf dem georgischen Paradies¹ lastet.

¹ Der Autor meinte die Demokratische Republik Georgien (Red.).

DIE KLASSEN

Wir haben gesehen, daß Georgien die Märzrevolution von 1917 noch als Teil des russischen Reiches mitmachte. Dann aber kam die bolschewistische Diktatur, und die begann sofort ihre abstoßende Wirkung auf die russischen Randstaaten zu äußern. Diese Bewegung ergriff auch Georgien. Am 26. Mai 1918 erklärte es seine Selbständigkeit. Seine Regierung war eine sozialistische. Damit ist jedoch nicht gesagt, daß das Land nun zu einer sozialistischen Produktion überging. Dazu waren in Georgien noch weniger die ökonomischen Grundlagen geben als in Rußland, das trotz seines agrarischen Charakters doch eine starke Großindustrie entwickelt hatte.

Das Sozialistische an dem heutigen Regime in Georgien besteht darin, daß es von seinem industriellen Proletariat beherrscht wird. Wenn man will, kann man also auch hier von einer Diktatur des Proletariats¹ sprechen. Wie in Rußland, und noch mehr als in Rußland, ist es die Diktatur einer Minderheit. Aber ganz anders als in Rußland vollzieht sie sich auf der Grundlage der Demokratie, und ohne jeglichen Terrorismus, denn sie wird von allen Klassen willig getragen. Gemurrt wird wohl von allen Klassen, auch von der herrschenden. Das ist angesichts des schon gekennzeichneten Mangels einerseits an Brot, andererseits an Industrieprodukten, an Kleidern und Werkzeugen, an Feuerungsmaterial und, wie wir noch sehen werden, an Wohnungen, kein Wunder. Aber keine Partei tritt auf, die es sich vermessen würde, diesem Notstand wirksamer entgegenzutreten zu können, als die jetzige. So verdichtet sich die Unzufriedenheit nirgends zu dem Streben, die bestehende Regierung zu stürzen. Was als solches auftritt, entstammt nicht dem Land selbst, sondern wird durch ausländisches Geld angefacht und gewinnt trotz der reichlichsten Subventionierungen der kommunistischen Presse und der kommunistischen Vereine doch keinen Einfluß.

Woher nun die wunderbare Erscheinung einer Diktatur des Proletariats auf demokratischer Grundlage in einem agrarischen Land ohne nennenswerte Industrie?

¹ Dieser Begriff wurde vom Autor in marxistischer Hinsicht verwendet (Red.).

Die Grundlage aller Politik ist der Kampf der Klassen. Aber nicht jede Klasse besitzt die Veranlagung dazu, eine selbständige Politik zu treiben. Die drei großen führenden Klassen in der modernen Gesellschaft, von denen jede ihre besondere Klassenpolitik verfolgt, sind die Empfänger der Grundrente, des Kapitalprofits, des Arbeitslohnes.

Sie bilden die drei großen grundlegenden Parteien, die wir in jedem modernen Land finden, die der Großgrundbesitzer oder Konservativen, der Kapitalisten oder Liberalen, der Proletarier oder Sozialisten. Aber zwischen diesen drei Klassen gibt es Zwischenstufen, die zu keiner selbständigen Klassenpolitik fähig sind, teils weil die Produktionsverhältnisse ihre Mitglieder zu sehr voneinander und von den Sitzen der Politik isolieren, was namentlich für die Bauern gilt. Teils weil ihre vermittelnde Stellung verschiedene Klasseninteressen gleichzeitig umfaßt, wie dies bei den kleinen Handwerkern und ebenso bei den Bauern der Fall ist. Sie leben von ihrer Hände Arbeit, wie der Lohnarbeiter und beziehen doch Einkommen von ihrem Besitz, wie der Kapitalist oder der Großgrundbesitzer. Sie sind weder bloße Arbeiter noch bloße Kapitalisten oder Grundbesitzer und fühlen sich einmal als das eine und einmal als das andere.

Als dritte dieser Zwischenschichten kommen die Intellektuellen in Betracht, die aus so heterogenen Elementen bestehen, daß sie höchstens zünftige Interessen, als Ärzte, Advokaten, Professoren, Ingenieure, nie aber ein gemeinsames Klasseninteresse empfinden können. Über das zünftige Interesse hinaus werden sie stets Vertreter der Interessen einer anderen Klasse, deren Interesse ihnen gleichbedeutend mit dem allgemeinen gesellschaftlichen Interesse erscheint. Die einen schließen sich dem Großgrundbesitz, andere den Kapitalisten, wieder andere den Proletariern an. Und den Bauern und Kleinbürgern geht es ebenso. Die Versuche, besondere Bauern- und Kleinbürgerparteien zu schaffen, haben noch stets damit geendet, daß diese Parteien fremden Klasseninteressen dienstbar wurden.

In Georgien finden wir nun die eigenartige Erscheinung, daß von den drei großen führenden Klassen bloß die eine vorhanden ist. Es gibt dort nach der Agrarreform von 1918 keinen Großgrundbesitz mehr. Es gibt aber auch noch keine Kapitalistenklasse von Belang. Den Kern einer kraftvollen selbständigen Kapitalistenklasse hat stets das industrielle Kapital gebildet. Gerade das fehlt in Georgien noch fast vollständig. Nur das Geld – und Handelskapital finden wir stärker vertreten. Doch ist es

vielfach in ausländischen Händen, kann also direkt nicht in den Kampf der Parteien eingreifen.

So bleibt als einzige Klasse, die einer selbständigen führenden Politik fähig ist, das Proletariat. Aber es ist nicht einmal das ganze Proletariat Georgiens, das jene Fähigkeit besitzt. Wir finden in Georgien zwei scharf getrennte Arten von Proletariat, ein orientalisches und ein modernes. Im georgischen Proletariat sehen wir deutlich, daß wir hier an der Grenze zweier sehr verschiedener Welten stehen.

Das orientalische Proletariat, in Lumpen gehüllt, verdient in Wahrheit den Namen eines Lumpenproletariats. In größtem Elend lebt es von höchst zufälligen Erwerb. Keineswegs nur von Bettel und Diebstahl. Die Zahl der Bettler ist groß. Doch gibt es viele unter dem orientalischen Typus des Proletariats, die bloß von ihrer Hände Arbeit leben. Ohne jegliche Produktionsmittel, vielfach auch ohne jede technische Fertigkeit, verdienen sie ihr kärgliches Brot meist durch das Tragen von Lasten. Getreide, Holz, Gemüse und andere Produkte des flachen Landes werden von den Bauern auf Ochsenfuhrwerken und Eselrücken nach der Stadt transportiert. Der Lastentransport innerhalb der Stadt geschieht aber meist auf dem Rücken von Menschen. Ein Möbelwagen ist in Tiflis noch ein unbekanntes Ding. Wenn eine Familie ihre Wohnung wechselt, mietet sie 60 bis 80 Muschas (Lastträger), die die einzelnen Möbelstücke von Haus zu Haus tragen. Selbst Klaviere werden auf diese Art transportiert.

Die Proletarier dieser Art sind nicht organisiert und politisch indifferent. Es sind Proletarier derselben Art, wie wir sie im Altertum, zum Beispiel in Rom finden. Sie besitzen nicht die Fähigkeit zu einer führenden, selbständigen Politik.

Ihm steht gegenüber scharf geschieden das Proletariat der Lohnarbeiterschaft in den größeren Betrieben. Den Gegensatz zwischen antikem und modernem Proletariat haben Marx und Engels stets betont und gezeigt, warum aus dem antiken Proletariat keine kraftvolle sozialistische Bewegung hervorgehen konnte. Das hat freilich einen auf seinen echten Marxismus stolzen deutschen Privatdozenten und Vertreter des Bolschewismus nicht verhindert, im Athen des Perikles, die erste Verwirklichung der Rätediktatur der Welt zu entdecken.

Den gewaltigen Unterschied der beiden Arten Proletariat, den wir bisher nur aus Büchern kannten, kann man in Tiflis mit den Händen greifen.

Die Lohnarbeiter der größeren Betriebe sind ganz von modernem Geiste erfüllt, vor allem die Eisenbahner, diese proletarische Elite in allen ökonomisch zurückgebliebenen Ländern, in die der Kapitalismus einzudringen beginnt. Mit der Eisenbahn verbreitet sich modernes proletarisches Denken und Kämpfen in die fernsten Erdenwinkel.

Aber auch bei den anderen Mitgliedern dieser Art des Proletariats, die ich kennenlernte, merkte ich kaum einen Unterschied von denen des Westens, den Buchdruckern, Metallarbeitern, Arbeitern der Elektrizitätswerke, Tabakarbeitern, Lederarbeitern, den Handelsangestellten usw. Sie sind gut geschult und haben gelernt sozialistisch zu denken, aber auch ökonomisch, so daß ihnen der Sozialismus nicht als eine bloße Frage der Macht, sondern auch der ökonomischen Bedingungen erscheint.

Außer in der sozialdemokratischen Partei sind sie auch in Gewerkschaften organisiert. Diese sind noch sehr jung. In der ersten Revolution bildeten sich wie in Rußland so auch in Georgien zahlreiche Gewerkschaften, aber sie wurden in der Zeit der Reaktion unbarmherzig ausgerottet, mehr noch als im eigentlichen Rußland, da Georgien immer wieder sozialdemokratische Abgeordnete in die Duma schickte. Erst seit der Märzrevolution 1917 konnten sich wieder georgische Gewerkschaften bilden. Die ersten, die von der Möglichkeit Gebrauch machten, waren die Buchdrucker. Ihnen folgten die Handelsangestellten. Auf dem ersten Gewerkschaftskongreß in Tiflis, Ende Dezember 1917, waren bereits 41 Gewerkschaften mit 29.000 Mitgliedern vertreten. Auf dem nächsten Kongreß im April 1919 zählte man 85 Gewerkschaften, augenblicklich gibt es 113 mit 64.000 Mitgliedern. Der größere Teil der Lohnarbeiterschaft Georgiens, die etwa 100.000 Mitglieder, darunter 73.000 in den größeren Betrieben umfaßt, ist demnach gewerkschaftlich organisiert. Die Gewerkschaften sind neutral, doch gehören ihre Mitglieder zu 95 Prozent der sozialdemokratischen Partei an. Diese selbst zählt, ein seltener Fall, mehr Mitglieder (80.000) als die Gewerkschaften, da ihr außer den Gewerkschaftern auch noch Intellektuelle und Bauern beigetreten sind. Die Partei verfügt über vier Tageszeitungen, fünf Wochenzeitungen und zwei Monatsrevuen; die Gewerkschaften geben zwei allgemeine Gewerkschaftsorgane heraus, daneben noch die Eisenbahner zwei besondere Blätter. Meist erscheint neben dem georgischen noch ein russisches Blatt.

Die Gewerkschaften sind nicht als Berufsvereinigungen, sondern als Industrieverbände organisiert. Doch ist das Prinzip noch nicht streng

durchgeführt. Sie besitzen in Tiflis ein eigenes Haus und ein Theater – und Versammlungslokal, das Plechanoff-Haus, das die Arbeiterschaft mit großer Aufopferung jüngst selbst baute. Die Eisenbahner besitzen für ihre Gewerkschaft ein besonderes Gebäude. Die Bestimmungen und Einrichtungen der Gewerkschaften sind ganz westeuropäisch. Nur erscheinen sie mir noch etwas an Zersplitterung zu leiden. Aber eine Bewegung, die erst drei Jahre alt ist, vermag nicht gleich vollkommen zu sein. Vielleicht ist es aber gerade der Tugend der Organisationen zu verdanken, daß der Geist, der sie durchweht, in keiner Weise ein beschränkter, zünftiger ist, der Sinn für das ganze sie mächtig beherrscht, und zwar nicht nur der Sinn für die Gesamtinteresse der Lohnarbeiterschaft, sondern auch der für die der Gesellschaft.

Dies zeigen sie zum Beispiel in ihrer Stellung gegenüber dem Streik. Sie betrachten ihn als die stärkste Waffe im proletarischen Klassenkampf. Wie hoch sie ihn schätzen, bezeugt die Tatsache, daß sie die Festlegung des Streikrechts in der Verfassung fordern. Aber sie sind sich dessen bewusst, daß sie diese furchtbare Waffe nur im äußersten Notfall anwenden dürfen.

Der gegenwärtige Zustand der allgemeinen ökonomischen Erschöpfung erscheint ihnen als höchst ungeeignet für einen Streik, der nicht dringend geboten ist. Er stört die Produktion, vermindert die Zahl der Produkte und vermehrt so das Elend des Proletariats. Die Produktion zu steigern, ist das höchste Gebot. Unter diesen Umständen halten die Gewerkschaften auch Akkordlöhne und Prämiensystem für zulässig. Auf ihren Vorschlag ist im Arbeitsministerium eine paritätische Tarifkammer eingerichtet, in die Arbeiter wie Unternehmer je zehn Vertreter entsenden. Präsident ist der Arbeitsminister, augenblicklich ein Arbeiter, der Genosse Eradse.¹ Dieses Tarifamt hat die Bewegung der Lebensmittelpreise und der Arbeitslöhne zu verfolgen, Beschwerden von Arbeitern zu prüfen, Kollektivverträge zu diskutieren und ihren Abschluß herbeizuführen, endlich bei Streitigkeiten zwischen Arbeitern und Unternehmern als Vermittler zu fungieren.

Es ist diesem Amt bisher gelungen, dem Ausbruch eines jeden offenen Konflikts vorzubeugen. Seit seinem Funktionieren, das im Mai 1919 begann, haben es die Gewerkschaften Georgiens nicht nötig

¹ Giorgi Eradse (1882-1971) war ein georgischer Sozialdemokrat. Er war Mitglied der Konstituierenden Versammlung und ab Ende 1919 Arbeits- und Versorgungsminister Georgiens (Red.).

gehabt, auch nur einen Streik herbeizuführen, obwohl kein Verbot sie, wie jetzt im bolschewistischen Rußland, daran gehindert hätte. Darin steht Georgien wohl einzig da.

Erleichtert wurde das Absehen von Streiks, außer durch das Tarifamt und ausgiebigen Arbeiterschutz, namentlich den Achtstundentag, auch durch die Sorge der Regierung für die Ernährung der Arbeiter. Sie liefert ihnen wichtige Lebensmittel, so Brot und Salz, zu niedrigen Preisen, für jeden Arbeiter und jedes Familienmitglied ein bestimmtes Quantum. Die Differenz zwischen den Selbstkosten der Regierung und dem Verkaufspreis hat der Unternehmer zu zahlen, der den Arbeiter beschäftigt. Dieses eigenartige System einer mit den Lebensmittelpreisen wechselnden gleitenden Lohnskala funktioniert ganz gut.

Die Lohnarbeiter sind die einzige organisierte, festgeschlossene Klasse in Georgien. Sie wissen genau, was sie wollen. Sie kennen nicht nur ihre Sonderinteressen, sondern auch das Gemeininteresse der Gesellschaft und lassen sich davon leiten.

Sie bekommen dadurch Einfluß auf den besten Teil der zahlreich vorhandenen Intelligenz, Lehrer, Ärzte, Techniker, Künstler – Tiflis ist eine sehr kunstliebende Stadt – Advokaten usw. Der revolutionäre Teil der Intelligenz war schon während des Kampfes gegen den Zarismus sozialistisch gesinnt.

Unter den 102 Mitgliedern der Sozialdemokratischen Fraktion der Konstituante sind 32 Arbeiter, die anderen Intellektuelle: 20 Lehrer, 14 Journalisten, 13 Juristen, 7 Ärzte, 3 Ingenieure und 13 städtische Beamte.

Fast alle aber sind gewählt von Bauern. Diese bilden ja über 80 Prozent der Bevölkerung und die sozialdemokratischen Abgeordneten beinahe 80 Prozent (102 von 130) aller Gewählten.

Auf dem Lande erhielten die Sozialdemokraten bei den Wahlen zur Konstituante, Februar 1919, 82 Prozent aller abgegebenen Stimmen (bei einer Wahlbeteiligung von 76 Prozent). In den Städten nur 72 Prozent (bei einer Wahlbeteiligung von bloß 52 Prozent). Daß gerade die Bauern so sehr sozialdemokratisch wählten, erklärt sich zum Teil daraus, daß der Zwergbetrieb auf gepachtetem Boden in Georgien vorherrschte. Die Bauern können zumeist von der Landwirtschaft allein nicht leben, viele von ihnen müssen als Wanderarbeiter in zeitweiser Lohnarbeit eine Ergänzung ihres dürftigen Einkommens suchen. Es war nicht schwer, solchen Elementen proletarisches Denken beizubringen. Dazu kam, daß

die Sozialdemokratie die Enteignung des Großgrundbesitzes tatkräftig in die Hand nahm. So erwies sich die industrielle Lohnarbeiterschaft als der beste Anwalt des kleinen Bauern.

Die Sozialisten hätten aber nicht ihren beherrschenden Einfluß auf die Gemüter der revolutionären Bauernschaft erlangt, wenn sie gespalten wären. Sie konnten nur deshalb mit den Mitteln der Demokratie, ohne Terrorismus, herrschen, weil sie einig waren, mit erdrückender Mehrheit im gleichen Lager standen, im menschewistischen. Dadurch unterschied sich Georgien fundamental von Rußland.

Auch die Sozialisten Rußlands beherrschten die Gemüter der Bauern und hätten mit den Mitteln der Demokratie regieren können, wenn sie einig waren oder die Bolschewiki sich hätten entschließen können, mit den Menschewiki und der Gesamtheit der Sozialrevolutionäre zusammen eine Koalitionsregierung zu bilden. Nicht zur Niederhaltung der Kapitalisten brauchten sie die Abschaffung aller demokratischen Rechte der Volksmassen, sondern zur Niederhaltung der anderen Sozialisten. Um diesen Tatbestand zu verdecken, wurden Menschewiki und rechte Sozialrevolutionäre von den Bolschewiki prompt zu Lakaien der Bourgeoisie und Gegenrevolutionären gestempelt.

So beruhte das bolschewistische Regiment von seinen Anfängen an auf einer Lüge, und das ist bestimmend geworden für seine ganze weitere Politik.

Die ganz anderen Verhältnisse und die ganz andere Politik in Georgien haben es bewirkt, daß die kleine Minderheit des industriellen Lohnproletariats auf dem Boden der Demokratie und ohne jeglichen Terror die politische Herrschaft über das Land errungen und bis zum Februar dieses Jahres erfolgreich ohne schwere innere Kämpfe behauptet hat.

DIE SOZIALE REVOLUTION

Die wichtigste Aufgabe des neuen Regimes bildete die Beseitigung der Überreste des Feudalismus. Etwas später als in Rußland, 1864 bis 1870, war in Georgien die Aufhebung der Leibeigenschaft und die Schaffung einer freien Bauernschaft eingetreten. Wie in Rußland war dies in einer Weise geschehen, bei der der Bauer an Land verlor. Von dem Boden, den er als Leibeigener gehabt, bekam er nur einen kleinen Teil als Eigentum. Das meiste und beste blieb den Feudalherren, von denen der Bauer den Boden pachten mußte, wenn er leben wollte. So bildete sich ein Zwergpächtertum, ähnlich dem irischen und süditalienischen, das jede rationelle Landwirtschaft unmöglich machte und bei dem der Landmann eine elende Existenz fristete.

Die Revolution mußte den Feudalherren den Boden nehmen, die landarmen Bauern mit Land versorgen, die Pächter in Eigentümer verwandeln. Das war keine sozialistische, sondern eine bürgerliche Revolution, aber eine durch die Verhältnisse gebotene, und darauf kommt es an. Gerade dadurch unterscheiden wir Marxisten uns ja von den utopistischen Sozialisten, daß wir anerkennen, der Sozialismus sei nur unter bestimmten Umständen möglich. Was wir aber stets zu tun hätten, sei das unter den jeweiligen Umständen Gebotene.

Die Agrarrevolution war durch ähnliche ländliche Verhältnisse geboten wie in Rußland. Sie kam daher in der Demokratie auf ein ähnliches Verhältnis hinaus, wie unter der Diktatur. Aber sie vollzog sich unter jener weniger wild, weniger chaotisch und zerstörend und weniger zum Sondervorteil einzelner begünstigter oder rücksichtsloserer Bauernschichten, ruhiger, systematischer, zielbewusster.

Die Agrarreform wurde eingeleitet durch ein Dekret vom 16. Dezember 1917 der ersten provisorischen Regierung in Transkaukasien (Georgien, Aserbeidschan, Armenien), die sich nach dessen tatsächlicher Loslösung von Rußland bildete, des transkaukasischen Kommissariats. Dem transkaukasischen Parlament, das im Februar 1918 zusammentrat, wurde dann von der Sozialdemokratischen Fraktion ein Agrargesetz vorgeschlagen und am 7. März angenommen. Es galt für ganz

Transkaukasien. Aber nur in Georgien, von dem sich Armenien mit Aserbeidschan bald loslösten, kam es zur Durchführung. Es enteignet jeden größeren Grundbesitzer. Keine Entschädigung wird ihm gezahlt, doch wird jedem so viel Land gelassen, als er mit seiner Familie bewirtschaften kann, also ein mittleres Bauerngut. Das Maximum an Bodenbesitz einer einzelnen Familie darf nicht übersteigen 7 Deßjatinen (1 Deßjatine umfasst etwas mehr als 1 Hektar) Garten- oder Weinland, 15 Deßjatinen Ackerland oder 40 Deßjatinen Weideland. Aller Bodenbesitz über dieses Ausmaß hinaus wird vom Staate in Besitz genommen und daraus ein Landfonds gebildet. Gut geleitet, intensive Großbetriebe werden möglichst erhalten und entweder vom Staate bewirtschaftet oder den Provinzialvertretungen (Erobas) zur Bewirtschaftung übergeben. Der weitaus größere Rest an Garten – und Ackerland wird zur Vergrößerung des Besitzes landarmer Bauern verwendet. Der Bauer, der bisher Pächter war, bekommt das Land, das er bearbeitet, zum Eigentum. Das Weideland wird hauptsächlich zu Gemeindeweiden verwendet.

Das Gesetz vom 7. März 1918 wollte bewirken, daß der Boden des Landfonds an die landarmen Bauern vom Staate nur verpachtet werde. Doch ein neues Gesetz vom 29. Jänner 1919 bestimmte, daß ihnen das Staatsland zu mäßigem Preis zu verkaufen sei. Das ist sicher weniger sozialistisch, wurde jedoch unter dem Druck der Bauernschaft wohl unvermeidlich. Auch erwartet man, daß der Bauer, der sein Land besitzt, eher zu Verbesserung und einer rationellen Kultur übergehen wird als der bloße Pächter. Der Bolschewismus mußte sich ebenfalls mit dieser Lösung abfinden. Wir stehen eben in Georgien wie in Rußland ökonomisch dort, wo Frankreich zu Beginn seiner großen Revolution stand. Ganz frei ist indes der bäuerliche Besitz in Georgien nicht. Bei jedem Bodenverkauf steht dem Staate das Vorkaufsrecht zu. Rund zwei Millionen Deßjatinen, Garten – und Ackerland, Weiden und Wälder, wurden in dieser Weise enteignet. Das kultivierte Land betrug davon rund eine halbe Millionen Deßjatinen. Das Weideland fast eine Million. Dazu kam das Eigentum des alten russischen Staates und der zarischen Familie an Wäldern und Domänen. So wurde der georgische Staat Besitzer einer ungeheuren Waldfläche. Mit den Waldungen, die ehemals dem russischen Staate oder der Zarenfamilie gehört hatten, zusammen macht der gesamte Waldboden Georgiens ungefähr 2 Millionen Deßjatinen aus. Diese ganze Fläche, die mehr als ein Drittel des ausbeutungsfähigen Bodens des

Landes umfasst, 2 von 5 ½ Millionen Deßjatinen, verbleibt in den Händen des georgischen Staates und wird von ihm bewirtschaftet.¹

Dazu kommen neben den großen Musterbetrieben, die der Staat entweder selbst verwaltet oder durch die Erobas verwalten lässt, die zahlreichen Mineralquellen, darunter manche, wie die von Borschom mit einem reichen technischen Apparat. Auch sie sind in die Hände des Staates übergegangen. Ebenso sind alle Wasserkräfte vom Staat mit Beschlag belegt. Diese werden in der Zukunft einen ungeheuren Reichtum bilden. Man veranschlagt ihre durchschnittliche Leistungsfähigkeit auf 2 ½ Millionen Pferdekräfte. Doch nur 3400 werden tatsächlich ausgebeutet. Auch die Hafenanlagen gehören dem Staat und endlich, was besonders wichtig, ist er durch die Revolution zum Herrn des gesamten unterirdischen Reichtums des Landes geworden. Doch verfügt er bisher noch nicht über das nötige Personal und den Apparat, um selbst alle Bergwerke mit Vorteil bewirtschaften zu können. Die Kohlenfelder von Tkvibuli werden direkt vom Staat ausgebeutet. Andere Bergwerke sind verpachtet. So die Mangangruben von Tschiaturi sowie die Kupferbergwerke von Allaverdi, die von einer französischen Gesellschaft und die bei Batum, die von einer deutschen (Schuckert) betrieben werden.

Nicht so energisch und zielbewusst wie in der Urproduktion konnte die Nationalisierung in den verarbeitenden Industrien betrieben werden. Sie sind noch fast durchweg in einem Stadium, das für den Staatsbetrieb sehr wenig geeignet ist. Nur vereinzelte Unternehmungen unter ihnen sind verstaatlicht worden, nicht aus prinzipiellen Erwägungen heraus, sondern aus besonderen Gründen. Im allgemeinen wird man sagen können, daß alles verstaatlicht worden ist, was sich unter den gegebenen Verhältnissen verstaatlichen läßt und weiter vorläufig nicht gegangen werden kann.

Nach einer Statistik des Arbeitsministeriums zählte man 1920 in den industriellen Großbetrieben Georgiens 73.486 Arbeiter. Davon 38.743 (52,7 Prozent) in den Staatsbetrieben, 20.592 (28 Prozent) in Gemeinde-, Genossenschafts- und Provinzialbetrieben und nur 14.151 (19,3 Prozent) in Privatbetrieben. Man sieht, wie wenig zurzeit in Georgien die privaten Großbetriebe bedeuten.

Im Handel hat man einige Monopole für den Export eingeführt wie Mangan, Tabak, Seide und Wolle. Das sind mehr fiskalische als

¹ Vergleiche außer Woytinsky darüber noch Em. Kuhne, *La Georgie Libre. Son Passé, son Présent. son Avenir.* Paris, Genf, 1920. Seite 59 ff.

sozialistische Maßnahmen. Ihre Bewährung bleibt abzuwarten. Für den Exporthandel ist die staatliche Bürokratie in der Regel so ungeeignet wie möglich; die georgische ist überdies noch sehr jung, und die Traditionen, die ihre Vorgängerin hinterlassen hat, die zaristische Bürokratie, sind möglichst schlecht. Dabei ist gerade jetzt der Weltmarkt so unübersichtlich wie nur je.

Im Handel wie in der Industrie sind zahlreiche Neugründungen notwendig, soll Georgien ökonomisch gedeihen. In dem Stadium, in dem es sich befindet, wird für derartige Gründungen das private Kapital nicht zu entbehren sein.

Bei diesem ökonomischen Neuaufbau können aber auch Provinzen, Gemeinden und Genossenschaften eine große Rolle spielen. Ihre Verwaltungen sind beweglicher und einer größeren Initiative fähig als der schwerfällige Wirtschaftsapparat des Staates.

Die Revolution hat Georgien die volle Selbstverwaltung der Gemeinden und Provinzen gebracht. Diese Selbstverwaltung war ganz neu zu schaffen an Stelle der zentralisierten bürokratischen Bevormundung von oben. Es fehlte an allen Erfahrungen, vielfach auch an geeigneten Kräften. Trotzdem entfalten die jungen Institutionen ein kräftiges Leben. Und sie haben sich bereits darangemacht, eigene Wirtschaftsbetriebe zu schaffen. Wir haben schon gesehen, daß einige landwirtschaftliche Großbetriebe den Provinzen zugewiesen wurden. Daneben haben die Provinzialversammlungen (Erobas) eigene Apotheken geschaffen. Von ihnen eingerichtet oder geplant sind Mühlen, Sägewerke, Spinnereien und andere Unternehmungen zur Verarbeitung und Verwertung der Rohprodukte der Provinz. Auch Entwässerungs- und Bewässerungsarbeiten sind von ihnen in Angriff genommen. Ebenso die Regelung des ärztlichen Dienstes. Die 21 Erobas haben sich zu einer Union zusammengeschlossen, die Kongresse abhält zum Austausch von Erfahrungen, zum Anhören von Sachverständigen. Die Union hat auch eine Kommission von erfahrenen Fachleuten eingesetzt, die die einzelnen Provinzialbetriebe überwachen und mit Ratschlägen unterstützen.

Diese Einrichtungen sind alle noch zu neu, als daß man ein abschließendes Urteil über sie fällen könnte. Aber sie sind von eifrigem Leben erfüllt, und die Richtung, die sie eingeschlagen haben, ist schon vielversprechend.

Das gleiche gilt vom Genossenschaftswesen. Von vielen Sozialisten wird es unterschätzt. Mit Unrecht. Diese Unterschätzung rührt daher,

daß bürgerliche Harmonieapostel es als Allheilmittel hingestellt hatten, die Übel des Kapitalismus zu kurieren. Das ist Unsinn. Mit den großen kapitalistischen Monopolen kann nur die Staatsgewalt fertig werden, nur eine vom Proletariat beherrschte Staatsgewalt. Aber auf Gebieten, auf denen der monopolistische Charakter des Kapitals noch wenig zur Geltung kommt, kann allerdings die industrielle Produktion der Organisationen von Konsumenten imstande sein, sozialistische Produktionsbedingungen zu schaffen, wenn diese Konsumentenorganisationen von sozialistischem Geist erfüllt, also in den Händen bewusster proletarischer Klassenkämpfer sind.

Die Konsumgenossenschaften können in diesem Sinne besonders wichtig werden in Ländern, deren Industrie noch unentwickelt ist, die aber doch schon ein klassenbewusstes Proletariat aufweisen. Die Genossenschaften vermögen sich dort die Bauernschaft einzuverleiben, die noch nicht in bewussten Gegensatz zum Proletariat getreten ist, wie in Westeuropa, und ihre Kaufkraft dem Aufbau einer genossenschaftlichen Industrie dienstbar zu machen, die neben der kapitalistischen ersteht und deren Herrschaft über Arbeiter und Konsumenten einschränkt und mildert.

In einem Lande wie Rußland können so die Genossenschaften für den proletarischen Klassenkampf und den Aufbau des Sozialismus noch ungeahnte Bedeutung bekommen. Das gleiche gilt für Georgien. Die Anfänge seines Genossenschaftswesens fallen noch in die zaristische Zeit; aber erst seit der Revolution konnte es sich frei entwickeln und nahm es raschen Aufschwung.

Schon im Mai 1916 hatten sich 126 Konsumgenossenschaften Transkaukasiens (Georgien, Aserbeidschan und Armenien) zu einer Union, einer Großeinkaufsgesellschaft zusammengeschlossen. 1917 umfasste diese Union bereits 565, 1919 in Georgien allein 989 Genossenschaften mit rund 300.000 Mitgliedern.

Die Union der Genossenschaften hat im Jahre 1919 mit der Eigenproduktion begonnen, eine Seifenfabrik ist gegründet, eine Wurstfabrik, mechanische Werkstätten, die auch Geräte für die Landwirtschaft produzieren, dann eine Fabrik von Gemüse- und Fruchtkonserven, endlich eine Druckerei. Keine dieser Unternehmungen arbeitet mit einem Defizit, die meisten erzielen Überschüsse.

Es ist nur von Vorteil, daß die Genossenschaften bei ihren produktiven Gründungen langsam und behutsam vorgehen. Das stürmische Tempo, daß dem revolutionären Temperament entspricht und am Platze ist bei der Eroberung feindlicher Machtpositionen, ist bei der Begründung ökonomischer Organisationen nicht vorteilhaft. Hier heißt es umsichtig vorbereiten, nur auf gesichertem Boden vorwärts marschieren und nicht weiter gehen, als die verfügbaren Kräfte es gestatten. In der Ökonomie geht es nicht so wie im Krieg, wo eine stürmische Offensive oft den besten Erfolg erzielt – freilich auch da nicht immer. Die bolschewistische Methode, die die sozialistische Neuorganisation des Produktionsprozesses als ein Problem der Kriegsführung betrachtet, muß in der Regel versagen. Übereiltes Vorgehen führt in der Ökonomie stets zu Misserfolgen, zu Rückschlägen, die unter Umständen das Ganze gefährden können und ungeheures Lehrgeld kosten.

Die georgische Methode der Sozialisierung ist bei aller Energie doch von Übereilungen und Rückschlägen frei geblieben. Und dank ihrer Begründung durch die Demokratie hat sie sich auch von jenem Staatssozialismus und Kasernensozialismus ferngehalten, der durch straffe Zentralisierung des gesamten Produktionsprozesses und seine Unterwerfung unter die Diktatur eines kleinen Kollegiums unter Ausschluß aller Selbstverwaltung die gesellschaftliche Produktion herbeizuführen wähnt.

Unsere georgischen Genossen wissen, daß wie nach Rom, so auch zum Sozialismus viele Wege führen. Daß die gesellschaftliche Produktion von den verschiedenen Punkten aus in Angriff zu nehmen ist. Daß die staatliche Produktion nur einen dieser Ausgangspunkte bildet. Und endlich, daß die sozialistische Produktion unmöglich ist ohne freieste Entfaltung der Fähigkeiten der Arbeitenden, was nur erreichbar ist durch volle Freiheit der politischen Parteien, volle Freiheit der Gewerkschaften und Genossenschaften, der Provinzen und der Gemeinden. Die Einschnürung aller dieser Einrichtungen in das Prokrustesbett einer sie alle bedrückenden und lenkenden zentralistischen Diktatur ist der Tod für jede Art des Sozialismus, die eine Befreiung des Proletariats bedeuten will. Und nur eine solche Art des Sozialismus können wir anstreben.

Diese volle Freiheit und Entfaltungsmöglichkeit der Fähigkeiten des einzelnen Arbeiters und seiner ganzen Klasse wird gegeben durch die Demokratie und allein durch sie.

Die Kommunisten glauben, eine tiefe Weisheit zu verkünden, wenn sie von der „Formaldemokratie“ sprechen. Sie belehren uns, daß die Gleichheit der Staatsbürger in der Demokratie nur eine formale sei, da die ökonomische Ungleichheit dadurch nicht aufgehoben werde. Daß die bloße Abgabe eines Stimmzettels eine leere Form bedeute, da die ökonomischen Machtverhältnisse dadurch nicht berührt würden. Das alles haben wir freilich schon gewusst zu einer Zeit, als die heutigen Kommunisten noch in den Windeln lagen. Das hat uns nicht abgehalten davon, für die Demokratie zu kämpfen. Denn sie bedeutet die Freiheit des Forschens, des Diskutierens, des Propagierens; die Freiheit der Versammlungen, der Koalitionen und Organisationen; vollste Anteilnahme an der Selbstverwaltung der Gemeinden, der Provinzen, an der Gesetzgebung des Staates, an der Kontrollierung und Bestimmung der Regierung.

Nur ein Narr kann behaupten, daß alle diese Freiheiten und Möglichkeiten bloß formaler Natur seien und an der Lage, den Fähigkeiten und Kräften des Proletariats und der werktätigen Waffen überhaupt nichts änderten.

Die Kommunisten selbst erkennen in lichten Momenten die Wichtigkeit der Demokratie an, glauben aber, sich dadurch zu helfen, daß sie sagen, das Proletariat bedürfe der Demokratie – trotzdem sie in ihren Augen ein Herrschaftsinstrument der Bourgeoisie ist – nur so lange, als die Bourgeoisie herrscht. Sobald aber das Proletariat die Herrschaft erobert hat, hört nach der kommunistischen Lehre die Demokratie auf, ein Mittel der Entwicklung der proletarischen Kräfte und Fähigkeiten zu sein. Sie wird dann eine Gefahr für das Proletariat; dieses hat von da an auf jede Selbstständigkeit zu verzichten und sich willenlos der unbeschränkten Herrschaft der Regierung zu unterwerfen, die es an die Macht gebracht hat. Nur das kämpfende Proletariat bedarf nach dieser Auffassung der Demokratie, das herrschende bedarf eines Absolutismus, der sich von dem zaristischen bloß dadurch unterscheidet, daß er kommunistisch aufgeklärt ist. Man darf sich bloß wundern, daß eine derartige Lehre außerhalb Rußlands noch Gläubige finden kann. Aber man darf nicht vergessen, daß der aufgeklärte Absolutismus Rußlands es seit jeher verstanden hat, naive Gemüter in Westeuropa mit Enthusiasmus für seine sozialen Absichten und Leistungen zu erfüllen, namentlich in Frankreich.

Wenn ein Diderot und ein Voltaire sich für Katharina II. begeisterten, warum sollten die weit weniger gewitzigten Sachin und Lorient nicht die Potemkinschen Dörfer des Bolschewismus für bare Münze nehmen und nicht in der Diktatur der Moskauer Parteileitung über Europa den Weg zur Befreiung des Proletariats und zum Aufstieg der Menschheit erblicken?

Lange kann diese Illusion freilich nirgends währen.

DIE VERLEGENHEITEN DES STAATSWESENS

So begünstigt auch Georgien durch die Natur ist und so rationell die demokratische Methode seiner sozialistischen Regierung, so ist doch seine augenblickliche Lage nichts weniger als glänzend.

Die Hauptursachen seiner Notlage haben wir schon kennengelernt. Sie liegt in der Abhängigkeit des georgischen Wirtschaftslebens vom Ausland. Ohne Einfuhr nicht nur von Industrieprodukten, sondern auch von Getreide, und einer entsprechenden Ausfuhr der eigenen Produktion an Mangan, Kupfer, Tabak, Wolle, Seide, Wein kann es nicht existieren. Der Krieg hat die alten Handelsverbindungen zerrissen. Und an den Grenzen Georgiens dauert der Krieg bis heute fort und erschwert jeglichen Verkehr mit dem Ausland, was in einer Zeit doppelt ins Gewicht fällt, in der der Weltverkehr durch die Nachwirkungen des Krieges und allgemeines Misstrauen noch immer an jeder Grenze auf hemmende Maßregeln stößt, die geradezu lächerlich wären, wenn sie nicht den Ruin der Völker nach sich zögen.

Die georgische Regierung ist nicht imstande, aus eigener Kraft diesen verderblichen internationalen Zustand aufzuheben und so muß das Volk Georgiens ebenso wie so viele andere Völker unter ihm leiden.

Am meisten davon werden die Bewohner der Hauptstadt Tiflis betroffen. Bis zur Revolution war sie das politische Zentrum von ganz Kaukasien gewesen, eines Gebietes, das etwa 10 Millionen Menschen barg. Heute bildet es bloß die Hauptstadt des kleinen Georgien mit 3 Millionen Einwohnern. Dieses Ländchen allein soll jetzt die 400.000 Bewohner von Tiflis ernähren. Das wäre selbst bei ungehindertem Weltverkehr nicht einfach gewesen, die Aufgabe gestaltet sich furchtbar bei dem eingeschränkten Verkehr.

Dazu kommt, daß Tiflis, weit entfernt, an Einwohnern abzunehmen, vielmehr eine starke Zuwanderung aufweist. Denn bei aller Notlage sind seine Zustände paradiesisch, verglichen mit denen der Nachbarn: Armeniens, Aserbeidschans, Rußlands, wo der Bolschewismus haust, nicht bloß mit Hunger und Elend, sondern auch mit düsterem Schweigen und ewigem Zittern, mit dem Mangel jeglicher Presse- und Redefreiheit,

mit Spitzelwirtschaft, Denunziationen, willkürlichen Verhaftungen und Erschießungen, blutrünstiger Roheit und Grausamkeit. Wer kann, flieht aus dieser Hölle, die Gegenrevolutionäre nach Europa, die Arbeiter aus den Städten in die Dörfer, viele demokratische und sozialdemokratische Intellektuelle und qualifizierte Arbeiter nach Tiflis. Selbst Bolschewiki suchen dort zeitweise eine Zuflucht, um sich vom Kommunismus zu erholen. Das geistige Leben der Stadt erfährt durch diese Zuwanderung mannigfache Anregungen. Bedeutende Gelehrte und Künstler finden sich hier aus Rußland zusammen. Aber die Wohnungsnot wird dabei unendlich vergrößert.

Die Wohnungsnot ist neben der Teuerung die allgemeinste Folgeerscheinung des Krieges. Selbst in New York ist sie zu finden. Der Krieg hat so viel Kapital, so viel Produktivkräfte verbraucht, daß man mit dem Rest einstweilen nur mühsam von der Hand in den Mund lebt. Man hat nicht Geld und Kraft für Anlagen, die sich nur langsam, nach vielen Jahren, amortisierten. Vor allem nicht für Bauten. Die ganze Bautätigkeit stockt. Dabei wurden während des Krieges auf den verschiedenen Kriegsschauplätzen zahlreiche Behausungen zerstört, ihre Bewohner in Gegenden vertrieben, die der Krieg verschont ließ. Dort reichen jetzt die nicht vermehrten Wohnungen nicht mehr aus. Dabei hat in allen Ländern, die nicht am Krieg teilnahmen, der natürliche Bevölkerungszuwachs die Volkszahl vermehrt. Daher auch dort eine Wohnungsnot.

Sie ist also keineswegs auf Tiflis beschränkt, sie wird aber ebenso wie der Mangel an Nahrung von der kommunistischen Propaganda hier der sozialdemokratischen Regierung aufs Schuldkonto geschrieben. Man rechnet dabei auf die ganz Naiven, die nicht wissen, daß in Rußland nicht bloß Teuerung, sondern die entsetzliche Hungersnot herrscht. Die Wohnungsnot nimmt allerdings in vielen seiner Städte ab. In Petersburg stehen Tausende von Wohnungen leer. Denn von der Bevölkerung Petersburg ist ein Drittel teils verhungert, teils erfroren oder Seuchen oder der Tschreswitschaika (der außerordentlichen Kommission) zum Opfer gefallen. Ein Drittel ist auf die Dörfer geflohen, das letzte Drittel fristet noch ein angstvolles Dasein in der Stadt.

Auf diese Art die Wohnungsfrage zu lösen, werden die Arbeiter Georgiens gern verzichten. Die Wiederherstellung geordneter Verhältnisse, das Aufhören der Bürgerkriege und des Terrorismus, die Verbesserung der materiellen Lebensbedingungen, kurz, die Herstellung

georgischer Zustände bei den Nachbarn, in Armenien, Aserbeidschan, Rußland, würde die Zahl der Flüchtlinge in Tiflis erheblich reduzieren und der Wohnungsnot ein Ende machen.

Sehr behindert wird der Bau neuer Häuser in Georgien wie auch sonst in der Welt durch den Mangel an langfristigem Kredit. Der hängt mit dem allgemeinen Kapitalmangel zusammen, aber auch mit dem trostlosen Zustand der Valuta.

Hier ist augenblicklich der wundeste Punkt des georgischen wie so manches anderen Staatswesens zu finden. Der georgische Rubel ist heute bereits in Gold weniger wert, als ehemals eine Kopeke war. Freilich steht er immer noch hoch über dem Rubel der russischen Sowjetrepublik.¹

Die Hauptursache des Fallens des Rubelkurses liegt in Georgien wie in den anderen Ländern, die ein Sinken ihres Geldwertes zu verzeichnen haben, in der Inflation, in der übermäßigen Produktion von Papiergeld. Die Revolution hat die Einnahmen des Staates zunächst sehr herabgesetzt. Die korrupte und dem Volke feindliche alte Staatsverfassung war gründlich zu reformieren, was bei dem Mangel an heimischen geschulten Kräften nicht einfach war. Nicht immer klappte der neue Staatsapparat. Der befreite Bauer gewöhnt sich nur langsam daran, Steuern zu zahlen, die Zölle bringen beim Daniederliegen des Handels nicht viel ein. Der Staatsbesitz müßte, sobald er einmal richtig ausgebaut wird, allein genug bringen, um die Staatsausgaben zu decken und alle Steuern überflüssig zu machen. Das Budget von 1919/20 veranschlagte die Staatseinnahmen auf 749 Millionen Rubel, davon rechnete es auf 574 Millionen Rubel, 76 Prozent, Einnahmen aus dem Staatsbesitz. Doch hat der Krieg auch die Staatsbetriebe arg in Verwirrung gebracht und ihre Erträge beeinträchtigt. Die vom alten Regime übernommenen großen Landgüter liefern allerdings Überschüsse, doch nicht sehr hohe. Die Eisenbahn war vor dem Kriege eine der wenigen russischen Staatsbahnen, die einen Reinertrag lieferte. Wegen des Ausbleibens des Masuth und der großen Abnutzung des Materials durch den Krieg, endlich wegen des Stockens des Handels mußte sie den Verkehr so reduzieren, daß sie knapp die laufenden Betriebsausgaben deckt, Neuanschaffungen nur aus Staatszuschüssen machen kann. Und es ist viel anzuschaffen!

Die Hauptmasse des georgischen Staatsbesitzes an Wäldern und

¹ 1 Britisches Pfund Sterling entsprach im Jahre 1920 ungefähr 6000 Georgischen Rubeln (Red.).

Bergwerken ist aber noch überhaupt nicht in Ausbeutung genommen und erheischt zunächst große vorbereitende Ausgaben, namentlich für Straßen und Eisenbahnen, um überhaupt in Betrieb gesetzt werden zu können.

So liefert ein großer Teil des Staatsbesitzes zunächst keine Einnahmen, sondern erfordert Ausgaben.

Gleichzeitig wuchsen auch enorm die sonstigen Staatsausgaben. Es galt nicht bloß, die ungeheuren Schäden des Krieges wieder gutzumachen. Man stellte noch besondere Anforderungen an die Regierung, weil sie eine sozialistische war. Eine sozialistische Regierung soll nicht bloß die Wege eröffnen zur Entwicklung sozialistischer Produktion, also zu einem, an unserer Ungeduld gemessen, langwierigen Prozeß. Sie soll auch sofort allem Elend ein Ende machen, das sie vorfindet. Und wenn es auch noch wenig kapitalistisches Elend in Georgien gibt, so war um so größer die Fülle des Elends, die das Stocken der kapitalistischen Entwicklung angehäuft hatte, Elend, hervorgewachsen aus Feudalismus, Absolutismus und Krieg.

Diesem Elend sofort ein Ende zu machen mit den dürftigen Mitteln des armen und erschöpften Gemeinwesens, wäre kein Regime imstande gewesen, wenn ihm nicht Zauberkräfte zur Verfügung standen. Und unsere Genossen, die durch die Revolution ans Ruder kamen, waren nicht nur keine Zauberer, sondern Menschewiki, die weder sich, noch der Umwelt weiszumachen suchten, daß eine Diktatur sie mit Zauberkräften begaben werde.

Aber so sehr auch die Regierung sich bemühen mochte, bei den Aufgaben, die sie sich stellte, innerhalb der Grenzen des ökonomisch Möglichen zu bleiben, die unerläßlichsten Anforderungen, die an sie herantraten, überstiegen doch so sehr das Maß der verfügbaren Einnahmen des Staates, daß kein anderes Auskunftsmittel übrigblieb als die Notenpresse. Damit aber ein stetes Fallen des Rubelkurses und stetiges Steigen der Preise.

Das Übel wurde noch vermehrt durch die passive Handelsbilanz. Der Verkehr mit Rußland, das ehemals den Hauptteil der Ausfuhr an Tabak, Wein, Mineralwässern usw. abgenommen hatte, war sehr gestört. Um so wichtiger wurde der Schiffsverkehr über das Schwarze Meer mit Europa; dieser Verkehr war aber wegen Mangels an Frachtraum lange sehr eingeschränkt. Von Europa bezog Georgien hochwertige

Industrieprodukte, die wenig Raum beanspruchten. Es hatte dorthin nur Rohmaterialien abzugeben, die im Verhältnis zu ihrem Wert viel Schiffsraum beanspruchten. Kein Wunder, daß der Wert der Einfuhr den der Ausfuhr überstieg. Im Jahre 1919 importierte Georgien von Westeuropa, der Türkei und Amerika für 297 Millionen Rubel Waren und es exportierte dahin nur für 93 Millionen. Im Jahre 1920 hat sich die Handelsbilanz erheblich verbessert. Die Inflation dagegen dauerte fort.

Alles das mußte den Rubelkurs aufs äußerste drücken. Aber noch schlimmer als das Sinken seines Kurses und die daraus hervorgehende Teuerung war, wie in allen Ländern mit Papiergeldwirtschaft, das ewige Schwanken des Kurses. Das erschwert alle geschäftlichen Transaktionen ungemein. Langfristiger Kredit ist unter diesen Umständen überhaupt nicht zu haben, aber auch kurzfristiger nur unter drückenden Bedingungen. Da niemand weiß, wie Preise und Geldwerte in einem späteren Zeitraum sein werden, wird Barzahlung bevorzugt. Der Kredit ist das mächtigste Mittel, die Masse des in der Gesellschaft vorhandenen Kapitals wirkungsvoller zu gestalten. Ohne Kredit wird der Wirkungskreis einer gegebenen Menge von Kapitalien ungemein eingeschränkt. Das wirkt besonders lähmend in einem Zeitpunkt, in dem die Kapitalmasse durch die Verheerungen des Krieges ohnehin stark reduziert ist.

Nicht weniger schädlich wird ein anderer Umstand. Unter den gegebenen Verhältnissen vermindert sich wohl der Anreiz zum Anlegen von Kapital in industriellen Unternehmungen, die sich nicht eines raschen Umschlages ihres Kapitals erfreuen, dafür aber wird aufs äußerste der Anreiz erhöht, das Kapital, statt in der Industrie, in Geldspekulationen und Wuchergeschäften anzuwenden. Beides hemmt die Entwicklung der Industrie. Solange es aber eine kapitalistische Produktionsweise gibt, liegt es im Interesse nicht nur der ganzen Gesellschaft, sondern auch der Arbeiterschaft selbst, daß das vorhandene Kapital produktiv, in Unternehmungen industrieller Art, in der Beschäftigung von Arbeitern und der Vermehrung der Produkte verausgabt wird und nicht parasitisch in Spekulationen und Wuchergeschäften, die keinen Arbeiter beschäftigen, keine Produkte liefern, wohl aber deren Preise erhöhen.

Die Papiergeldwirtschaft bedroht nicht nur den Staat mit völligem Bankrott, mit der völligen Wertlosigkeit des von ihm geschaffenen Geldes, sie bringt auch vorher schon steigende Verwirrung und Lähmung des ganzen ökonomischen Getriebes hervor.

Diesem Zustand kann man nur entgehen, wenn die Staatsfinanzen auf eine gesunde Basis gestellt, Ein – und Ausgaben ins Gleichgewicht gebracht werden, so daß die Notenpresse stillgesetzt werden kann. Wie soll aber der Staat zu den erforderlichen Einnahmen kommen, solange Industrie und Verkehr stocken? So stehen wir da in einem verhängnisvollen Zirkel, aus dem kein Ausweg möglich zu sein scheint: die Ökonomie kann nicht gesunden ohne Gesundung der Finanzen und diese können nicht gesunden ohne Gesundung der Ökonomie.

Eine erhebliche Besserung wäre schon möglich, wenn Georgiens Nachbarn zu normalen, ruhigen Verhältnissen kämen, die Bürgerkriege und Eroberungskriege in Rußland, Aserbeidschan, Armenien, Anatolien aufhörten und Georgien sowohl für seine eigenen Produkte dort Absatz fände, als auch seine Funktion als Durchgangsland des Verkehrs zwischen Ost und West wieder in vollem Maße aufnehmen könnte. Dieser allgemeine Friedenszustand allein würde schon Georgiens ökonomische und finanzielle Position erheblich bessern. In derselben Richtung würde es wirken, wenn der Dampferverkehr durch die Dardanellen endlich von den Beschränkungen befreit würde, die ihn bis heute noch hemmen, da dort immer noch der Kriegszustand herrscht. Dann muß auch der Postverkehr zwischen Georgien und dem Ausland wieder ein rascherer und sicherer werden. Heute liegt er noch sehr im argen, was naturgemäß alle geschäftlichen Transaktionen mit Europa ungemein erschwert.

Aber auch wenn alle diese Besserungen eintreten, wird die Überwindung der finanziellen Krisis des Landes, immer noch eine schwierige Sache bleiben. Es ist schwer denkbar, daß sie völlig überwunden wird ohne eine ausländische Anleihe, die das Defizit in Staatshaushalt für ein bis zwei Jahre deckt und so dem Staate eine Atempause gibt, in der er ohne Notenpresse wirtschaften kann. Wird diese Pause klug und energisch ausgenützt, dann kann sie genügen, in der Zwischenzeit die wirtschaftlichen Hilfsquellen Georgiens so weit zu entwickeln, daß sein Staatswesen ohne weitere äußere Hilfe auf völlig gesicherter Basis steht.

Dazu gehört natürlich in erster Linie die vermehrte Ausbeutung des Staatsbesitzes, was Eisenbahnbauten zum Beispiel zu den Kohlenfeldern von Tkvarscheli und Straßenbauten zur Erschließung der großen Waldungen erforderlich macht.

Dazu muß sich gesellen die Hebung der Landwirtschaft. Die Trockenlegung von 50.000 Hektar bei Poti, die Bewässerung von 15.000

Hektar im Osten – für diese Meliorationen sind die Studien bereits gemacht – dürften schon genügen, um Georgien in Bezug auf seine Ernährung vom Ausland unabhängig zu machen.

Eine Verbesserung des landwirtschaftlichen Betriebes erwartet man bereits von der Verwandlung des Landmannes aus einem Pächter in einen besitzenden Bauern. Landwirtschaftlicher Unterricht kann diesen Prozeß beschleunigen. Die Kleinheit der bäuerlichen Güter ist allerdings ein Hindernis für eine rationelle Landwirtschaft, die erhebliche Überschüsse abwirft. Und auf diese Überschüsse kommt es an.

Selbst viele Verfechter des Kleinbetriebes in der Landwirtschaft erkennen an, daß der Großbetrieb größere Reinerträge abwirft als der Kleinbetrieb; sie behaupten aber dafür, daß dessen Roherträge größer seien. Diese Behauptung ist keineswegs unbestritten. Aber selbst wenn sie zuträfe, würde sie uns dem Kleinbetrieb nicht günstiger stimmen. Vom Reinertrag der Landwirtschaft hängt die Menge der Menschen ab, die in der Gesellschaft außerhalb der Landwirtschaft leben kann. Wir reden von der Gesellschaft, nicht vom Staate, weil für den einzelnen Staat der Import von Lebensmitteln einen Ausweg schaffen kann. Ohne große Überschüsse der Landwirtschaft keine starke Bevölkerung von Intellektuellen und Industriellen, keine hohe Kultur und daher rückwirkend auch keine hohe Technik der Landwirtschaft. Die Verwandlung rationeller Großbetriebe der Landwirtschaft in Kleinbetriebe bedeutet Verminderung der Überschüsse der Landwirtschaft. Es bedeutet Vermehrung der Arbeitskräfte der Landwirtschaft und Verminderung der nicht landwirtschaftlichen Bevölkerung, also Rückgang der Kultur. Die Militaristen, die recht zahlreiche bäuerliche Rekruten haben wollten, mochten sich für den Kleinbetrieb begeistern. Moderne Sozialisten, denen nicht die Stärke des Kriegsheeres, sondern die Höhe der Kultur am Herzen liegt, müssen für den landwirtschaftlichen Großbetrieb eintreten.

Außer den Betrieben des Staates und der Erobas sind in Tiflis für einen solchen nach der Agrarreform geringe Grundlagen vorhanden. Ein privater Großgrundbesitz wird hier kaum rasch erstehen.

Vielleicht kann aber aus dem Übergang zu rationelleren Methoden der Landwirtschaft eine Entwicklung kommunalen Betriebes des Ackerbaues hiebei entspringen. Die Weidewirtschaft ist auch heute noch in Georgien eine kommunale. Der kommunale Ackerbau wäre Großbetrieb.

Zu einem kommunalen Ackerbau sind in Georgien mancherlei Ansätze vorhanden. Wir haben oben gesehen, daß der grusinische Pflug zehn bis zwanzig Zugtiere erfordert, mit vier und mehr Menschen. Über so viele Kräfte verfügt ein einzelner Zwergbauer natürlich nicht. Sie helfen sich dadurch, daß sich mehrere zum Beackern ihrer Felder zusammentun. Auch zu anderen Zwecken als zum Pflügen kommt ein derartiges Zusammenarbeiten häufig vor. Bis zu fünfzig Bäuerlein vereinigen sich mitunter, um auf einem ihrer Felder nach dem anderen die gleiche Arbeit gemeinsam zu verrichten und dabei die Vorteile der Kooperation zu genießen. Diese Methode hat einen eigenen Namen. Sie heißt Nadi, und die Lieder, die bei der gemeinsamen Arbeit gesungen werden, um ihr den gehörigen Rhythmus zu geben, heißen Naduri. Noch erfolgreicher wäre diese Methode vereinter Arbeit, wenn die vielen kleinen Felder nicht getrennt blieben, sondern zusammengeworfen und nach gemeinsamen Plan bearbeitet würden. Das dürfte jetzt erheblich erleichtert sein, nachdem die Landverteilung die Größe der einzelnen Güter einander sehr angenähert hat. In der gleichen Richtung muß es wirken, wenn moderne landwirtschaftliche Maschinen eingeführt werden, die zu erwerben der einzelne Bauer zu arm ist und die mit Erfolg nur auf großen Flächen angewandt werden können.

So kann in Georgien sehr wohl eine Landwirtschaft der Dorfgemeinden erstehen, eine Wirtschaft kommunaler Großbetriebe, die noch keine sozialistische wäre, da sie noch für den Markt arbeitete, die aber doch dem Sozialismus näherstünde und eine bessere Versorgung der Arbeiterschaft ermögliche als die Wirtschaft des Kleinbauern.

Indes nicht bloß auf dem Gebiete der Landwirtschaft gilt es, alle die Vernachlässigungen und Hemmungen so rasch als möglich gutzumachen, die Feudalismus und Zarismus verschuldet. Es heißt auch das allgemeine Kulturniveau durch eine Verbesserung des Schulwesens zu heben. Auf diesem Gebiete hat das jetzige Regime bereits trotz seines Mangels an Mitteln bedeutendes geleistet.

Endlich ist es zum Gedeihen des Landes unbedingt erforderlich, seine Industrie so zu entwickeln, daß die Rohstoffe Georgiens möglichst dort verarbeitet werden, wo man sie gewinnt. Papierfabriken und Möbelfabriken zur Verwertung des Holzreichtums, Fabriken von Frucht- und Gemüsekonserven, Spinnereien und Webereien für Wolle, Seide, Baumwolle dürften vor allem notwendig sein. Daneben Fabriken zur Erzeugung von Geräten und einfachen Maschinen für die Landwirtschaft.

Wir haben gesehen, daß die Erobas und die Genossenschaften schon begonnen haben, in diesem Sinne zu wirken. Aber wir haben auch schon darauf hingewiesen, daß sie nur langsam vorwärtsgehen dürfen, wollen sie festen Boden unter den Füßen bewahren und Fehlschläge vermeiden. Überdies fehlt es ihnen Kapital.

Auch da muß das Ausland eingreifen, soll der Aufschwung rasch und energisch erfolgen können. Nur die Westmächte und Amerika verfügen über die Mittel und Erfahrungen, um ohne weiteres größere Unternehmungen der genannten Art errichten und zweckmäßig leiten zu können. In jenen Ländern herrscht aber noch der Kapitalismus. Die Hilfe kann da einstweilen nur in der Weise kommen, daß ausländisches Kapital industrielle Unternehmungen in Georgien anlegt.

Ausländische Anleihen zur Sanierung der Staatsfinanzen, zum Bau von Eisenbahnen und von Bewässerungs- sowie Entwässerungsanlagen und endlich die Errichtung von Fabriken durch ausländisches Kapital, sie sind dringend erforderlich im Interesse des georgischen Volkes und auch des georgischen Proletariats. Denn wo noch kapitalistisch gewirtschaftet wird, ist der Arbeiter am besten daran bei rasch wachsendem industriellen Kapital. Ein Stocken des kapitalistischen Wachstums trifft ihn sehr hart.

So sieht sich die sozialistische Regierung Georgiens in die paradoxe Lage versetzt, Bedingungen schaffen zu müssen, die das Kapital anziehen, das heißt, die ihm Profit versprechen und die nötigen Garantien geben, daß es nicht eines schönen Tages ohne Entschädigung enteignet wird.

Diese Aufgabe ist für eine sozialistische Regierung nicht leicht zu lösen. Aber da sie aus Menschewiki besteht, wird sie in Erkenntnis des ökonomisch Notwendigen das freiwillig tun, was die Bolschewiki jetzt auch tun müssen unter dem Zwange der Not, nachdem sie einige Jahre lang das Gegenteil angestrebt und zu diesem Zwecke unter grauenhaften Verwüstungen ganz Rußland ruiniert haben.

KAPITALISMUS UND SOZIALISMUS

So schwierig die Aufgabe für eine sozialistische Regierung ist, die sich auf die politische Herrschaft des Proletariats stützt, kapitalistische Industrien fördern zu müssen, es ist eine Aufgabe, die den Sozialisten in jedem Lande Europas bevorsteht – in dem einen früher, in dem anderen später, nirgends aber in einer fernen Zeit. Denn in den wichtigen Staaten ist das Proletariat bereits so erstarkt und ist sein Selbstbewusstsein so gewachsen, daß es nicht lange dauern kann, daß es dort zur politischen Macht gelangt, nicht trotz der Demokratie, sondern gerade dadurch, daß es die Demokratie in Kraft erhält.

Auf eine Weltrevolution im Sinne des Bolschewismus ist freilich nicht zu rechnen. Eine solche Revolution bedeutet die Diktatur einer kommunistischen Partei, die dadurch zur Herrschaft kommt, daß sie allein über Waffen und die bewaffnete Macht verfügt, die nichtproletarischen Klassen und im Proletariat die nichtkommunistischen Richtungen der Waffen entbehren. Diese Konjunktur trat nach dem militärischen Zusammenbruch zuerst in Rußland, dann in Ungarn ein. Sie wird sich in keinem Lande mehr wiederholen, am allerwenigsten in den Staaten der Sieger. Dort kann das Proletariat nicht zum Siege gelangen als Minderheit durch seine Überzahl in der Demokratie.

Im Augenblick freilich sind auch die demokratischen Aussichten der Sozialdemokratie nicht günstig. Die jeder Revolution folgende Zeit der Enttäuschungen und der Abspannung hat auch diesmal eingesetzt. Statt vor der Weltrevolution stehen wir vor einer allgemeinen Reaktion.

Aber nirgends im zivilisierten Europa hat der Sozialismus diesmal eine so zerschmetternde Niederlage erlebt, wie die bürgerliche Revolution von 1849 und die Pariser Kommune von 1871. Dauerte nach diesen Niederlagen die Reaktion sein volles Dutzend Jahre, so wird sie diesmal viel kürzer sein, vielleicht nur zwei bis drei Jahre umfassen. Sie kann nicht anders beendet werden, als durch den Sieg der Sozialdemokratie in allen Kulturstaaten, einer Sozialdemokratie, die nicht nur weit stärker sein wird, als sie heute ist, sondern auch weit einsichtsvoller und reifer, dank den Lehren der jetzigen Revolution und dank den Möglichkeiten besserer Entfaltung der Fähigkeiten des Proletariats durch Achtstundentag,

Betriebsräte und andere Errungenschaften, die selbst die Reaktion wird bestehen lassen müssen. Und die Sozialdemokratie wird in einigen Jahren eine weit bessere ökonomische Grundlage für ihr Wirken vorfinden als heute, da die schlimmsten Wunden des Krieges bis dahin überwunden sein dürften.

Dann werden aber alle sozialistischen Regierungen vor dieselbe Schwierigkeit gestellt sein, vor die jetzt die georgische gestellt war. Gerade weil sie aus der Revolution gelernt haben, werden sie wissen, daß der Kapitalismus nicht mit einem Schlage zu überwinden ist. Die sozialistische Produktion kann nur schrittweise, nach sorgfältiger Vorbereitung durchgeführt werden. Soll nicht das Getriebe der Produktion ins Stocken kommen und dadurch die ganze Gesellschaft, das Proletariat voran, ins höchste Elend geraten, muß in den noch nicht sozialisierten Produktionszweigen die kapitalistische Produktion in Gang gehalten werden, in manchen Industriezweigen vielleicht noch auf ein Menschenalter hinaus.

Wir werden daher überall sozialistische Regierungen bekommen, die in einer Reihe von Produktionszweigen kapitalistisches Produzieren geschehen lassen, ja fördern müßen.

Wie kann sich aber dabei die Herrschaft des Proletariats äußern?

Der Drang nach Profit, nach Auspressung von Mehrwert aus der gekauften Arbeitskraft, ist nicht der einzige Grund des Klassengegensatzes zwischen Kapital und Arbeit. Dieser Gegensatz wird auch genährt durch die Macht, die der Alleinbesitz an Produktionsmitteln dem Kapital gegenüber der Arbeit einräumt. Jedes gesellschaftliche Zusammenarbeiten erheischt eine Leitung. Aber in den kapitalistischen Betrieben ist es der Besitz des Kapitalisten, der die Leitung bestimmt, nicht das Vertrauen der Arbeitenden oder der Konsumenten zu den Fähigkeiten und Kenntnissen der leitenden Persönlichkeiten. Und der Leiter ist im kapitalistischen Betrieb ursprünglich ein Autokrat, der den Betrieb nicht bloß leitet, sondern selbstherrlich beherrscht und ihm seine Gesetze gibt. Der Arbeiter soll nur Objekt, nicht Subjekt dieser Gesetzgebung sein.

Der Kampf des Arbeiters gegen das Kapital geht nicht bloß gegen die Ausbeutung, das heißt gegen das Schaffen von Mehrwert, sondern auch gegen die Allmacht des Unternehmers im Betrieb, gegen den Standpunkt des „Herrn im Hause“.

Beide Arten des Kampfes sind untrennbar und eng miteinander verknüpft. Aber die Fortschritte, die erzielt werden, sind bei jeder dieser Arten ganz verschieden gestaltet. Nur die eine Art erzielt dabei sichtbare Fortschritte, solange der Kapitalismus dauert, die andere nicht. Die andere kann nur fortschreiten durch zunehmende Einengung des Bereiches der kapitalistischen Produktion, durch Ausdehnung der Sozialisierung. Die Fortschritte der ersten Art beginnen schon vor einem Jahrhundert, die der anderen Art haben erst jetzt begonnen. Die Macht des Unternehmers im Betrieb wird immer mehr eingeschränkt durch die wachsende Macht der Arbeiterorganisationen und des Staates, „der organisierten Macht der Gesellschaft“. Aber die Ausbeutung des Arbeiters nimmt dabei kaum ab, sie hat sogar die Tendenz, zu wachsen. Jedes Arbeiterschutzgesetz, jeder Fabrikinspektor, jeder siegreiche Streik, jede Gewerkschaft, die sich behauptet, mindern die Macht des Unternehmers im Betrieb. Die Revolution hat diese Schranken erheblich verstärkt und ihnen noch eine neue hinzugefügt in der Einrichtung der Betriebsräte. Während so seit einem Jahrhundert die Fabrik aus einer Autokratie immer mehr in eine konstitutionelle Monarchie verwandelt wird, ist in demselben Zeitraum die Rate des Mehrwerts gewachsen, so daß die Tendenz zum Fall der Profitrate immer wieder aufgehalten wurde.

Und das ist kein Zufall. Die große, welthistorische Aufgabe des industriellen Kapitalismus besteht in der kolossalen Erhöhung der Produktivkraft der Arbeit. Daraus zieht er seine siegreiche Kraft gegenüber den vorkapitalistischen Produktionsmethoden. Nur solche Einschränkungen der Macht des Unternehmers können sich durchsetzen und behaupten, die der Produktivität der Arbeit keinen Abbruch tun. Nun haben die hier in Betracht gezogenen Maßnahmen und Einrichtungen die Eigenschaft die Produktivität der Arbeit nicht zu senken, sondern zu heben. Sie erhöhen die Arbeitskraft und Intelligenz des Arbeiters, oft auch seine Arbeitsfreudigkeit und sein Interesse am Gedeihen des Betriebes und des Industriezweiges, dem er angehört. Sie wirken aber erzieherisch nicht bloß auf den Arbeiter, sondern auch auf den Unternehmer. Nichts ist bequemer, nichts versimpelt aber auch mehr als diktatorische Gewalt, die ihren Geist nicht anzustrengen braucht, um aller Widerstände Herr zu werden. Mit Vorliebe wurde das bekannte Wort Cavours, daß mit den Belagerungszustand jeder Esel regieren kann, von Elementen zitiert, die sich heute für die Diktatur begeistern, was nur ein anderer Name für den Belagerungszustand ist. Wo der Unternehmer als Diktator schalten

und walten kann, vermag er alle Folgen von Unfähigkeit, Liederlichkeit oder Filzigkeit in der Betriebsführung auf die Arbeiter abzuwälzen, die um so mehr schuften müssen, je veralteter und irrationeller der Betrieb, je unzulänglicher die Betriebsmittel. Je stärker Arbeiter und Staat gegenüber dem Unternehmer, je größer ihre Anforderungen an ihn und ihre Widerstandskraft gegen ihn, um so sorgsamer und intelligenter muß die Betriebsführung sein, desto mehr muß sie trachten, die produktivsten Einrichtungen und Methoden anzuwenden, desto mehr von dem gewonnenen Mehrwert muß der Kapitalist akkumulieren, um Verbesserungen anbringen zu können. So wird jeder Fortschritt des Proletariats gegenüber dem Kapital, der von ökonomischer Einsicht getragen ist, also nicht etwa Zerstörung von Maschinen und ähnliches verlangt, zu einem starken Antrieb zur Steigerung der Produktivkräfte der Arbeit, womit aber auch die Tendenz zum Wachstum des Mehrwerts und der Ausbeutung gegeben ist.

So paradox es scheinen mag, das Wachstum der Macht der Arbeiterklasse gegenüber dem Unternehmer schließt das gleichzeitige Zunehmen ihrer Ausbeutung nicht aus, sondern kann es sogar geradezu hervorrufen.

Gerade darum hemmt jenes Wachstum nicht den Fortgang der Produktion und ihre Entwicklung, sondern fördert es sie. Solange kapitalistisch produziert wird, muß das Kapital in der Industrie Profit abwerfen, sonst steht sie still, was nicht bloß den Unternehmer schädigt, sondern noch mehr den Arbeiter, der auf den ununterbrochenen Verkauf seiner Ware Arbeitskraft angewiesen ist. Krisis und Arbeitslosigkeit sind die schlimmsten Feinde des Arbeiters, und nichts größer als die Narrheit jener „Revolutionäre“, die das Proletariat dadurch retten wollen, daß sie die Produktion sabotieren und die Krisis maßlos steigern. Die Betriebsräte werden sich durchsetzen und zu einer gewaltigen Macht im Produktionsprozeß werden, wenn es ihnen gelingt, in gleicher Weise, wie es dem Arbeiterschutz und den Gewerkschaften gelang, die Produktivität der Arbeit zu erhöhen. Wollten sie sie vermindern, den Produktionsprozeß dauernd hemmen, dann hätten sie bald ausgespielt. Das Unwiderstehlichste in der Gesellschaft sind die Notwendigkeiten der Produktion. Sie erweisen sich machtvoller als der blutigste Terrorismus.

Solange kapitalistisch produziert wird, bleibt die Notwendigkeit einer gewissen Höhe des Profits und die Tendenz zum Wachstum der Ausbeutung bestehen.

Diese Notwendigkeit und diese Tendenz werden nur dort aufgehoben, wo an Stelle kapitalistischer sozialistische Produktion gesetzt wird, an Stelle des Privateigentums an den Produktionsmitteln ihr gesellschaftliches Eigentum. Die Möglichkeit zu diesem Übergang tritt erst in einem vorgeschrittenen Zustand des Kapitalismus und nicht für alle Produktionszweige gleichzeitig ein. Eisenbahnen, Bergwerke, Waldungen sind von vornherein zu gesellschaftlichem Besitz und Betrieb geeignet, die meisten Luxusindustrien werden erst spät dazu veranlagt werden. Die Aufhebung der Ausbeutung durch Sozialisierung kann also nur schrittweise, nicht für die ganze Industrie auf einmal erreicht werden. Dagegen können manche Einschränkungen der Macht des Unternehmers, zum Beispiel der Achtstundentag oder Betriebsräte, mit einem Schlag der Gesamtheit der Industrie auferlegt werden.

Die Masse von Mehrwert in der Gesellschaft, die von der Kapitalistenklasse angeeignet wird, statt daß sie den Arbeitern oder der Gesellschaft für allgemeine Zwecke zufällt, diese Masse kann also im Fortschritt der Arbeiterklasse nicht dadurch vermindert werden, daß diese vermehrte Macht im kapitalistischen Produktionsprozeß gewinnt, sondern nur dadurch, daß das Bereich der kapitalistischen Ausbeutung durch fortschreitende Sozialisierung einzelner Industriezweige immer mehr eingeengt wird. Innerhalb dieses an Größe stetig abnehmenden Gebietes, in dem die kapitalistische Produktion einstweilen noch nicht ersetzt und vielleicht auch noch nicht ersetzbar ist, die Ausbeutung und den Profit früher abzuschaffen als das kapitalistische Eigentum an den Produktionsmitteln, ist ganz unmöglich. Ohne Profit raucht bekanntlich kein Schornstein, die Aufhebung oder auch nur sichtbare Einengung des Profits hieße auf diesen Gebieten die Stillsetzung der Produktion überhaupt. Die Sache würde nur verschlimmert, wollte man die stillgesetzten Betriebe durch terroristische Akte wieder in Gang setzen. Wo der Unternehmer überflüssig ist, sozialisiere man. Wo er noch unentbehrlich bleibt, wird man ihn zu eifrigem und rationellem Wirtschaften durch Zwang nicht bringen, ebensowenig wie man Lohnarbeiter durch Zwang zu guter Arbeit veranlassen kann. Nicht der Zwang, nur Interesse am Ertrag sichert höhere und bessere Arbeit bei Unternehmern wie bei Lohnarbeitern.

Das alles mag sehr wenig revolutionär klingen, aber Marx hätte nicht die besten Jahre seines Lebens auf die Ausarbeitung seines „Kapital“ verwendet und dieses wäre nicht als „Bibel der Arbeiterklasse“ begrüßt worden, wenn für die Befreiung der Arbeiterklasse der bloße

Besitz der Macht genügen würde und die Erkenntnis der Gesetze der kapitalistischen Ökonomie überflüssig wäre.

Auch eine sozialistische Regierung muß diesen Gesetzen Rechnung tragen. Der Unterschied zwischen einer sozialistischen und einer nicht sozialistischen Regierung ist in diesem Punkt nur in folgendem zu suchen: Für die Sozialisierung eines Industriezweiges kommen zwei Momente in Betracht: einmal die Höhe seiner ökonomischen Entwicklung, namentlich seiner Kapitals- und Betriebskonzentration sowie die Art der Betriebsführung (durch den Unternehmer oder durch Angestellte) und der Absatzverhältnisse. Das zweite, sehr entscheidende Moment ist aber die Macht der an der Sozialisierung interessierten Klassen. Eine Reihe von Industrie- und Erwerbszweigen kann schon längst zur Sozialisierung reif, diese direkt geboten sein, nicht nur im proletarischen, sondern auch im gesellschaftlichen Interesse. Aber die Sozialisierung unterbleibt, weil es ihren Verfechtern an der Macht fehlt.

Andererseits gibt es eine Reihe von Einschränkungen der Macht des Kapitals, die die Produktivität der Arbeit nicht mindern, sondern heben würden, und die doch nicht durchgeführt werden, solange das Proletariat nicht die nötige Macht dazu besitzt.

Wo es die Kraft hat, eine sozialistische Regierung einzusetzen, erlangt es die Möglichkeit, sowohl alle notwendigen Sozialisierungen wie alle rationellen Beschränkungen der Unternehmerwillkür vorzunehmen. Aber es muß sich nun sehr davor hüten, die Wirkung der bloßen Macht zu überschätzen und zu glauben, ihr Besitz allein genüge schon, um es instand zu setzen, alle seine Wünsche zu befriedigen, allen seinen Nöten mit einem Schlag abzuhelpen. Eine sozialistische Regierung muß sich stets dessen bewusst bleiben, daß sie sich auf das ökonomisch Notwendige und Mögliche beschränken muß und diese Schranken ohne Gefährdung der Gesellschaft, des Proletariats und seines Aufstiegs zu höheren Lebensformen nicht mißachten darf. Sie muß bei jeder Sozialisierung die Lage des Industriezweiges und die ihr zur Verfügung stehenden Kräfte und Fähigkeiten genau prüfen. Sie muß bei jeder Beschränkung des Unternehmerwillens, die sie verfügt, erwägen, ob die Produktivität der Arbeit dadurch gemindert wird oder nicht. Sie muß ununterbrochen danach streben, die Produktivkräfte des Landes zu entwickeln, und insoweit dies noch nicht mit sozialistischen Mitteln und Methoden möglich ist, muß sie kapitalistische zu diesem Zweck zulassen, ja unter Umständen sogar ermutigen.

Von diesen Grundsätzen lässt sich die sozialdemokratische Regierung Georgiens leiten, und sie erweist sich dabei als verständnisvolle Schülerin unserer großen Meister Marx und Engels. Wo immer eine sozialdemokratische Regierung ans Ruder kommen mag, sie wird nach den gleichen Grundsätzen verfahren müssen und aus den georgischen Erfahrungen lernen können.

Die Auffassung, als habe eine sozialistische Regierung nur die eine Aufgabe, den Sozialismus durchzuführen, ist keine marxistische, sondern eine vormarxistische, utopistische. Sie stellt sich den Sozialismus als das Idealbild einer vollkommenen Gesellschaft vor. Es ist, wie Idealbilder in der Regel, sehr einfacher Natur. Sobald man sich's einmal ausgedacht hat, braucht man bloß die nötige Macht zu erlangen, um dies Ideal überall und unter allen Umständen zu verwirklichen. Wo die Macht diesen Erfolg nicht sofort zeitigt, sind bloß Verrat oder Feigheit daran schuld. Eine sozialistische Regierung hat keine andere Aufgabe, als die Durchführung des sozialistischen Idealbildes. Das wird ihr um so eher gelingen, je unumschränkter ihre Macht.

Diese Auffassung der sozialistischen Aufgaben wird gründlich umgewälzt durch den Marxismus. Ein Ausgangspunkt ist der Klassenkampf, den das vom industriellen Kapitalismus geschaffene Proletariat unter den Bedingungen der kapitalistischen Produktionsweise führt. Die Sozialdemokratie hat die Aufgabe, die physischen, intellektuellen, moralischen und organisatorischen Kräfte des Proletariats zu erhöhen sowie System und Plan in die einzelnen proletarischen Kämpfe zu bringen. Dies erfordert es, daß das Proletariat das gesellschaftliche und ökonomische Ziel erkennen lerne, das allein es befriedigen und seinen Kämpfen ein Ende setzen kann, das Ziel der Befreiung der arbeitenden Klassen, die aus bloßen Werkzeugen zu Beherrschern der Produktion werden. Zu den arbeitenden Klassen zählen nicht die industriellen Proletarier allein, sondern ebenso Bauern, Handwerker, Intellektuelle. Aber nur die Proletarier bilden die kraftvollste und zuverlässigste Triebkraft dieser Entwicklung.

Dieses Ziel ist das Endziel der sozialistischen Bewegung. Seine Verwirklichung kann auf mannigfache Weisen erfolgen, die von den jeweiligen Formen der Produktion, den Kräfteverhältnissen der Klassen, der Höhe ihrer Organisationen, ihrer Intelligenz und Schulung und dergleichen abhängen. Die Formen des Sozialismus können in den verschiedenen Ländern, zu verschiedenen Zeiten und in verschiedenen

Produktionszweigen sehr verschieden sein. Sie werden überall an die gegebenen Produktionsformen anknüpfen und sie weiterentwickeln müssen. Ihnen allen aber wird gemein sein das Gemeineigentum an den Produktionsmitteln und deren Betrieb durch gemeinwirtschaftliche Anstalten zu Zwecken der Bedarfsdeckung der Gemeinschaft, sei diese nun der Staat, die Gemeinde oder eine Konsumentengenossenschaft, an Stelle des privaten Besitzes an Produktionsmitteln und privater Produktion für den Markt zur Gewinnung eines privaten Profits. Die sozialistische Produktion wird nicht die Verwirklichung eines vorher ausgearbeiteten Idealbildes einer vollkommenen Gesellschaft, sondern das Ergebnis eines sehr wechselnden Entwicklungsprozesses sein; ein Ergebnis, das selbst keineswegs jede weitere Entwicklung ausschließt oder unnötig macht, sondern nur den Ausgangspunkt zu einer neuen Art gesellschaftlicher Entwicklung bilden wird.

Man kann und soll heute schon versuchen, sich ein Bild der kommenden sozialistischen Produktionsweise zu bilden, muß sich aber dabei stets dessen bewusst sein, daß die Wirklichkeit weit mannigfaltiger ist als jedes Gedankending, und daß es selbst der gründlichsten Erforschung der Gegenwart nie gelingen wird, alle Faktoren bloßzulegen, die in ihrem Schoße an der Entwicklung der Zukunft wirken, und jeden dieser Faktoren ganz genau nach seiner kommenden Bedeutung zu bewerten. Je besser wir die Gegenwart erforschen, desto tiefer wird unsere Einsicht in das Kommende sein. Dies wird aber stets weit mannigfaltigere Formen annehmen, als uns vorauszusehen möglich ist und stets neue Faktoren aufweisen, von denen wir uns heute noch nichts träumen lassen. Wir werden noch große Überraschungen auf diesem Gebiet erleben.

Trotzdem hat das sozialistische Endziel eine große praktische Bedeutung für uns. Die Verfechter der proletarischen Sache werden sich von Widersprüchen und Kraftverlusten in ihrer alltäglichen politischen und ökonomischen Praxis um so eher freihalten und werden die Erhebung und Befreiung des arbeitenden Volkes um so rascher und opferloser bewirken, je mehr sie jede einzelne ihrer Forderungen und Maßnahmen nicht bloß an den Augenblickswirkungen messen, die sie von ihr erwarten, sondern auch daran, inwieweit sie dem Endziel zusteuern oder nicht.

Mit diesem Endziel der Umwandlung der Eigentumsverhältnisse an den Produktionsmitteln und der Herstellung weitester Selbstverwaltung

und Freiheit der Äußerungen und der Organisationen der arbeitenden Massen ist innig verbunden die der Entwicklung der Produktivkräfte der Arbeit, wie wir schon bemerkt.

Vom Standpunkt dieser Auffassung gestaltet sich die Aufgabe der Sozialisten gegenüber dem Sozialismus ganz anders als vom Standpunkt des vormarxistischen Sozialismus. Der Aufbau eines sozialistischen Produktions- und Gesellschafts-systems ist nun weder die einzige noch die der Zeit nach erste Aufgabe der Sozialisten. Ein solches System steht vielmehr am Ende ihres Wirkens, als Ergebnis ihrer Gesamttätigkeit. Ihre Aufgabe ist unter allen Umständen die Hebung und Kräftigung des Proletariats, die Vermehrung seiner Einsicht in den ökonomischen Prozeß und seine Ziele und die Ausdehnung der Produktivkräfte der Arbeit.

Dies ist die Aufgabe jeder sozialistischen Partei. Dadurch werden sozialistische Parteien überall möglich und notwendig, auch in Ländern, in denen die Vorbedingungen für eine sozialistische Produktion noch nicht gegeben sind, wenn es dort nur schon ein industrielles Proletariat gibt.

Und das ändert sich nicht dort, wo eine sozialistische Partei die politische Macht gewinnt und dazu gelangt, eine sozialistische Regierung einzusetzen. Auch die hat zunächst die Aufgabe, Macht, Kraft, Einsicht des Proletariats zu heben, die Kapitalisten der Staatskontrolle zu unterwerfen, und die Produktivkräfte der Arbeit zu entwickeln, nicht aber unter allen Umständen sofort den Kapitalismus gänzlich aufzuheben und den Sozialismus durchzuführen. Wieviel sie davon durchführt, muß von dem jeweiligen Reifegrad des Landes abhängen.

Fast man die Aufgaben einer sozialistischen Regierung in dieser Weise, dann wird das Bestehen einer solchen auch in ökonomisch rückständigen Ländern mit der Marx'schen Auffassung vereinbar, die nur im höchstentwickelten Kapitalismus die Vorbedingungen des Sozialismus sieht. Ein sozialistisches Regime wird auch unter ökonomisch rückständigen Verhältnissen möglich, wenn im Staate Demokratie herrscht und sein industrielles Proletariat den anderen Klassen, die in der Demokratie und durch die Demokratie Macht ausüben, an Intelligenz und Organisation überlegen ist, und wenn die sozialistische Regierung sich stets der Grenzen ihres Könnens bewußt bleibt, nicht mehr in Angriff nimmt, als sie mit den ihr zu Gebote stehenden Kräften und Fähigkeiten zu bewältigen vermag, und wenn sie endlich die Entfaltung der Produktivkräfte ebenso eifrig betreibt wie die

Kräftigung des Proletariats. Sie wird dadurch aus einer Vertreterin eines proletarischen Sonderinteresses zur Verfechterin des gesellschaftlichen Gesamtinteresses und kann als solche die Mehrheit der Nation hinter sich scharen und behalten.

Eine solche Regierung muß sich von dem Satze leiten lassen, daß in der Beschränkung sich der Meister zeigt. Eine sozialistische Regierung, die sich nicht auf das jeweilige ökonomisch Notwendige und Mögliche beschränkt, sondern sich bloß von den Bedürfnissen der Proletarier und der Machtgier vieler Kampfgenossen leiten läßt, so daß sie im Radikalismus der Maßlosigkeit schwelgt – eine sozialistische Regierung dieser Art wird nie zu einer dauernden Befreiung des Proletariats und einer Vermehrung der Produktivkräfte kommen, sondern stets nur mit seiner neuen Knechtung bei völliger Zerstörung der Produktivkräfte enden, was eine wachsende Entfernung vom Endziel bedeutet.

Die Regierung Georgiens hat die Methode meisterhafter Beschränkung gewählt und das Land wie das Proletariat sind gut dabei gefahren.

Bahnbrechend für die Entwicklung sozialistischer Formen kann freilich ein ökonomisch rückständiges Land nie werden. So weit dürfen wir den Marxismus nicht modifizieren. Nur die höchstentwickelten Länder, wie England und Deutschland, können Muster gemeinwirtschaftlicher Betriebe entwickeln, die durch den Anschauungsunterricht, den sie bieten, rasch Anerkennung und Nachahmung auch in rückständigen Ländern finden. Und nur wenn hochentwickelte Länder bald zu einem sozialistischen Regime kommen, kann deren Hilfe es bewirken, daß die weitere Entwicklung der Produktivkräfte in den rückständigen Ländern bereits nur sozialistische und nicht mehr kapitalistische Formen annimmt, das Ausbeutungsbereich des Kapitalismus sich nicht mehr erweitert.

Ein derartiges Regime liegt aber in Deutschland und England schon binnen wenigen Jahren – nach Überwindung der augenblicklichen Reaktion – im Bereich der Möglichkeit.

Damit wird die sozialistische Regierung Georgiens eine neue Stütze bekommen. So ist die Möglichkeit gegeben, daß das augenblickliche Regime dort ohne jegliche Kraftprobe nicht nur sich behauptet, sondern bald rasch und energisch auf der Bahn des Sozialismus weiterschreitet.

Nicht von innen drohen ihm augenblicklich Gefahren, sondern nur von außen.

DIE FESTIGKEIT DES SOZIALDEMOKRATISCHEN REGIMES

Es dürfte augenblicklich keine Regierung geben, die so gefestigt dasteht wie die georgische. Wir haben gesehen, wie ungemein groß die Mehrheit der sozialdemokratischen Partei im georgischen Parlament ist. Und keine der kleinen Oppositionsparteien denkt daran, die Regierung zu stürzen oder den Regierungskurs zu ändern.

Und wie auf eine überwältigende Mehrheit im Parlament kann sich die Regierung auch auf die überwältigende Mehrheit der Bevölkerung stützen.

Die heute in Georgien politisch entscheidende Klasse, der moderne Teil des Proletariats, steht geschlossen hinter der Regierung, die stets engste Fühlung mit ihm hält.

Wohl besteht eine kommunistische Partei. Sie erfreut sich vollster Freiheit in allen ihren Bewegungen, die nicht darauf abzielen, einen bewaffneten Aufstand herbeizuführen. Ihrer offenen Propaganda und legalen Organisationstätigkeit steht nichts im Wege. Und diese werden aufs eifrigste betrieben neben einer ebenso energischen unterirdischen Wühlarbeit. Die Partei arbeitet mit den reichsten Mitteln, die aus Sowjetrußland stammen. Aber trotz alledem gelingt es ihr nicht, einen Anhang von Belang zu gewinnen.

Im Unterschied zu Europa kennt man eben in Georgien den Bolschewismus von seinen Anfängen an. Er vermag dort niemand zu täuschen. Man ist trotz aller Grenzerschwerungen in zu enger Verbindung mit Rußland, um nicht genau zu wissen, wie es dort steht, und im Vergleich zu der Hölle, die heute Sowjetrußland darstellt, erscheint Georgien als Paradies. Die Arbeiter kennen auch genau den fürchterlichen Druck, der auf dem arbeitenden Rußland lastet, die völlige Rechtlosigkeit und Ohnmacht aller Elemente des Proletariats, die nicht in feigem Gehorsam und knechtischer Unterwürfigkeit vor der Diktatur der Machthaber ersterben. Sie sehen genau, daß die Diktatur, die als Diktatur des Proletariats gedacht ist, zur Diktatur über die Gesamtbevölkerung, das Proletariat inbegriffen, führt und führen muß, da das Wesen der Diktatur keine Beschränkung der Regierungsallmacht auch nicht aus

den Reihen der nominell herrschenden Klasse verträgt. Mit besonderer Erbitterung gegen das Sowjetregime erfüllt die Arbeiter Georgiens dessen Verlogenheit, Wortbrüchigkeit und Treulosigkeit, die auf Schritt und Tritt dem kleinen Nachbarn gegenüber zutage treten.

Ruhmredig verkünden die Kommunisten von Zeit zu Zeit, daß das georgische Proletariat ihre Reihen fülle. Aber bei jeder Gelegenheit, das zu zeigen, tritt ihre Bedeutungslosigkeit zutage. So hatten sie eine große Agitation unter den Eisenbahnern begonnen. Sie sollte glänzenden Resultate geliefert haben. Eben als ich abreiste, fand in Tiflis ein Kongress der Eisenbahner statt. Er sollte dartun, daß das Vertrauen der Eisenbahnarbeiter zur Regierung aufs tiefste erschüttert sei. Die Kommunisten erwarteten, den Kongress zu beherrschen.

Siehe da. Als man die Delegierten zählte, stellte sich heraus, daß sich ein einziger Kommunist unter ihnen befand. Alle anderen, über achtzig, waren Sozialdemokraten.

Und die gleiche Erfahrung machte ich vorher schon auf allen Arbeiterkongressen, denen beizuwohnen ich Gelegenheit hatte.

Ganz unbekannt ist in Georgien jene Zwischenform, die in Europa jetzt so häufig ist, die geblendet von den Scheinerfolgen des Bolschewismus, sich in der Theorie für die Rätediktatur erklärt, dabei aber so viel festen Boden unter den Füßen behält, daß sie in der Praxis für die Demokratie und mit den Methoden der Demokratie wirkt.

Eine erhebliche Opposition von links findet die sozialdemokratische Regierung also nicht. Aber auch die von rechts ist nicht weit her.

Am ehesten dürfte man eine solche von den exproprierten Großgrundbesitzern erwarten. In Wirklichkeit haben sie sich in ihr Schicksal ergeben. Es brach eben mit der Wucht eines Elementarereignisses über sie herein und wirkte gleich einem solchen. Sie wissen, daß sie für immer ausgespielt haben, daß jeder Versuch der Wiederherstellung des alten Zustandes die ganze Nation gegen sich hätte. Nicht wenige von ihnen dienen der Republik eifrig und verständnisvoll.

Auch die Aristokraten der großen Französischen Revolution und ebenso die der jetzigen russischen Revolution hätten ihr Schicksal als eine unabwendbare Fügung auf sich genommen, wenn sie nicht Bundesgenossen im Ausland fanden, die ihnen eine Restauration in Aussicht stellten. Die georgischen Fürsten haben nicht genug Freunde

im Ausland, die eine Intervention zu ihren Gunsten versuchen wollten. Die einzige Macht, deren Eingreifen in die inneren Verhältnisse Georgiens zu fürchten wäre, ist die russische Sowjetrepublik. Durch sie kämen die gewesenen Großgrundbesitzer aus dem Regen in die Traufe. Das sozialdemokratische Regime hat wohl jedem von ihnen seinen Boden ohne Entschädigung genommen bis auf ein Bauerngut, das ihm ermöglicht, von seiner Hände Arbeit zu leben. Aber es hat seine Person nicht mißhandelt, sondern in ihm den Menschen geachtet. Es hielt sich an die Ansicht von Marx, daß wir nicht die Person des Kapitalisten bekämpfen, sondern seine Funktionen, die wir, soweit sie unentbehrlich, aus privaten in gesellschaftliche verwandeln wollen; soweit sie überflüssig oder schädlich, durch eine ökonomische Organisation aufheben wollen, in der sie keinen Platz finden. Das bolschewistische Regime hat den Kampf nicht bloß gegen die Funktionen, sondern auch gegen die Personen der Kapitalisten und Großgrundbesitzer geführt, auch nachdem sie aufgehört hatten Ausbeuter zu sein und tatsächlich Proletarier geworden waren; auch gegen solche, die nicht gewillt oder nicht fähig waren, dem neuen Regime entgegenzutreten. Und der Bolschewismus begnügte sich nicht damit, diese Personen unschädlich zu machen, er hat sie auch erniedrigt, in den Kot getreten, maßlos gequält. Er hat ihnen gegenüber im Proletariat an die gemeinsten Instinkte appelliert und es moralisch aufs tiefste erniedrigt.

In Georgien blieben die Expropriateure wie die Expropriierten vor dieser beiderseitigen Erniedrigung bewahrt. Ebenso aber auch die Expropriierten vor jedem Versuch der Auflehnung gegen ihr Schicksal. Die Alternative, die vor ihnen stand, das bolschewistische Regime, war zu fürchterlich.

Die Feudalherren gehören der Vergangenheit an. Die ausbeutende Macht der Gegenwart sind die Kapitalisten. Aber wir haben bereits gesehen, warum ihr politischer Einfluß in Georgien gleich Null ist. Nur wenige unter ihnen sind Industrielle, die meisten vertreten die parasitischen Formen des Kapitals als Wucherer, Schieber, städtische Grundbesitzer. Unter ihnen überwiegen die Armenier, die bei der Masse des georgischen Volkes nicht beliebt sind. Die Gründe des Gegensatzes werden von jeder Seite anders dargestellt, doch die Tatsachen, auf die man sich bezieht, bleiben hüben wie drüben dieselben. Bloß ihre Bewertung ist verschieden. Die einen werfen den Armeniern vor, sie seien schmutzige, skrupellose Krämer und Leuteschinder. Die anderen

erklären, die Armenier seien emsig und sparsam, die Georgier dagegen hätten noch viel von feudaler Sorglosigkeit und Genußfreudigkeit bewahrt. So kämen sie wirtschaftlich gegen die Armenier nicht auf.

Neben den Armeniern gibt es noch Deutsche, Russen, Italiener, Juden (die in Georgien als besondere Nationalität betrachtet werden) und Angehörige anderer fremder Nationen unter den Kapitalisten, aber nur wenige Angehörige der georgischen Nationalität.

Alles das bewirkt, daß die oft sehr große Unzufriedenheit der Kapitalisten mit dem gegenwärtigen Regime keinen Widerhall in der Bevölkerung findet. Im Gegenteil, sie freut sich, wenn sie hart angefaßt werden. In kapitalistischen Kreisen wird geklagt, daß dies oft in irrationeller Weise geschehe, daß nicht nur die parasitischen Betätigungen des Kapitals nach Möglichkeit eingeschnürt werden, sondern daß es auch dort eingeengt wird, wo sein freies Wirken der Entfaltung der Produktivkräfte dienen könnte. Soweit ich Gelegenheit hatte, solche Anklagen zu prüfen, konnte ich mich von ihrer Berechtigung nicht überzeugen. Aber es ist schon möglich, sogar wahrscheinlich, daß auf diesem Gebiete manche Fehler begangen wurden, in der Erregung der Revolutionszeit, unter den Schwierigkeiten einer durch den Krieg zerstörten und in Verwirrung gebrachten Wirtschaft und bei dem Mangel an Kräften, die mit den Notwendigkeiten kapitalistischer Produktion wohl vertraut und doch frei von jeglichem kapitalistischen Sonderinteresse sind. Bei der schwierigen Aufgabe, die Interessen des Proletariats mit denen der Entwicklung der Produktivkräfte unter kapitalistischen Bedingungen zu vereinbaren, werden sich gelegentliche Fehler nach der einen oder der anderen Seite hin kaum irgendwo vermeiden lassen.

Alles Geschrei und alle Unzufriedenheit in kapitalistischen Kreisen verdichtet sich jedoch zu keiner politischen Oppositionsbewegung von Belang. Die sozialdemokratische Regierung hat von dieser Seite nicht das mindeste zu fürchten. Es wäre denn, daß es den Kapitalisten gelänge, die Bauernschaft für sich zu gewinnen. Daran ist aber gar nicht zu denken.

Von der Bauernschaft hängt die Zukunft des sozialistischen Regimes unter der Herrschaft der Demokratie ab. Und das gilt nicht bloß für Georgien, sondern für alle Staaten, in denen das Proletariat nicht die Mehrheit der Bevölkerung ausmacht.

Wo die Form der Demokratie sich gegen das Proletariat wendet, liegt das nicht an der Klasse der Kapitalisten, der das Proletariat immer

zahlenmäßig überlegen ist, sondern an der Bauernschaft. Wenn diese die Mehrheit der Bevölkerung ausmacht und dem Proletariat feindlich gesinnt ist, vermag letzteres unter der Demokratie seine Herrschaft nicht aufzurichten. Das ist sicher sehr unangenehm. Die Form der Sowjets ändert daran aber gar nichts, da auch sie sich mit den Bauern abfinden und ihnen Bauernräte zubilligen muß. Vorübergehend hat die Form der ständischen Vertretung gegenüber der Vertretung der Gesamtheit der Bevölkerung allerdings einen Vorteil.

Die Spaltung in Arbeiter- und Bauernräte macht jene zu Herren der Städte und diese zu Herren des flachen Landes. Beide Teile können sich da ganz gut miteinander vertragen, solange sich der eine um den anderen nicht kümmert, jeden auf seinem Gebiet frei wirtschaften lässt. Aber leider vermag keiner der beiden Teile dauernd für sich allein zu wirtschaften; die Stadt ist auf das flache Land angewiesen und umgekehrt. Sobald sie aber darangehen, einen gemeinsamen Wirtschaftsorganismus zu bilden, bietet die bloße Form der Sowjetverfassung dem städtischen Proletariat gegenüber dem Landvolk bei gleicher Berechtigung beider keine größere Überlegenheit als die Form der Demokratie.

Wenn es in Rußland zu dieser Überlegenheit gekommen ist, liegt das nicht an der Sowjetverfassung, sondern daran, daß der Zusammenbruch und die Auflösung der russischen Armee in einer Weise erfolgte, bei der schließlich als einzelne bewaffnete Macht im Staate die kommunistische Partei und ihre Söldner übrig blieben sowie daran, daß der russische Bauer jeder politischen Schulung und jeder umfassenden politischen Organisation entbehrt.

Wo das Proletariat oder eine proletarische Partei nicht über das Monopol auf Bewaffnung verfügt, wird es sich in einem agrarischen Staat an der Macht nur behaupten können unter der Zustimmung der Bauernschaft. Es wird dieser Zustimmung selbst dort auf die Dauer nicht entraten können, wo es allein Waffen in der Hand hat. Denn wir als Marxisten wissen, daß in letzter Linie im Staate nicht die Maschinengewehre entscheiden, sondern die ökonomischen Notwendigkeiten. Darauf gründet sich unsere Überzeugungen von der Macht eines Massenstreiks. Darauf beruht aber auch in jeder Staatsform die Macht der Bauernschaft. So wenig wie das industrielle Proletariat durch die Bauernschaft, kann diese durch jenes dauernd vergewaltigt werden. Sie müssen lernen, sich schiedlich friedlich zu vertragen, was

eher erreicht wird in der Demokratie als bei ständischer Absonderung der beiden Teile voneinander.

Leicht ist die Aufgabe freilich nicht. Die Gegensätze sind sehr groß. Der Proletarier muß nach dem Gemeinbesitz und dem Gemeinbetrieb der Produktionsmittel streben, der Bauer ist der zähste und fanatischste Verfechter des Privateigentums an den Produktionsmitteln.

Stünden wir auf dem Boden sofortiger Vollsozialisierung, dann ergäbe dieser Gegensatz unausbleiblichen, unversöhnlichen Kampf zwischen Proletariat und Bauernschaft. Aber auf diesem Boden stehen selbst die Bolschewiki nicht, sonst hätten sie nicht das flache Land den Bauern überlassen. Solange die bäuerliche Betriebsweise sich behauptet, wird ihre Sozialisierung überhaupt nicht in Frage kommen. Eine solche kann nur erfolgen auf der Grundlage des Großbetriebs. Und die Sozialisierungen der großen Monopolbetriebe, ausgehend von denen der Bergwerke und Wälder, liegen ebenso im Interesse des Bauern wie der Arbeiterschaft, wenn sie sich in Formen, die eine höhere Produktivität herbeiführen, vollziehen. Der Bauer steht dem theoretischen Sozialismus sicher zweifelnd und verständnislos, ja ablehnend gegenüber. Er wird sich mit dem praktischen Sozialismus befreunden, wenn dieser keine Opfer von ihm verlangt und das leistet, was wir Sozialisten von ihm erwarten.

Bei alledem wird freilich der Gegensatz zwischen dem Bauern als Verkäufer und dem Proletariat als Käufer von Nahrungsmitteln bestehen bleiben. Doch dieser Gegensatz ist kein Klassengegensatz; hier steht dem Bauern die ganze nahrungsmittelkaufende Bevölkerung gegenüber, nicht nur die Gesamtheit der Städter, sondern auch viele Dorfhandwerker und Landarbeiter. Gerade in diesem Punkt vermehrt die Demokratie, im Gegensatz zum Sowjetsystem, die Zahl der Elemente, die im Verein mit dem Proletariat den Nahrungsmittelproduzenten gegenübertreten.

Für jedes proletarische Regime wird nicht das Verhältnis zur Kapitalistenklasse, sondern das zur Bauernschaft der heikelste Punkt sein. Mit den Kapitalisten wird es politisch schon fertig werden, soweit ökonomischen Bedingungen es erlauben, sobald es dazu die Zustimmung der Bauernschaft erlangt. Weiß sich die Klasse der Kapitalisten der geschlossenen und energischen Unterstützung der Bauernschaft zu versichern, dann wird die Sache bedenklich, besonders in Ländern, in denen die Bauern noch die stärkste Klasse der Bevölkerung ausmachen.

In Georgien liegen in dieser Beziehung die Verhältnisse sehr günstig. Wir haben gesehen, daß die Sozialdemokratie hier zum Führer

und Vollender der Agrarrevolution wurde, die die Bauern von allen feudalen Resten befreite. Ein ähnliches Verhältnis besteht freilich auch in Rußland zwischen Bolschewiki und Bauern und es bestand in Frankreich seit 1789 bis zum Ende der Revolution zwischen dem größten Teil der Bauern und den Pariser Revolutionären. Überall dort stellten sich die Bauern hinter die Revolution, solange das reaktionäre Ausland mit der Wiederherstellung der feudalen Verhältnisse drohte. Indes, sobald die Gefahr verschwunden war, marschierten die Bauern geschlossen in das Lager der Gegenrevolution. Und stellenweise hatten sie sich schon vorher gegen die Revolution erhoben; wir erinnern an die Vendee und an die jüngsten Bauernrevolten in Rußland.

In Georgien finden wir bisher nichts Derartiges und auch kein Anzeichen, daß sich darin in absehbarer Zeit etwas ändert. Woher der Unterschied?

Eine der Ursachen, die in der Französischen Revolution zu gegenrevolutionären Bauernerhebungen führte, lag in der Verschiedenartigkeit der bäuerlichen Verhältnisse innerhalb der einzelnen Provinzen des Landes. Es gab dort rückständige Gegenden, in denen der Feudalherr und die Kirche noch als Schützer und Berater, nicht als Ausbeuter der Bauern galten. Als nun gar das revolutionäre Frankreich in Krieg geriet und von den Bauern Opfer, vor allem Rekruten, verlangte, gelang es den Feudalherren mancher jener rückständigen Gegenden, die Bauernschaft zur Empörung aufzureizen.

In dieser Beziehung ist das, was von dem russischen Reich als Sowjetrußland übrig geblieben ist, besser daran. Es ist weit einheitlicher, als die alte französische Monarchie war, nachdem es seine Randstaaten verloren hat. Wäre es in seinem Bestand, den es vor dem Kriege hatte, erhalten geblieben, hätte Polen leicht zu seiner Vendee werden können, und diese wäre gefährlicher gewesen als die von 1793.

Ein anderer Umstand dagegen wirkt in Rußland mehr auf die Gegenrevolution der Bauern hin als in Frankreich. Ich habe schon in meiner Schrift über Terrorismus und Kommunismus darauf hingewiesen, daß der Bauer in Frankreich durch die Revolution der Notwendigkeit enthoben wurde, Getreide zu verkaufen, da er nicht nur die Feudallasten abschüttelte, sondern zunächst auch die Zahlung von Steuern einstellte. Das erschwerte die Lebensmittelversorgung von Paris, namentlich seit dem Beginn des Krieges, als Waffenheere notwendig wurden, die große Mengen von Lebensmitteln erforderten. In der Not suchten die Städter sich oft durch gewaltsame Requisitionen bei den Bauern zu

helfen, was diese, wo sie konnten, mit gewaltsamer Widersetzlichkeit beantworteten. Doch dauerte dieses Stadium nicht lange, da bald die Heere der Revolution siegreich über die Landesgrenzen vorrückten und in die Lage kamen, sich auf Kosten des Landesfeindes zu ernähren.

Schlimmer steht es in der Beziehung in Rußland. Seine Landwirtschaft ist noch so rückständig, daß sie nur geringe Überschüsse abwirft. Wenn der Bauer trotzdem vor der Revolution viel Getreide verkaufte, so geschah es nur deshalb, weil er und seine Familie gezwungen waren, zu hungern. Wie in Frankreich legten ihm Staat und Grundbesitzer hohe Abgaben auf; um diese bezahlen zu können, mußte er einen erheblichen Teil seiner Ernten an die Städte und ans Ausland verkaufen. Jetzt haben die Abgaben an Staat und Grundbesitzer aufgehört, nun braucht der Bauer nichts mehr zu verkaufen. Er bestellt seinen Acker nachlässiger, arbeitet weniger und isst sich doch satt, was er früher nicht konnte. In die Städte aber zieht der Hunger ein.

Die Sache wird für Sowjetrußland um so schlimmer, als es die fruchtbarsten Gebiete verloren hat, die die reichsten Ernten lieferten. Und seine Armeen waren bisher zahlreich genug, um weite Gebiete zu verwüsten, aber nicht siegreich genug, um immer wieder neue Gebiete jenseits der Landesgrenzen zu erobern und sich aus ihnen zu verproviantieren.

Nur nach dem Süden hin, nach dem Kaspischen Meer, Baku, Nordpersien, Turkestan, konnten die roten Armeen sich ausdehnen. Sie kamen in diese mohammedanischen Gegenden als Verbündete des Panislamismus, als Befreier vom Joch des europäischen Imperialismus und wurden begeistert begrüßt. Aber die Praxis gestaltete sich bald ganz anders als die Verheißungen. Die Bauernschaft jener Gebiete wurde bis aufs äußerste ausgeplündert. Seitdem sind in der mohammedanischen Welt die bolschewistischen Sympathien sehr im Erkalten begriffen.

Nicht so rücksichtslos, wie in jenen „befreiten“ Gebieten, konnte man im eigentlichen Rußland mit dem Bauern umgehen. Man legte ihm geringere Lieferungen auf, immerhin aber mehr, als er abgeben wollte, oft auch konnte. Die Diktatur weiß jedem Problem gegenüber nur ein Mittel: die brutale Gewalt. Bei den säumigen Bauern wurde die verlangte Abgabe gewaltsam eingetrieben. Dadurch hat man, außer zahlreichen Bauernaufständen und Verwüstungen von Dörfern, nur eines erreicht: das Streben der Bauern, in ihren Betrieben Überschüsse zu erzielen, ist jetzt vollständig erloschen. Der Bodenanbau geht zurück. Der Mangel an Brot, die Hungersnot wächst.

Abermals wird an die Gewalt appelliert. Man verlangt jetzt in Sowjetrußland, daß der Bauer gezwungen werde, mehr zu bauen. Dieser Zwangsanbau wird ebenso scheitern, wie alle bisherigen Zwangsmaßregeln des Bolschewismus gescheitert sind, die nicht bloßer Zerstörung des Bestehenden, sondern dem Aufbau einer neuen Wirtschaft dienen sollten. Die Befürworter des Zwangsanbaus haben wohl nicht überlegt, welcher riesenhafter Apparat erforderlich wäre, um vier Fünftel der Bevölkerung zur Arbeit zu zwingen. Die heutige Bevölkerung der Städte würde dazu nicht ausreichen, die nötigen Kontroll- und Zwangskräfte zu liefern. Aber selbst wenn die Maßregel gelänge, was ausgeschlossen ist, so wäre sie nichts als eine riesenhafte Erneuerung der alten Fronarbeit, der nächst der Sklavenarbeit unproduktivsten aller Arbeitsarten. Der ökonomische Untergang Sowjetrußland wäre damit vollends besiegelt.

Ein bleibendes Resultat aller dieser Experimente, wenn sie noch länger fortgesetzt oder gar gesteigert werden, würde aber sein eine wachsende Erbitterung der Bauern gegen das städtische Proletariat. Sie würde sofort die Bauern in eine reaktionäre, antisozialistische Masse verwandeln, sobald die Entente von ihrer unsinnigen Politik abließe, ein neues Grundherrenregime in Rußland wieder aufrichten zu wollen. Ist diese Gefahr für den Bauern in Rußland verschwunden, dann hat die antisozialistische Reaktion dort freies Spiel. Möglicherweise mag die Parallele mit dem alten Frankreich so weit gehen, daß der neue Bauernkaiser aus den Reihen der Revolutionäre hervorgeht. In der kurzen Zeit ihres Bestehens haben die Männer der Diktatur schon so viele Wandlungen durchgemacht, daß manchem von ihnen auch die nicht schwer fallen wird. Und auch sie wird begeisterten Anhang in Europa finden bei jenen, die vor nichts Respekt haben als vor dem Augenblickserfolg.

Anders als in Rußland vollzog sich die Entwicklung in Georgien. Dort gibt es keine Diktatur, es herrscht die Demokratie, und die macht es nicht so bequem, daß die Regierung einfach diktieren kann, was ihr paßt, und daß jeder, der nicht pariert, nach Belieben über den Haufen geschossen werden darf. Die Gefährdung der Ernährung der industriellen Bevölkerung durch die Bauernbefreiung besteht für Georgien ebenso wie für Rußland; das Problem ist allen Staaten des Ostens gemein, die infolge des Krieges eine Agrarrevolution durchgemacht haben.

Von Gewaltanwendung gegen die Bauern konnte in Georgien keine Rede sein. Wie aber den Bauern veranlassen, daß er Überschüsse erzeugt und in die Stadt abliefern? Bei der Erörterung dieser Frage dürfen wir nicht vergessen, daß mehr als ein Jahrhundert seit der Französischen Revolution verfließen ist. Dadurch hat sich das Problem, das in ihr zutage trat, etwas geändert. Damals erzeugte das Dorf fast alles selbst, was die Landwirte brauchen – was die Bauern nicht selbst produzieren, lieferten ihnen die Dorfhandwerker. Nur Staatssteuern und feudale Abgaben zwangen sie, für die Stadt zu produzieren. Der Stadt bedurften sie kaum. Heute kann der Bauer ohne große Industrie nicht leben. Sie erzeugt seine Werkzeuge, vielfach sogar seine Dungstoffe, soweit sie künstlicher Art; sie liefert ihm seine Kleider, oft sogar Möbel, etwa eiserne Betten usw. Der Bauer hungert nach Industrieprodukten und ist bereit, dafür Überschüsse zu produzieren. Und je mehr ihm die Industrie liefert, desto intensiver kann er seinen Betrieb gestalten, desto mehr kann er produzieren.

Die Entwicklung der heimischen Industrie und des auswärtigen Handels zur Vermehrung der Einfuhr von Industrieprodukten, sie ist unerlässlich, soll der Bauer veranlasst werden, Überschüsse für die Stadt zu liefern. Mit der bloßen Fabrikation von Papiergeld löst man das Problem nicht. Der Bauer pfeift auf dieses Geld, wenn es ihm nicht ein Mittel wird, Industrieprodukte zu kaufen.

Im Grunde wissen das die Bolschewiki auch. Aber mit ihrem Versuch sofortiger Vollsozialisierung haben sie die einheimische Industrie zum Absterben gebracht und ihre Propaganda im Ausland zur Herbeiführung der Weltrevolution hat ihnen nicht diese gebracht, sondern die Blockade.

Die Hebung der eigenen Industrie und des auswärtigen Handels ist die eine Bedingung vermehrter freiwilliger Lebensmittelversorgung der Städte. Die zweite ist die Hebung der landwirtschaftlichen Produktivkräfte selbst. Sie ist besonders notwendig in Ländern mit völlig rückständiger Technik der Landwirtschaft.

Das hat die georgische Regierung eingesehen. Hand in Hand mit ihren Bestrebungen zur Hebung der Industrie und des Handels gehen Bestrebungen zur Bildung der Landwirte durch Musterwirtschaften und landwirtschaftliche Schulen, weiter Bestrebungen zur Verbesserung des Verkehrswesens sowie zur Anlegung von Entwässerungsbauten, von denen wir schon gehandelt haben.

Natürlich läßt sich ein solches Programm nicht durchführen ohne den Aufwand großer Geldmittel, das heißt aber, ohne eine starke Besteuerung nicht bloß der Kapitalisten, sondern auch der Bauern. Bereits ist eine Einkommensteuer eingeführt, die namentlich diese beiden Kategorien trifft. Weitere Steuern werden folgen müssen.

Die Beschlußfassung darüber könnte entscheidend werden für das Schicksal der sozialdemokratischen Republik. Zeigen sich die Bauern bereit, weitere Steuern auf sich zu nehmen, dann ist die Ernährung der Städte besser gewährleistet als bisher, dann kann die Valuta dauernd stabilisiert und damit der Aufschwung von Industrie und Handel und die Verbesserung der Landwirtschaft selbst raschestens gefördert werden. Weit leichter und rascher als die meisten europäischen Staaten wird dann Georgien die dem Kriege folgende Krisis überwinden und eine gesicherte ökonomische Basis gewinnen. Es bedarf keines großen Aufschwunges der Landwirtschaft, daß das Land sich durch seine eigenen Produkte ernährt. Es erzeugte vor dem Kriege ungefähr 5 bis 6 Millionen Meterzentner Weizen. Es führte dazu noch rund eine Million ein, aber eine halbe Million Meterzentner Mais aus. Sein Defizit an Brotgetreide betrug also nur eine halbe Million Zentner.

Bei anderen Nahrungsmitteln besteht kaum ein Defizit (vom Zucker abgesehen). Der Unterschied gegen früher liegt da bloß darin, daß ehemals ein großer Überfluß herrschte, heute dagegen eine fühlbare Knappheit und Teuerung, nicht aber Kraßer Mangel. Schon dadurch wird der anderswo so schroffe Gegensatz zwischen Arbeitern und Bauern gemildert. Auch die Bewilligung neuer Steuern braucht ihn nicht unüberbrückbar zu machen.

Die Bewilligung neuer Steuern durch die Bauern, das ist für die innere Politik die große Schicksalsfrage Georgiens. Ohne solche Bewilligung geht es einer sehr unsicheren und trüben Zukunft entgegen. Aber an dieser Bewilligung ist kaum zu zweifeln.

Es ist etwas ganz anderes, wenn eine dem Bauern fremde, aus den Städten stammende, seiner Kontrolle nicht unterstehende Regierung von ihm Leistungen für rein städtische Zwecke verlangt, als wenn von ihm Steuern verlangt werden durch eine Regierung, bei deren Erwählung er durch das allgemeine Wahlrecht mitgewirkt hat, und die von Abgeordneten kontrolliert wird, die er selbst gewählt, zu Zwecken, die seinen eigenen Wohlstand ebenso fördern müssen, wie den der

städtischen Bevölkerung. Nur im Rahmen der Demokratie, nicht bei der Rätediktatur ist es möglich, den Bauern Interesse an einem vom Proletariat regierten Staat beizubringen.

Das Verhältnis zwischen Proletariern und Bauern ist in Georgien bisher das denkbar beste. Eifrig arbeiten sie gemeinsamen am Aufbau des neuen Gemeinwesens. Die Bauern sind von größtem Zutrauen zur proletarischen Führung erfüllt und diese tut ihr möglichstes, neben den eigenen Klasseninteressen die der Landwirte zu wahren. Das geschieht am besten dadurch, daß das Interesse der Steigerung der Produktivkräfte des Landes in den Vordergrund gerückt wird, an dem beide Klassen gleichmäßig interessiert sind.

Erleichtert wird das Zusammenwirken der beiden Klassen dadurch, daß sie vielfach durch Personalunion miteinander verbunden sind. Viele industrielle Arbeiter besitzen kleine Gütchen und viele Bauern sind auch heute noch zu zeitweiser Lohnarbeit gezwungen. Nicht minder wird die Kooperation der beiden Klassen erleichtert durch die Konsumgenossenschaften, die Arbeiter und Bauern vereinigen, sowie dadurch, daß nicht nur der Adel, sondern auch die Geistlichkeit jeden politischen Einfluß auf die Bauernschaft verloren hat. Das historische Moment, die Tradition, die bei dem konservativen Bauern eine solche Rolle spielt, spricht in Georgien zugunsten der Sozialdemokratie, denn diese war es, die seit ihrem Beginn den Kampf um seine Befreiung von russischer Bürokratie, russischen Absolutismus und von einheimischer Fronpflicht führte.

Dazu kommt noch ein Moment. Sobald der Bauer aus seiner revolutionären Periode heraus und zum freien Besitzer seines Gutes geworden ist, hängt er am ehesten der Regierung an, die nicht nur sein Eigentum respektiert, sondern es auch sichert von den Verwüstungen durch fremde Invasionen und Bürgerkriege. Daher die Anhänglichkeit der französischen Bauern an das siegreiche napoleonische Kaiserreich, daher ihre Erbitterung gegen städtische Revolutionäre, sobald sie als Bringer des Bürgerkrieges erscheinen.

Die georgische sozialdemokratische Regierung hat nicht nur den Bauern von den feudalen Lasten befreit, ihre auswärtige Politik hat auch, wie wir noch sehen werden, das Land bisher in den schwierigsten Situationen vor jeder verwüstenden Invasion bewahrt. Und ihre innere Politik demokratischer Milde und Freiheit, die aber nicht Schwächlichkeit oder Apathie bedeutet, sondern sich paart mit Energie und zielbewusster

Initiative, hat gleichzeitig dem Lande jede innere Katastrophe erspart. In den letzten Jahren, in denen vom Rhein bis zum Stillen Ozean fast allenthalben von Zeit zu Zeit blutige Aufstände wüteten, ist Georgien das einzige Land neben Deutschösterreich, das von solchen Gewaltsamkeiten verschont blieb. Einige Aufstandsversuche in abgelegenen Grenzdistrikten im Norden und Süden waren nicht der Rede wert.

Diese Ruhe und Sicherheit haben mit dazu beigetragen, das sozialdemokratische Regime den Bauern teuer zu machen.

Es dürfte kaum ein anderes Land geben, in dem zur Zeit die Bedingungen für ein freundschaftliches Verhältnis zwischen Bauernschaft und Proletariat und für deren sympathische Neutralität gegenüber der industriellen Sozialisierung so günstige sind wie in Georgien. Und nichts deutet darauf hin, daß sich das sobald ändern sollte. Keine Klasse besteht in Georgien, die imstande wäre, die führende Rolle seines großindustriellen Proletariats, so klein es ist, zu übernehmen; und dank der Demokratie übt es seine Geschäfte mit solcher Umsicht und Milde, daß es keinerlei gewalttätige Opposition hervorruft.

Daher kommt es, daß in diesem Zeitalter der Revolutionen, die von innen aus gesichertste Regierung in Georgien sitzt.

Anders allerdings sieht es mit seiner äußeren Lage aus.

DIE AUSWÄRTIGE POLITIK DER REPUBLIK

Wir haben gesehen, daß die Sozialdemokratie Georgiens, nicht wie die Polens, eine selbständige Partei bildete, sondern als Teil der Sozialdemokratie Rußlands wirkte, als Hochburg des russischen Menschewismus. Wohl trat sie für die Selbstbestimmung der georgischen wie jeder anderen Nationalität ein. Aber sie hielt es nicht für notwendig, zu diesem Zweck den Rahmen des russischen Staates zu sprengen. Es hätte ihr wohl genügt, wenn Georgien einer der Staaten einer Bundesrepublik der vereinigten Staaten Rußlands wurde. Nicht als Georgier, sondern als Menschewiki nahmen sie noch an den Wahlen zur Konstituante im November 1917 teil. Im Interesse ganz Rußlands verteidigte bei ihrer Eröffnung Zereteli die Rechte der Konstituante gegenüber dem drohenden bolschewistischen Staatsstreich. Er wies darauf hin, daß die Sprengung der Konstituante nichts anderes bedeute als den Ruin der Industrie, ewigen Bürgerkrieg und den Zerfall des Reiches. Die Antwort auf seine Argumente gaben die Bolschewiki durch die Fäuste lettischer Infanteristen und Kronstädter Matrosen. Das hinderte nicht, daß Zereteli vor der Geschichte recht behalten hat.

Die erste Folge der Verjagung der Konstituante war der Zerfall des Reiches. Die zentrifugalen Tendenzen bekamen das Übergewicht in den Ostseeprovinzen, in der Ukraine, am Don und in Kuban, in Sibirien und Kaukasien.

Indes vollzog sich der Abfall Transkaukasiens nicht sofort, sondern nur schrittweise.

Die transkaukasischen Abgeordneten, die zur Konstituante erwählt worden waren, hatten sich gleich nach der Wahl, verstärkt durch solche nicht erwählte Kandidaten, die nach ihnen die meisten Stimmen erhalten hatten, zu einem transkaukasischen Landtag zusammengetan. Früher schon hatten die revolutionären Organisationen des Gebietes eine Exekutive zu seiner Verwaltung gebildet, das transkaukasische Kommissariat, das den Charakter einer lokalen Regierung annahm. Die beiden Institutionen kamen rasch zu völliger Unabhängigkeit von Rußland, nicht durch Auflehnung gegen die Zentralgewalt, sondern dadurch, daß diese das Land völlig preisgab und sich selbst überließ. Die

zurückflutenden russischen Heeresmassen öffneten den nachdrängenden Türken alle Wege. Wollte Transkaukasien nicht von den mordenden und sengenden Türken überschwemmt werden, dann mußte es sich selbst helfen. Sein „Kommissariat“ trat in Verhandlungen ein mit den Türken und den ihnen verbündeten Deutschen über einen Waffenstillstand und Frieden. Dabei wurde es zu einer selbständigen Regierung. Es fühlte sich von der bolschewistischen Regierung verkauft und verraten und lehnte daher die Teilnahme an den Friedensverhandlungen von Brest-Litowsk ab. Es erwartete, die Interessen des Landes besser zu wahren, wenn es eine selbständige Politik unabhängig von Rußland trieb, und der Erfolg hat ihm recht gegeben.

Nach der Kapitulation Rußlands in Brest-Litowsk war die völlige Loslösung Transkaukasiens nur noch eine Frage weniger Wochen. Am 22. April 1918 erklärte sich die transkaukasische Republik für selbständig.

Doch nur fünf Wochen sollte dieses neue Gebilde bestehen. Seine Bestandteile waren zu verschiedenartig. Das führende Element stellten die Georgier dar. Aber sie hatten von Anfang an die größte Mühe, die beiden anderen nationalen Bestandteile des Gemeinwesens zusammenzuhalten, die Armenier, die vornehmlich in Armenien zu Hause sind, und die Tataren, deren Mehrheit Aserbeidschan bewohnt.

Die Armenier kennen keinen größeren Feind als die Türken und die mit diesen verwandten Kurden, die Mohammedaner überhaupt. Die Aserbeidschaner dagegen sind vorwiegend Mohammedaner. Sie neigten zu den Türken, während die Armenier jedem Regime geneigt waren, das sich bereit zeigte, sie von der türkischen Gefahr zu befreien, sowohl dem Zarismus wie der Entente. Die Georgier dagegen forderten völlige Neutralität, sowohl den Türken wie den Russen gegenüber, völlige Unabhängigkeit von beiden. Eine Zeitlang vermochten die Georgier diese Politik auch den beiden anderen großen Volksstämmen Transkaukasiens plausibel zu machen. Doch der armenisch-tatarische Gegensatz war zu stark. An ihm scheiterte in den erregten Tagen, die dem Frieden von Brest-Litowsk folgten, die transkaukasische Republik.

Als die Türken am 26. Mai 1918 Transkaukasien ein Ultimatum stellten, demissionierte der Landtag und erklärte die Republik für aufgelöst. Am gleichen Tage proklamierte Georgien seine Selbstständigkeit.

Seine auswärtige Politik blieb die gleiche, die es im Rahmen Transkaukasiens verfolgt hatte. In seiner Unabhängigkeitserklärung vom

26. Mai heißt es:

„Der Nationalrat . . . erklärt:

1. Von nun an verfügt das Volk Georgiens souverän über sich selbst.
2. Die politische Verfassung des unabhängigen Georgien ist die der demokratischen Republik.
3. Bei ausbrechenden internationalen Konflikten wird Georgien beständig neutral bleiben.

Dieser Politik ist es bisher aufs strengste treu geblieben, so schwierig es wurde angesichts der großen Konflikte, die sich seit der Unabhängigkeit Georgiens an seinen Grenzen abspielten, und trotz der ständigen Versuche der einen oder der anderen der großen Militärmächte, die Bundesgenossenschaft der Republik zu gewinnen oder zu erzwingen.

Die erste Schwierigkeit tauchte auf gleich nach der Unabhängigkeitserklärung. Das türkische Ultimatum brachte Georgien in eine verzweifelte Lage. Allein wäre es außerstande gewesen, der türkischen Invasion zu widerstehen. Um sich vor ihr zu schützen, blieb ihr nur die Wahl des kleineren Übels offen. Es öffnete der deutschen Okkupation die Tore durch das Abkommen, das am 28. Mai in Poti zwischen v. Lossow und Tschenkeli zustande kam.¹

Die deutschen Truppen kamen nach Tiflis als Schützer vor den Türken und wurden daher freudig begrüßt. Den Deutschen war das Land wertvoll als Durchgangsstraße nach dem petroleumreichen Baku und nach Persien und Turkestan. Sie kamen nach Georgien nicht als Plünderer, sondern als Organisatoren seiner Produktivkräfte, da sie die georgischen Produkte, namentlich sein Mangan, aber auch seine Eisenbahn notwendig brauchen. So brachten sie Georgien gerade das, was ihm am meisten fehlt und das ihm nur durch dazu vorgebildete Kräfte des Auslands rasch gebracht werden kann: wirtschaftliche Organisation.

Die Deutschen waren in Georgien seit jeher beliebt, dank den württembergischen Kolonisten, die sich vor einem Jahrhundert dort ansiedelten, die als echte Bauern ihre ursprüngliche Nationalität bis heute bewahrten und die ein großes Ansehen genießen. Durch die Leistungen der deutschen Besatzungstruppen ist das deutsche Ansehen noch gestiegen. Georgien ist eines der wenigen Länder in diesem Kriege,

¹ Vgl. Mémoire sur les rapports des Républiques Transcaucasienne et Géorgienne avec la Turquie et l'Allemagne à propos de l'effondrement du front Russe. (Pag. 21).

in denen die deutsche Armee propagandistisch für das Deutschtum gewirkt hat. Aber trotzdem wies die georgische Regierung entschieden das Ansinnen der Deutschen zurück, mit ihnen im Bunde gegen Sowjetrußland oder die Entente vorzugehen.

„Es gelang den Deutschen nicht, Georgien dahin zu bringen, eine Allianz mit den Zentralmächten abzuschließen.

Ebenso erfolglos blieben die Versuche der deutschen Diplomatie, Georgien in den russischen Bürgerkrieg hineinzuziehen.

Als im Herbst 1918 eine Gruppe russischer Reaktionäre ein „Heer von Astrachan“ zu bilden versuchte, schlug das deutsche Kommando der georgischen Regierung vor, auf ihrem Gebiet die Anwerbung der Freiwilligen für diese Armee zu gestatten. Die Regierung der Republik erwiderte mit einer kategorischen Ablehnung“.¹

Die Politik Georgiens änderte sich nicht, als nach dem Zusammenbruch der Armee Deutschlands und seiner Verbündeten die Entente in Transkaukasien eindrang. Nun war sie es, die Georgien zu bewegen suchte, in den russischen Bürgerkrieg einzugreifen und im Bunde mit Denikin gegen die Bolschewiki zu Felde zu ziehen. Entschieden lehnte die georgische Regierung diese Zumutung ab. Sie bewahrte die strikteste Neutralität. Die kämpfenden Parteien im Bürgerkrieg Rußlands standen jedoch hüben und drüben auf dem Standpunkt: Wer nicht für mich ist, der ist gegen mich.

Den Generalen der Gegenrevolution war das Land der Demokratie und der Expropriation des Grundbesitzes ein Dorn im Auge. Den Männern der Sowjetrepublik erschien die Demokratie nicht minder unbequem, wenn auch aus anderen Gründen. Und den Menschewismus Georgiens haßten sie erst recht. Und beide Teile, die Diktatoren der Wiederherstellung des Zarismus wie die der Volkskommissäre, konnten den Gedanken nicht ertragen, daß in ihrem Bereich ein freies, unabhängiges Gemeinwesen bestand, das nicht den Diktaten Moskaus gehorchte. Ein großer Teil der Kämpfe zwischen den Bolschewiki und den weißen Truppen spielte sich an den nördlichen Grenzen Georgiens ab. Bald die eine, bald die andere Seite, die gerade siegreich war, versuchte die freien Bergvölker des Kaukasus zu unterjochen und drang dabei gelegentlich nach Georgien ein, um dorthin entweder die Reaktion zu

¹ Woytinsky, Una vera Democrazia. Seite 203.

tragen oder einen kommunistischen Aufstand, der die Unterwerfung unter das Sowjetregime herbeiführen sollte.

Zuerst waren es die Bolschewiki, die ohne jegliche Kriegserklärung im Herbst 1918 an der Küste des Schwarzen Meeres in Georgien eindringen und Suchum einnahmen. Die georgische Truppenmacht warf sie zurück. Bald aber folgten den Bolschewiki Denikinische Streitkräfte, die das von den Georgiern besetzte Gebiet für sich in Anspruch nahmen. Georgien versuchte zu verhandeln. Doch darauf ließ sich Denikin nicht ein. Er rückte vor, wurde aber schließlich ebenso wie die Bolschewiki zurückgeschlagen. Der Intervention der Engländer gelang es, den Frieden herzustellen.

Im folgenden Jahre versuchten dann die weißen Truppen die Bergvölker im nördlichen Kaukasus, die sich unabhängig gemacht, zu unterwerfen. Georgien blieb neutral, aber seine Sympathien gehörten den Angegriffenen, um ihre Freiheit Ringenden. Wiederholt protestierte es gegen die Gewalttaten der Gegenrevolutionäre und zahlreiche georgische Freiwillige kämpften in den Reihen der Kaukasier.

Am Beginn des Jahres 1920 begann eine Annäherung zwischen der Sowjetrepublik und Georgien. Die Volkskommissäre schlugen der georgischen Republik ein Bedürfnis zu einer gemeinsamen Aktion gegen das weiße Freiwilligenheer vor. Dies Bündnis wurde abgelehnt mit der Begründung, daß die georgische Regierung jede auswärtige Intervention in Rußland und jedes Eingreifen einer fremden Macht in den russischen Bürgerkrieg für falsch und verderblich halte. Diese Auffassung hat die Regierung der georgischen Republik stets vertreten und jegliche Intervention in Rußland auch der Entente gegenüber bekämpft, wo immer sie Gelegenheit dazu fand.

Lehnte sie aber ein Bündnis zu Kriegszwecken ab, so doch nicht eine freundschaftliche Annäherung an Rußland. An der war ihr vielmehr sehr viel gelegen. Es gelang ihr auch, mit Sowjetrußland zu einem ausdrücklichen Friedensschluß zu kommen (7. Mai 1920), in dem beide Mächte sich gegenseitig anerkannten und sich Frieden und Freundschaft gelobten.

Georgien hat diesen Frieden getreulich eingehalten, nicht aber die Sowjetrepublik.

Kaum hatte sie den Frieden geschlossen, da überfielen ihre Truppen Georgien von der Seite Aserbeidschans her, dessen sich Sowjetrußland

kurz vorher durch einen Staatsstreich bemächtigt hatte. Wieder gelang es den Georgiern, den eingedrungenen Feind zurückzuschlagen und abermals boten sie die Hand zum Frieden, sobald der geschlagene Feind dazu bereit war. Kaum war der Friedenszustand von neuem hergestellt, da organisierten die Bolschewiki wieder von Norden, von Wladikawskas, militärische Einfälle, um Insurrektionen in Nordgeorgien hervorzurufen. Fast gleichzeitig (Juli) wurde im Nordwesten, in Abchasien, eine kommunistische Verschwörung entdeckt, die mit russischen Militärs in Verbindung stand und an der sich zwei Angestellte der russischen Gesandtschaft in Tiflis beteiligten.

Auch sonst riß die illegale, mit reichen Geldmitteln aus Moskau genährte Propaganda und die Organisierung von kommunistischen Aufständen gegen die mit Rußland im Frieden lebende georgische Republik nie ab. Wenn all diese Tücke, Wortbrüchigkeit und Verlogenheit bis zum Februar keinen nennenswerten Erfolg erzielt hat, so bezeugt das ebenso die Festigkeit wie die Umsicht und Tatkraft des georgischen Regimes, aber auch die Schamlosigkeit des kommunistischen, das nicht müde wird, sich über den Terrorismus in Georgien zu entrüsten, weil dort mitunter einige kommunistische Verschwörer festgenommen und zu Gefängnisstrafen verurteilt oder kommunistische Zeitungen, die erlogene Alarmnachrichten verbreiten, für einige Tage suspendiert werden.

In den letzten Monaten bis zum Februar dieses Jahres zog sich ein neues Gewitter über der kleinen, aber unverzagten Republik zusammen. Die türkischen Nationalisten drangen Ende September 1920 in Armenien ein.

Bald darauf kamen von Aserbeidschan her russische Truppen nach Armenien, um sich des Landes zu bemächtigen und es in einen Vasallen Rußlands zu verwandeln. Sowohl in Armenien wie in Aserbeidschan sammelten sich immer mehr russische Truppen in bedrohlicher Weise an den Grenzen Georgiens an. Dadurch wurde auch dieses gezwungen, zu mobilisieren.

Dabei schlug der russische Gesandte in Tiflis, Scheimann, immer drohendere Töne an. Mitte Dezember wurde in Tiflis eine Verschwörung entdeckt, die sich die Aufgabe setzte, einen Straßenkampf in Tiflis zu provozieren, der den an der Grenze, 60 Kilometer von Tiflis, lauernden russischen Truppen den Vorwand zum Einmarsch in Georgien liefern

sollte. Unter den Verschwörern entdeckte man wieder Angestellte der russischen Gesandtschaft.

Das hätte der georgischen Regierung das Recht gegeben, Herrn Scheimann seine Pässe zuzustellen. Sie begnügte sich damit, Lenin zu ersuchen, Scheimann abzurufen und durch eine andere Persönlichkeit zu ersetzen, weil seine Tätigkeit das gute Einvernehmen zwischen den beiden Staaten störe.

Aber Scheimann blieb.

So war die Lage der kleinen Republik Anfangs Jänner bereits eine sehr trübe geworden. Wenn die Moskauer Machthaber nicht rechtzeitig einlenkten, drohte im Frühjahr ein bolschewistischer Einfall. Nun ist er noch früher gekommen, als zu erwarten war. Georgiens Schicksal hing nur noch von der Kraft seiner Waffen ab.

DIE WEHRMACHT GEORGIENS

Die Sozialdemokraten Georgiens sind Pazifisten in dem Sinne, daß sie den Krieg verabscheuen und ihm möglichst aus dem Wege gehen, aber nicht in dem Sinne, daß sie darauf verzichten, Gewalt mit Gewalt abzuwehren und daß sie sich wehrlos dem Gegner ausliefern und bloß mit Worten auf ihn zu wirken suchen. Auch die Demokratie bedarf dort, wo sie mit Waffen bedroht wird, der Waffen, sich zu verteidigen.

So war auch die Sozialdemokratie Georgiens, sobald sie ans Ruder kam, genötigt, sich mit Waffen zu versehen.

Schon in der Revolution von 1905 hatten die georgischen Sozialdemokraten die Bewaffnung des Proletariats betrieben, aber die Ergebnisse veranlassten sie zu großer Vorsicht. Einem erheblichen Teil der Proletarier flößte der Besitz einer Waffe banditenhafte Gefühle ein, verleitete ihn zu individueller Gewalttat, zu Verbrechen.

Die Frage wurde wieder akut durch die Revolution von 1917. Als nach dem Freudenrausch des Anfangs eine gewisse Ernüchterung eintrat, erwogen auch in Georgien viele Genossen die Frage, wie man die Revolution gegen einen drohenden bewaffneten Handstreich der Gegenrevolutionäre schützen könne. Da erschien es notwendig, die Arbeiterschaft zu bewaffnen, aber diesmal nicht alle Arbeiter ohne Unterschied. Nur erprobte, organisierte Genossen sollten Waffen erhalten. Am 5. Dezember 1917 wurde die Arbeitergarde begründet. Doch hatte sie anfangs geringe Bedeutung, da es ihr an Waffen fehlte. Da, im Dezember, wurde die Notwendigkeit, aber auch die Möglichkeit, eine größere Schar zu bewaffnen, gegeben durch einen Konflikt zwischen dem Tifliser Arbeiter- und dem dortigen Soldatenrat. In Tiflis wie anderswo in Rußland hatte sich ein Arbeiterrat gebildet und Noë Dschordania zum Vorsitzenden gewählt, unseren alten Vorkämpfer, der heute Präsident der Republik ist. Diesem Arbeiterrat fiel die ganze Gewalt in Tiflis zu, als sich nach dem bolschewistischen Staatsstreich die russische Armee auflöste und von der türkischen Grenze zurückflutete. Georgien, dessen Sprache sie nicht verstanden, erschien den russischen Soldaten als ein fremdes Land. Von vornherein zum Plündern geneigt, wie jede Armee, deren Disziplin verschwunden ist, waren sie um so

mehr dazu bereit in einem Gebiet, in dem sie sich als fremd fühlten. Überdies waren die vom Geiste des Bolschewismus, das hieß damals der völligen Preisgabe des Landes an die feindlichen Armeen, erfüllten Soldaten nicht gut auf die georgischen Menschewiki zu sprechen, die das besinnungslose Davonlaufen vor den keineswegs siegreichen Türken nicht für notwendig fanden, so sehr sie auch von der Notwendigkeit eines sofortigen Waffenstillstandes und Friedens überzeugt waren. In der Tat gelang es dem menschewistischen transkaukasischen Kommissariat, am 18. Dezember einen Waffenstillstand mit den Türken zu schließen.

Aber von Anfang Dezember an bedrohte die sich zurückwälzende desorganisierte und sinnlose Masse der Soldaten die Sicherheit der Tifliser Bevölkerung aufs schwerste. Sie zu schützen forderte der Tifliser Arbeiterrat Waffen für die Arbeitergarde. Waffen gab es nur im Arsenal, das in den Händen der zurückmarschierenden Soldaten war. Der menschewistische Arbeiterrat forderte vom bolschewistischen Soldatenrat die Ausfolgung von Waffen zur Bewaffnung der Arbeitergarde. Der Soldatenrat schlug das ab.

Da beschloß der Arbeiterrat, zur Selbsthilfe zu greifen und das Arsenal zu erobern. Es war ein tollkühnes Unternehmen. Nur 225 Bewaffnete standen ihm zur Verfügung, indes die Garnison von Tiflis 20.000 Mann zählte. Trotzdem gelang der Streich. Am frühen Morgen des 12. Dezember überfielen sie das Arsenal und bemächtigten sich seiner nach kurzem Kampf, in dem nur ein Soldat fiel. Dieses Gelingen beweist die ungeheure Kampfmüdigkeit, Apathie und Demoralisation, die sich des russischen Heeres bemächtigt hatte, ebenso wie die Unerschrockenheit und Wehrhaftigkeit des georgischen Proletariats. Wir haben oben bemerkt, daß in allen Teilen der Bevölkerung Georgiens als Erbe des Feudalismus wirtschaftliche Sorglosigkeit und Genußfreudigkeit zurückgeblieben sind. Zu diesem Erbe gehört aber auch eine starke Ritterlichkeit im besten Sinne des Wortes.

Neben dem 26. Mai, dem Tage der Unabhängigkeitserklärung, wird der 12. Dezember in Georgien als Nationalfeiertag festlich begangen. Damals eroberte die georgische Sozialdemokratie in sieghafter Überlegenheit die Wehr, die sie seitdem gegen jeden bewaffneten Angriff schützen sollte.

Die Arbeitergarde verfügte nun über genügende Waffen und vermochte sich in Bataillonen zu organisieren. Ihr Name wechselte,

zuerst nannte sie sich revolutionäre Miliz, dann rote Garde, schließlich Volksgarde, und so heißt sie auch jetzt. Von Tiflis verbreitete sie sich über ganz Georgien. Es ist eine Freiwilligenarmee erprobter Sozialisten. Augenblicklich zählt sie etwa 30.000 Mann.

Nur ein Teil steht im Frieden unter den Waffen, die meisten sind beurlaubt und gehen ihren Berufen nach. Droht der Republik Gefahr, ruft sie der Generalstab, dann finden sie sich mit ihren Waffen an der ihnen vorgeschriebenen Stelle ein.

Die Verfassung der Garde ist demokratisch. Sie regelt ihre Angelegenheiten auf Kongressen, zu denen je 200 Mann einen Delegierten senden. Die Garde eines jeden Bezirkes erwählt ihre Offiziere. Ebenso wird der Generalstab erwählt, für ein Jahr. Der oberste Kommandierende ist augenblicklich der Genosse Waliko Dschugeli, derselbe, der in dem kühnen Handstreich vom 12. Dezember 1917 die Führung übernommen hatte.

Die Garde untersteht nicht dem Kriegsminister, sondern dem Präsidenten der Republik.

Die militärische Ausbildung der Garde wird eifrig gepflegt, aber diese Truppe entfaltet keinen militärischen Geist. Die Volksgardisten bleiben in der Kaserne dieselben sozialdemokratischen Proletarier, die sie außer ihr sind, und ihr Interesse gilt vor allem nicht militärischen, sondern sozialen Fragen.

Der Generalstab hat zwei Sektionen gebildet; eine für Bildung und eine für Landwirtschaft. Jene lässt sich die Fortbildung der Gardisten angelegen sein, die Vermehrung sowohl ihres staatsbürgerlichen Wissens wie ihres technischen Könnens. Die andere Sektion aber betreibt Landwirtschaft auf einigen großen Gütern, die ihr zur Verfügung gestellt sind.

Eine Bildungssektion findet sich auch bei der österreichischen Volkswehr. Dagegen ist der Betrieb der Landwirtschaft durch die Garde einzig in seiner Art. Dieses Unternehmen ist nicht zu verwechseln mit der russischen Zwangsarbeit. Die georgische Organisation bedeutet eine Zivilisierung des Militarismus; die russische eine Militarisierung des Zivils, ziviler Arbeit. In der Volksgarde werden nicht Arbeiter, die gerne außerhalb der Armee blieben, militärischer Disziplin unterworfen, damit man sie zu bestimmten Arbeiten zwingen kann, sondern es wird Soldaten, die sonst beschäftigungslos in der Kaserne blieben, die

Möglichkeit gegeben, die eintönige Langweile und Unproduktivität ihres Daseins durch nützliche und mannigfaltige Betätigung zu unterbrechen. Es muß sich erst zeigen, ob die Gardisten auf ihren Landgütern produktiver arbeiten als private Arbeiter; aber selbst wo dies nicht der Fall sein sollte, werden sie gewiß dazu beitragen, die Kosten ihrer Erhaltung herabzusetzen. Die Landgüter decken einen Teil des Bedarfs der Garde.

Wir haben hier ein sehr interessantes Experiment vor uns, dessen weitere Entwicklung ernsthafte Beachtung verdient. Seine Nachahmung und erfolgreiche Durchführung in Europa vermöchte dessen Riesenheeren ein etwas vernünftigeres und freundlicheres Gesicht zu verleihen. Es ist keine spezifisch sozialistische Maßregel. Jede bürgerliche Regierung könnte sie akzeptieren. Aber freilich, was würde dann aus den Militärlieferanten? Und welches europäische Offizierskorps fände nicht die Beschäftigung mit produktiver Arbeit unter seiner Würde?

Ist aber die Landwirtschaft auf Staatsgütern, betrieben durch Soldaten während der Zeit ihrer Kasernierung, noch keine sozialistische Maßregel, so kann sie doch für die Entwicklung des Sozialismus von Bedeutung werden als Ansatzpunkt für die Entwicklung einer der Formen sozialistischer Landwirtschaft.

Trotz dieser ausgesprochen friedlichen Neigungen und Beschäftigungen hat die Volksgarde bei jeder Gelegenheit ihre Schlagfertigkeit gezeigt, bei der sie zur Anwendung kam. Und an solchen Gelegenheiten fehlte es leider nicht, wie wir gesehen.

Auf die Dauer konnte die Republik der Sozialisten mit dem Freiwilligenheer allein nicht auskommen. Der Geist der Demokratie verlangte die Heranziehung aller Wehrfähigen zum Kriegsdienst, und die Sorge für die Sicherung der Republik gegenüber den mächtigen äußeren Feinden erhob die gleiche Forderung.

So ist neben der Volksgarde¹ eine Armee der allgemeinen Wehrpflicht erstanden, die nach ihrer definitiven Ausgestaltung eine Miliz, ähnlich der schweizerischen, darstellen dürfte. Diese Armee ist dem Kriegsminister unterstellt. Im Kriegsfall werden reguläre Armee und Freiwilligengarde unter dem gleichen Oberkommando vereinigt. Im Heer der allgemeinen Wehrpflicht werden Bildungsbestrebungen vom

¹ Die Anzahl der mobilisierten Volksgarde lag bei max. 15.000 (Red.).

Kriegsministerium ebenfalls eifrig gefördert und die Demokratisierung ist auch in diesen Truppenteilen sehr weit durchgeführt. Doch werden hier die Offiziere nicht von den Soldaten erwählt, sondern vom Kriegsministerium ernannt. Die höheren Offiziere sind in der Mehrzahl Sozialdemokraten.

Über den militärischen Wert der Truppen und das Verhältnis der einzelnen Armeeteile zueinander kann ein Nichtfachmann, noch dazu einer, der der Landessparche nicht mächtig ist und keine Gelegenheit zu langen Beobachtungen hatte, ein Urteil nicht fällen. Übereinstimmend wurde mir von verschiedenen Seiten versichert, daß Eifersüchteleien zwischen der Garde und der regulären Armee nicht beständen.

Sicher ist, daß die Gesamtarmee sich bis zum Februar stets erfolgreich geschlagen hat. Die ganze Armee ist getragen von hoher Begeisterung für die Unabhängigkeit des Vaterlandes. Nur an Waffen und Munition leidet sie empfindlich Mangel.

DER BOLSCHEWISTISCHE ÜBERFALL

In der kurzen Zeit des Bestehens des unabhängigen Georgien hat seine Wehrmacht schon manch harte Probe abzulegen gehabt. Die härteste und schwerste muß sie aber zu der Zeit bestehen, in der diese Zeilen abgefasst werden, infolge des plötzlichen Einfalles starker bolschewistischer Streitkräfte vom Süden, vom Osten und Norden gleichzeitig.

Ohne jede Kriegserklärung erfolgte der verräterische Überfall in der ersten Hälfte des Februar. Er wurde der Welt zuerst von georgischer Seite mitgeteilt. Die sozialdemokratische Partei und die Gewerkschaften Georgiens sowie die Partei der Sozialisten-Föderalisten teilten ebenso wie die georgische Regierung positiv mit, daß Georgien von russischen Streitkräften überfallen und aufs äußerste bedroht sei. Sie erwarteten einen sofortigen stürmischen Protest gegen das Vorgehen Moskaus, namentlich durch die internationale Konferenz in Wien. Leider kamen die Telegramme verspätet an, außerdem stand die Konferenz unter dem Eindruck der furchtbaren Krisis, in die das kontinentale Europa durch die wahnsinnigen Forderungen der Entente an Deutschland gestürzt ist, was das allgemeine Interesse mehr nach dem Westen als nach dem Osten lenkte. Vor allem aber wurde das sozialistische Urteil verwirrt durch die Darstellungen, die von Moskau kamen und die jedes Eingreifen der russischen Armee in Georgien entschieden leugneten.

Diese Darstellungen einer eingehenden Kritik zu unterziehen ist nicht mehr notwendig. Sie kritisierten sich selbst durch ihre Widersprüche und Wandlungen.

Um das Eindringen russischer Truppen leugnen zu können, wurde zuerst erzählt, an den georgischen Grenzen hätten sich einige Dörfer erhoben, erbittert über die Tyrannei der Georgier. Armenier an der Südgrenze hätten den Anfang gemacht, dann sei der Aufstand nach Signach übergesprungen, das im Osten Georgiens gegen Aserbeidschan zu liegt, und gleichzeitig hätte sich Abchasien erhoben, im äußersten Nordwesten, dicht an der russischen Grenze.

Merkwürdigerweise brachen die Aufstände gerade dort aus, wo, in Armenien wie in Aserbeidschan und bei Abchasien, schon seit November große und stetig vermehrte russische Truppenmassen lagerten.

Unaufhaltsam sollen die Bewohner der paar armenischen Grenzdörfer gegen Tiflis vorgedrungen sein. Die russische Regierung teilte mit, sie hätte versucht, voll Friedensliebe und Wohlwollen dem bedrängten georgischen Regime zu helfen und ihr Vermittlung zwischen den Georgiern und den Armeniern angeboten. Sie könne nichts dafür, wenn Georgien diese Vermittlung schnöde zurückweise.

Aber kaum ist Tiflis erobert, wandelt sich sofort das Bild. Die Armenier haben ihre Schuldigkeit getan, die Armenier können gehen. Es ist in den russischen Telegrammen keine Rede mehr von den armenischen Aufständischen, sondern jetzt heißt es plötzlich, die Kommunisten hätten Tiflis erobert und die Menschewiki verjagt.

Der russische Telegraph berichtet nun:

„Prawda“ (in Moskau) beglückwünscht die georgischen Genossen und sagt, daß das menschewistische Georgien der letzte Unterschlupf für die Konterrevolution gewesen ist.“

Kein Wort mehr von den armenischen Aufständischen, kein Wort von Friedensvermittlung. Kann ein Mensch mit gesundem Verstand es für möglich halten, daß sie jemals ernsthaft gemeint war, daß Moskau einer von Kommunisten bedrängten menschewistischen Regierung jemals seine hilfreiche Vermittlung angeboten hätte?

Die späteren russischen Telegramme über die Vorgänge in Georgien strafen also die vorher versandten Lügen. Sie kommen der Wahrheit erheblich näher. Aber doch nicht nahe genug. Sie geben zu, daß Tiflis von Kommunisten und nicht von aufständischen Armeniern eingenommen sei. Aber sie wollen uns glauben machen, es seien georgische Arbeiter und Bauern, die sich gegen ihre eigene Regierung erhoben und Tiflis eroberten.

In einem Moskauer Telegramm heißt es:

„Das georgische Revolutionskomitee verkündet öffentlich die Besetzung Tiflis durch die revolutionären georgischen Arbeiter und Bauern.“

Also dieselben georgischen Kommunisten, die bis zum Jänner in keiner Arbeiter- oder gar Bauernorganisation Georgiens bei vollster Freiheit legaler Betätigung irgendeine Stimmenzahl von Belang aufbringen konnten, sie haben plötzlich im Februar die Kraft bekommen, die georgische Regierung über den Haufen zu werfen!

Das ist schon sonderbar genug. Noch sonderbarer aber folgendes: Ein Aufstand revolutionärer Arbeiter bricht in der Regel zuerst in

einem industriellen Zentrum aus und verbreitet sich von dort aus über das übrige Land. Der kommunistische Aufstand der „revolutionären Arbeiter Georgiens“ brach aber nicht in Tiflis aus, das die Hälfte der industriellen Arbeiter Georgiens umfaßt, sondern, das hat die russische Berichterstattung selbst festgestellt, in abgelegenen, von einer rückständigen Agrarbevölkerung bewohnten Dörfern! Dort befanden sich allerdings sehr zahlreiche Kommunisten, wohl bewaffnet und von Leuten geführt, die grimmigster Haß gegen jegliche menschewistische Organisation beseelt. Das waren die russischen Armeen. Nur sie vermochten dem „georgischen Revolutionskomitee“ die Kraft zu verleihen, erfolgreich gegen Tiflis vorzurücken und es zu besetzen, nur durch sie kann es sich dort behaupten.

Wenn die russische Regierung trotzdem immer noch versucht, den Glauben zu erwecken, ihre drei starken Armeen an der georgischen Süd-, Ost- und Nordwestgrenze wären an den Kampf der Kommunisten gegen das menschewistische Georgien ganz unbeteiligt, so rührt das offenbar daher, daß der Einbruch dieser Armeen die frechste und schamloseste Verhöhnung der jedem Sozialisten heiligsten Grundsätze darstellt, von Grundsätzen, die offen zum alten Eisen zu werfen selbst abgehärteten Bolschewiken noch bedenklich erscheint.

Doch stärker noch als solche Bedenken ist der Haß, der die Moskauer Gewalthaber gegen alles beseelt, was sozialdemokratisch oder menschewistisch heißt. Sie stellen es als gleichbedeutend hin mit der Gegenrevolution, aber sie hoffen es in Wirklichkeit noch grimmiger als die tatsächliche Gegenrevolution.

Mit den Kapitalisten Englands und Amerikas lassen sie sich auf Unterhandlungen ein, dagegen haben sie Todfeindschaft jeder proletarischen Organisation geschworen, die den Standpunkt vertritt, daß die Befreiung der Arbeiterklasse das Werk der Arbeiter selbst sein muß, daß sie nicht herbeigeführt werden kann durch willenslose Unterwerfung der Arbeiter unter die Gebote Moskaus.

Die Männer der Moskauer Internationale suchen jegliche sozialdemokratische, jegliche menschewistische Organisationen mit allen Waffen der Lüge und der Korruption zu sprengen. Und sie sollten die sozialdemokratische Republik Georgien dicht an ihren Grenzen dulden, diesen „letzten Unterschlupf“ des Menschewismus, wie die „Prawda“ sagt, innerhalb des Machtbereiches Rußlands?

Georgien war menschewistisch. Damit war in Moskau sein Todesurteil gesprochen.

DER MOSKAUER BONAPARTISMUS

Der Menschewismus Georgiens ist der wichtigste, aber nicht der einzige Grund für den bolschewistischen Überfall. Einen anderen bot die Weltpolitik Moskaus. Wie früher der Zarismus, betrachtet auch jetzt der Bolschewismus, allerdings von ganz anderen Ausgangspunkten aus, England als den größten und gefährlichen Feind Rußlands. Und dieses große Reich scheint durch seine geographische Lage allein unter allen Mächten der Welt über den Weg zu verfügen, aus dem man ohne Beherrschung des Meeres England zu Leibe rücken und auf die Knie zwingen kann: über den Weg nach Indien.

Mit dem grandiosen Gedanken Napoleons I., England in Indien anzugreifen, spielt jetzt Sowjetrußland. Napoleon scheiterte schon bei seinem ersten Schritt daran, daß er sich zur See gegen die Engländer nicht behaupten konnte. Er wäre ohne den Seesieg der Engländer beim zweiten Schritt viel ruhmloser an der Unzulänglichkeit der Verkehrswege in Innern Asiens gescheitert, die ihm schon am Beginn seiner militärischen Laufbahn ein Moskau bereitet hätten.

Sowjetrußland braucht den ersten Schritt Napoleons nicht zu wiederholen. Es kann gleich beim zweiten beginnen. Der hat an Schwierigkeit nichts verloren, denn heute ist zur Eroberung Indiens eine weit größere Armee erforderlich als am Ende des 18. Jahrhunderts. Ohne große Eisenbahnbauten werden die Russen kaum weit kommen. Solche Bauten sind aber bei dem heutigen Stande der russischen Industrie ausgeschlossen. Indessen, der Plan ist kühn, und an Kühnheit können sich die Bolschewiki sehr wohl mit Danton und dem ersten Napoleon messen. In dieser Eigenschaft und nicht in ihren positiven Leistungen liegt wohl auch die große Anziehungskraft, die sie auf so viele Gemüter üben, die fern von ihrem Regime leben.

Eine der Etappen des Weges nach Indien bildet Persien, in das die Bolschewiki schon im vorigen Jahr, freilich erfolglos, eindringen. Ihre Basis war damals wohl zu schmal. Sie würde erheblich verbreitert durch den Besitz Georgiens. So bedarf die Moskauer Weltpolitik dieses Landes zu weiterem militärischen Fortschreiten.

Der Zufall will, daß die „Posta“ gleich nach ihrer „Vorgeschichte“ des georgischen Konflikts aus Moskau meldet:

„Am 28. Februar ist in Moskau der Vertrag zwischen Rußland und Afghanistan unterzeichnet worden.“

Die Eroberung Georgiens bildet eines der Elemente der Orientpolitik Rußlands gegen England.

Der Vergleich mit der Politik Napoleons ist ein naheliegender und schon mehrfach gemachter. Die Übereinstimmung ist aber mehr als eine bloß zufällige. Immer wieder fällt es uns auf, in wie hohem Maße sich der Gang der großen Französischen Revolution in dem der russischen wiederholt, obwohl die internationale Lage und die Ideologie heute ganz anderer Art sind, als am Ende des 18. Jahrhunderts. Montesquieu, Voltaire, Jean Jacques Rousseau werden heute kaum noch gelesen, Marx beherrscht die Stunde, und das heutige Rußland ist nicht, wie das Frankreich vor einem Jahrhundert, das höchstentwickelte, sondern das rückständigste der Länder des europäischen Festlandes. Aber die Hauptprobleme, die Agrarreform und die Überwindung des Absolutismus, stimmten in Rußland 1917 noch so sehr mit denen Frankreichs von 1789 überein, daß die Revolution seitdem hier wie dort die gleichen Phasen durchlief, nur in Rußland mit seiner jüngeren und einfacheren sozialen Schichtung in erheblich größeren Formen.

Wir finden hier wie dort zunächst eine bürgerliche Revolution. Sie steigert sich in Frankreich zur Schreckensherrschaft der Jakobiner, die sich auf die unteren Klassen namentlich der Hauptstadt stützen. In Rußland die Schreckensherrschaft der Bolschewiki, die die Diktatur des Proletariats proklamieren.

Um sich zu behaupten, sahen sich dann die Jakobiner gezwungen, an Stelle der Bürokratie, der Polizei, der Armee des alten Regimes, die von der Revolution aufgelöst waren, eine neue Polizei, Bürokratie, Armee aufzubauen, viel stärker und zentralisierter als die alte, und so mit jenem Herrschaftsapparat zu beginnen, der zum Kaiserreich Napoleons führen sollte.

Den gleichen Weg zu gehen haben sich die Bolschewiki genötigt gesehen. Schrittweise haben sie die Selbstverwaltung der Arbeiterschaft in der Ökonomie und Politik immer mehr zurückgedrängt, einen allmächtigen Polizeiapparat geschaffen, die Diktatur der Fabrikleiter

proklamiert, die Sowjets zu einem Schatten herabgewürdigt, dafür aber eine große, streng disziplinierte Armee aufgebaut, der der ganze Rest der russischen Großindustrie dienstbar ist.

So ist Sowjetrußland jetzt in eine Phase seiner Revolution eingetreten, die der dritten der französischen entspricht: In die Phase des Absolutismus der Herren der Polizei- und Militärgewalt. Wir können diese Phase nennen die des Bonapartismus. Wohl fehlt noch der siegreiche General. Einstweilen steht man in Rußland erst im Stadium des Konsulats der beiden Konsuln Lenin und Trotzki.

Wie der Moskauer Bonapartismus, kommt auch sein französischer Vorgänger von der Revolution her, deren Allüren er beibehält, wodurch er viele Enthusiasten täuscht. So war bekanntlich der glühende Republikaner Beethoven noch 1804 ein begeisterter Verehrer Napoleons, unmittelbar bevor dieser sich zum Kaiser machte. Napoleon gilt als Verkörperung der Revolution auch deshalb, weil die reaktionären Mächte ihn ebenso hassen, wie die Revolution selbst. Und doch ist das napoleonische Kaiserreich bereits etwas von ihr wesentlich verschiedenes. Das heutige Moskauer Regime hat mit der Herrschaft des Proletariats im Staate ebensowenig mehr gemein, als das französische Kaiserreich vom Anfang des vorigen Jahrhunderts mit der Republik.

Nicht auf der Kraft des Proletariats beruht heute das sogenannte Sowjetregime, sondern auf der Kraft seiner Armee und auf der Ohnmacht des Proletariats gegenüber dieser Armee. Genau so wie ehemals die Macht Napoleons. Mit der Kraft der Armee wächst die Machtfülle der Herrscher im Staate, wächst aber auch gleichzeitig ihre Abhängigkeit von dem einzigen Faktor, auf den sie sich noch stützen können, vom Militär. Damit ersteht in Rußland ein neuer Militarismus, aber auch ein neuer Imperialismus. Denn dieser, der Drang nach steter Erweiterung des Macht- und Ausbeutungsgebietes, ist nicht nur dem Kapitalismus eigen, sondern auch dem Militarismus. Das Bedürfnis, seine Armee zu beschäftigen und ihr immer wieder neue Beute und Vorteile zu verschaffen, trieb Napoleon zu jener rastlosen Eroberungspolitik, die schließlich in Moskau zusammenbrach. Die gleichen Bedingungen erzeugen jetzt in Rußland das gleiche Streben, den Moskauer Imperialismus.

Er ist es, dem jetzt Georgien zum Opfer gefallen ist.

Es ist wichtig, dies festzustellen. Denn es müßte auf uns geradezu niederschmetternd wirken, wenn es eine wahrhaft proletarische Republik

wäre, die da eine andere proletarische Republik plötzlich überfallen hat, ein kleines, ungefährliches, friedliches Gemeinwesen. Überfallen ohne jede Kriegserklärung, mitten im Frieden: das ist eine Untat, noch frevelhafter als der Einfall der Deutschen in Belgien 1914. Denn Deutschland stand damals im Kriege um seine Existenz und der Einfall war eine Begleiterscheinung des Weltkrieges. Der bolschewistische Überfall droht die ganze sozialistische Propaganda gegen den Krieg lahmzulegen, ja als Humbug bloßzustellen.

Nie haben Kriege verheerender gewirkt wie heute bei den jetzigen technischen Mitteln sowie den Bedürfnissen der Produktion und des Verkehrs. Nie war der Frieden unentbehrlicher für das Gedeihen der Völker. Da wirkte es tröstend, ermunternd, erlösend auf weite Kreise, wenn wir Sozialisten darauf hinwiesen, daß nur der Kapitalismus den Krieg notwendigerweise erzeugte, daß aber das Proletariat die Kraft bilde, die den Frieden bringen und sichern werde. Die Herrschaft des Proletariats in der Welt sei gleichbedeutend mit dem dauernden Weltfrieden. Und nun haben wir da zwei vom Proletariat regierte Republiken nebeneinander und die eine wird von der anderen bekriegt, mit einer Treulosigkeit, wie sie selbst unter kapitalistischen Regierungen selten ist.

Wäre Rußland noch eine proletarische Republik, dann müssten die georgischen Ereignisse unserer ganzen Propaganda, in der wir das Proletariat als die sicherste Stütze des Friedens bezeichneten, einen tödlichen Schlag versetzen.

Doch in Wirklichkeit ist das russische Proletariat an dem Überfall Georgiens politisch in keiner Weise beteiligt, weil es aufgehört hat, in Rußland politische Macht zu üben. Wir dürfen nach wie vor und mit guten Gründen erklären, daß die allgemeine Herrschaft des Proletariats den dauernden Weltfrieden bringen wird, daß zwischen zwei vom Proletariat beherrschten Staaten kein Anlaß zu Kriegen mehr bestehen und die internationale Solidarität der Proletarier stark genug sein wird, jeden eventuellen Konflikt zwischen zwei proletarischen Staaten friedlich zu lösen. Denn das Rußland, das eben seinen fluchwürdigen Überfall auf Georgien verübte, ist nicht mehr ein proletarisches, sondern ein bonapartistisches Gemeinwesen.

Das Proletariat Rußlands, weit entfernt, über die Eroberung Georgiens zu jauchzen, verurteilt sie mit voller Entschiedenheit, wie der Protest beweist, den am 3. März in Berlin die Auslandsvertretung der Sozialdemokratischen Arbeiterpartei Rußlands (gezeichnet Abramowitsch und Martoff) erließ. In Rußland selbst ist das Proletariat

geknebelt, es kann sich nicht frei äußern, aber die Sozialdemokratische Partei, die der „Menschewiki“, ist befugt, in seinem Namen zu sprechen. Die Zeiten sind vorbei, in denen der Bolschewismus den Menschewismus in den Hintergrund gedrängt und die Masse der großstädtischen Arbeiter für sich gewonnen hatte. Das war im Herbst 1917 der Fall, als das Friedensbedürfnis bei den Massen jedes andere überwog und die Bolschewiki ihm den kraftvollsten und rücksichtslosesten Ausdruck gaben.

Seitdem ist die Herrschaft des Bolschewismus identisch geworden mit ständigem Krieg, mit Hunger und Elend, aber auch mit völliger Aufhebung jeglicher Bewegungsfreiheit des Proletariats. Friede und Freiheit werden heute am energischsten von den Menschewiki verfochten, ihnen wendet sich immer mehr die Masse des russischen Proletariats zu und vergeblich versuchen die Bolschewiki mit allen Mitteln der Wahlfälschung, der Korruption, der Einschüchterung, des blutigsten Terrors die gegen sie ansteigende Flut der Opposition einzudämmen.

Der Überfall auf Georgien ist nicht mit Zustimmung, sondern gegen den Willen des russischen Proletariats unternommen worden. Dieses ist frei von der neuen Moskauer Blutschuld.

Wir dürfen erwarten, daß das gesamte internationale Proletariat, soweit es nicht dem Kommando Moskaus folgt, sich einmütig dem Protest unserer russischen Genossen anschließen wird.

Man fürchte nicht, daß man durch diesen Protest den französischen und englischen Imperialismus stärkt, der Sowjetrußland feindselig gegenübersteht. Umgekehrt: wir brechen unseren Waffen im Kampf gegen den Imperialismus der kapitalistischen Mächte die Spitze ab, wenn wir es nicht wagen, dem Imperialismus dort entgegenzutreten, wo er aus einer proletarischen Revolution hervorgeht und diese schändet. Unsere Aufgabe ist es, das Proletariat dem Einfluß imperialistischen Denkens zu entreißen. Wie vermögen wir diese Aufgabe zu erfüllen, wenn wir einen Imperialismus dulden, der im Namen des Proletariats auftritt?

Aber noch ein anderer Umstand macht es notwendig, daß die sozialdemokratischen Parteien der Welt geschlossen dem Moskauer Bonapartismus entgegentreten.

Die große Übereinstimmung des bisherigen Ganges der russischen mit dem der großen Französischen Revolution darf uns nicht blind machen für die Unterschiede beider. Frankreich war im 18. Jahrhundert der vorgeschrittenste Staat des europäischen Festlandes. Rußland ist

heute noch unter den Großstaaten Europas der rückständigste. Der französische Bonapartismus, so sehr er einen gewaltigen Rückschritt gegenüber der Republik bedeutete, brachte doch durch seine Expansionspolitik dem übrigen Europa manchen Fortschritt. Der jetzige Moskauer Bonapartismus ist nicht nur reaktionär gegenüber der proletarischen Revolution Rußlands, aus der er hervorgegangen ist, sondern noch mehr gegenüber den proletarischen Bewegungen des übrigen Europa, denen er Fesseln auferlegen will, die kein entwickeltes Proletariat sich gefallen läßt.

Noch ein anderer Unterschied besteht zwischen dem alten Bonapartismus von Paris und dem neuen von Moskau.

Zur Zeit der großen Französischen Revolution bestand noch kein klassenbewußtes Proletariat. Die proletarischen Schichten waren ganz im Gefolge des Kleinbürgertums, einer sehr zwiespältigen, unzuverlässigen Klasse, die beständige schwankt zwischen trotzigem Aufmucken und feigem Ducken sowie zwischen antikapitalistischem Mißvergnügen und kapitalistischer Begehrlichkeit. Und diese Klasse hatte zur Zeit der Französischen Revolution noch nicht die geringste politische Schulung hinter sich. So wild sie sich während der Schreckensherrschaft gebärdet hatte, so leicht fiel es dem Kaiserreich, sie zu lähmen. Dieses fand keinen anderen ernsthaften Gegner vor als das Ausland, die alten legitimen Dynastien, die dem neuen Imperator seinen revolutionären Ursprung nicht vergessen konnten. Für das festländische Europa (England bleibt dabei immer ausgenommen) gab es damals nur zwei Möglichkeiten: entweder der Bonapartismus oder die Heilige Allianz.

Heute sind wir in der Beziehung doch viel weiter. Heute führt den revolutionären Kampf nicht das Kleinbürgertum, sondern das Proletariat, eine Klasse, die im Gegensatz zu den Kleinbürgern ganz eindeutigen Charakters und mit ganz eindeutigen Zielen ist. Sie vermag sich nicht mit dem Kapitalismus abzufinden und noch viel weniger mit irgendeiner Beschränkung ihrer Bewegungsfreiheit. Nicht immer bleiben sich die Proletarier des sozialistischen Endzieles ihres Klassenkampfes bewusst, wie die englischen Arbeiter mehr als ein Menschenalter lang nach dem Verschwinden des Chartismus zeigten, an ihrer Bewegungsfreiheit jedoch halten sie überall, unter allen Umständen aufs zähste fest. Sie können zeitweise niedergeworfen und gewaltsam niedergehalten werden, aber selbst das wird immer schwerer, je größer ihre Zahl, je älter ihre politische und organisatorische Schulung, je größer ihre ökonomische

Unentbehrlichkeit. Und überall hat das Proletariat schon Jahrzehnte offenen, organisierten Klassenkampfes hinter sich.

Unter diesen Umständen findet der neue russische Bonapartismus eine ganz andere Situation vor als der alte französische. Die Welt hat nicht mehr bloß die Wahl zwischen zwei Möglichkeiten, der Unterwerfung unter die Diktate des neuen, aus der Revolution geborenen Absolutismus und der Reaktion, heute also zwischen Moskau und der Entente. Eine dritte Möglichkeit tritt auf: die Überwindung des Moskauer Bonapartismus von innen durch das Erstarken der Freiheitsbewegung des Proletariats, die in hohem Grade durch den erstarkenden Menschewismus repräsentiert wird.

Der Sieg der Heiligen Allianz über Napoleon bedeutete den Sieg der Reaktion und die schlimmste Fesselung der Völker Europas für ein Menschenalter hinaus. Aber dieser Sieg wurde unvermeidlich durch die Maßlosigkeit, die dem Bonapartismus notwendigerweise eigentümlich ist.

Der Sieg des Ententekapitalismus über Sowjetrußland würde ebenfalls den Sieg der Reaktion bedeuten und die Fesselung der Proletarier Europas erleichtern, wenn auch keineswegs mehr auf ein Menschenalter hinaus und lange nicht in dem Ausmaß, wie es die Heilige Allianz getan. Immerhin, der proletarische Klassenkampf würde dadurch empfindlich beeinträchtigt. Das Proletariat aller Länder hat sich daher, welches immer seine Anschauung über die bolschewistischen Methoden, dem Streben der Entente nach der gewaltsamen Niederwerfung Sowjetrußlands widersetzt.

Aber das darf nicht so weit führen, daß man den Moskauer Bonapartismus gegen jede Kritik verteidigt, auch gegen die vom Menschewismus ausgehende. Man nennt das Verteidigung der russischen Revolution, aber es ist nur eine Verteidigung der Eskamoteure dieser Revolution gegen die sozialdemokratische Opposition, die am ehesten imstande wäre, die revolutionären Errungenschaften aufrechtzuerhalten und fortzuführen.

Nicht der Bolschewismus, sondern diese Opposition ist heute der wahrhafte Träger der russischen Revolution. Von ihrem Sieg hängt deren Schicksal ab. Und zwar von ihrem baldigen Sieg.

Rußland ist ein Bauernstaat und wird es für lange hinaus bleiben. Rußlands politische Zukunft hängt davon ab, welcher Klasse oder Partei es gelingt, die Führung des Bauerntums zu gewinnen, das zu

einer selbständigen Klassenpolitik nicht geeignet ist. Bisher folgte das Bauertum Rußlands der proletarischen Führung. Die bolschewistische Praxis hat begonnen, es immer mehr abzustößen und es dadurch geneigt zu machen, sich einer kapitalistischen oder sonstigen gegenrevolutionären Führung zu unterwerfen.

Nicht nur durch den Sieg eines von der Entente gestützten gegenrevolutionären Generals, sondern noch mehr durch den Übergang der Bauernschaft in das Lager der Reaktion droht Rußland wieder zu einer reaktionären Hochburg zu werden und dadurch den proletarischen Klassenkampf nicht bloß im eigenen Lande, sondern in ganz Europa empfindlich zu hemmen.

Nur die Ersetzung der bolschewistischen Methoden durch die menschewistischen, wie sie in Georgien so glücklich angewendet wurden, vermöchte die Flucht der bisher revolutionären, vom Proletariat geführten Bauernschaft in das Lager der Feinde des Proletariats zu verhindern. So ist die Überwindung des Bolschewismus durch den Menschewismus in Rußland das dringendste Gebot der Stunde, das beste Mittel, die gefährdete Revolution zu retten.

Es ist die Pflicht der Sozialdemokraten aller Länder, nach Möglichkeit den Menschewismus zu fördern. Das heißt aber, auf den Sieg der Methoden des kleinen Georgiens hinarbeiten. Noch liegt es zu Boden, von dem übermächtigen Gegner mißhandelt und getreten, aber gleichzeitig schwebt der Geist, der es beseelte und zu Großem fähig machte, über dem Riesenreich seiner Dränger; er droht ihnen mit der Niederlage und verheißt dem Proletariat Rußlands Wohlstand und Gedeihen, dem Proletariat der ganzen Welt Förderung seines siegreichen Vormarsches. Welche Qualen und Drangsale der unglücklichen Bevölkerung Georgiens durch die blutriefenden Machthaber Moskaus noch beschieden sein mögen, es wird und muß sich wieder erheben wie ein Phönix aus seiner Asche. Der Sieg des Menschewismus wird zum Siege Georgiens werden. Rußland kann nur noch gedeihen, wenn es vom Geiste erobert wird, der Georgien beseelt. Das wird die Revanche der sozialdemokratischen Kaukasusrepublik werden.

GEORGIA
A SOCIAL-DEMOCRATIC
PEASANT REPUBLIC
IMPRESSIONS AND OBSERVATIONS

BY KARL KAUTSKY

(Translated by H. J. Stenning
and revised by the Author)

INTERNATIONAL BOOKSHOPS, LIMITED
LONDON: TO JOHNSON'S COURT, FLEET STREET, E.C.4
BRADFORD: 103 KIRKGATE
MANCHESTER: 24/26 NEW BROWN STREET

CONTENTS

Preface to the English edition	259
Natural Conditions	262
Historical	264
Agriculture	273
Industry	276
The Classes	278
The Social Revolution	285
The Difficulties of the Government	292
Capitalism and Socialism	301
The Permanence of the Social Democratic Party	311
The Foreign Policy of the Republic	324
The Armed Forces of Georgia	330
The Bolshevik Invasion	335
The Moscow Bonapartism	338

PREFACE TO THE ENGLISH EDITION

The present book is the result of a visit which I made to Georgia in August, 1920. Invited by the Social-Democratic Party of Georgia, I journeyed thence at the same time as the delegation of the Second International, which had been asked to visit the country by the Georgian Government. Falling ill in Rome, I was only able to reach the country fourteen days after the delegation arrived, in fact, just at the time when the latter was returning. I remained a much longer time in the country, from the end of September until the beginning of January. In view of the state of my health and the unfavourable weather, I was prevented from visiting every part of the country, like the delegation. To this must be added my ignorance of the Georgian language. Nevertheless, I was able to enter into direct contact with the people, and to acquaint myself with their ideas. Likewise, the native literature relating to the country, both official and private, was inaccessible to me because of the language difficulties, so far as I was not aided by translators.

Thus, I cannot pose as one who has investigated the country. Nevertheless, I have learned far more of it than an ordinary tourist; everybody most readily gave me information upon all things that I asked about; both the heads of the Government and officials as well as the representatives of the Opposition; proletarians as well as business people and intellectuals.

The Communists kept far away from me. What they had to say could be seen each day in the daily papers which they published in Tiflis, although in Russia no Social-Democratic paper is allowed to appear.

Naturally, this did not prevent the Communists from complaining about the lack of freedom in Georgia at every opportunity.

The freedom of the Press in democratic countries renders it easy for abuses to be brought to light, provided equal freedom is accorded to all sections.

Access to all institutions and undertakings was readily granted to me. As I made it a principle not to announce my visit beforehand, I could be certain that I should not be shown Potemkinian villages.¹

¹ Potemkinian villages – ostentatious villages founded in Russia in 1787 by Field Marshal of the Russian Empire.

Thus, in spite of all difficulties, I have collected a large amount of information, and believe I have obtained a correct picture of the characteristics of the country, at least in broad outline.

It is not my intention to write a book of travel – my personal experiences were too slight for this purpose – nor do I propose to give a detailed account of the country and the people. I must leave this to observers who are able to remain a longer period in the country and to see more of it than I did, and who are familiar with the language of the country.

What occupied my attention in Georgia, and what I shall deal with in this book, is not a geographical nor an ethnological, but a social problem, the question whether a real Socialist Government is possible in a country which is economically more backward than its Russian neighbour; how such a Government was able to maintain itself there, without dictatorship or terrorism, using the means and methods of democracy, and what it was able, under these circumstances, to achieve.

Thus, I went to Georgia to study an interesting and important social experiment, and to draw from it conclusions which would be generally valid for Socialist practice. What I studied was the antithesis to Bolshevism. However insignificant it appears, it deserves our attention not less than the Bolshevik experiment, with its many sensational reverberations.

Unfortunately, it has become impossible to follow the practical development of the two experiments side by side to its culminating point. The process of consolidation of the Georgian community was brutally interrupted by the Russian neighbour and competitor.

When, in January of this year, I set out upon my return journey to Europe, I heard that the representative of Soviet Russia spoke to the Georgian Government in tones of warmest sympathy. Today the representatives of Georgia are in possession of proofs that already in December, 1920, the Russian Government were making their military preparation for the invasion of Georgia, which followed in February. Then the country again became a province of Russia, in the form of an independent Soviet Republic. The small country was hedged in by a Russian Red Army, which numbered 120,000 men, and plundered to the utmost extent. As a subjugated territory, Georgia suffered more severely from the domination of Bolshevism than unhappy Russia itself. The course of its complete ruination, up to the point of absolute starvation,

They were presented as settlements full of life; historically, Potemkin villages are considered to be examples for lies of the Russian government. (ed.).

which was completed within the Russian Empire in four years, only occupied a few months.

I described, in the German edition of this work, conditions which I had just seen, but which have been completely superseded by other conditions at the time this English edition appears. Nevertheless, the subject still retains vital interest. For we are still confronted with Russian Bolshevism, the antithesis of the Social-Democratic Republic of Georgia, a knowledge of which is so helpful in enabling us to judge rightly the methods of Soviet Russia.

The dictatorship of the Moscow tyrants cannot become permanent in Georgia, any more than in Russia itself. The Georgian people have survived many barbarous invasions; they will also survive the devastation of the Red Army and the horrors of the Extraordinary Commissions. In Russia, and consequently in Georgia, too, democracy must eventually triumph again.

Then the problems and experiences which I came up against in Georgia, and which are set forth in the present book, will find added significance beyond the confines of Georgia, for the whole of Russia and its border States.

The immediate future will, no doubt, be terrible for the country both north and south of the Caucasus. And even when every dictatorship, White as well as Red, is replaced by democracy, the economic organisms of those districts will, for a long time, bleed from a thousand wounds, and exist in a state of painful convalescence.

Our tasks in Western Europe at the present time consist in strengthening and unifying the Socialist parties and their international organisation. The more we succeed in this, the sooner shall we be in a position, not only to raise our own working class and our own nations, but also to lend powerful aid to a speedy recovery in the East.

Only for astronomers, but not for Socialists, is the saying valid that light comes from the East. When we Socialists of the West are called upon to bring redeeming light to the world, this does not signify a compliment to us, but a task which imposes on us the most devoted activity for our great ideal of the emancipation of the oppressed.

K. Kautsky

Berlin-Charlottenburg,

September 8th, 1921.

CHAPTER I

NATURAL CONDITIONS

What we learn to know when visiting a country are its forms and colours, and the character of its landscape.

At a first glance Georgia is bewitching, and this impression deepens as the endless variety of its pictures disclose themselves to our view. From a sea coast, with sub-tropical vegetation, the Caucasus rises to a height of more than fifteen thousand feet. The German explorer, Merzbacher, relates in his book, "The Caucasian Highlands," that from the summit of Elbrus (18,000 feet), he enjoyed a view which made such a powerful impression that compared with it the peaks of the Central Alps only left a feeble remembrance.

He also declares that the Via Mala, the Tamina, the Liechtenstein Gorge, and other renowned places, were left far behind by the wild, rocky scenery of the Tchegeu, or of the Alasan and Korsuf rivers. Neither the Bernese Oberland nor Engadine, neither Judikarien nor Cortina came near to equalling the Svanetian landscape in the grandeur of its proportions, in the harmony of its parts, in the wealth of its vegetation, or in the splendour of its colours.

I have quoted the testimony of the classic explorer of the mountains and peoples of the Caucasus, as I was prevented from enjoying its beauties on the spot.

Merzbacher was as well acquainted with the Alps as with the Caucasus, and others, who know both mountain ranges, consider the beauty and dimensions of the Caucasus to be superior to those of the Alps. If the reader will imagine the Bay of Naples to be a part of Switzerland, he will get an idea of the variety and perfection of nature to be found in Georgia.

Georgia not only combines sub-tropical coasts and glaciers, but also contains a great fulness of vegetation, produced by the tropical heat and great humidity, and close to this are arid desert regions. There is also a surprising number of medicinal springs of various kinds, which burst out of the volcanic soil.

Georgia has much to offer to invalids as well as to nature lovers and artists. Before the war, tourists and invalids, both from Russia and

from Western Europe, had begun to visit the wonderful country whose attractions were heightened by the fact that, unlike Switzerland and Italy, they were in many respects as yet untried. In the Caucasus there are virgin forests and remote valleys which no stranger has hitherto trodden. An evidence of the primitive character of the country is furnished by the circumstance that large beasts of prey are constantly met with there, as well as other kinds of wild animals. Bear's flesh comes into the market at Tiflis for sale, like beef with us, and at no higher price. On one occasion when, out of curiosity, I bought some bear's flesh, I asked where the bear had been shot, and was informed fifty miles from Tiflis – quite near the capital, and not in some remote Caucasian valley.

But Georgia is not only a veritable paradise for tourists, sportsmen and invalids. Nature also felt obliged to please the economists. Natural beauty and richness of soil, which are so seldom found together, are combined in Georgia to an extraordinary degree. The soil is extremely fruitful and capable of bearing rich harvests of southern and northern products, according to the position of the land. Oranges, figs, olives and tea flourish on the coast of the Black Sea, and cotton is cultivated towards Azerbaijan. Maize, wheat or barley are sown almost everywhere. Georgia is particularly rich in excellent wine, and seems to be the home of the grape, which grows wild in the woods. Tobacco also thrives very well, and, in quality, seems to be better than that of Trebizond. Nowhere have I seen such abundance of fruit as in Georgia, and in this respect it can only be compared with California. The Georgian mountains, especially the Caucasus, are infinitely rich in valuable woods. In minerals, too, Georgia conceals great treasures, of which the most important is the manganese of Tchiatura, which ranks as the richest in the world. The three most considerable deposits of manganese are to be found in Brazil, India and Georgia. In 1913 these countries exported:

Brazil 122,000 tons of manganese.

India 772,366

Georgia 1,061,731

Rich seams of coal are found in Georgia in at least two places, and, in addition, iron, copper, lead, zinc, etc.

In antiquity the country was famed for its gold (whence the legend of the Golden Fleece), but no gold mines are worked today. In many copper and zinc mines small admixtures of gold are found in the ore.

CHAPTER II

HISTORICAL

Thus, Georgia lacks nothing to make her not only one of the most beautiful, but also one of the richest countries in the world. But the material position of the Georgians does not depend merely upon the richness of the land in which they live; it is also determined by the manner in which they have made use of it, and the relations they are obliged to enter into with their neighbours. In other words, it depends not only upon the natural, but also upon the social and economic conditions in which they exist. And during recent decades these conditions have been anything but brilliant in Georgia.

For about a thousand years Georgia was indeed favoured by its geographical position, in that it came into contact with Greece through the Black Sea.

The soil of many Greek States was too stony and sterile to support their growing populations. As seafaring progressed, the Greeks learned to fetch the corn which they needed from Southern Russia. Thus, they came into contact with the coasts of the Black Sea. They were also attracted to Georgia by the gold which was then found there. As early as the eighth century B.C. colonies were planted by Greek towns along the Black Sea. The Georgians became acquainted with Greek civilisation at a time when the Germans, or their predecessors, living in primeval woods, stood on no higher plane of civilisation than the savage Indians of North America when they were discovered by Europeans.

Even more than by gold, the Greeks must have been attracted to Georgia because it provided so good a route, from the West to the East, to the then rich territories of Persia and Central Asia. Eastern and Western civilisation met in Georgia, and stimulated its intellectual development.

But highways to rich countries attract not only the merchant, but also the warrior, whether he be plunderer or conqueror. In the degree in which the connection between West and East, Greece and Central Asia, developed in Georgia, the clashes of Western and Eastern armies became more frequent, and Georgia suffered devastation from being made a theatre of war. But it always recovered speedily, so long as it remained a highway of world commerce.

When, however, the Turks put an end to the Byzantine Empire, conquered not only Asia Minor and Constantinople, but also the Balkan Peninsula, and dominated the Black Sea, Georgia was cut off from Europe.

Henceforth the trade route from West to East was across the Atlantic and Indian Oceans. At the same time, Persia and Central Asia fell to pieces. Georgia lost more and more the capacity to make good the consequences of the everlasting state of war. Its civilisation, its prosperity, and even its population rapidly diminished. The only thing that persisted throughout the perpetual feuds on its soil was the feudal exploitation of the masses of peasants by numerous petty princes; an exploitation which became more oppressive in the degree that the peasant became poorer.

The consolidation of Russia brought about a change. The struggle of the West against the robber nomads and conquerors who had penetrated into Europe during the Middle Ages was first successfully undertaken by Russia.

First the Tartars, and then the Turks, were pressed back by the Moscow Czars who established their own authority over the territory thus vacated. At the end of the eighteenth century they had been driven back as far as the Caucasus.

In 1783, Catherine the Second concluded with the Georgian King, Heraklius II, an agreement under which the latter accepted the protection of the Empress. This protection did not save Georgia from being again plundered by the Persians, but it prepared the way for the complete subjugation of the country by the Russians, who annexed Georgia as a province to their Empire in 1801.

The internal feuds and the hostile invasions now gradually ceased. Still more important was the fact that Georgia was once more able to enter into relations with Europe. But the representatives of European civilisation were practically confined to Russian officials, generals and aristocrats, who brought from Europe what they themselves had assimilated, the external gloss which did not always sufficiently hide Asiatic barbarism. The feudal oppression and exploitation was not lightened, but even made heavier by the military and bureaucratic regime.

Meanwhile the Russian autocracy did not remain completely unchallenged. The economic development created in the Russian Empire

revolutionary sections, which eventually became strong enough to give battle to Absolutism, although, at first, only by means of underground warfare.

In many of the Border States, which formerly had known a separate political life, the struggle against Russian Absolutism became especially intensive owing to the fact that it signified not merely the breaking of the fetters of Absolutism and Feudalism, but also the casting off of the foreign tyranny.

This was the case in Poland and also in Georgia. In these countries all classes felt the pressure of the foreign bureaucracy in the most severe form. In Poland the peasants were played off against the large landowners, and sometimes favoured, but nothing like this happened in Georgia. Those who were not masters of the Russian language were everywhere degraded and excluded from all offices. Even in the factories of Georgia a worker who had not undergone an examination in Russian was liable to be refused employment. The growth of Georgian resistance to the foreign yoke was assisted, for a time, by the practice of the Russian Government in banishing to Georgia, as well as to Siberia, its subversive subjects, such as Poles. This practice did not last long, as Georgia commenced to mutiny in the middle of the last century. It was then the turn of the Georgians themselves to be banished, and they shared this fate in the fullest measure. The struggle against Czardom had to be carried on with the aid of the ideas of the more highly developed West. Not only the officials, the military and the aristocrats, but also the revolutionaries of Russia drew their knowledge and methods of thinking from Western Europe.

This occurred at a time when the revolutionary movement of Russia received such an accession of strength that the Liberals had become Conservative, and only the Socialists represented revolutionary thought. Thus, the Russian Revolutionaries became Socialists, in spite of the weakness of the proletariat and its class struggle in the Russian Empire. And just as the capitalists of Russia chose the more perfected forms of European technique for the industry which they founded, so the Socialists of Russia chose the most perfected form of Socialism, the Marxian.

This also applied to Georgia. There only for a short time the Opposition movement was led by the aristocracy, as in Poland, and

possessed a purely nationalist character. At the time when serfdom was abolished in Russia an echo was heard in Georgia in the form of peasant unrest, which was suppressed with bloodshed.

The Opposition movement first became strong and systematic when industrial capital was attracted to Georgia by the building of a railway from Tiflis to Baku (commenced in 1880); by the increasing significance of petroleum production in Baku, and its growing exports of that article. Although capitalism was still in an undeveloped stage, Socialism of the Marxian kind took root in Georgia at this time. In the ten years between 1890 and 1900 the Socialist movement rapidly gained in strength.

Its first champions were the practical organisers and agitators Sylvester Jibladze¹ and N. Chkheidze², with whom was soon associated the publicist and theoretician, Noe Jordania³, who did even more for Georgia than Plekhanov did for Russia, as he remained in the country instead of working from a place of exile, and as he united the talents of the practical fighter with the activities of the thinker and publicist.

The first strike in Tiflis took place in the year 1896, and the First of May was celebrated in that town from 1899 onwards.

¹ Silibistro Jibladze (1859-1922), Georgian social-democrat. He was one of the founders of "Mesame Dasi" (the Third Dasi). Jibladze was expelled from Tbilisi Spiritual Seminary in 1884 because of insulting its reactionary Rector. On 12 March 1919, as the oldest member of the Constituent Assembly, he opened the first session of the democratically elected legislative body of Georgia (ed.).

² Nikoloz Chkheidze (1864-1926), Georgian social-democrat, one of the founders and the leader of Mesame Dasi. He served as the chairperson of the parliamentary fraction of Social-Democrats in the 3th and 4th State Dumas of Russia. After the February Revolution of 1917, he was elected chairperson of the Council of Workers and Soldiers of Petersburg's and then of all Russia. From February 1918, Chkheidze headed the Transcaucasian Seim. After the declaration of independence of Georgia on 26 May 1918, he was elected chairperson of the legislative body (National Council, Parliament, Constituent Assembly). In 1919-1920, Chkheidze supervised the delegation of the Democratic Republic of Georgia at the Paris Peace Conference (ed.).

³ Noe Jordania (18168-1953), leader of the Social-Democratic Movement of Georgia, chairperson of the Georgian Government, one of the founders of Mesame Dasi. He was educated at Tbilisi Spiritual Seminary and the Veterinary Institute of Warsaw. For several years Jordania was engaged in self-education in Germany, France and England. He was personally acquainted with Karl Kautsky, Jean Jaurès, Emile Vandervelde and other social-democrats from Europe. Noe Jordania was a member of the first State Duma of Russia. In November 1917 Jordania was elected head of the National Council of Georgia. From 24 June 1918 he became chairperson of the Georgian Government (ed.).

In the following year, on May 1st, 1900, a workers' festival was arranged, at which about five hundred workers were present. The most hopeful outlook prevailed, and for the first time revolutionary songs were heard in the Georgian language, in the midst of banners with the portraits of Marx, Lassalle and Engels.

In the same year the Socialist organisations of Georgia joined up with the Social-Democratic Party of Russia, which was formed at that time.

The Georgian Socialists did not desire that local particularism should cut them off from the mass of the struggling proletariat of Russia. From the very first they attached importance to the ideal of international solidarity as opposed to Georgian nationalism. Without depreciating the demand of the Georgian nation for self-determination, they believed this would be most effectually promoted within the sphere of the Russian Social-Democracy, which stood for universal self-determination. Unlike the Polish Socialists, they entered the International as Russian Social Democrats.

The International did not include any separate Georgian Social-Democratic Party. By adopting this course, however, the Socialists of Georgia became involved in all the errors and confusions through which Russian Socialism has passed.

In contrast to Georgia, where the Proletarian movement has nearly always remained true to Marxian Social-Democracy, the Socialist movement of Russia has been split into various sections.

On the one hand was the Social-Democracy, with tendencies in line with the thought of Western Europe, and postulating an advanced stage of capitalism as the indispensable preliminary to Socialism; and, on the other hand, was the Social Revolutionary Party with a specific Russian Socialism, which it sought to base rather upon the peasants and the vestiges of village communism than upon the proletariat. These doctrines could scarcely find any support in Georgia, as in that country village communism had completely disappeared.

An antagonism soon arose within the ranks of the Russian Social-Democracy between divergent conceptions of Marxism. The first conception, which may be called that of Western Europe, emphasised the importance of the economic movement, and the other, or Russian,

conception perceived in force not merely the midwife but the creator of a new society. The first conception involved, in particular, the development of the self-consciousness and the independent activity of the proletariat, and consequently favoured Democracy, which alone formed the groundwork for this development; and the other conception saw in the proletariat merely a tool to be wielded by a small and resolute organisation of Socialists. Those holding the first condition remained true to the Marxian method, which they consistently employed in spite of all the difficulties which arose from the economic and political backwardness of the country; those holding the other conception began by substituting the dictatorship of a conspiracy society for democracy within the party organisation; and from this point they tended to move farther away from the Marxian method towards the pre-Marxian ideas of Blanqui and Weitling. The more the members of this section deviated from Marxian methods, the more obstinately they clung to Marxian phrases the better to exploit the repute in which the name of Marx was held in Russia, and they expended all their energies upon learning by heart such phrases as suited them, which they interpreted in their own way. In place of Marxian science they set up Marxian scholastics.

In the early days of this split, which occurred in 1903, the Georgian Social Democrats ranged themselves on the side that was dominated by the Marxian and Western European outlook, that is, on the side of the Mensheviks.

They soon became the strongest element in this section, to which they remained absolutely loyal. In Russia, on the other hand, there were constant fluctuations in the relative strength of the Mensheviks and the Bolsheviks. Yet the general tendency of the Russian proletarian movement showed itself to be very favourable to Bolshevism. Certainly the Bolsheviks were the worst Marxians, but their preponderance was to be explained on Marxist lines by the special conditions in which the class struggle was carried on in Russia. In Georgia, and also in Poland, which stood in national opposition to Russia, the special Russian form of Marxism found no foothold. The Georgian Social-Democrats were the picked troops of Russian Menshevism. Consequently, from the commencement Georgia appeared to Bolshevism as the enemy deserving the most bitter hatred, and today it has become the hereditary enemy. After the first Russian Revolution, Georgia was the country which constantly returned

the largest Menshevist majority in the Duma Elections since 1906,¹ and which furnished many of the Menshevist martyrs.

Scarcely one of the leading comrades in Tiflis whom I have recently met has not made acquaintance with Siberia.

Georgia also provided the Russian Party with a series of its best leaders and representatives. Jordania, Ramishvili,² Tsereteli,³ Japaridze, Chkheidze, Lomtadze,⁴ Gegetchkori,⁵ Makharadze and Chkhenkeli⁶ played in Petrograd a political role not less important than in Tiflis.

The Social-Democratic fraction of the last Russian Duma before the October Revolution chose the same Chkheidze to be its leader. It voted against war credits and adhered to the Zimmerwald Conference. It was

¹ Five Georgian social-democrats in first State Duma of Russia: Noe Jordania, Isidore Ramishvili, Ivane Gomarteli, Sergi Japaridze and Simon Tsereteli (ed.).

² Isidore Ramishvili (1859-1937), Georgian social-democrat, one of the founders of Mesame Dasi, educationalist, member of the first State Duma of Russia. In the period of Georgia's independence, Ramishvili was a member of the legislative body and government representative in Abkhazia. Later he became a victim of Soviet repressions (ed.).

³ Irakli Tsereteli (1881-1959), one of the leaders of the Russian Social-Democratic Party, leader of the Social-Democratic fraction of the 2nd State Duma of Russia. Due to the statements made in the Duma, Tsereteli was exiled to Siberia. He was one of the ideological leaders of the February Revolution of 1917. He was appointed Minister of Communications in the provisional government of Kerensky. After the October Revolution, Tsereteli returned to Georgia. Throughout the period of independence, he was the leader of the Social-Democratic fraction in the Constituent Assembly. Tsereteli was a member of the Georgian delegation at the Paris Peace Conference (1919-1920) (ed.).

⁴ Aleksandre Lomtadze (1882-1924), one of the leaders of the Georgian Social-Democratic Movement. Lomtadze served as the first deputy chairperson of the Constituent Assembly. The Soviet regime exiled him to Uzbekistan for life (ed.).

⁵ Evgeni Gegetchkori (1881-1954), one of the leaders of the Social-Democratic Movement of Georgia, member of the 3rd State Duma of Russia. He was the chairperson of the Transcaucasian Commissariat. Gegetchkori held the position of the Minister of Foreign Affairs of the Democratic Republic of Georgia (ed.).

⁶ Akaki Chkhenkeli (1874-1959), one of the leaders of the Georgian Social-Democratic Movement, member of the 4th State Duma of Russia and member of the Extraordinary Committee of Transcaucasia in 1917. From November 1917 he was – Minister of Internal Affairs of the Transcaucasian Commissariat, chairperson of the government of the Transcaucasian Democratic Federative Republic, the first minister of foreign affairs of the Georgian Democratic Republic. Chkhenkeli was the plenipotentiary representative of Georgia to Western Europe. He served as the ambassador of the Georgian Democratic Republic in France from 1921 till 1933 (ed.).

Chkheidze who read the Zimmerwaldian manifesto in the Duma. And when the 1917 Revolution created the Workers' Councils, Chkheidze was chosen President of the Petrograd Workers' Council – a proof of the confidence reposed in him by the Russian proletariat through his parliamentary activity.

By the side of Chkheidze in the Petrograd Workers' Council was the Georgian Tsereteli, who had hastened there from his Siberian place of exile.

The Menshevists were not able to assert themselves in Russia. They were too weak to carry out their peace policy in opposition to the war policy of the Cadets, in coalition with whom they had formed a ministry, of which Tsereteli was a member; and, they could not decide to support the Bolshevik agitation, which aimed at the dissolution of the Army before the conclusion of peace, and the complete sacrifice of Russia to German, Austrian and Turkish invasion, plundering and conquest.

The middle course which the Menshevists would have pursued was well conceived. But as is so often the case in history when great and irreconcilable oppositions come into conflict, those who worked for the final result which was given by the parallelogram of forces were paralysed by the clash of the antagonisms, and only after the strength of the two extremes had been exhausted was this object of the middle party to be finally attained.

Thus, the Menshevists were soon eclipsed in Russia, but not in Georgia. In that country there were no Cadets, and no Bolsheviks of importance. The majority of the Socialists of Georgia, supported by Jordania, had been unfriendly to the Coalition policy, and demanded a purely Socialist ministry. The Revolution brought the Social-Democracy of Georgia, as a compact and resolute party, to a dominant position, which was not seriously contested from any quarter in the country.

But it was a bad heritage into which this party entered. The immediate situation was desperate, in view of the masses of Russian soldiers, filled with Bolshevik hatred against Menshevist Georgia, which in their retreat from the yet more hostile and ferocious Turks, broke up into plundering bands and swarmed into Georgia.

Apart from this, the economic position of the country was grievous in the extreme, and its enduring power was slight. Even before the war

it had suffered considerably from the neglect of its agriculture and its industry, and the inadequacy of its means of communication. And to this was now added the devastation of four years of war, and protracted isolation from the industry and civilisation of Europe.

CHAPTER III

AGRICULTURE

Even today the land of Georgia is cultivated in the most primitive fashion. There, as elsewhere, feudal dependence and the prevalence of short leases impeded the development of agriculture. The implements of Georgian agriculture reminded German observers, only a short time ago, of Biblical times.

In 1905, Paul Hoffmann wrote, in his book on "German Colonies in Transcaucasia," as follows:

"Only in recent times have modern ploughs been widely used in Transcaucasia, and the colonists are still partly assisted by the wooden ploughs of the Georgians."

If this is the case with the German colonists, who represent a higher type of agriculture, it applies still more to the Georgian peasants themselves. The plough does not penetrate the soil very deep, and requires an uncommonly strong team, five to ten pairs of buffaloes. Merzbacher saw ploughs drawn by twenty-four animals, which needed seven men to guide them. What an expenditure of energy to secure a scanty result. Thrashing is managed with a thrashing sledge, provided with a flint, which appeared to Merzbacher to be a relic of the Stone Age.

The methods of soil cultivation are as primitive as the implements used. Rotation of crops and artificial manuring are quite unknown. The tillage resembles the system which existed in Germany at the time of Charles the Great. The same crop, whether wheat or barley, is planted year in and year out in the same field, sometimes three years in succession, until the harvest decreases. Grass is then allowed to grow, and the soil is used as pasture, again for several years in succession, when it is sown once more with crops.

The cattle which is put on the pastures is small and insignificant, at least the horned cattle. The absence of the cultivation of fodder is not only prejudicial to the raising of cattle and to agriculture, but also to afforestation. The sheep and goats ruin the woods, and destroy every aftergrowth of trees, especially in the eastern and dry regions. We have spoken above of the boundless riches of Georgia in wood, but these are

very unevenly distributed. Wood is to be found in the districts of the Black Sea, and in the hardly-accessible and sparsely populated districts of the Caucasus. The drier and more populous districts are in many cases completely woodless.

Thus, for example, not a single tree is to be found on the whole range of mountains which surrounds Tiflis. Nor is there any trace of soil tillage in these desert places, which scarcely yields sustenance for goats.

The growing destruction of the woods increases the dryness of the climate, and therefore the danger of harvest failures. In former times this danger was averted by great irrigation works. As in so many other countries of the East, Egypt, Mesopotamia and Central Asia, there were great territories in Georgia which, with the aid of artificial irrigation, gave the richest harvests, without which they would have remained sterile. The laying out of irrigation canals was an important task of the old Oriental Governments.

Since that time these territories have passed under the sway of rulers who sprang from the nomad peoples of the Steppes, and who had no understanding of the importance of such works. They exhausted all the energies of their lands in warlike undertakings. In the course of recent centuries the irrigation works in these countries have everywhere fallen into decay, and consequently prosperity and civilisation have shrunk.

In the thirteenth century the population of Transcaucasia was estimated to be sixteen millions. Today it amounts to hardly one-third of this number.

But even this third does not find sufficient support in its own country. Georgia required constant imports of corn, which it could easily receive from neighbouring South Russia. These imports were paid for with tobacco and wine, which are produced in abundance in Georgia. The Russian Government encouraged this commerce, which was to the interest of the great wheat growers, who found in Georgia a market close at hand for their surplus corn, and received cheap wine and tobacco in exchange. If not for the cultivation of wheat, the Russian Government has done much to promote the culture of the vine in Georgia, and, in addition, has aided the production of tea. The vine, tea, olives, and almonds are in many parts carefully cultivated. The remarks upon the backwardness of agriculture do not apply to these crops. Nevertheless, owing to the primitive character of its agriculture, an agrarian country

like Georgia was not a little dependent upon a foreign market for its sustenance.

War and revolution would, therefore, menace the country in the extreme. Bolshevism has cut off Georgia from the corn granaries of South Russia, and deprived the country of the markets for its surplus products. At the same time, the aftermath of the war has rendered it extremely difficult for Georgia to find new markets in Western Europe, and fresh corn providers in America and Australia. This explains the food difficulties which we find in a country so richly dowered by nature, and in which over eighty per cent of the population live by agriculture.

In addition to the backwardness of the mode of production, another circumstance contributed to diminish the yield of agriculture, by decreasing the amount of labour power which was engaged in it.

This factor is malaria, which in the most fruitful districts is a scourge to the country, and paralyses the strength and energy of numerous inhabitants during the best years of their lives. If the dryness necessitates great irrigation works, in order to increase the fertility of the country, malaria, on the other hand, is best grappled with by draining the swamps which occupy wide stretches of land, especially about the Black Sea. The overcoming of malaria would not merely raise the labour power of the inhabitants, but would also rescue new land for cultivation. Both irrigation and draining works were equally neglected by the Russian Government.

CHAPTER IV

INDUSTRY

We are able to make our sketch of industry shorter than our sketch of agriculture. Not because this sphere is less important, but because no great industry of any consequence exists in Georgia. Very few capitalist undertakings are to be found there, and handicraft on the smallest scale and homework – carpet and cloth weaving – both in the textile and in the metal industries – are predominant. There are numerous craftsmen, who are extremely clever and tasteful, and nearly all of whom work only for themselves.

The country produces an abundance of wool and silk cocoons. It also produces some cotton, which grows in large quantities in the neighbouring Azerbaijan and especially in Turkestan. But there exists no large undertaking to work up this raw material. The jealousy of industrial Great Russia did not allow competition of this nature to arise. In the capital of Tiflis women can be seen at any moment walking and carrying in their hands the hand-spindle with which they spin wool. So far as they are concerned, not merely the spinning machine, but even the spinning wheel has not yet been discovered.

The largest industry in the country is the railway works. The railway from the Black Sea to Baku is the artery of the country. In addition, account must be taken of the arsenal and some electrical power stations. The rest of the large undertakings are almost all subsidiary to agriculture, such as cognac distilleries, oil mills, tanneries, and sawing mills. There are also tobacco factories, tile works, and soap works.

Outside of the special industries there are some large mining undertakings. It is a remarkable fact that only the least significant of the coal deposits are worked, namely, those in Tkibuli, which are connected with the railway. The far better coal of Tkvarcheli has not yet been won. Its deposits are quite near the Black Sea, in fact, only forty-five miles distant. It is necessary, however, to construct a railway to this spot, and to make the harbour of Ochamchire accessible to large ships. This has not yet been done, and thus a source of great riches for Georgia has remained untapped.

This neglect is explained by the nearness of Baku with its immense petroleum wealth. In a double connection Baku is of economic importance for Georgia.

A system of pipe lines connects the petroleum wells of Baku with Batumi, where a petroleum refinery has been established and numerous ships are collected to pick up the petroleum. Batumi has experienced from this cause a prosperity which is almost American.

On the other hand, the railways and industries of Georgia have discovered in masuth, a by-product of petroleum, a fuel which for cheapness, effectiveness and convenience, is not to be equalled. Coal did not come into vogue.

Since the Revolution this has been altered. The military operations involved in the struggle of the Bolsheviks with the Entente have not only, as we have seen already, prevented the import of corn and the export of wine; they have also led to Baku being captured by the Bolsheviks who practically stopped the export of petroleum to Georgia. Without petroleum and masuth, thrown back on bad coal, without light and good fuel, the condition of the population of Georgia became desperate. Railway facilities had to be restricted, and travelling was slow and difficult, owing to the new fuel.

These events also did harm to trade, which was always active so long as petroleum was available. Now the industrial products of which Georgia had need were lacking. The disturbances to trade brought about by the war, which persisted so long afterwards, were not overcome by the attractive force which petroleum could have exerted.

The commodity most in demand for export was still manganese, which was not dependent on the Russian market. Of the million tons of ore which Georgia exported in 1913, merely one per cent went to Russia; on the other hand, 38 per cent went to Germany, 22 per cent to England, and 17 per cent to Belgium. From the outbreak of war up to the present time the export of this commodity has suffered considerably from transport difficulties.

These difficulties, which were not created by the democratic regime, formed, together with the backwardness of agriculture, the chief cause of the blight which rested after the revolution upon the Georgian paradise.¹

¹ The author implies the Georgian Democratic Republic (ed.).

CHAPTER V

THE CLASSES

We have seen that Georgia participated in the March Revolution of 1917 as a part of the Russian Empire. Then came the Bolshevik Dictatorship, which at once began to exercise a repulsive influence on the Russian Border States. This movement spread to Georgia, which declared its independence on May 26th, 1918. Its Government was Socialistic.

But this does not mean that a Socialist mode of production could be introduced into the country. The economic foundation for this transition existed in Georgia less than in Russia, where large-scale production had notably developed, in spite of the agrarian nature of the country.

The Socialistic character of the regime after the revolution in Georgia consisted in the fact that the country was ruled by its industrial proletariat. If one likes, the phrase Dictatorship of the Proletariat¹ can be used in this connection.

Even more than in Russia, was it the dictatorship of a minority. But quite different from Russia, it has been carried out on the basis of democracy, and without the exercise of any terrorism, as all classes have assented to it.

There was grumbling from all classes, even from those who ruled. This is not to be surprised at in view of the already indicated lack, on the one hand, of bread and, on the other, of industrial products, clothes, and tools; and as we shall see, of houses. But no party has arisen which professes to be able to cope with this condition of scarcity more effectively than the party till February last in power.

Thus, the discontent had nowhere assumed the shape of an attempt to overturn the democratic government. What did appear in this guise emanated not from the country itself, but was fed by foreign money, and, in spite of the most lavish subsidies to the Communist Press and to Communist branches, gained no influence.

What is the explanation of the extraordinary phenomenon of a dictatorship of the proletariat on a democratic basis in an agrarian country without any industry worthy of the name?

¹ The author uses the term from the pure Marxist viewpoint (ed.).

The basis of all politics is the struggle of classes. Not every class, however, is able to maintain an independent policy. The three great leading classes in modern society, each of which follows its special class policy, are the receivers of ground rents, profits on capital, and the wages of labour. They form the three great fundamental parties, which we find in every modern country; that of the large, land-owners, or Conservatives, that of the Capitalists or Liberals, and that of the Proletariat or Socialists.

Between these three classes there are intermediate sections, which are not capable of following any class policy; partly because the conditions of work isolate their members too much from each other and from the seat of politics, which is especially the case with the peasants; partly because their intermediate position touches various class interests at the same time, as is the case with the small handicraftsmen and likewise with the peasants. They live from the labour of their hands, like the wage workers, and yet receive an income from their property, like the capitalist or the landowner. They are neither mere workers nor mere capitalists or landowners, and at times they feel with the one class and at other times with the other classes.

As the third of these intermediate sections, we have to mention the Intellectuals, composed of such diverse elements that at the most they can only feel professional interests, such as those of doctors, lawyers, professors, engineers, but never a common class interest. Apart from their professional interests, they always become the champions of the interests of another class, which appear to them to be synonymous with general social progress. Some attach themselves to the landowners, others to the capitalists, and again others to the Proletariat. And it is the same with the peasants and lower middle-class. The attempts to create special parties of the peasants or the small middle-class have always ended by such parties becoming subservient to alien class interests.

Now in Georgia we find the peculiar phenomenon that of the three great leading classes only one exists. After the Agrarian Reform of 1918 there were no large landowners in the country. There is also no capitalist class of any importance. The nucleus of an energetic and independent capitalist class has always been bound up with industrial capital. This condition has almost completely been wanting in Georgia. Money and trading capital is found to be represented there more strongly, but this is mostly in the hands of foreigners, and cannot therefore enter directly into the struggle of parties.

Thus, the proletariat remains as the only class which is capable of conducting an independent and leading policy. But this capability is not possessed by the entire proletariat of Georgia. We find in Georgia two sharply separated kinds of the Proletariat, an oriental and a modern. In the Georgian proletariat we perceive distinctly that here we stand on the boundaries of two very different worlds.

The oriental proletariat deserves in reality the name of a vagabond proletariat. It lives from hand to mouth in the greatest poverty, but by no means only from begging and stealing. The number of beggars is great. Yet among the oriental type of the proletariat there are many who live from the labour of their hands. Being possessed of no implements of production, and often without any technical training, they earn their scanty bread mostly as carriers. Corn, wood, vegetables, and other products of the country are transported to the towns in oxen-spanned waggons and on the backs of asses. Within the town the means of transport are mostly the backs of men. In Tiflis a furniture van is unknown. When a family changes its dwelling 60 to 80 muschas (carriers) are hired, who carry the furniture from house to house, piece by piece. Even pianos are removed in this manner.

This class of proletarians is not organised, and is politically indifferent. They are proletarians of the same kind as we find in antiquity, for example, in Rome. They are without the capacity to engage in independent politics.

In sharp contrast to them is the proletariat composed of the wage-workers of the large undertakings. The important difference between the two kinds of the Proletariat, of which we have hitherto only read in books, can be seen in Tiflis.

The wage-workers in the large undertakings are quite steeped in modern ideas; above all, the railway workers, who are the proletarian elite in economically backward countries, where Capitalism has commenced to penetrate. The railway is responsible for carrying the modes of thought and the struggles of the modern proletariat to the farthest corners of the earth.

I also remarked scarcely any difference from their prototypes in the West among the other members of this class of the proletariat whom I learned to know, such as printers, metal workers, employees in the electricity works, tobacco factories, and commercial clerks. They were well disciplined and had learned to think socialistically, but also on economic lines, so that Socialism does not appear to them as a mere question of power, but also, one of economic conditions.

They are organised in Trade Unions as well as in the Social-Democratic Party. Of course, such Trade Unions are very young. During the first Revolution numerous unions were formed in Georgia, as in Russia, but in the reactionary period they were mercilessly suppressed, more so than in Russia itself, as Georgia always returned Social-Democratic deputies to the Duma. Only after the March Revolution of 1917 was it possible for Trade Unions to be formed again in Georgia.

The printers were the first to make use of this opportunity. They were followed by the commercial employees. Forty-one Trade Unions, with 29,000 members, were represented at the first Trade Union Congress in Tiflis at the end of December 1917. At the next Congress in April 1919 there were 85 Trade Unions, and at the end of 1920 there were 113, with 64,000 members. The great majority of the wage workers of Georgia, numbering about 100,000, of whom 73,000 are employed in large undertakings, are consequently organised in Trade Unions. The Trade Unions are neutral, but 95 per cent of their members belong to the Social-Democratic Party. This party itself has a higher membership (80,000) than the Trade Unions, an unusual circumstance, as, in addition to the Trade Unionists, peasants and intellectuals are represented. The Party controlled four daily papers, five weekly papers and two monthly reviews; the Trade Unions controlled two general Trade Union organs, and the railwaymen had also two special papers. Most of them appeared in both the Georgian and the Russian languages.

The Trade Unions are organised on an industrial basis, and not on vocational lines. Yet this principle is not rigidly applied. In Tiflis they own their own premises, and a theatre and meeting place, the Plekhanov House, which the workers have lately built for themselves, at great sacrifice. The railwaymen own a special building for their union. The tendencies and institutions of the Trade Unions are quite those of Western Europe, but they seemed to me to suffer somewhat from divisions. But a movement which is only three years old would not be perfect. It is perhaps due to the youth of the organisation that the spirit which prevails in it is in no way narrow and professional, but is concerned with the interests of the whole, not merely of the workers, but of society.

This is exhibited, for example, in the attitude of the Trade Unions towards the strike. They regard the strike as the sharpest weapon in the proletarian class struggle. How highly they esteem it is shown by the fact that they demand the establishment of the right to strike in the

Constitution. But they are quite clear on the point that this formidable weapon is only to be used in case of direst need.

The present condition of general economic exhaustion appears to them as singularly unsuitable for a strike, which is not urgently called for. It would disturb production, diminish the number of products, and thus increase the suffering of the proletariat. To increase production is the most urgent need. Under these circumstances, the Trade Unions consider piecework and the system of bonuses to be permissible. On their proposal, a Board of Wages was formed as part of the Ministry of Labour, to which workers and masters each nominate ten members. The President of this Board is the Minister of Labour, last winter, G. Eradze.¹ This Board of Wages has to follow the movement of the cost of living and of the wages of labour; to investigate the grievances of workers; to discuss collective agreements and carry them through to a conclusion, and finally to act as mediator in disputes between workers and masters.

This office has hitherto succeeded in averting the outbreak of any open conflict. Since it began to function in May 1919, the Trade Unions of Georgia have not found it necessary to declare a single strike, although they were hindered from doing so by no prohibition, as in the case of Bolshevik Russia. In this respect Georgia is unique.

The avoidance of strikes was made easier, apart from the exertions of the Board of Wages, and such Labour protection as the eight hours day, by the Government's care for the sustenance of the worker. Vital necessities such as bread and salt, at low prices, were provided for every worker, and every member of a family receives a certain quantity. The difference between the price paid by the Government and the price at which the goods are sold was made up by the employer with whom the worker was engaged.

This peculiar system of a sliding-scale of wages which varies with the changes in the prices of the necessities of life has been found to work quite well.

The wage workers are the only organised and resolute class in Georgia. They know exactly what they want. They know not only their special interests, but also the common interests of the community, which they allow to guide them.

¹ Giorgi Eradze (1882-1971), Georgian social-democrat, member of the Constituent Assembly of Georgia, Minister of Labour and Procurement from the end of 1919 (ed.).

This enables them to exercise an influence on the best sections of the numerous intellectuals, such as teachers, doctor, engineers, artists – Tiflis is a very artistic town – lawyers, etc. The revolutionary section of the intellectuals was inclined to Socialism during the struggle against Czarism.

Among the one hundred and two members of the Social-Democratic Party in the Constituent Assembly are thirty-two workers, the rest being intellectuals; twenty teachers, fourteen journalists, thirteen lawyers, seven doctors, three engineers and thirteen officials.

Nearly all of them are elected by peasants, who form over eighty per cent of the population. The Social-Democratic deputies are nearly eighty per cent (one hundred and two out of one hundred and thirty) of the whole house.

In the February 1919 elections to the Constituent Assembly the Social-Democrats received eighty-two per cent of all votes cast in the country, on a total poll of seventy-six per cent.

In the towns they received seventy-two per cent on a total poll of only fifty-two per cent. The heavy peasant vote for the Social-Democrats is partly explained by the system of small holdings which prevails in Georgia. Most of the peasants cannot live from agriculture alone; many of them must seek to supplement their scanty income by casual labour. It was not difficult to accustom this class to proletarian modes of thought. Add to this the fact that the Social-Democracy carried on a powerful agitation for the expropriation of the large estates. Thus, the industrial wage earners have shown themselves the best champions of the small peasants.

The Socialists would not have gained their dominating influence over the minds of the revolutionary peasantry if they had been divided. They were only able to prevail by means of democracy, and without terrorism, because they were united, and formed an overwhelming Menshevik majority. In this respect Georgia was fundamentally different from Russia.

Even the Russian Socialists could have dominated the minds of the peasants and governed by means of democracy, if they had been united, or if the Bolsheviks could have resolved to form a coalition government, with the Mensheviks and the entire party of the Social Revolutionaries.

It was not to hold down the capitalists that they needed to abrogate all the democratic rights of the masses of the people, but to hold down the other Socialists. In order to hide the real state of affairs, the Bolsheviks have promptly labelled the Menshevists and Social Revolutionaries of the right as lackeys of the bourgeoisie and counter-revolutionists.

Thus, the Bolshevik regime has been based on a lie from the commencement, and that has become decisive in determining the direction of its further policy.

Quite different conditions and quite another policy in Georgia have permitted the small minority of the industrial wage workers, on the basis of democracy, and without exercising any terrorism, to capture the political power of the country, and successfully to maintain their government without any serious internal opposition until February of this year.

CHAPTER VI

THE SOCIAL REVOLUTION

The most important task of the new government consisted of clearing away the remains of feudalism. The abolition of serfdom and the creation of a free peasantry happened in Georgia between 1864 and 1871, somewhat later than in Russia.

As in Russia this reform was carried out in such a way that the peasant lost land. He only received, in the capacity of proprietor, a small portion of the land to which he was attached as serf. The largest and best part remained with the feudal lords, from whom the peasant was obliged to lease the land, if he wanted to live. In this way the system of small holdings arose, similar to what exists in Ireland and South Italy, which makes any rational agriculture impossible, and yields a scanty living to the countryman.

It was left for the revolution to take the land from the feudal nobles, to provide the poor peasant with land, and to change the leaseholder into a freeholder. This was no socialistic but a middle-class revolution, but the conditions rendered it necessary, and it took place. We Marxians are distinguished from utopian socialists by the fact that we recognise that Socialism is only possible under specific circumstances. What it is incumbent on us to do is always suggested by the circumstances which arise.

The Agrarian Revolution was rendered necessary by a set of circumstances similar to those existing in Russia.

It came to the same end under democracy as under dictatorship. But under democracy the revolution was carried out more peacefully, systematically and consciously, in a less chaotic and disturbing manner, and less to the special advantage of favoured or reckless sections of the peasantry.

The Agrarian Reform was introduced by a decree of the 16th December 1917 of the first provisional government in Transcaucasia (Georgia, Azerbaijan and Armenia) which was formed after its separation from Russia. The Social-Democratic Party of the Transcaucasian Parliament, which met in February 1918, introduced an Agrarian

law which was passed on the 7th March. This was valid for the whole of Transcaucasia. But it was only carried out in Georgia, which soon separated from Azerbaijan and Armenia. The law expropriated every large landowner. No compensation was paid to him, but he was allowed to retain as much land as he could till, with his family, that is a medium-sized peasant holding. The maximum extent of land which a single family could own might not exceed seven dessjatinen¹ (one dessjatin equals two and a half acres) of gardens or vineyards, fifteen dessjatinen of arable land, or forty dessjatinen of pasture land. All estates which exceeded these dimensions are taken into the possession of the State, and form a land reserve.

Well conducted, intensive large-scale cultivation is maintained as far as possible, and is either carried on under the auspices of the State, or devolved upon the local assemblies. The remainder, consisting of gardens and arable land, is used to increase the holdings of poor peasants.

The peasant, who was formerly a tenant, obtains possession of the land which he cultivates. Pasture land is chiefly given up to common usage.

The Act passed on the 7th March 1918 prescribed that poor peasants needing land could only lease portions of the land reserve from the State. But a new Act, passed on the 28th January 1919, specified that they could purchase the State land at a moderate price. This is certainly not a Socialistic step, but it was rendered unavoidable by the pressure of the peasants. It was also expected that the peasant, when he became the owner of his land, would more readily make improvements and adopt a rational system of cultivation than when he was a mere tenant. Bolshevism must likewise compound with this settlement. Both Georgia and Russia are now in the same economic stage as was France in the beginning of the Great Revolution. Peasant proprietorship is not, however, completely free in Georgia. In every sale of land, the State has the first right of purchase. In this manner about two million desyatinas of gardens, and arable land, pastures and woods have been acquired, of which the cultivated land amounts to about half a million desyatinas. Pasture land is almost one million desyatinas. In addition, the woods and domains of the old Russian State and of the Czarist families have reverted to the Georgian State, which has thus become possessed of an

¹ 1 Desyatina = 1.09 hectares (ed.).

enormous extent of land. Including woods which formerly belonged to the Russian State or Czarist families, the whole of the forests of Georgia comprises two million desyatinas), or one-third of the exploitable land of the country, and this land remains in the hands of, and is managed by the Georgian State.

In addition, there are great model undertakings which are either managed by the State or by the local councils, and numerous mineral springs, some of which are equipped with adequate technical apparatus. These also have passed into the possession of the State, which has likewise sequestered all water power. The latter will become a source of immense wealth in the future. Its average mechanical power is estimated at two million and a quarter horse power, of which only three thousand four hundred are actually exploited. All harbour sites belong to the State, and last, but not least, the revolution has made the State the master of all mineral wealth.

Hitherto the State has not been able to secure the needful staff and machinery to work the mines to advantage itself, but the coalfields of Tkibuli are directly exploited by the State. Other mines are leased, such as the manganese deposits of Chiatura and the copper mines of Alaverdi to a French company, and others in the district of Batumi to a German company (Shukerti).

Nationalisation has not been undertaken so energetically and consciously in the manufacturing industries, as in the mining and agricultural branches. Their present stage of development is little suited to State management. Only isolated undertakings among them have been nationalised, not because of the principle, but for special reasons.

Generally speaking, it may be said that all that can be nationalised under existing conditions has been nationalised, and no further progress can be made.

According to statistics of the Ministry of Labour, there were 73,486 workers engaged in large industrial undertakings in Georgia in 1920. Of these 38,743 (52.7 per cent) were occupied in State undertakings; 20,592 (28 per cent) in municipal, co-operative and local undertakings, and only 14,151 (19.3 per cent) in private undertakings. This will show how insignificant private industry is in Georgia at the present time.

In regard to commerce, some export monopolies have been introduced, such as manganese, tobacco, silk, and wool. These are fiscal

rather than Socialistic measures, and it remains to be seen how they succeed. For export trade, a State bureaucracy is as unsuitable an agent as is possible; the Georgian bureaucrats are very inexperienced, and the traditions left behind by their predecessors, the Czarist bureaucracy, are the worst possible. The world market is at present as difficult to survey as ever it was.

To enable Georgia to thrive, it is necessary to open up many new branches in trade as well as in industry. In the state in which the country finds itself, private capital cannot be dispensed within the establishment of such new branches.

In this economic reconstruction a great part may be played by county councils, communes and co-operative societies, the administrations of which are more flexible and capable of a greater initiative than the lumbering economic machinery of the State.

The revolution has brought complete self-government to the counties and municipalities of Georgia. This self-government had to be created *de novo* in place of the centralised, bureaucratic tutelage from above. All experience was lacking, and sometimes the necessary resources. In spite of this, the young institutions have developed a vigorous life, and we have already seen that some large agricultural undertakings have been transferred to the municipalities. The provincial assemblies have also established their own dispensaries, and mills, spinhouses and other undertakings for working-up and completing the raw products of the province. In addition, draining and irrigation works have been taken in hand by them, likewise the regulation of the medical service. The twenty-one assemblies are combined in a union, which holds congresses for the exchange of experiences, and the collection of information. The Union has appointed a committee of experts which overlook the individual undertakings of the municipality, and tender advice.

These institutions are too new to allow a decisive judgment to be passed on them, but a healthy life pulses through them, and the course they have followed is already full of promise.

The above applies equally to the co-operative societies. They are depreciated by many Socialists, owing to the fact that they are represented by the advocates of harmony as a panacea to cure the evils of Capitalism. This is nonsense. The great capitalist monopolies can be

dealt with only by the power of the State when it is directed by the proletariat. In those spheres where the monopolistic character of capital has scarcely made itself felt, the production carried on by organisations of consumers can create socialistic conditions of production, if these consumers' organisations are dominated by the socialist outlook, and thus are in the hands of proletarians conscious of their part in the class struggle.

In this sense the consumers' co-operative societies may become of special importance in countries where industry is as yet undeveloped, but where a class-conscious proletariat already exists. In such places the co-operative societies may take in the peasantry, which has not yet become consciously antagonistic to the proletariat, as in Western Europe, and make its purchasing power of service in building up the co-operative industry which will arise in competition with the capitalist industry, and tends to restrict and moderate the influence of the latter over workers and consumers.

In such a country as Russia the co-operative societies may assume unsuspected importance for the proletarian class-struggle, and the establishment of Socialism. This also holds good for Georgia. Its co-operative organisations were first formed in the Czarist period, but only since the revolution have they been able to develop freely, and they have expanded rapidly.

Already in May 1916 the consumers' societies of Transcaucasia (Georgia, Azerbaijan, and Armenia), to the number of 126, united to form a wholesale buying agency. 565 societies were attached to this union in 1917, and in 1919, in Georgia alone, there were 989 societies, with about 300,000 members.

The Union of Co-operative Societies began to produce on its own account in 1919. A silk factory is established, a sausage factory, engineering works, which turn out agricultural implements; then vegetable and fruit preserving factories, and finally a printing-press. None of these undertakings works at a loss, and most of them yield a surplus.

It is all to the good that the co-operative societies have proceeded slowly and cautiously in laying the foundations of their productive activities. The stormy movement, which corresponds to the revolutionary temperament and is in place when hostile positions are to be captured, is not advantageous in the founding of economic organisations.

In this case it is necessary to make careful preparation to be sure of the ground before advancing, and not to go farther than is allowed by the available resources. In economics it is not the same as in war, where a vigorous offensive often obtains the best result, but not in every case. The Bolshevik outlook, which envisages the socialistic reorganisation of the processes of production as a problem in military tactics, is generally doomed to failure. In the economic domain over-hasty procedure always leads to disasters, which may sometimes jeopardise the whole movement, and entails the buying of experience very dearly.

The Georgian methods of socialisation are, with all their energy, quite free from over-haste and the danger of reaction. Thanks to the fact that they are based on democracy, they have kept clear of that species of State and Barrack Socialism, which imagines that social production can be introduced by rigid centralisation of the entire productive forces, and their subjection to the dictatorship of a small committee, excluding all self-government.

Our Georgian comrades know that many roads lead to Socialism as well as to Rome. The problem of social production may be attacked from many sides, and State control forms only one of those starting points. Finally, socialistic production is impossible without the fullest development of the capabilities of the workers, which can be attained only by the complete liberty of political parties, trade unions, co-operative societies, the municipalities, and provinces. The stretching of all these institutions upon the procrustean bed of an all-oppressive and all-reaching centralised dictatorship means death to that kind of Socialism which signifies the emancipation of the proletariat. The latter Socialism is what we should aim at.

Democracy, and that alone, can provide for the complete liberty and possibilities of development of the workers, individually and as a class.

The Communists think that they are uttering deep wisdom when they speak of "formal democracy." They teach us that the equality of citizens under democracy is but a formal equality, as economic inequality is not thereby removed; that the mere casting of a vote is an empty form, as the economic relations of power are not thereby disturbed. We knew all this quite well at a time when the present Communists were still in their cradles, but it has not prevented us from agitating for democracy. For it spells freedom of investigation, of discussion, of propaganda; the

freedom of public meeting, and of organisation; the fullest participation in the self-government of municipalities and provinces, in the legislation of the State, and in the control and determination of the Government.

Only a fool can assert that all these liberties and possibilities are of a merely formal nature, and make no difference to the position, the capacities, and strength of the proletariat, and the labouring masses.

In lucid moments the Communists themselves recognise the importance of democracy and believe it will be of use to them, as they say that the proletariat needs democracy – which in their eyes is an instrument of capitalist domination – only so long as the capitalist class rules. So soon, however, as the proletariat has captured the power, democracy ceases, according to Communist doctrines, to be a means for the development of proletarian strength and capacity. Then it becomes a danger for the proletariat; henceforth the proletariat must renounce all independence, and submit itself blindly to the absolute domination of the Government which it has placed in power. According to this conception, the proletariat needs democracy only when it is in the fighting stage, but when it is successful it requires an Absolutism, which is different from Czardom only by its communist enlightenment. It may well be wondered how such a doctrine could find disciples outside Russia. But it should not be forgotten that the enlightened Absolutism of Russia in former times understood how to arouse enthusiasm for its social institutions and actions among naive spirits in Western Europe, and especially in France.

If a Diderot and a Voltaire could be inspired by Catherine the Second, why should not the far less witty Cachin and Lorient perceive in the dictatorship of the Moscow party leaders over Europe the way to the emancipation of the proletariat and the progress of mankind.

CHAPTER VII

THE DIFFICULTIES OF THE GOVERNMENT

However favoured Georgia may be by nature, and however rational the democratic methods of its socialist government, its situation was anything but brilliant.

We have already described the chief causes of its distress. They consist in the dependence of the economic life of Georgia upon foreign countries. Without the importation of corn, as well as of industrial products, and a corresponding exportation of its own products, such as manganese, copper, tobacco, wool, silk, and wine, the country cannot exist. The old trade connections were destroyed by the war, which still continues on the borders of Georgia, and renders difficult any relations with other countries. This is doubly unfortunate at a time when world commerce is impeded by various measures arising out of the after-effects of the war and the general lack of confidence, which would be merely ridiculous if they did not involve the ruin of the people.

The Georgian Government is not in a position to change these disastrous international conditions, and thus the people of Georgia, like so many other peoples, must suffer from their effects.

The inhabitants of the capital of Tiflis were hit the hardest. Until the revolution Tiflis was the political centre of the whole of the Caucasus, a territory with about ten million people. Today it forms the capital of little Georgia, with three million inhabitants. This country by itself must sustain the 400,000 inhabitants of Tiflis. This would not have been a simple matter in a state of uninterrupted world trade, but the task assumes fearful proportions in the conditions of restricted trade. Add to this that Tiflis, instead of losing its inhabitants, revealed a large increase of population.

For with all its distress it was a paradise when compared with its neighbours, Armenia, Azerbaijan, and Russia, where Bolshevism reigns, not only with hunger and misery, but also with sullen silence and everlasting fear, with the lack of all freedom of speech and of the Press, with denunciations, arbitrary imprisonments and shootings, with brutality and cruelty. Those who can flee from this hell – the counter-

revolutionaries to Europe; the workers from the towns to the villages, many democratic and social-democratic intellectuals, and qualified workers fled to Tiflis. Even Bolsheviks sometimes sought a refuge there, in order to recover from Communism. Through this immigration the intellectual life of the town was variously stimulated. Eminent men of learning, and artists from Russia met together here. But the house famine was made ten times worse.

After high prices the housing shortage is the most generally diffused after-effect of the war. It is to be found even in New York. The war has used up so much capital, and so much of the productive forces, that with what is left one is only able to live laboriously from hand to mouth. There is neither capital nor resources for undertakings which will repay the outlay on them only after many years, above all, not for buildings. All building activity is paralysed. In addition, numerous dwelling-places situated on the various theatres of war have been destroyed, and the inhabitants driven into countries which were spared by the war. In those countries the accommodation, not having been increased, suffices no longer.

Again, in those countries which did not take part in the war the population has been increased by the normal processes, which still more accentuates the housing difficulty.

Although the shortage is by no means confined to Tiflis, together with the lack of food, it has been ascribed by the Communist propaganda there to the Social-Democratic Government. This propaganda is addressed to the simple folk who do not know that in Russia not merely dearth, but the most desperate hunger prevails. The housing shortage is certainly abating in many of its towns. In Petrograd thousands of houses are empty, as of the population of that city one-third has either starved, or frozen, or fallen victims to pestilence or the Extraordinary Commission. Another third has fled to the villages, and the remaining third still prolongs an anxious existence in the town.

As is the case everywhere else in the world, the building of new houses in Georgia is much impeded by the absence of long credits. This is connected with the general lack of capital, but also with the wretched state of the exchange.

This constituted the weakest point in the economic life of social-democratic Georgia. The Georgian rouble was last year worth less in

gold than was formerly worth a kopek, although its value remained considerably higher than that of a rouble of the Russian Soviet Republic.¹

As is the case with other countries, the principal cause of the fall in the value of the Georgian rouble is to be looked for in the inflation of the currency, and the excessive output of paper money. One immediate result of the revolution was to reduce considerably the revenue of the State. The old State constitution, being corrupt and inimical to the people, had to be radically reformed, which was not a simple matter in view of the lack of native experience. The new State machinery did not always work well. It takes time to accustom the emancipated peasant to pay taxes, and the revenue from duties was very slight in consequence of the paralysis of trade. The State possessions alone will suffice to cover the national expenses, when once they are properly exploited, and all taxation would be rendered unnecessary. The Budget of 1919-1920 estimated the income of the State at 749 millions of roubles, of which 576 millions, or 76 per cent, would represent revenue from the national properties. But the war has thrown the State undertakings into a condition of confusion, and lowered the revenue from them. The large estates, which were taken over from the old regime, yield a surplus, it is true, but this is not very large. Before the war the railway was one of the few Russian State lines which earned a net profit. On account of the lack of material, and the great exhaustion of material by the war, and lately by reason of the cessation of trade, the services had been so restricted that they barely covered the running costs of the undertaking. Repairs can only be effected out of State resources, and many repairs are necessary.

Generally speaking, the exploitation of the national properties of Georgia, such as the forests and mines, has not yet been undertaken. Before they can be set working, large outlays are needed for roads and railways.

Thus, a great portion of the State possessions yield no immediate revenue, but entail expenditure.

Simultaneously, other branches of State expenditure have grown enormously. It is not merely a question of repairing the immense damage wrought by the war, but special demands are made on the Government because of its socialistic character.

A Socialist Government is not only expected to prepare the way for the development of socialistic production, which, measured by our

¹ In 1920, one British Pound Sterling was worth about 6,000 Georgian Maneti (ed.).

impatience, is a protracted task. It must also put an immediate end to all the poverty which it finds in existence. If the kind of poverty which Capitalism creates is to be found in Georgia in no small degree, all the more abundant is the poverty which has been accumulated by the check to capitalist development – poverty which has arisen from Feudalism, Absolutism and War.

To make an immediate end of this poverty, with the scanty and impoverished resources of the State, is a task which no government could achieve unless it were possessed of magical powers. And our comrades who have been placed in power by the revolution were not only no wizards, but Menshevists, who neither believe themselves nor seek to persuade the outside world that a dictatorship endows them with magical powers.

However much the Government might strive to keep the tasks which it set itself within the bounds of economic possibilities, the everlasting demands which were pressed upon it surpassed so much the extent of the available income of the State that the printing press was the only resource which was left. Consequently, there was a constant fall in the value of the rouble, and a continual increase in prices.

The evil was still more accentuated by the adverse trade balance. Trade with Russia, which formerly constituted the chief part of the export of tobacco, wine, mineral waters, etc., has been destroyed to a large extent. This rendered maritime trade with Europe, via the Black Sea, all the more important, but this trade had been restricted for a long time owing to the lack of shipping space. Georgia imported from Europe highly valuable industrial products, which occupied little space. In exchange it had to offer only raw material, which, in relation to its value, occupied much shipping space. No wonder the value of imports exceeded the value of exports. In the year 1919 Georgia imported from Western Europe, Turkey, and America, goods to the value of 397 millions of roubles and exported goods to the value of only 93 millions. In the year 1920 the trade balance considerably improved. On the other hand, the inflation still continued.

All this tended to depress the exchange to the lowest point. Still worse than the falling of the rate of exchange, and the dearness which it caused, was the constant fluctuations in the exchange, which occur in all countries with a system of paper money. This makes all business uncommonly difficult. Under these circumstances, long period credits

are not to be looked for, and short credits are available only under oppressive conditions. As no one knows what prices and money values will be in the future, there is a preference for cash payments. Credit is the most potent means to vivify the mass of capital which exists in society. Without credit the scope of a given mass of capital is notably restricted. The effect is especially paralysing at a period when the mass of capital is greatly reduced by the ravages of war.

Another circumstance is not less harmful. Under existing conditions there is little incentive to invest capital in undertakings, which do not turn over their capital rapidly. Consequently, there is the strongest motive to employ capital in money speculations and usury instead of in industry. So long as a capitalist mode of production exists, it is in the interest not only of the whole of society, but also of the workers, that the available capital be embarked upon productive industrial undertakings giving employment to workers and increasing the sum of commodities. It should not parasitically be employed in speculations and usury, which employ no workers, yield no products, and only increase prices.

The system of paper money not only threatens the State with complete bankruptcy, and with absolute worthlessness of the money which it issues; it has brought growing confusion and paralysis into the whole economic machinery.

This condition can only be dealt with by placing the State finances upon a sound basis by balancing income and expenditure, so that the activities of the printing press may be stopped. But how is the State to obtain the revenue it needs so long as trade and commerce are suspended? Thus, we find ourselves in a vicious circle, out of which there seems to be no way; economy cannot become healthy without sound finances, and these cannot become sound unless economy becomes healthy.

A considerable improvement could be effected if normal peaceful conditions were established among Georgia's neighbours, if the civil war and campaign of conquest ceased in Russia, Azerbaijan, Armenia, Anatolia and Georgia could find there a market for its own products, and could also resume in full measure its function as a trade channel connecting East with West.

This general condition of peace would alone lead to a marked change in the economic position of Georgia.

It is also most desirable to remove the restrictions which hamper the traffic of steamers through the Dardanelles, and which are the result of the state of war still prevailing in that quarter. Then, the postal communications between Georgia and the outside world must be made more prompt and secure. The present state of these communications is deplorable, which naturally prejudices all business relations with Europe.

Even when all these improvements have been introduced, the overcoming of the financial crisis of the country will remain a very difficult problem. It is hardly conceivable that the crisis can be completely mastered without a foreign loan, which would cover the deficit of the Exchequer for one or two years, and thus grant the State a breathing space during which it can function without using the printing press. If this respite were wisely and energetically used, it should be sufficient to develop so far the economic resources of Georgia that the finances could be placed on a stable foundation without requiring further assistance from outside.

In this respect attention would naturally be paid first to an increased exploitation of the national possessions, which involves the building of railways, such as a line to the coal fields of Tkvarcheli, and roads to open the great forests.

With all this is closely connected the encouragement of agriculture. The drainage of 50,000 hectares of swamps at Poti, the irrigation of 150,000 hectares in the east – for these improvements the preliminary work of survey has already been done – would suffice to render Georgia independent of outside help for its sustenance.

An improvement of agriculture may already be expected from the transformation of the peasant from a leaseholder into a freeholder. This process can be accelerated by the giving of instruction in agriculture. It is true that the small extent of the holdings is an obstacle to a rational system of agriculture which is to yield a substantial surplus. And this surplus is all-important.

It is recognised even by many supporters of small holdings in agriculture that large-scale production yields a larger net profit than small undertakings, but of the latter it is asserted that the gross yield is greater. But even if this is the case, it would not dispose us more favourably to small holdings. The mass of mankind who live in society outside of agriculture depend upon its net profits. We speak of society and not of

the State, because an individual State can find a way out by importing the means of subsistence. Without a large surplus from agriculture, there can be no large population of those engaged in intellectual and industrial pursuits, no high level of civilisation, and therefore no technical progress in agriculture itself. The transformation of a rational system of large-scale agricultural production into small holdings signifies a decrease in the surplus yielded by agriculture. It means an increase in the amount of labour-power required for agriculture, and a decrease in the non-agricultural population, and thus a set-back to civilisation. Militarists, who look to the peasants for numerous recruits, might well be enthusiastic for small holdings. Modern Socialists, who have at heart, not the strength of the armies, but the level of civilisation, must support large-scale agriculture.

With the exception of the undertakings of the State and municipalities, few opportunities existed for large-scale agriculture in Georgia after the agrarian reforms. Large estates worked by private capital are scarcely likely to arise.

Perhaps the transition stage to rational methods of agriculture may give rise to the development of the communal direction of husbandry. This is already the case with pasture land. Communal agriculture would be large-scale cultivation.

There are many reasons why communal agriculture should be adopted in Georgia. We have seen above that the old type of plough requires ten to twenty animals to draw it, with four and more men, of course, these resources are not at the disposal of an individual small peasant. This difficulty is overcome by several peasants joining together for ploughing their fields. Such co-operation is constantly found convenient for other purposes than ploughing. As many as fifty small peasants combine together in order to perform the same work in common on one of their fields after another, and thereby enjoy the benefits of this co-operation. This practice is called by a special name, *Nadi*, and the songs which are sung during work in common, to give to it the appropriate rhythm, are called *Naduri*. This system of combined labour would be more successful if the many small fields were not separated, but thrown together and worked according to a common plan. This should be made considerably easier after the partition of the land has equalised the size of the separate holdings. This process should also be aided by the introduction of modern agricultural machines, which

the individual peasant is too poor to acquire, and which can be employed with success only over a large extent of ground.

It is therefore probable that in Georgia a system of cultivation by village communes will grow up, which, although not socialistic in the sense that it produces for the market, yet will be a nearer approach to Socialism, and a better organisation of labour-power than agriculture which is based on small holdings.

Meanwhile, the domain of agriculture is not the only sphere in which it is needful to make good as quickly as possible the effects of the neglect and obstacles due to Feudalism and Absolutism. The general level of civilisation must also be raised by an improvement in education. In this province significant progress has been made by the Socialist Government, in spite of its lack of resources.

Finally, it is absolutely necessary for the prosperity of Georgia so to develop its industry that as far as possible the raw materials are made use of in the place where they are produced. Paper factories and furniture factories to realise the wealth in the form of wood, factories for preserving fruit and vegetables, spinning and weaving sheds for wool, silk and cotton are above all necessary. Next to them are wanted factories for the production of implements and simple machinery for agriculture.

We have seen that the municipalities and the co-operative societies have already commenced to work on these lines. But we have also pointed out that they can only proceed very slowly, if they are to maintain a secure footing and avoid mistakes. Moreover, they suffer from want of capital.

Here there must also be some assistance from abroad if the development is to be rapid and energetic. Only the Western Powers and America have the resources and experience available to permit large undertakings of this kind to be established and properly directed. But capitalism still prevails in those countries. For the present, help can only take the form of the investment of foreign capital in Georgian industrial undertakings.

Foreign loans to stabilise the State finances, to build railways and construct irrigation and drainage works, and foreign capital to establish factories are urgently necessary in the interests of the Georgian people, and of the Georgian proletariat as well. Where capitalist economy is still the order of the day, the worker thrives best with a rapidly growing

industrial capital. A suspension of capitalist growth bits him the hardest.

The Georgian Socialist Government found itself in the paradoxical situation of being obliged to create conditions which will attract capital – that is, by promising a profit and giving the necessary guarantee that one fine day it will not be expropriated without compensation.

This was not an easy problem for a Socialist Government to solve. But as this Government was composed of Menshevists, it was aware of the economic necessities and would do voluntarily what the Bolsheviks are now compelled to do by circumstances, after they have pursued the opposite policy for several years past, in the doing of which they have fearfully devastated and ruined the whole of Russia.

CHAPTER VIII

CAPITALISM AND SOCIALISM

However difficult it may be for a Socialist Government supported by the political power of the proletariat to be obliged to encourage capitalist industry, this is a problem which sooner or later confronts the Socialists in every European country. In the most important States the proletariat is already so strong and so matured in self-consciousness that it will not be long before it attains to political power, not in spite of democracy, but precisely because its strength is nourished by democracy.

A world revolution in the Bolshevik sense is, of course, not to be reckoned with. Such a revolution signifies the dictatorship of a Communist party, which assumes power because it alone controls all armed forces and disarms all the non-proletarian classes and the sections of the proletariat which are not Communist. This situation arose after the military collapse, first in Russia, and then, in Hungary. It will not be repeated in any country, least of all in the victorious States.

In these countries the proletariat cannot gain the upper hand by means of a monopoly of arms, but only as a majority by means of its preponderance among the democracy.

At the moment the democratic prospects of Social Democracy are in point of fact not favourable. The period of disillusionment and tension which follows upon every revolution has once more set in. Instead of a world revolution we stand on the threshold of a general reaction.

But in no part of civilised Europe has Socialism today suffered such a crushing defeat as was experienced by the middle-class revolution of 1849, and the Paris Commune of 1871. After these defeats the reaction lasted barely a dozen years, and this time it will be much shorter, perhaps only a matter of two or three years. It can be terminated in no other way than by the victory of Social Democracy in all civilised States, a Social Democracy which will not only be far stronger than it is today, but also, far more intelligent and experienced, thanks to the lessons of the present revolution, and thanks to the possibilities of a richer development of the capacity of the proletariat through shorter working hours, workers' councils and other achievements which even the reaction will be obliged

to leave intact. In a few years' time Social Democracy will find a far better economic foundation for its activities than today, as by that time the worst effects of the war may have been overcome.

But then all the Social-Democratic Governments will be faced by the same difficulties as confronted the Georgian Government. Because of what the revolution has taught them, they will know that capitalism cannot be abolished at one stroke. Socialistic production can only be introduced gradually, and after careful preparation. If the wheels of production are not to come to a standstill, and thereby plunge the whole of society, and especially the proletariat, into the direst poverty, capitalistic production must be maintained in those branches of industry which are not yet to be socialised, and in some branches of production it may survive for generations.

We may therefore expect to see everywhere Socialist governments which will have to allow, and even encourage, capitalist production, in a whole series of branches of industry.

How is the rule of the proletariat to be expressed under these circumstances?

The desire for profit or the extraction of surplus value from the labour-power that is purchased is not the only cause of the class antagonism between capital and labour. This antagonism is also nourished by the power over labour which is invested in capital by its monopoly of the means of production. Every kind of social co-operation requires to be directed. But the capitalist becomes a captain of industry because he owns the means of production, and not because the workers and consumers have any confidence in his capacity or experience. In capitalist undertakings the master was originally an autocrat, who not merely managed the business, but dominated it personally, and gave it a code of rules. The worker was the object, not the subject of this legislation.

The struggle of the worker against capital is not merely directed against exploitation; that is, against the creation of surplus value, but also against the omnipotence of the captain of industry, against the attitude of "master in the house".

Both parts of the class struggle are inseparable and closely connected with each other. In the one case, the restriction of the omnipotence of capital, visible progress is achieved during the lifetime of capitalism,

but not in the other case, the struggle against the exploitation of the workers. In the latter case, progress is only made through increasing encroachments upon the domain of capitalistic production, and the extension of socialisation. As regards the first-named aspect of the class struggle, progress commenced to be made one hundred years ago, but in respect of the second aspect, it has scarcely begun as yet. The power of the master in industry tends to be restricted by the growing force of Labour organisations and of the State, "the organised power of society."

But this does not cause a diminution in the exploitation of labour, which often shows a tendency to increase. Every labour protection law, every factory inspector, every successful strike, every trade union which asserts itself, lessens the power of the captain of industry. The revolution has considerably multiplied these restrictions, and added to them a new one in the shape of works councils.

Thus, while during the course of the last century the factory has been transformed from an autocracy into a constitutional monarchy, the rate of surplus value has grown in the same period so that the tendency in the rate of profit to fall has been always impeded.

This is not an accident. The great historical task of industrial capitalism consists in increasing the productive power of Labour to an enormous extent. This fact enables it to win easy triumphs in competition with pre-capitalistic modes of production.

Only the restrictions that do not impair the productivity of labour can be imposed and maintained. The measures and institutions which we now have in mind have the effect of raising instead of lowering the productivity of labour. They increase the capacity and intelligence of the worker, and give him an interest in the work and in the prosperity of the undertaking and branch of industry to which he belongs. Their educational influence is not confined to the worker, but also extends to the employer. Nothing is more convenient or more simple than dictatorial power which does not need to exercise the mind in order to overcome all opposition. The dictum of Cavour that any fool could govern in a state of siege is quoted with approval by people who are enthusiastic for the dictatorship that is only another name for a state of siege. Where the employer can act and rule as dictator, he can pass on all the consequences of incapacity, carelessness and niggardliness in the conduct of the business to the workers, who are obliged to pay the penalty for obsolete methods and improper conduct of a business, and

for the lack of requisite materials. The stronger the workers and the State become in comparison with the employer, the greater their demands upon him, and their powers of resisting him, the more careful and intelligent the conduct of the business must be, the more the employer must endeavour to make use of the most productive appliances and methods, the more of the extracted surplus value must be accumulated by the capitalist to permit the introduction of improvements.

In this way each step of progress made by the proletariat against capital, which is inspired by economic foresight, and therefore does not aim at the destruction of machinery and similar things, results in creating a strong incentive to increase the productive power of labour, which also involves the tendency to the growth of surplus value and exploitation.

However paradoxical it may appear, the growth of the power of the working class over capital does not at the same time exclude the progression of the exploitation of that class, but may even provoke it.

This explains why such growth does not impede the progress and development of production, but promotes it. So long as capitalistic production subsists, capital must extract a profit from industry, or else mark time, which harms the worker even more than the capitalist, as the former is dependent on the uninterrupted sale of his labour power. Crises and unemployment are the worst enemies of the worker, and nothing is greater than the folly of those "revolutionaries" who seek to save the proletariat by clogging the wheels of production, and increasing the gravity of the crisis. The workers' councils will become effective and make themselves a definite power in the process of production, when they succeed in the same way as labour protection and Trade Unions have succeeded, in raising the productivity of labour. If they should aim at decreasing it and permanently impeding the process of production, they would be soon played out. The necessities of production are the most irresistible of the needs of society. They show themselves to be more potent than the bloodiest terrorism.

As long as capitalist production lasts, it will involve the necessity of a certain rate of profit, and the tendency to the growth of exploitation.

It will be possible to remove these necessities and these tendencies when Socialist production is substituted for capitalist production, and social property is established in place of private property. The possibilities of this transition first arise in an advanced stage of capitalism, but not for all branches of industry at the same time. Railways, mines, and forests

are by their nature suited to become social possessions, but most luxury trades will remain in private hands until a later period. The abolition of exploitation by means of socialisation can therefore only proceed gradually, and the whole of industry cannot be liberated at one stroke. On the other hand, many restrictions of the power of the employer, such as the eight-hour day or workers' councils, may be imposed upon the whole extent of industry at once.

The mass of surplus value in society, which is appropriated by the capitalist class instead of falling to the workers or being used in the general interests of society, will not be diminished as a result of the increased power in the process of production which the working class secures, but will be decreased in the degree that the scope of the capitalist is narrowed by the socialisation of single branches of industry. It is quite impossible to cut away profit from those branches of industry, constantly diminishing in number, where capitalist production still exists, and may continue to exist for the present, before the private character of the ownership of such means of production is altered.

The abolition or even the visible restriction of profit in this sphere would clog production generally. Matters would only become worse if an attempt were made to restart businesses by means of a policy of terrorism. Where the employer is superfluous, industry should be socialised. Where he is still necessary, he cannot be compelled by force to manage his business in a reasonable and conscientious manner, just as the war worker cannot be coerced into doing good work. Not compulsion, but interest in the result, secures the best quality work, on the part of employers as on the part of wage workers.

All this may not sound very revolutionary, but Marx would not have devoted the best years of his life to the writing of *Capital*, and this would not have been greeted as the "Bible of the working classes," if the mere possession of power had sufficed for the emancipation of the working class, and a knowledge of the laws of capitalist economy had been superfluous.

A Socialist Government must take these laws into consideration. As regards this point, the distinction between a socialist and a non-socialist government is of the following description. The problem of the socialisation of a branch of industry has two sides, one, the degree of its economic development, particularly the concentration of its capital and resources, the nature of its direction (whether by employer or by

managers), and the conditions of the market for its goods. The other aspect, which is most important, is the power of the classes which are interested in socialisation. A number of branches of trade and industry have long been ripe for socialisation, and urgently require it, in the general social interest as well as for the benefit of the proletariat. But the principle of socialisation remains unapplied, because its champions are weak. On the other hand, there is a whole category of restrictions which could be imposed upon the power of capital without lessening the productivity of labour, which they would even raise, and which are not yet put into force because the proletariat lacks the requisite power to do so.

When the Proletariat is strong enough to put a Socialist Government in power, this step will enable it to enforce all necessary measures of socialisation, and to impose all reasonable restrictions upon the will of the employer. But every care must be taken to avoid over-estimating the efficacy of mere power, and thinking that its possession alone is sufficient to ensure the fulfilment of the desires and the satisfaction of the wants of the proletariat at one stroke.

A Socialist Government must always keep steadily in mind that its activities are restricted by the economic necessities and possibilities, and it may not overstep these limitations without jeopardising society and the progress of the workers to better conditions of living. With every measure of socialisation, it must verify exactly the condition of the branch of industry, and the capabilities and resources which are at its disposal. With every limitation which it sets upon the will of the employer, it must consider whether the productivity of labour will not thereby be lessened. It must ceaselessly strive to develop the productive forces of the country, and, in so far as this is not yet possible by socialist means and methods, capitalist measures to further this object must be permitted, and under circumstances even encouraged.

The Social-Democratic Government of Georgia has been guided by these principles, and in this have shown themselves to be intelligent pupils of our great Masters, Marx and Engels. Whenever a Social-Democratic Government may come into power, it will be obliged to act on the same principles, and the benefit of the Georgian experience will be at its disposal.

The idea that the only task of a Socialist Government is to put Socialism into practice is not a Marxist one, but pre-Marxist and utopian.

It conceives of Socialism as an ideal picture of a complete society. Like ideal conceptions generally, its nature is very simple. Once it has been thought out, only the necessary power is required to realise this ideal everywhere and under all circumstances. When this result does not immediately follow on the possession of power, it is due either to treachery or to cowardice. A Socialist Government has no other task than the putting into practice of the ideal Socialist State. The more absolute its power, the more effectually it will be able to do this.

This conception of the task of Socialism was completely upset by Marxism. The starting point of Marxism was the class struggle, which is waged under the conditions of capitalist production by the proletariat, itself the product of industrial capitalism. The task of Social Democracy is to raise the physical, intellectual, moral and organising powers of the proletariat, as well as to bring plan, and method into the isolated proletarian struggles. This implies that the proletariat must be taught what is the social and economic objective which can alone satisfy it, and put an end to its struggles. This objective is the emancipation of the working class, which from being the mere tool will become the master of production. Among the working class must be counted not only the industrial proletariat, but likewise peasants, hand-workers, and intellectuals. But the proletariat forms the strongest and most dependable factor in this development.

This objective is the goal of the Socialist movement. Its realisation may come about in various ways, which will depend upon the prevailing modes of production, the relative strength of classes, the degree of their organisation, intelligence and discipline, and so forth. The forms of Socialism may vary considerably in different countries, at different times, and in different branches of industry. They must everywhere be related to the existing forms of production and permit their further development.

The common element of all of them will be the common ownership of the means of production and management by social institutions, with the object of satisfying the common need whether that be the need of the State, the Municipality, or Co-operative Societies, instead of private ownership of the means of production and private production for the market to secure private profit. Production will not be the realisation of an ideal conception of a complete society which has been previously thought out, but the result of a fluctuating process of development, a result which in no way excludes or renders unnecessary further

development, but which forms merely the starting point of a new order of social development.

The endeavour can and should be made today to visualise the picture of the coming Socialist mode of production, but it must also be remembered that the reality will be far different from any mental picture, and that the most thorough investigations at the present time will never succeed in revealing all of the agents that will enter into the development of the future, and in estimating how great a significance every one of these agents will assume. The better we are able to investigate the present, the deeper will be our insight into the future. But the forms of the future society will always be more manifold than is possible for us to foresee, and new momenta will constantly arise which are inconceivable to us today. We may expect great surprises before us in this sphere. Nevertheless, the Socialist goal has a great significance for us. Champions of the Labour cause will the more readily avoid the contradictions and waste of strength in their daily political and economic policies, and effect the improvement and liberation of the working people the more speedily, the more they estimate how far each one of their demands and measures will subserve or prejudice the ultimate objective.

As we have already observed, the development of the productivity of labour is closely connected with the objective of the transformation of the property basis of the means of production and with the establishment of the widest self-government and freedom of expression and organisation of the labouring masses.

From the standpoint of this conception, the task of Socialists in relation to Socialism assumes a shape very different from the standpoint of pre-Marxian Socialism. The creation of a system of Socialist production is now neither the sole nor the first task of Socialists. Such a system is rather to be considered as the end of their endeavour, the result of their total activity. Their duty is, under all circumstances, the elevation and strengthening of the proletariat, the giving it a keener insight into the economic process, and its destiny and the extension of the productivity of labour.

This is the task of every Socialist party. From this point of view, Socialist parties will become possible and necessary everywhere, even in countries where the pre-requisites of Socialist production do not yet exist, provided that they contain an industrial proletariat.

The position will be in no way modified when a Socialist party gains political power, which permits it to set up a Socialist Government. The immediate task of such a government would likewise be to increase the strength and insight of the proletariat, to subject the capitalist to the control of the State, and to develop the productivity of labour, but not under all circumstances immediately to abolish capitalism in its entirety, and put Socialism into practice. To how great an extent Socialism can be introduced must depend upon the degree of ripeness which the country has reached.

If the tasks of a Socialist Government are conceived in this wise, it will be clear that the existence of such a government in an economically backward country is compatible with the Marxist theory, according to which the pre-requisites of Socialism are only to be found in a highly developed capitalism. A socialist régime is thus possible under economically backward conditions, if the State is democratic, and the industrial proletariat is superior in intelligence and organisation to the other classes which express their strength by and through democracy. Provided also that the Socialist government remains always conscious of the limits of its power and does not attempt more than it can achieve with the strength and resources at its disposal, and if, finally, it is anxious to develop the productive forces and to strengthen the proletariat. From being the champion of the special interests of the proletariat it will become the representative of the general social interests. In this capacity it will be enabled to marshal behind it the majority of the nation and maintain their allegiance.

Such a Government must be guided by the principle that by limitation the master reveals himself. A Socialist Government which does not restrict its endeavours to the economic necessities and possibilities, but allows itself to be influenced only by the needs of the proletarians and the eagerness for power of many party friends, so that it plunges into an immoderate policy of extravagant radicalism, a Socialist Government of this kind will never accomplish a lasting liberation of the proletariat, and an increase in the productive forces, but it is sure to end in a new servitude by completely destroying the productive forces, which will mean an indefinite postponement of its hopes.

The Government of Georgia has chosen the method of masterly limitation, and the country and the proletariat have felt the benefit of it.

It is true that an economically backward country can never become a pioneer in the development of Socialist forms. So far, Marxism requires no modification. Only such advanced industrial countries as England and Germany can develop models of socially worked undertakings, which, owing to the object lesson they will teach, will find speedy recognition and imitation in backward countries.

If highly developed countries should soon come under a Socialist régime, this fact will determine whether their assistance will cause the further development of the productive forces in backward countries to assume socialist forms and prevent the widening of the scope of capitalist production.

It is within the realm of possibility that such a regime will appear in Germany and England in the course of a few years after the present reaction has been overcome.

This will provide a Socialist Government in Georgia with a new support. Thus, the possibility existed that this Government would be able to maintain itself in power without resistance. The immediate danger was not from within but from without.

CHAPTER IX

THE PERMANENCE OF THE SOCIAL DEMOCRATIC PARTY

No Government of the day was more firmly established than the Georgian Government. We have seen how unusually large was the majority of the Social Democratic Party in the Georgian Parliament. None of the Opposition parties dreamed of overturning the Government or altering its policy.

In addition to the overwhelming majority in the Parliament, the Government was supported by the overwhelming majority of the population.

The modern section of the proletariat, which is the politically decisive class in present-day Georgia, stood fast behind the Government, which maintained a close association with it.

The Communist Party did indeed exist, and enjoyed the fullest liberty in all its movements which were not directed to raising an armed rebellion; there was no obstacle in the way of its open propaganda and legal organised activity and the latter ends were eagerly pursued by the side of an equally energetic underground movement. The Party operated with the most lavish resources which emanated from Soviet Russia, but in spite of all this, it did not succeed in gaining a following of any importance.

In contrast to the rest of Europe, Bolshevism has been familiar in Georgia from the commencement, and there it deceives nobody. In spite of boundary divisions, the Georgians are too closely connected with Russia not to know exactly how things are there, and, in comparison with the hell which Soviet Russia represents, Georgia appeared as a paradise. The workers also know exactly the fearsome oppression which weighs upon the working class of Russia, and the complete loss of rights and impotence of all sections of the proletariat which do not cower in servile obedience before the Dictatorship; they perceive clearly that the Dictatorship, which is supposed to be a dictatorship of the proletariat, has led and must lead to the dictatorship over the entire population, including the proletariat, as dictatorship, by its essence, means that even the ranks of the nominal ruling class are subjected to the despotism

of the Government. The workers of Georgia regard the Soviet regime with peculiar bitterness, as its faithlessness towards its small neighbour becomes more obvious every day.

The Communists boasted from time to time that they were recruiting their ranks from the Georgian proletariat. But whenever an opportunity arose it revealed their insignificance. Thus, they commenced a great agitation amongst the railwaymen. A brilliant result was to be achieved. Just as I was departing, a Congress of Railwaymen was held in Tiflis which was going to demonstrate that the confidence of the railway workers in the Government had been completely shattered. The Communists expected to dominate the conference.

Behold, when the delegates were counted, one single Communist was found among them. All the others, and there were over eighty, were Social-Democrats.

I had a similar experience with all the Labour conferences at which I had the opportunity to be present.

In Europe today, we frequently meet with an intermediate form of Socialism, which dazzled by the apparent results of Bolshevism, declares in theory for the dictatorship of the Soviets, but contrives to keep on firm ground, so that, in practice, it declares for democracy and applies the methods of democracy. This method is quite unknown in Georgia; neither from the Left nor the Right was any considerable opposition forthcoming to the Social-Democratic Government.

One might, at least, have expected some resistance from the large landowners who have been expropriated. In reality they have acquiesced in their fate, which overtook them with all the force of a natural catastrophe; they know they are played out, and that any attempt to re-establish the old order would raise against them the entire nation. Not a few of them were giving faithful and intelligent service to the Republic.

The aristocrats of the great French Revolution, likewise those of the present Russian Revolution, would have accepted their fate as an inescapable dispensation, had they not found allies abroad to arouse in them hopes of a restoration. The Georgian princes have not enough friends abroad who would seek to intervene in their favour. The only power whose interference in the internal affairs of Georgia was to be feared was the Russian Soviet Republic, and should they do so, the late landlords would fall out of the frying-pan into the fire. The Social-

Democratic regime has, indeed, taken the land from them without compensation, except for the peasant-holding which enables them to live by the labour of their hands; but it has not mishandled their persons. It has respected their humanity. It shared the view of Marx that we are not fighting the capitalists as persons, but are attacking their functions. So far as the functions of capitalists are indispensable, we propose they should be changed from private functions to social functions; so far as their functions are superfluous or harmful, we shall abolish them in an economic organisation in which there will be no place for them. The Bolshevik regime has not merely undertaken the campaign against the functions, but also against the persons of the capitalists and landowners, even after they have ceased to be exploiters and have become proletarians in reality, as well as against those who are not willing or able to offer resistance to the new regime. And Bolshevism was not satisfied to render these persons merely harmless, it had also degraded them and trodden them under foot, and inflicted infinite torture upon them, and has aroused against them the lowest instincts of the proletariat. In Georgia, the expropriators, as well as the expropriated, have been spared this mutual degradation. The expropriated have likewise refrained from any attempt to resist their fate. The alternative which confronted them – the Bolshevik regime – was too terrible.

Feudal lords belong to the past. The capitalist constitutes the exploiting power of the present. We have already seen why their political power in Georgia was negligible. Only a few of them are engaged in industry, and most of them represent the parasitic forms of capitalism – as usurers, profiteers, and landlords in towns. Among them, Armenians preponderate, and they are not loved by the Georgian people. The cause of this antagonism is described differently by each side, but the underlying facts remain the same. Interpretations of the facts differ. The one side despises the Armenians as dirty, unscrupulous traders and usurers; the other side declares the Armenians are thrifty and industrious. The Georgians, on the other hand, have retained too much feudal carelessness and love of enjoyment. Therefore, the Armenians maintain over them an economic advantage.

Besides Armenians, there are Germans, Russians, Italians and Jews (who are considered a special nationality in Georgia) and members of other foreign nations among the capitalists, but few members of the Georgian nation.

The result of all this is that the frequent great dissatisfaction of the capitalists with the present regime finds no echo among the population, which, on the contrary, rejoices when they are severely treated.

In capitalist circles, complaint was made that unreasonable measures were often adopted, so that not merely were the parasitic activities of capital restricted, but obstacles were set up to its functioning in cases where it promotes the development of the productive forces. So far as I was able to investigate such complaints, I could not become convinced of their justification.

But it is possible, and even probable, that many mistakes of this order were committed in the excitement of a revolutionary period, among the difficulties of an economic system which had suffered destruction and confusion through the war, and in view of the lack of resources essential to the needs of capitalist production, which is not the business of any capitalist interest to provide. In the difficult task of harmonising the interests of the proletariat with the development of the productive forces under capitalist conditions, occasional mistakes on one side or the other could scarcely be avoided.

All the complaints and all the discontent in capitalist circles did not, however, crystallise in any important movement of political opposition. From this side, the Social-Democratic Government had not the least to fear. The only chance of democratic opposition was that the capitalists might succeed in winning over the peasants to their side. But this is unthinkable.

The future of the Socialist regime, on the basis of democracy, depends upon the peasantry. This is the case not alone in Georgia, but in all States where the proletariat does not form the majority of the population.

If democracy should be unfavourable to the proletariat, this is not due to the capitalists, whose numbers are relatively small, but to the peasants. If the peasants form the majority of the population, and are hostile to the proletariat, the latter cannot hope to establish its rule under democratic conditions. This fact is certainly unpalatable. It is in no way altered by the Soviet system, which is also obliged to make terms with the peasants, and grant them Peasants' Councils.

The division into Workers' and Peasants' Councils makes the workers the masters of the towns and the peasants the masters of the

countryside. Both classes may work together quite well so long as one does not interfere with the other, and each is permitted freedom to act in its own sphere. But, unfortunately, in the long run, neither class may exist for itself alone; the towns have to rely upon the country, and vice versa.

Once a common economic organism has been established, the mere form of the Soviet Constitution offers to the town proletariat no greater superiority over the country people than the system of democracy, assuming that each class is equally represented.

The fact that the proletariat in Russia has become the preponderating force was not due to the Soviet Constitution. The collapse and dissolution of the Russian Army took place under conditions which left the Communist Party and its soldiers the only armed force in the State, and, in addition, the Russian peasants lacked all political discipline, and were without a comprehensive political organisation.

Where the proletariat, or the proletarian party, belonging to an agrarian State does not control the armed forces, it can only maintain itself in power with the support of the peasantry. This support cannot even be dispensed with in cases where the proletariat is backed by arms. For we know as Marxists that in the last resort State policy is decided not by machine guns, but by economic necessities. Upon this we base our belief in the effect of a mass strike. Upon this, too, is based the power of the peasantry in the kind of State we have been considering. The industrial proletariat is able to coerce the peasants as little as the peasants can coerce it. They must both learn to settle their differences peacefully, which is more likely to be done in a democracy than in a state of permanent separation of one class from the other.

The problem is not an easy one to solve. The antagonisms are very great.

The proletarians must aim at the common ownership and social management of the means of production, but the peasant is the most tenacious and fanatical champion of private property in the means of production.

If we should decide upon the policy of immediate and complete socialisation, then this antagonism would inevitably develop into an implacable struggle between the proletariat and the peasants. But even the Bolsheviks have not adopted this attitude, or else they would not have surrendered the countryside to the peasants.

So long as the mode of peasant production remains in existence, its socialisation is out of the question. Such a measure can only be adopted on the basis of large-scale management.

The socialisation of the great monopolistic undertakings starting with the mines and forests, is as much in the interests of the peasant as of the working-class, when it is carried out in a manner which will lead to increased productivity.

The peasant is certainly sceptical and unsympathetic towards theoretical Socialism. He is disposed to be friendly towards practical Socialism when it requires no sacrifice on his part, and achieves what we Socialists expect of it.

In all events, the antagonism of the peasant as the seller and the proletariat as the buyer of the means of subsistence will persist. But it is not a class antagonism in this manner, the peasants are confronted by the entire population of buyers of the means of subsistence, not only all the town dwellers, but also many village hand-workers and land-workers.

In this matter, democracy, in contrast to the Soviet system, would increase the number of those who would combine with the proletariat against the producers of the means of subsistence.

The vital part of any proletarian regime will not be the relation to the capitalist class, but the connection with the peasants. The capitalists can soon be disposed of, provided the economic conditions permit, and the peasants accord their support.

If the capitalist class should know how to secure the determined and energetic support of the peasantry, the issue would be doubtful, especially in countries in which the peasants formed the largest class of the population.

In this respect, the conditions in Georgia are very favourable. We have seen that here the Social-Democrats have been the leaders and executors of the agrarian revolution which liberated the peasants from all the vestiges of feudalism.

„It is true a similar relation exists also in Russia between the Bolsheviks and the peasants, and it existed in France in 1789 until the close of the Revolution between the majority of the peasants and the Paris revolutionaries. In these countries the peasants everywhere backed the Revolution so long as the reactionary powers threatened a

restoration of feudal conditions. But as soon as the danger was over, the peasants went over as one man into the ranks of the counter-revolution. In places they had already rebelled against the Revolution, as we may recall La Vendée and the latest peasant revolts in Russia.

We have hitherto seen nothing like this in Georgia, nor any indication that a change will occur within a measurable time. What is the reason for the difference?

One of the causes which, during the French Revolution, led to peasant revolts lay in the diversity of the peasants' conditions within the separate provinces of the country. There were some backward districts in which the feudal lord and the Church functioned as protectors and advisers, and not as exploiters, of the peasants. When revolutionary France plunged into war, and required sacrifices from the peasants, especially in the form of recruits, the feudal lords had no difficulty in provoking the peasants to rebellion in many of these backward provinces.

What remains of the Russian Empire as Soviet Russia is better placed in this respect. It was far more of a unity after it lost its Border States than was the old French monarchy. Had Russia retained its pre-war territory, Poland would easily have become far more dangerous than was La Vendée in 1793.

On the other hand, another circumstance has influenced the peasant counter-revolution in Russia to a greater degree than in France. In my book on Terrorism and Communism I have already pointed out that the French peasant was relieved by the Revolution from the necessity of selling corn, as, in addition to getting rid of the feudal burdens, he was exempted from paying taxes. This aggravated the task of feeding Paris, especially after the commencement of the war, when large armies became necessary, requiring great quantities of food.

In their need, the townspeople frequently endeavoured to assist themselves by imposing forcible requisitions on the peasants, which the latter answered, where they could, by forcible resistance. But this state of affairs did not last long, as the revolutionary armies soon pressed victoriously over the country's borders and were in a position to feed themselves at the expense of the national enemies.

This advantage is lacking in the case of Russia. Its agriculture is so backward that only a slight surplus is yielded. If even before the Revolution the peasant sold a great deal of corn, he did so because he

and his family were obliged to go hungry. As in France, heavy tributes were imposed on him by the State and the landowner; in order to pay these he was compelled to sell a considerable portion of his harvest to the towns and to foreign countries. Now that the tributes of the State and the landowner have been abolished, the peasant no longer needs to sell. He sowed his ground more negligently, worked less and ate sufficient, which he could never do formerly.

But hunger invades the towns.

The plight of Soviet Russia is all the worse because it has lost the most fertile districts, which yielded the most abundant harvests. Its armies have been numerous enough to lay waste large tracts of land, but not sufficiently victorious to conquer new territory beyond the borders from which to provision themselves.

The Red Armies can only extend in the direction of the south, towards the Caspian Sea, Baku, North Persia and Turkestan. They appear in these Mohammedan countries as allies of Pan-Islamism, as liberators from the yoke of European Imperialism, and as such are welcomed. But performance assumes a different shape from the promises. The peasantry of every district are plundered to the utmost. Latterly, Bolshevist sympathies have greatly cooled in the Mohammedan world.

The peasant in Russia proper cannot be dealt with so recklessly as in these "liberated" territories. The requisitions made on him are less heavy, although more than he wants to give, and often more than he can. The Dictatorship is acquainted with only one method of solving every problem – brute force. The tribute required is forcibly collected from the recalcitrant peasant.

With the exception of peasant revolts and the devastation of villages, this method has only achieved one thing – the complete suspension of all efforts on the part of the peasant to make their industry yield a surplus. The cultivation of the land deteriorates. Lack of bread and hunger grow.

Once more an appeal was made to force. A demand was being put forward in Soviet Russia that the peasant should be compelled to raise more crops. Such compulsory tillage was doomed, just as all previous forcible measures of Bolshevism have failed which have not been aimed at the destruction of what is existing but at the construction of a new economy.

The protagonists of compulsory tillage have not properly considered what a gigantic apparatus is necessary to compel four-fifths of the population to do work.

The present population of the towns is not sufficient to supply the necessary controlling and police force.

But even if the measure could be successful, which is out of the question, it would be nothing more than an immense revival of the old serf labour, which, next to slavery, is the least productive kind of labour. It would completely seal the economic downfall of Soviet Russia.

One permanent result of all these experiments, if they are continued longer, or perchance multiplied, would be an increasing bitterness of the peasants towards the town proletariat. They would immediately transform the peasants into a reactionary anti-Socialist mass as soon as the Entente abandoned its foolish policy of trying to establish a new landlord regime in Russia. Once this danger to the Russian peasants disappeared, the reaction would have full scope. It is possible that the parallel to old France might extend to the emerging of a new peasant emperor from the ranks of the revolutionaries. In the short period of its existence, the men of the Dictatorship have undergone so many changes that the last-named role would not be difficult for many of them to assume.

Even this would find enthusiastic support among those who admire only the success of the moment.

Quite different from Russia have been the lines of development in Georgia.

Instead of Dictatorship, that country was ruled by democracy, and the Government could not simply dictate what it liked, and shoot at its pleasure those who did not obey its instructions. The menace to the food supply of the industrial population, caused by the liberation of the peasants, exists there as well as in Russia; the problem is common to all Eastern States which have passed through an agrarian revolution as a result of the war.

The use of force against the peasants cannot be thought of in Georgia. How, then, can the peasant be induced to produce a surplus and supply it to the towns?

In considering this question, we should not forget that more than one hundred years have elapsed since the French Revolution. This has modified to some extent the problem which arose at that time. Then the village produced almost everything needed by agriculture – the village hand-worker supplied the peasants with what the latter did not produce himself. They had scarcely any need of the towns.

Today the peasant is dependent on large-scale industry, which manufactures his implements and often his manure, when it is of an artificial nature. It supplies him with his clothes, as well as furniture like iron bedsteads. The peasant is anxious to have the products of industry, and in exchange for them is prepared to produce a surplus. The greater the variety of goods that industry can furnish to him, the more intensively will he work his land, and the more he will be able to produce.

The development of native industries and of foreign trade, to stimulate the importation of foreign products, is essential if the peasant is to be induced to yield a surplus for the towns. The problem is not solved by the mere manufacture of paper money. The peasant whistles at this money if it does not enable him to buy industrial products.

At bottom, the Bolsheviks know this. But their attempt to apply the policy of immediate socialisation has killed native industries, and their foreign propaganda in favour of the World Revolution has not achieved the latter, but brought them the blockade.

The extension of native industries and of foreign trade is the first condition for an augmented voluntary supply of food to the towns. The second is the raising of the productivity of agriculture itself. This is particularly necessary in countries where primitive agricultural methods obtain.

The Georgian Government had realised these facts. Alongside of their endeavours to extend industry and trade, efforts were made to educate the peasants by means of model agricultural undertakings and schools, and to improve the means of communication and to construct drainage works, with which we have already dealt.

Of course, such a programme as this cannot be carried out without the aid of large capital resources, which means heavy taxation, not only of the capitalists, but of the peasants as well. An Income Tax had already been introduced, specially applicable to these two classes, and further taxes were bound to follow.

The decisions on this point were likely to be vital for the Social-Democratic Republic. If the peasants exhibited a willingness to bear this taxation, it would have been possible to give better guarantees for the feeding of the towns than before; to permanently stabilise the exchange, and thereby give a rapid impulse to the growth of industry and trade, and the improvement of agriculture itself. Georgia would then have surmounted the crisis which followed in the wake of the war more easily and quickly than most of the European States and gained a secure economic basis. No great extension of agriculture is needed for the country to become self-supporting. Before the war it produced five to six millions cwts.¹ of wheat. In addition to this, about one million cwts. were imported, but half a million cwts. of maize were exported. Its deficit in bread stuffs, therefore, amounted to only half a million cwts. There was hardly a deficit in the case of other food stuffs, with the exception of sugar. The difference between now and formerly lies in the fact that then great abundance prevailed, and today there is scarcity and dearness rather than gross shortage.

The antagonism between workers and peasants, which would otherwise be so sharp, is softened by the circumstances just described. Even the imposition of new taxes need not harden this opposition.

A Government emanating from the towns, hostile to the peasant, and not subject to his control, which demands from him contributions for purely urban purposes, is quite a different thing from a Government which is partly elected by the peasant through universal suffrage, is controlled by deputies elected by himself, and aims at promoting his own welfare together with that of the town population.

Only under democratic conditions, and not under a Dictatorship, is it possible to enlist the interest of the peasants in a State that is ruled by the proletariat.

In Georgia, the relation between the proletariat and the peasants is the best possible. They worked together cordially in the building up of a new economy. The peasants were inspired by the greatest confidence in the proletarian leadership, and the latter did all that is possible to further the interests of the country alongside with its own class interests. This end is achieved by keeping in the foreground the necessity for increasing

¹ 1 quarter = 50.8 kilograms (ed.).

the productive forces of the country in which both classes are equally interested.

The co-operation of the classes was assisted by the fact that they are often brought together in personal association. Many industrial workers possess small plots of land, and many peasants are still obliged to perform temporary wage-labour. The co-operation of the two classes is not less rendered easier by the consumers' co-operative societies, which unite town workers and peasants, than by the fact that the priests as well as the monks have lost all influence over the peasantry. The historical moment, the tradition, which plays such a big part with the conservative peasant, is in Georgia associated with the Social-Democracy, as it was the latter which, from the commencement, led the struggle for the peasants' emancipation from the Russian bureaucracy and Absolutism, and from native serfdom. Add to this a further motive. As soon as the peasant emerges from his revolutionary period and becomes the undisputed owner of his land, he supports the readiest that government which not only respects his property, but also protects it from devastation through foreign invasion and civil war. This explains the support given by the French peasants to the victorious Napoleonic Empire and their hostility to the urban revolutionaries as soon as the latter appeared to be the instigators of civil war.

The Social-Democratic Government of Georgia has not only liberated the peasants from the feudal burdens, but its foreign policy, as we shall presently see, in spite of stupendous difficulties, had till February 1920 saved the country from foreign invasion. Its internal policy of democratic tolerance and liberty, which did not, however, signify apathy or weakness, but was coupled with energy and conscious initiative, has averted an internal catastrophe. Within recent years, when rebellions have broken out almost everywhere from the Rhine to the Pacific Ocean, Georgia was the only country, with the exception of German Austria, that has escaped violence. A few attempts at rebellion in outlying districts in the south and the north are hardly worth mentioning.

This peace and security have commended the Social-Democratic regime to the peasants.

Perhaps in no other country at the present time are the conditions for friendly relations between the peasantry and the proletariat, and for

the sympathetic neutrality of the former towards industrial socialisation, so favourable as in Georgia.

Thus, we find that in this period of revolution the Government which was most firmly supported at home was the Georgian Government.

It is true the external situation was of quite a different cast.

CHAPTER X

THE FOREIGN POLICY OF THE REPUBLIC

We have seen that the Social-Democratic Party of Georgia, unlike that of Poland, functioned not as an independent party, but as a part of the Social-Democracy of Russia, as a citadel of Russian Menshevism. But it stood for the self-determination of the Georgian as of every other nationality. To achieve this object, the Party did not consider it to be necessary to separate from the Russian State. It would have been quite satisfied if Georgia had become one of the States of an allied republic of the United States of Russia. Not as Georgians, but as Menshevists, it took part in the elections to the Constituent Assembly in November 1917. In the interest of the whole of Russia, Tsereteli defended the rights of the Assembly on its opening against the threatened coup d'état of the Bolsheviks. He pointed out that the dissolution of the Assembly spelt nothing less than the ruin of industry, eternal civil war, and the disruption of the Empire. His arguments were answered by the Bolsheviks by means of the force of Lettish infantry and Cronstadt sailors. This has not prevented the attitude of Tsereteli being right in the light of history.

The first consequence of the dissolution of the Constituent Assembly was the disruption of the Empire. The centrifugal tendencies obtained the upper hand in the eastern provinces, in the Ukraine, on the Don, in Kuban, in Siberia and in the Caucasus.

The defection of Transcaucasia took place, not at once, but gradually.

The Transcaucasian deputies, who had been elected to the Constituent Assembly, were increased in number immediately after the elections, by such unsuccessful candidates as had received the next largest number of votes joining to form a Transcaucasian Parliament. Previously, the revolutionary organisations of the district had appointed an executive for its administration, namely, the Transcaucasian Commissariat, which assumed the character of a local government. Both these institutions quickly achieved independence of Russia, not because they repudiated the central power, but because the latter deserted the country and left it to itself. The retreating masses of the Russian Army opened all roads to the pursuing Turks.

If Transcaucasia was not to be overwhelmed by the murderous and destroying Turk, it was obliged to help itself. Its "Commissariat" entered into negotiations with the Turks and their German allies for an armistice and peace. It felt that it had been sold and betrayed by the Bolshevik Government, and therefore declined to participate in the peace negotiations of Brest-Litovsk. It believed that it could better serve the interests of the country if it pursued its own policy, independent of Russia, and in this has been justified by the event.

After the capitulation of Russia at Brest-Litovsk, the complete separation of Transcaucasia was a question of only a few weeks. On April 22nd, 1918, the Transcaucasian Republic declared its independence.

This new combination was to remain in existence only for five weeks. Its constituent parts were too diverse.

Georgia represented the leading element but, from the commencement, it had great difficulty in holding together the other national members of the confederation, the Armenians who chiefly dwell in Armenia, and the Tartars, who for the most part live in Azerbaijan.

The Armenians have no greater enemies than the Turks, and the Kurds who are related to them, who are chiefly Mohammedans. On the other hand, the people of Azerbaijan are mostly Mohammedans. They incline towards the Turks, whereas the Armenians are disposed towards any regime which shows itself ready to free them from the Turkish danger, whether it be Czarism or the Entente. Now the Georgians demanded complete neutrality, both towards the Turks and Russia, and complete independence of both. For some time the Georgians were able to recommend this policy to the two other great races of Transcaucasia. But the Armenian-Tartar antagonism was too strong. It broke up the Transcaucasian Republic in the exciting days which followed the Peace of Brest-Litovsk.

When the Turks presented an ultimatum to Transcaucasia on May 26th, 1918, the Parliament dissolved and declared the Republic to be ended. On the same day Georgia proclaimed its independence.

Its foreign policy remained the same as it was during the Transcaucasian partnership. In the declaration of independence of May 26th, it is stated:

The National Council declares

“(1) Henceforth the people of Georgia exercise sovereign rights over themselves.”

“(2) The political constitution of independent Georgia is that of a democratic republic.”

“(3) Georgia will maintain an attitude of constant neutrality in any international conflicts that might arise.”

Hitherto Georgia has adhered steadfastly to this policy, however difficult it has been, in view of the great struggles which have been waged on its borders and the constant temptation on the part of one or the other of the great military powers to win or compel the allied co-operation of the Republic.

The first difficulty arose immediately after the Declaration of Independence. The Turkish ultimatum placed Georgia in a desperate position. By itself it was impotent to resist the Turkish invasion. To protect itself from this invasion, it was obliged to choose the lesser of two evils. It opened the door to the German occupation, under the agreement reached in Poti, on the 28th May, between von Lossow and Chkhenkeli. [Memoires on the relation between the Transcaucasian and Georgian Republic and Turkey and Germany, p. 21]

The German troops came to Tiflis as protectors from the Turks, and were, therefore, cordially welcomed.

The country was important to the Germans, as a highway to the petroleum wealth of Baku, and to Persia. They came to Georgia not as plunderers but as organisers of its productive forces, as they needed the Georgian products, especially manganese, and also its railways. Thus, they brought to Georgia precisely what was most lacking in the country, and what it could only obtain speedily by foreign assistance, namely economic organisation.

The Germans have been popular in Georgia for a long time, thanks to the Wurtemberg colonists who settled there a hundred years ago as peasants and retained their nationality until today, earning for themselves a good reputation. The German occupation was further raised by the achievement of troops in occupation. Georgia is one of the few countries in this war where the German Armies have done propaganda work for Germany. Nevertheless, the Georgian Government decisively rejected the overtures of the Germans to enter into an alliance with them against Soviet Russia or the Entente.

“The Germans did not succeed in persuading Georgia to form an alliance with the Central Powers. The attempts of German diplomacy to involve Georgia in the Russian Civil War were equally unsuccessful.”

“When in the autumn of 1918 a group of Russian reactionaries attempted to form an ‘Astrakhan Army,’ the German Command proposed to the Georgian Government to permit the enrolment of volunteers for this army in its territory.”

“The Government of the Republic answered with a categorical refusal.” [Woytinsky. *Una vera democrazia*]

The policy of Georgia underwent no change when, after the collapse of the German Army and its Allies, the Entente invaded Transcaucasia. Now it was the Entente which sought to entangle Georgia in the Russian Civil War, and to draw it into an alliance with Denikin against the Bolsheviks. These overtures too were definitely rejected by the Georgian Government, which continued to maintain the strictest neutrality. That was not easy, as the conflicting classes in Russia adopted the attitude of who is not for us is against us.

The democratic country, which had expropriated the ground landlords, was a thorn in the side of the Generals of the counter revolution. The Republic seemed to be not less inconvenient to the men of the Soviet Republic, if for other reasons. They hated Georgian Menshevism right heartily.

Both the dictators who aimed at restoring Czardom, and the People’s Commissaries could not bear to think that within their orbit was a free and independent community, which would not obey the dictates of Moscow. A great part of the fighting between the Bolsheviks and the white troops took place on the northern borders of Georgia. Sometimes the one and sometimes the other side, whichever happened to be victorious, attempted to subdue the free mountain peoples of the Caucasus, and occasionally invaded Georgia, in order either to set up the reaction, or to provoke a Communist rebellion which would lead to submission to the Moscow regime.

At first it was the Bolsheviks who, without any declaration of war, invaded the coastline of Georgia in the autumn of 1918 and captured Sokhumi. Georgian forces pressed them back. The Bolsheviks were soon followed by Denikin’s forces, who seized the territory which had been wrested from Georgia by the former. Georgia endeavoured to negotiate,

but Denikin was not disposed to do so. He advanced, but was at length thrown back, like the Bolsheviks. The intervention of the English succeeded in restoring peace.

In the following year the white troops tried to subdue the mountain peoples in the northern Caucasus, who had won their independence. Georgia remained neutral, but its sympathies lay with those who had been attacked and were struggling for their freedom. It protested repeatedly against the violence of the counter-revolutionaries, and numerous Georgian volunteers fought in the ranks of the Caucasians.

A rapprochement between the Soviet Republic and Georgia began to take place at the commencement of 1920. The People's Commissaries proposed to the Georgian Republic an alliance for common action against the white volunteer army. This alliance was refused, albeit the Georgian Government considered that any foreign intervention in Russia and any participation of a foreign power in the Russian Civil War to be wrong and disastrous.

The Government of the Georgian Republic remained true to this attitude, and, whenever an opportunity arose, opposition was offered to foreign intervention.

Although an alliance for military purposes was refused, a friendly approach to Russia was welcomed. Eventually a definite treaty of peace was made with Soviet Russia (7th May, 1920) whereby both powers mutually recognised each other, and promised to live in peace and harmony.

Georgia has faithfully observed this peace, but not so the Soviet Republic. Scarcely had the latter concluded peace than its troops invaded Georgia from the side of Azerbaijan, which Soviet Russia had seized shortly before by a coup d'état. Once more the Georgians succeeded in throwing back the invading enemy, and again offered peace as soon as the beaten foe was ready for it. Scarcely had peaceful conditions been re-established than the Bolsheviks organised new military invasions from the north, in order to provoke insurrections in northern Georgia. Almost at the same time (July) a Communist conspiracy was discovered in Abkhasia, having relations with the Russian Military Command and implicating two officials belonging to the Russian Mission in Tiflis.

But all these deceits and treacheries had attained no success worthy of mention till February of 1921. This fact demonstrated the firmness

as well as the circumspection and energy of the Georgian Government. It also showed the shamelessness of the Communists who were never tired of waxing indignant over the terrorism in Georgia, because a few Communist conspirators had sometimes been arrested and condemned to imprisonment, or some Communist newspaper which spread false news had been suspended for a few days.

In the few months prior to February of this year, a new storm broke over the small, but undaunted Republic. At the end of September, 1920 the Turkish Nationalists invaded Armenia.

Soon Russian troops from Azerbaijan proceeded to Armenia in order to seize the country and transform it into a vassal of Russia. Both in Armenia and Azerbaijan Russian troops assembled in a threatening guise, on the borders of Georgia. This fact compelled the latter to mobilise also.

The language of the Russian Representative in Tiflis became increasingly threatening. In the middle of December, a conspiracy was discovered in Tiflis, the object of which was to provoke street-fighting in that town, which would furnish a pretext for the invasion of Georgia by the Russian troops watching on the border, 60 kilometres from Tiflis. Among the conspirators, officials of the Russian Embassy were again discovered.

This would have justified the Georgian Government in giving Herr Scheimann, the Russian ambassador in Tiflis, his passports, but it contented itself with asking Lenin to recall Scheimann and replace him by another person, because his activities disturbed the good relations between the two States.

But Scheimann remained.

Thus, at the beginning of January, the situation of the small Republic had become very troubled.

The Bolshevist invasion which threatened in the spring if the Moscow Dictators had not themselves been checked, has now come sooner than was expected. The fate of Georgia only depended on the strength of her arms.

CHAPTER XI

THE ARMED FORCES OF GEORGIA

The Social-Democrats of Georgia are pacifists in the sense that they abhor war and avoid it as much as possible, but not in the sense that they refuse to meet force with force and deliver themselves unarmed into the hands of their opponents, merely seeking to influence them by words. Where it is threatened by force, Democracy also requires to defend itself by force.

Thus, when the Social Democracy of Georgia became a power, it was obliged to provide itself with weapons. In the Revolution of 1905, the Georgian Social-Democrats urged the arming of the proletariat, but events taught them greater wisdom. The possession of arms by the proletariat causes some of them to have the feelings of bandits, and leads them to individual acts of violence and crime. The question once again became acute in the Revolution of 1917.

When the delirious joy which marked the beginning was followed by soberness, many comrades, even in Georgia, discussed the question of how the Revolution could be defended against a threatened armed attack from the counter revolution. It thus appeared to be necessary to arm the working class, but not all workers without distinction.

Only tried and disciplined comrades should receive arms.

The workers' guard was founded on the 5th September, 1917.

At the beginning it was of slight account, as it lacked arms. In December the necessity, and likewise the possibility, of arming a larger body of men arose out of a conflict between the workers of Tiflis and the soldiers' council there.

In Tiflis, like everywhere else in Russia, a workers' council had been formed, and Noe Jordania, afterwards President of the Republic, chosen as president.

The whole power in Tiflis devolved on the workers' council, when, after the Bolshevist coup d'état, the Russian armies dissolved and came swarming over the Turkish border. Georgia, whose language they did not understand, appeared to the Russian soldiers as a foreign country.

Naturally inclined to plunder, as is every army whose discipline has disappeared, they were all the more eager for plunder in a district where they felt they were foreigners. Moreover, as the soldiers were dominated by the spirit of Bolshevism, which at that time meant the complete surrender of the country to the hostile armies, they were not favourably disposed towards the Georgian Menshevists, who did not consider the senseless retreat from the by no means victorious Turks to be necessary, however much they were convinced of the need for an immediate armistice and peace. As a matter of fact, the Menshevik Transcaucasian Commissariat succeeded in concluding an armistice with the Turks on the 18th December.

At the beginning of December the disorganised masses of returning soldiers threatened the security of the population of Tiflis to the utmost. In order to protect the population, the Tiflis Workers' Council demanded arms for the workers' guard. These arms could be obtained only from the Arsenal, which was in the hands of the returned soldiers. The Menshevik Workers' Council requested of the Bolshevik Soldiers' Council the delivery of weapons for arming the workers' guard. This the Soldiers' Council refused.

Thereupon, the Workers' Council decided to help themselves and to capture the Arsenal. It was a hazardous enterprise. Only 225 armed men were at its disposal, whereas the Tiflis garrison numbered 20,000 men. Nevertheless, the stroke was successful. In the early morning of the 12th December they attacked the Arsenal and captured it after a short struggle, in which only one soldier fell. This success revealed the great war weariness, apathy and demoralisation which had overtaken the Russian Army, as well as the fearlessness and defensive capacity of the Georgian proletariat. We have already noted that all sections of the population of Georgia are characterised by the economic carelessness and love of enjoyment, which is a heritage of Feudalism. To this heritage must also be added a striking valour in the best sense of the word.

After the 26th May, the date of the Declaration of Independence, the 12th December is celebrated in Georgia as a national holiday. On that day the Georgian Social-Democracy captured the arms to defend itself against subsequent attacks.

The Workers' Guards now disposed of sufficient arms and were able to organise themselves in battalions. Their name varied; first they called

themselves the revolutionary militia, then the Red Guard, and finally the People's Guard.

From Tiflis they spread themselves over the whole of Georgia. They constituted a volunteer army of tried Socialists and numbered about 30,000 men.¹

Only a part of them were armed in time of peace, the majority being on furlough, and following their callings. If the Republic had been in danger, they would have been called up by the General Staff, supplied with arms and allotted to their places.

The constitution of the Guard was democratic. Its affairs were decided by Congresses, to which every 200 men sent a delegate. The Guard belonging to a district selected its officers. Likewise, the General Staff is chosen for one year. Its Supreme Commander was Valiko Jugheli, who was the leader in the bold stroke of the 12th December 1917.

The Guard was not under the control of the War Minister, but of the President of the Republic.

The military training of the Guard was zealously fostered, but the troops did not develop a military spirit. The people's Guards in the barracks remained the same Social-Democratic proletarians as they were outside it, and their interest was occupied, not by military, but by social questions.

The General Staff has formed two sections; one for education, and one for agriculture. The former takes care of the continued education of the guards, the increase both of their civil knowledge and of their technical capabilities. The other section pursues agricultural activities upon some large estates which are put at its disposal.

The Austrian Popular Militia also contains an educational section, but the agricultural section is a special feature of the Georgian Guard. This undertaking is not to be confused with Russian compulsory labour. The Georgian organisation signifies the civilising of militarism, but the Russian organisation is the militarising of civil work. In the People's Guard, the workers who would prefer to be outside the army are not subjected to military discipline, which would compel them to undertake specific work; but soldiers who would otherwise stay in barracks without

¹ The maximum number of mobilized members of the People's Guard was 15,000 (ed.).

occupation are provided with the opportunity of breaking the monotony of an unproductive existence by useful and various activities. Only experience can show whether the Guards can do more productive work on these large estates than as private workers, but even if this should not be the case, they will certainly be able to reduce the cost of their maintenance.

The large estates cover a part of the requirements of the Guards. We have here a very interesting experiment, the extension of which deserves serious consideration. Its maintenance and successful accomplishment in Europe might lend a more reasonable and tolerable aspect to the enormous European armies. It is not a specially socialistic measure; it could be accepted by any middle-class government, but if this were done, what would become of the military contractors? How many European Officer Corps would not find employment in useful work below their dignity?

It is not a Socialistic measure to set to work upon State land soldiers who are undergoing their period of training, but it might be of importance for the development of Socialism as a starting-point for the establishment of one form of Socialist agriculture.

In spite of their pronounced peaceable disposition and employment, the People's Guard have shown their readiness for fight on every occasion that has arisen. Unfortunately, such occasions have not lacked, as we have seen.

Voluntary armies alone cannot permanently suffice for the Socialist Republic. The spirit of democracy required participation in military service of all capable of bearing arms, which was equally reinforced by the necessity for securing the Republic against its mighty external enemies.

Thus, by the side of the People's Guard, arose the army of general military service. Its definite shape represents a militia, similar to the Swiss militia, and is under the control of the War Minister. In the event of war, the regular army and the volunteer army are united under the same supreme command. In the general conscript army, the War Ministry zealously foster educational activities, and the democratic principle has been widely applied, for the first time, among these troops. Yet in this case, the officers are not chosen by the soldiers, but are appointed by the War Ministry. The majority of the officers are Social-Democrats.

As regards the military feeling of the troops and the relations of the separate sections of the army, a reasoned judgment cannot be passed by a layman, especially one who is not familiar with the language, and has not had the opportunity for a lengthy observation. I was assured, on various sides, that no jealousy existed between the Guard and the regular Army.

One thing is certain that until February the whole army had been entirely successful in its campaigns; the entire army was feeling a great enthusiasm for the independence of the Fatherland. It suffered severely from the lack of arms and munitions.

CHAPTER XII

THE BOLSHEVIST INVASION

In the first period of independent Georgia, its forces had been put to many hard tests. But its severest trial came last spring, as the result of the Bolshevist invasion by the strong Russian forces, simultaneously from the south, from the north and from the east.

This treacherous invasion occurred without any declaration of war in the first half of February. The world first heard of it from the Georgian side. The Social-Democratic Party and the Trade Unions, as well as the Federal Socialist Party, announced positively, together with the Georgian Government, that Georgia had been invaded by Russian troops and was threatened to the utmost.

They expected an immediate and vigorous protest against the proceedings of Moscow would be forthcoming from the International Socialist Congress at Vienna.

Unfortunately, the telegram arrived late and, in addition, the Congress was suffering under the influence of the formidable crisis into which continental Europe had been plunged by the senseless demands made on Germany by the Entente. Thus, the general interest was occupied by Western rather than Eastern politics. Above all, the representations which came from Moscow, and which decisively denied any invasion of Georgia by the Russian Army, served to confuse the judgment.

It is not necessary to subject these representations to a detailed examination, as they answer themselves by their contradictions and inconsistencies.

In order to be able to deny the invasion of Russian troops, it was first stated that some villages on the Georgian frontier had revolted, embittered by the tyranny of the Georgians. Some Armenians on the southern border had given the signal, and then the rebellion spread to Sighnaghi, which lies in the east of Georgia, towards Azerbaijan. Simultaneously, Abkhazia had risen in the extreme north-west, close to the Russian border.

It is a remarkable fact that the rebellions broke out precisely in those places, Armenia, Azerbaijan and Abkhazia, where large and constantly increasing masses of Russian troops had been quartered since November.

The inhabitants of some Armenian border villages are supposed to have insisted on advancing towards Tiflis. The Russian Government stated it had endeavoured, out of love of peace and benevolence, to help the threatened Georgian regime, and offered its mediation between the Georgians and the Armenians. It could not help it if Georgia contemptuously rejected this mediation.

But scarcely was Tiflis captured than the picture immediately changed. The Armenians had discharged their debt, the Armenians could go. No further mention was made in the Russian telegrams of Armenian rebellions, but now it suddenly appears that Communists had captured Tiflis and overthrown the Mensheviks.

“Pravda” (in Moscow) congratulates the Georgian comrades and says that “Menshevik Georgia has become the last refuge for the counter-revolution.”

No further references to the Armenian rebellions or to the peace mediations. Can any reasonable man hold it to be possible that Moscow would have offered its helpful mediation to a Menshevik Government which was threatened by Communists?

The later Russian telegrams about events in Georgia brand the first news as lies. They more closely approach the truth, but do not quite touch it. They admit that Tiflis was captured by Communists and not by revolting Armenians. But they would have us believe that it was Georgian workers and peasants who rose against their own Government and captured Tiflis.

One Moscow telegram stated: “The Georgian Revolutionary Committee announce the seizing of Tiflis by the revolutionary Georgian workers and peasants.”

Thus, the same Georgian Communists, who up to January could only secure an insignificant representation in any workers’ or “peasant” organisation of Georgia, under conditions of the fullest liberty of legal activity, had suddenly gained sufficient strength in February to overthrow the Georgian Government.

This is sufficiently remarkable, but more remarkable is the following.

A rebellion of revolutionary workers usually first breaks out in an industrial centre, and thence spreads over the remainder of the country. The Communist revolt of the “revolutionary workers of Georgia” did not break out in Tiflis, which comprises half of the industrial workers of

Georgia, but, as the Russian report itself establishes, in remote villages inhabited by a backward agrarian population.

In such villages there were, indeed, numerous Communists, well armed and led by those who cherished implacable hatred of any Menshevist organisation. They were the Russian Armies, and only they were in a position to lend the Georgian Revolutionary "Committee" the strength to advance successfully against Tiflis and to seize the town.

If, in spite of all, the Russian Government still attempts to create the belief that its three strong armies on the southern, eastern, and north-western boundaries of Georgia refrained from any share in the fight between the Communists and Menshevist Georgia, this is obviously because invasion by the Russian Armies would represent the most impudent and shameless mockery of the principles most sacred to every Socialist, which principles even the most hardened Bolsheviks still had doubts about throwing on the scrap-heap.

Yet stronger than such doubts is the hatred which the Moscow Dictators cherish against everything which is called Menshevist or Social-Democratic. They consider this is to be synonymous with counter-revolution, but in reality they hate it far more than the actual counter-revolution.

They enter into negotiations with capitalist England and America, but they have sworn mortal enmity to every proletarian organisation which accepts the principle that the emancipation of the working class must be the task of the workers themselves, and that it cannot be introduced by the involuntary submission of the workers to the commands of Moscow.

The men of the Moscow International endeavour, with the aid of every kind of lie and every species of corruption, to split all Menshevist and Social-Democratic organisations. And shall they tolerate right on their borders the Social-Democratic Republic of Georgia, this "last refuge" of Menshevism, as "Pravda" said, within the Russian sphere of power?

Georgia was Menshevist. Therefore, its death sentence was pronounced in Moscow.

CHAPTER XIII

THE MOSCOW BONAPARTISM

The Menshevism of Georgia is the most important, but not the only cause of the Bolshevist invasion. The world policy of Moscow forms another reason. As Czardom did formerly, so now Bolshevism, although from quite different standpoints, regards England as the greatest and most dangerous enemy of Russia. And this great Empire seems by its geographical position alone among all the Powers of the world to control the road on which England can be dealt a blow, and brought to her knee, without the mastery of the seas, namely, the road to India.

Soviet Russia is now playing with the grandiose idea of Napoleon the First to attack England in India. Napoleon came to grief by the first step which he took, as he could not stand up against the English at sea. Without the victory of the English at sea, his failure to penetrate into the interior of Asia would have been much more inglorious, as it would have by mere insufficiency of the means of transport prepared for him a Moscow at the very beginning of his military career.

Soviet Russia does not need to repeat the first step of Napoleon. It can commence with the second. This has lost none of its difficulties, as a far larger army is necessary for the conquest of India today than was the case at the end of the eighteenth century. The Russians can hardly get very far without great railway construction. Such works are out of the question in the present condition of Russian industry. However, the plan is bold, and in boldness the Bolshevists equal Danton and the first Napoleon. In this quality, and not in their positive achievements, rests the great power of attraction which they exercise over so many persons who live far from their jurisdiction.

One of the stages of the road to India is Persia, into which the Bolshevists have already penetrated, although unsuccessfully, last year. At that time, their basis was too narrow. It would be considerably broadened by the possession of Georgia. Thus, Moscow world policy required this country for further military progress.

As chance had it, "Rosta" at the same time as it announced its account of the Georgian conflict had the following dispatch from Moscow.

“On February 28th an agreement was signed in Moscow between Russia and Afghanistan.”

The West of Georgia is a part of Russia’s Eastern policy directed against England.

The likeness to the policy of Napoleon is a close one, and has already been pointed out. But the resemblance is more than a mere chance. We are struck more and more with the manner, in which the course of the great French Revolution has been repeated in that of Russia, although the international situation and ideology are of quite a different order today than at the end of the eighteenth century.

Montesquieu, Voltaire and J.J. Rousseau are scarcely read today; Marx dominates the hour, and present-day Russia is not, like the France of one hundred years ago, the most highly developed, but the most backward of the countries of the European continent. But the principal tasks, agrarian reform and the overcoming of Absolutism, corresponded in Russia in 1917 so closely with those of France in 1789 that since that date the Revolution here has followed the same stages as there, only in Russia with younger and simpler social sections in considerably grosser forms.

Here, as there, we find first of all a middle class revolution. In France, it developed into the Reign of Terror of the Jacobins, who were supported by the lower classes, especially in the capital. In Russia the Reign of Terror of the Bolsheviks, who proclaim the Dictatorship of the Proletariat.

In order to maintain themselves, the Jacobins found themselves obliged to substitute for the bureaucracy, the police and the army of the old régime, which had been abolished by the Revolution, a new police and army, much stronger and more centralised than the old, and therefore established that machinery of domination which was to lead to the Empire of Napoleon.

The Bolsheviks have found themselves obliged to pursue the same course. Gradually, they have more and more restricted the self-government of the working class in the domain both of economics and politics, created an all-powerful police apparatus, proclaimed the dictatorship of the factory chiefs, reduced the Soviets to a shadow, and instead have built up a great, strictly disciplined army, to which all that remains of Russian industry is subservient.

Thus, Soviet Russia has entered upon a phase of the Revolution which corresponds with the third phase of the French Revolution, viz., the phase of Absolutism and the domination of the police and military forces.

We may class this the Bonapartist phase. The victorious general is, indeed, lacking. Meanwhile, Russia is in the stage of the Consulate of the two Consuls, Lenin and Trotsky.

Like the Moscow Bonapartism, its French predecessor derived from the Revolution, the allurements of which it retained, whereby so many enthusiasts have been deceived. It is notorious that the fiery republican, Beethoven, was in 1804 an enthusiastic worshipper of Napoleon, immediately before the latter made himself Emperor. Napoleon passed as the incarnation of the Revolution, only because the reactionary powers hated him as much as the Revolution itself, although the Napoleonic Empire already possessed a character which distinguished it fundamentally from the Revolution.

The present-day Moscow regime has as little in common with the proletarian dominance of the State as the French Empire at the beginning of the last century had with the Republic.

The so-called Soviet Republic of today does not rest upon the power of the proletariat, but on the strength of its army and on the impotence of the proletariat against this army. As the strength of the army grows so the power of the rulers of the State increases, but simultaneously grows their dependence on the only element on which they are able to support themselves, the military. Accordingly, a new militarism is arising in Russia, and likewise a new imperialism. For the latter, the impulse towards constant extension of power and fields of exploitation is peculiar to militarism as well as to capitalism. The need for employing his army, and constantly providing fresh booty and advantages, drove Napoleon to that restless policy of conquest which finally collapsed at Moscow. The same conditions are today creating in Russia similar efforts on the part of the Moscow Imperialism.

To this policy Georgia has now been sacrificed.

It is important to make this quite clear. The effect upon us would be disastrous if it were a genuinely proletarian Republic which had suddenly invaded another proletarian Republic, a small, friendly and peaceful community. To invade it without any declaration of war, in the

midst of peace, was indeed an infamy more wicked than the German invasion of Belgium in 1914. For then Germany was engaged in a war for its existence and the invasion was an episode of the world war. The Bolshevik invasion threatens to paralyse the whole of the Socialist propaganda against the war and to brand it as humbug.

Never before have wars wrought such destruction as today of technical appliances for the needs of production and of communication, and never before was peace so essential to the prosperity of the peoples.

It brings consolation, encouragement and hope to large sections of people, when we Socialists point out that it is capitalism alone that renders war inevitable, and that the proletariat is the force that will bring peace and maintain it.

The world rule of the proletariat would be synonymous with lasting world peace! And now we have two Republics, governed by the proletariat, existing side by side, and one makes war upon the other with a treachery that is seldom met with among capitalist governments.

Were Russia still a proletarian republic, the events in Georgia would inflict a serious blow on the whole of our propaganda, in which we describe the proletariat as the firmest support of peace.

Yet, in reality, the Russian proletariat has borne no share in the invasion of Georgia, because it has ceased to exercise political power in Russia. We are justified in continuing to assert that the general rule of the proletariat will secure lasting world peace; that between two States, equally governed by the proletariat, no occasion for war will any longer arise; and that the international solidarity of the workers will be strong enough to settle peacefully any possible conflicts between two proletarian States.

For the Russia which has just made this execrable invasion into Georgia is no longer a proletarian, but a Bonapartist community.

Far from rejoicing over the conquest of Georgia, the proletariat of Russia vigorously condemned it, as was shown by the protest issued in Berlin on March 3rd by the Foreign Agency of the Social-Democratic Labour Party (signed by Abramovich and Martov). In Russia itself, the proletariat is muzzled and cannot express itself freely, but the Social-Democratic Party, that is, the Mensheviks, is competent to speak in its name. Times have changed since Bolshevism forced Menshevism into the background and won to its side the mass of the workers in the large towns. This was the case in the autumn of 1917, when the craving for

peace outweighed every other consideration among the masses, and the Bolsheviks gave to it the most powerful and unequivocal expression.

Since that time the domination of Bolshevism has become synonymous with constant war, with hunger and poverty, and also with the complete suspension of every kind of liberty of movement for the proletariat. Peace and freedom are today most stoutly championed by the Menshevists; the mass of the Russian proletariat turns more and more towards them; and the Bolsheviks attempt in vain, by all means of electoral shuffling, corruption, intimidation, bloody terror, to dam the rising tide of opposition.

The invasion of Georgia has been undertaken, not with the concurrence, but against the wishes of the Russian proletariat. The latter is free from the latest Moscow blood guilt.

We are entitled to expect that the entire international proletariat, so far as it does not obey the behests of Moscow, will unanimously endorse the protest of our Russian comrades.

The fear is groundless that such a protest will strengthen French and English imperialism, which is hostile to Soviet Russia. Quite the contrary. We blunt the points of our weapons in the struggle against the imperialism of the capitalist Powers, if we are afraid to denounce imperialism when it arises out of a proletarian revolution, and discredits the latter. It is our business to remove the influence of imperialist ways of thinking from the proletariat. How can we do this if we tolerate an imperialism which masquerades in the name of the proletariat?

Yet another factor renders it necessary for the Social-Democratic parties of the world to make a decisive stand against the Moscow Bonapartism.

The close parallel which exists between the course which the Russian Revolution has hitherto followed and that of the great French Revolution must not blind us to the differences between the two events. In the eighteenth century France was the most progressive State of the European continent. Today Russia is still the most backward amongst the great States of Europe. Although the French Bonapartism constituted a strong reaction from the Republic, its policy of expansion brought many improvements to the rest of Europe. The present Moscow Bonapartism is not only reactionary in relation to the proletarian revolution of Russia, out of which it arose, but even more so in comparison with the proletarian movements of the rest of Europe, which it seeks to fetter.

A further distinction exists between the old Bonapartism of Paris and the new one of Moscow.

No class-conscious proletariat existed at the time of the great French Revolution. The proletarian sections formed a tail to the small middle class, an extremely divided and unreliable class, which constantly swayed between obstinate resistance and cowardly submission, between anti-capitalist discontent and capitalist covetousness.

At the time of the Revolution this class was without the slightest political experience. However wild its conduct had been during the Reign of Terror, it was an easy matter for the Empire to paralyse this class. The Empire was confronted with no other serious opponents than the old legitimate foreign dynasties, which could not forget the revolutionary origin of the new Emperor. For Continental Europe at that time there were two alternatives, either Bonapartism or the Holy Alliance.

Today we are far removed from this. The revolutionary struggle is conducted, not by the small middle-class, but by the proletariat, a class which, in contrast to the former, is of a homogeneous character, and pursues a single object. It will not make terms with capitalism, and much less will it permit any restrictions on its liberty of movement. The workers are not always conscious of the Socialist objective of their class struggle, as was shown in the case of the English workers for more than a generation after the disappearance of Chartism, but in all countries, and under all circumstances, they zealously guard their freedom of movement. At times they may be suppressed and forcibly held down, but this policy becomes more difficult as they grow in numbers, as their political and organising experience extends, and as they become more indispensable in an economic sense.

For decades the proletariat has waged the class struggle in an open and organised manner.

Under these circumstances, the new Russian Bonapartism is faced with quite a different situation from that of the old French Bonapartism. The world is no longer confronted with the choice of two alternatives, submission to the dictation of the new Absolutism, born of the Revolution and the reaction; that is, between Moscow and the Entente. A third possibility exists: the overthrow of the Moscow Bonapartism from within, by means of the strengthening of proletarian freedom, which is best represented by the growing power of Socialist opposition.

The victory of the Alliance over Napoleon signified the triumph of reaction, and the defeat of the peoples of Europe for a generation. But this victory was rendered unavoidable by the excesses which are necessarily bound up with Bonapartism.

The victory of the capitalism of the Entente over Soviet Russia would likewise signify the victory of reaction and facilitate the defeat of the European proletariat, even if not for so long as a generation, nor to the same degree as before. In any event, the proletarian class struggle would be considerably hampered.

Consequently, the workers of all countries, whatever their opinions of the Bolshevik methods, have resisted the efforts of the Entente to crush Soviet Russia.

But this does not imply that the Russian Bonapartism should be defended against all criticism, especially against that which proceeds from the Mensheviks. This is called the defence of the Russian Revolution, but is merely a defence of the exploiters of this Revolution against the Social-Democratic opposition, which would be best able to maintain and extend the revolutionary achievements.

Not Bolshevism, but this opposition is now the real support of the Russian Revolution. Its fate depends upon the victory of this opposition, and its speedy victory.

Russia is a peasant State, and will remain so for a long time. Russia's political future rests upon this fact, whichever class or party may succeed in gaining the leadership of the peasants, who are not fitted to pursue an independent class policy.

Hitherto the Russian peasantry has followed the proletarian leadership. The practice of the Bolsheviks tends more and more to alienate the peasants, and to make them disposed to accept a capitalist or any other kind of counter-revolutionary leadership.

It is not alone the victory of one of the counter-revolutionary generals which threatens to make Russia once more the citadel of reaction, but also the transference of the allegiance of the peasants to the other side. This would be detrimental to the class struggle, in Europe as well as in Russia.

The defection of the peasants, who have hitherto been revolutionary and led by the proletariat, can only be arrested by the substitution of the Menshevik methods, so successfully practised in Georgia, for the

existing Bolshevik methods. Thus, the most urgent need of the hour, and the best means of saving the jeopardised Revolution, is the overcoming of Bolshevism by Menshevism.

It is the duty of the Social-Democrats of all countries to assist Menshevism to the utmost extent of their power. This is the same thing as working for the triumph of the methods of little Georgia. It still lies crushed and mishandled by its overwhelming opponent, but simultaneously the ideas which inspired it and made it capable of great things are sweeping over the giant empire of its oppressor. Russia will only be able to prosper when it is animated by the spirit that inspired Georgia. This will constitute the revenge of the Social-Democratic Republic of the Caucasus.

პირთა საძიებელი

ბებელი ავგუსტ	9	მახარაძე გერასიმე	69
ბეთჰოვენი ლუდვიგ ვან	157	მერცხბრახერი გოტფრიდ	59,
ბერგმანი თეოდორ	14	72	
ბერნშტაინი ედუარდ	9	მონტესკიე შარლ ლუი	156
ბლანკი ლუის აუგუსტ	9, 19, 68	ნაპოლეონ ბონაპარტე	155, 156, 157,
გაგეჭკორი ევგენი	16, 69	158, 162	
გომართელი ივანე	69	პლენანოვი გიორგი	6, 66, 83
გრეზინგი ჰელგა	13	პოტიომკინი გრიგორი	56
დენიკინი ანტონ	141, 142	ჟორდანია ნოე	16, 18, 22, 66,
ეკატერინე II	64, 96	69, 71, 146, 354	
ენგელსი ფრიდრიხ	5, 66, 115	რამიშვილი ისიდორე	69, 354
ერაძე გიორგი	84	როზენბერგი არტურ	13
ერეკლე II	64, 96	რუბელ მაქსიმილიან	12
ვაიტლინგი ვილჰელმ	68	რუსო ჟან-ჟაკ	156
ვანდერველდე ემილ	5, 16, 66	სტალინი იოსებ	12, 14, 15
ვოიტინსკი ვლადიმერ	141	ტროცკი ლევ	11, 12, 157
ვოლტერი	96, 156	შეიმანი არონ	143, 144
ზერინგი პაულ	14	შეფერი გერტ	14
კარლოს დიდი	72	შველიძე დიმიტრი	7
კაუცკი კარლ	1, 3, 5, 6, 7,	შოუ თომას	16
8, 9, 10, 11, 12, 15, 16,	17, 18, 19, 20,	ჩხეიძე ნიკოლოზ	16, 66, 69, 70
21, 22, 53, 58, 66, 349, 350, 352, 353,	354	ჩხენკელი აკაკი	16, 69, 140
კაუცკი ლუიზა	16, 17, 351,	ცარუსკი იურგენ	8
352, 353, 354		ნერეთელი ირაკლი	16, 69, 70,
კაჩინი მარსელ	96	97, 137	
კესლერი მარიო	14	ნერეთელისიმონ	69
კონრადი დორდ	14	ჯაფარიძე არჩილ	69
კრელი კრისტიან	13	ჯიბლაძე სილიბისტრო	66, 354
ლასალი ფერდინანდი	66	ჯონსი სტივენ	11, 22
ლევი პოლ	12	ჯუღელი ვალიკო	6, 147
ლენინი ვლადიმერ	9, 10, 11, 12,	ჰედელერი ვლადისლავ	14
13, 14, 15, 144, 157		ჰაიმანი ზიგფრიდ	15
ლიოვენთალ რიხარდ	14	ჰიუსმანსი კამილ	16
ლ იოში პიტერ	8	ჰოფმანი პოლ	72
ლომთათიძე ალექსანდრე	69		
ლორიო ფერნანდ	96		
ლოსოვი ოტოფონ	140		
ლუქსემბურგი როზა	9, 12, 13, 14		
მაკდონალდი ჯეიმს რამსეი	16		
მარქსი კარლ	5, 6, 66, 67,		
68, 114, 115, 123, 156			

NAMENSREGISTER

Bebel, August	26	Luxemburg, Rosa	27, 29, 30, 31, 32
Beethoven, Ludwig van	251	MacDonald, James Ramsay	33
Bergmann, Theodor	31	Maharadse, Gerasime	179
Bernstein, Eduard	26	Marx, Karl	23, 24, 175, 177, 178, 189, 215, 217, 223, 250, 253
Blanqui, Louis Auguste	27, 35, 178	Merzbacher, Gottfried	170, 182
Cachin, Marcel	291	Montesquieu, Charles-Louis	250
Denikin, Anton	237, 238,	Napoléon, Bonaparte	249, 251, 255
Dschaparidse, Artschil	179	Plechanoff, Georgi	24, 176
Dschibladse, Sylvester	176	Potjomkin, Grigori	168
Dschordania, Noë	33, 34, 37, 176, 179, 180, 241, 354	Ramischwily, Isidore	179
Dschugeli, Waliko	24, 243	Rosenberg, Arthur	31
Engels, Friedrich	23, 177, 189, 217	Rousseau, Jean-Jacques	250
Eradse, Giorgi	191	Rubel, Maximilien	30
Gegetschkori, Ewgeni	33, 179	Schäfer, Gert	31
Gomarteli, Iwane	179	Scheimann, Aaron	239, 240
Grebing, Helga	31	Schwelidse, Dimitri	25
Hedeler, Wladislaw	31	Sering, Paul	31, 32
Heimann, Siegfried	32	Shaw, Thomas	33
Heraklius II.	174	Stalin, Josef	29, 30, 32
Hoffmann, Paul	182	Trotzki, Leo	28, 29, 251
Huysmans, Camille	33	Tscheidse, Nikolos	33, 176, 180
Jones, Stephen	29, 38	Tschenkeli, Akaki	33, 179, 236
Karl der Große	182	Vandervelde, Émile	23, 33, 179
Katharina II.	174, 201	Voltaire	201, 250
Kautsky, Karl	1, 3, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 165, 169, 176, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 363, 364, 365	Weitling, Wilhelm	178
Keßler, Mario	31	Woytinsky, Wladimir	177, 180, 196, 237
Konrád, György	31	Zarusky, Jürgen	26
Krell, Christian	31	Zereteli, Irakli	33, 179, 180, 234
Lassalle, Ferdinand	177	Zereteli, Simon	179
Lenin, Wladimir	26, 27, 28, 29, 31, 32, 240, 251		
Levi, Paul	30		
Lösche, Peter	26, 27		
Löwenthal, Richard	31		
Lomtatidse, Aleksandre	179		
Loriot, Fernand	201,		
Lossow, Otto von	236		

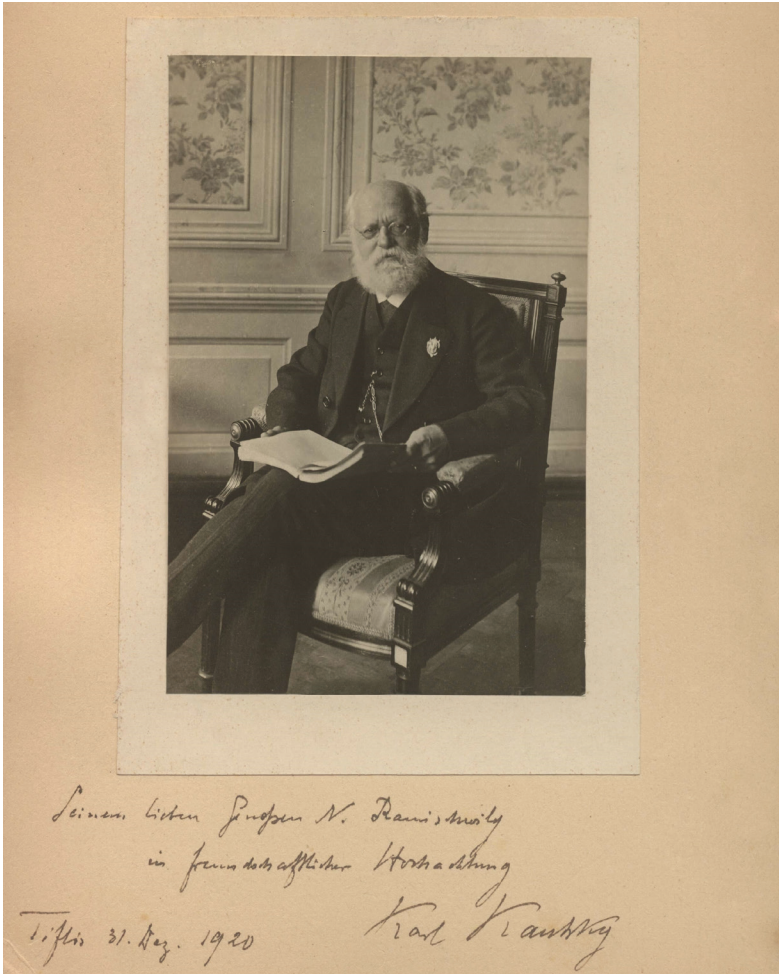
INDEX

Bebel, August	42	Loriot, Fernand	291
Beethoven, Ludwig van	340	Lossow, Otto von	326
Bergman, Theodor	46	Löwenthal, Richard	47
Bernstein, Eduard	42	Luxemburg, Rosa	42, 43, 45, 46, 47
Blanqui, Luis August	42, 50, 269,	MacDonald, James Ramsay	48
Cachin, Marcel	291	Makharadze, Gerasime	270
Catherine II	265, 291	Marx, Karl	39, 40, 48, 268,
269, 305, 306, 307, 313, 339,
Charles the Great	273	Merzbacher, Gottfried	262, 273
Chkheidze, Nikoloz	48, 267, 270, 271	Montesquieu, Charles-Louis	339
Chkhenkeli, Akaki	48, 270, 326	Napoléon, Bonaparte	338, 339, 340
Denikin, Anton	327, 328	Plekhanov, Georgij	39, 267
Engels, Friedrich	39, 268, 306,	Potemkin, Grigory	259, 260
Eradze, Giorgi	282	Ramishvili, Isidore	270
Gegetchkori, Evgeni	48, 270	Rosenberg, Arthur	46
Gomarteli, Ivane	270	Rousseau, Jean-Jacques	339
Grebing, Helga	46	Rubel, Maximilien	45
Hedeler, Wladislaw	46	Schaefer, Gert	46
Heimann, Siegfried	47	Scheinman, Aron	328, 329
Heraklius II	265	Shaw, Thomas	48
Hoffmann, Paul	273	Shvelidze, Dimitri	41
Huysmans, Camille	48	Siering, Paul	46, 47
Japaridze, Archil	270	Stalin, Joseph	45, 46, 47
Jibladze, Silibistro	268	Trotsky, Leon	44, 45, 340
Jones, Stephen	44, 52	Tsereteli, Irakli	48, 270, 271, 324
Jordania, Noe	48, 49, 52, 267,
270, 271, 330, 354	Tsereteli, Simon	270
Jugheli, Valiko	39, 332	Vandervelde, Emile	39, 48, 267
Kautsky Karl	1, 3, 39, 40, 41, 42,
43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 257,
261, 272, 349, 350, 351, 352, 353, 354	Voltaire	291, 339
Kautsky, Louise	49, 351, 352, 353,
35	Weitling, Wilhelm	269
Krel, Christian	46	Woytinsky, Wladimir	327
Keßler, Mario	46	Zarusky, Jürgen	42
Konrád, George	46		
Lassalle, Ferdinand	268		
Lenin, Vladimir	42, 43, 44, 45, 46,
47, 329, 340		
Levy, Paul	45		
Lomtaticdze, Aleksandre	270		
Lösche, Peter	42, 43		

კარლ კაუსკის სტუმრობა საქართველოს
დემოკრატიულ რესპუბლიკაში

BESUCH VON KARL KAUTSKY IN DER
DEMOKRATISCHEN REPUBLIK GEORGIEN

A VISIT OF KARL KAUTSKY TO THE GEORGIAN
DEMOCRATIC REPUBLIC

კარლ კაუტსკი თბილისში. 1920 წელი

ფოტო დაცულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში

Karl Kautsky in Tiflis. 1920

Das Foto wird in der Bibliothek der Staatlichen Ivane-Javakhishvili-Universität
Tbilissi aufbewahrt

Karl Kautsky in Tbilisi. 1920

The photo is preserved at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University library

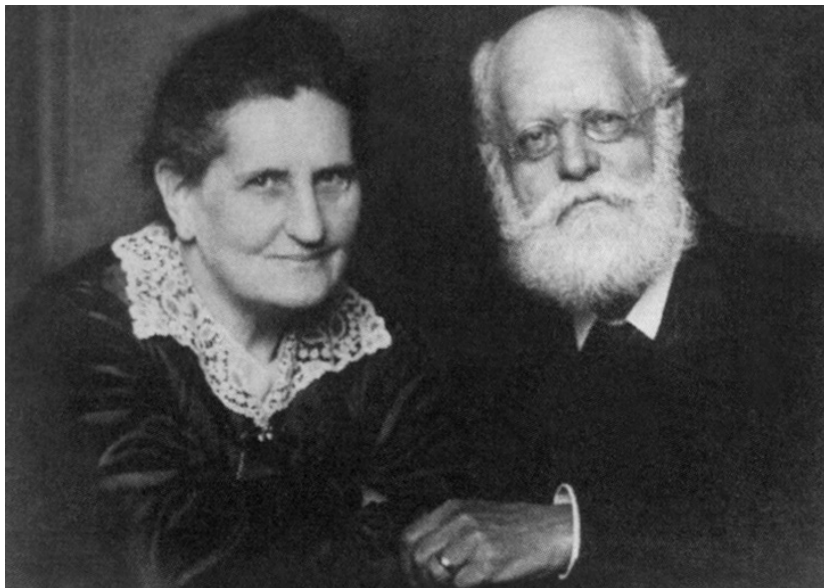
ლუიზე კაუტსკი თბილისში. 1920 წელი
 ფოტო დაცულია ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის
 სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკაში

Luise Kautsky in Tiflis. 1920

Das Foto wird in der Bibliothek der Staatlichen Ivane-Javakhishvili-Universität
 Tbilissi aufbewahrt

Luise Kautsky in Tbilisi. 1920

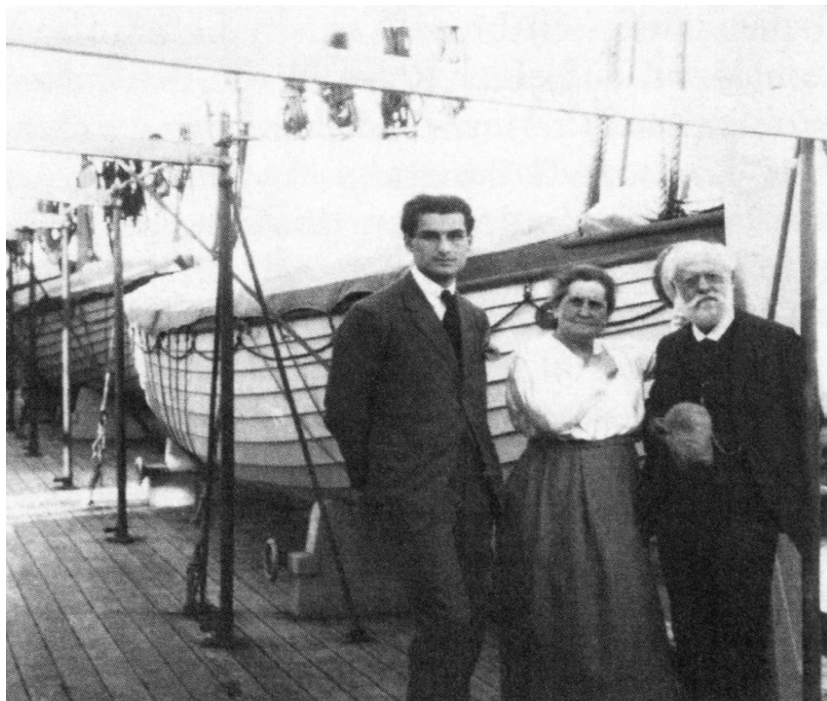
The photo is preserved at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University library

კარლ კაუცკი და ლუიზე კაუცკი თბილისში. 1920 წელი

Karl Kautsky and Luise Kautsky in Tiflis. 1920

Karl Kautsky and Luise Kautsky in Tbilisi. 1920

კარლ კაუცკი და ლუიზე კაუცკი საქართველოში. 1920 წელი
Karl Kautsky und Luise Kautsky in Georgien. 1920
Karl Kautsky and Luise Kautsky in Georgia. 1920

კარლ კაუცკი სტუმრად საქართველოს დემოკრატიულ რესპუბლიკაში. მარცხნიდან მარჯვნივ სხედან: სეით დევდარიანი, ნოე რამიშვილი, ნოე ჟორდანია, კარლ კაუცკი, ლუიზე კაუცკი, სილიბისტრო ჯიბლაძე, რაჟდენ არსენიძე. მარცხნიდან მარჯვნივ დგანან: კაუცკის მდივანი ოლბერგი, ბიქტორ თევზაია, კონსტანტინე გვარჯალაძე, კონსტანტინე საბახტარაშვილი, სარდიონ თევზაძე, ურუშაძე, გრიგოლ ცინცაბაძე. 1920 წელი

ფოტო დაცულია საქართველოს ეროვნულ არქივში

Karl Kautskys Besuch in der Demokratischen Republik Georgien. Von links nach rechts sitzen: Seit Dewdariani, Noe Ramischwili, Noë Dschordania, Karl Kautsky, Luise Kautsky, Silibistro Dschibladse, Raschden Arsenidse. Von links nach rechts stehen: Olberg- Sekretär von Kautsky, Biktor Tewsaiia, Konstantine Gwardschaladse, Konstantine Sabachtaraschwili, Sardion Tewsadse, Uruschadse, Grigol Zinzabadse. 1920

Das Foto wird im Nationalarchiv Georgiens aufbewahrt

Karl Kautsky visiting Georgian Socialist Democratic Republic. From left to right sitting: Seit Devdariani, Noe Ramishvili, Noe Jordania, Karl Kautsky, Louise Kautsky, Silibistro Jibldze, Razhden Arsenidze. From left to right standing: Secretary of Kautsky Olberg, Biktor Tevzaia, Konstantine Gvarjaladze, Konstantine Sabakhtarashvili, Sardion Tevzadze, Urushadze, Grigol Tsintsabadze, 1920

The photo is preserved at the National Archives of Georgia

**FRIEDRICH
EBERT**
STIFTUNG